3

BIBL. NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

BEATI THEODORITI, EPISCOPI CYRENSIS, IN CANTICVM CANTICORVM EXPLANATIO,

Interiectis Maximi, Nili, Pſelliq. notationibus,

FRANCISCO ZINO INTERPRETE.

Index rerum & uerborum.

ROMAE M. D. LXIII.

Apud Paulum Manutium, Aldi F.

Cum priuilegio Pii IIII. Pont. Max.

Exemplum priuilegij.

MOTV proprio &c. Cum nuper ad huius almæ Vrbis ornamentum, & publicam ſtudioſorum omnium utilitatem noſtro iuſſu inſtituta in hac Vrbe fuerit officina librorum pulcherrimis characteribus, & ſumma cum diligentia imprimendorum, præſertim ſacrorum, eccleſiaſticorumque ſcriptorum, accerſito Venetijs, et huic negotio præpoſito dilecto filio Paulo Manutio, cum eruditiſſimo uiro, tum paternæ in hac arte laudis, & induſtriæ imitatore, prouidere, ſicut æquum eſt, uolentes, ne eius labor, & induſtria, quæ fructum aliis allatura eſt, ipſi uni detrimentum afferat; quod euenturum eſſet, ſi libros eius diligentia, et cura non ſine magnis ſumptibus emendatos, & impreſſos, atque editos alii poſtea imprimerent, atque ederent, minore forſitan etiam adhibita diligentia: Vniuerſis & ſingulis librorum impreſſoribus, & bibliopolis tam extra, quàm intra Italiam, ſub excommunicationis latæ ſententiæ pœna, noſtræ uero, & ſanctæ Romanæ Eccleſiæ temporali ditioni immediate, mediateue ſubiectis, etiam ſub pœna quingentorum ducatorum auri fiſco noſtro applicandorum, & amiſſionis librorũ ipſo facto, etiam ſine declaratione cuiuſquam Iudicis incurrendis, inhibemus, & interdicimus, ne quis ullum ex libris aut eccleſiaſticorum ſcriptorum, aut cuiuſcunque generis, qui aut nunquam ante editi fuerint, aut quos ipſe Paulus primus, ſublatis mendis, correxerit, declarauitue, ſeu corrigendos, declarandoſue curarit, ſiue illi Græci, Latini, linguaue Italica communi, ſiue e Græco ſermone in Latinum Italicumue conuerſi, imprimere, uel ab aliis impreſſum uendere, aut uenalem proponere, & habere audeat per annos quinque, ab eo tempore, quo Paulus eum ediderit, computandos: Mandantes dilectis filijs noſtris Camerario, & Vicario Vrbis, necnon Gubernatori, Senatori, Cameræ Apoſtolicæ cauſarum Auditori, & alijs Vrbis ordinarijs Iudicibus, Legatisque, Vicelegatis, Gubernatoribus, & Poteſtatibus terrarum ſanctæ Romanæ Eccleſiæ, Baricellisque, & executoribus earundem, ac uenerabilibus fratribus ſingularum extra terras prædictas ciuitatum Archiepiſcopis, & Epiſcopis, eorumque Vicarijs, ut quoties ipſius Pauli nomine requiſiti fuerint, ei efficacis defenſionis præſidio aſſiſtentes præmiſſa omnia, & ſingula contra inobedientes, & contrauenientes ad executionem cenſurarum, et pœnarũ prædictarum, omni, & quacunque appellatione remota, procedant, & quilibet eorum procedat, inuocato etiam, ſi opus fuerit, auxilio brachij ſæcularis. Quia uero difficile eſſet hanc noſtrã cedulam originalem ad ſingula loca deferri: Volumus quod de eius tenore, quod ad prohibitioné noſtram huiuſmodi attinet, credi debeat exemplis in ipſis libris imprimendis, ſeu etiam non inſerto tenore narratis: ita quod ſola narratio, ſeu enunciatio in ipſis libris, ut moris eſt, facienda, ad effectum, ut contra inobedientes, ut præfertur, procedi poſſit, ſufficiat. Et maioris efficaciæ cauſa uolumus ut originalis ipſa cedula per Curſores noſtros hic in Vrbe in locis conſuetis, ut moris eſt, affigatur, & publicetur: ne quiſquam ignorantiam eius ualeat allegare: Decernentes irritum, & inane quidquid ſecus fieri contigerit: Non obſtantibus conſtitutionibus, & ordinationibus Apoſtolicis, priuilegijs quoque, & indultis quibuscunque, alijs ſuper imprimendorum librorum facultate forſan conceſſis, & innouatis, ceterisque in contrarium facientibus quibuſcunque.

Placet motu proprio.

BEATISSIMO PATRI PIO IIII.
PONTIFICI MAXIMO
PETRVS GALESINIVS S. D.

VTRVM plus hoſtium arma, Pater Beatiſſime, an impiorum hominum ſcelerata ſcripta Chriſtianæ reip. obfuerint, diu multumque mecum dubitaui. Sed cum uel naſcentis, uel adultæ iam eccleſiæ ultimam recordor memoriam; animaduertoque in primis partim aperte, partim occulte quaſi quibuſdam cuniculis eam fuiſſe oppugnatam: grauiora multo detrimẽta illa quidem mihi uideri ſolent, quæ Chriſtianæ ciuitati per eos importata uideo, qui populares homines, pæneque filii terræ, leuiter tamen eruditi, parum pie de rebus noſtris ſcripſerunt; quam per illos, qui nomini populoque catholico acerrimi hoſtes armis & gladiatorio quodam animo fidei noſtræ ſummam, & fundamenta conuellere ſtuduerunt. Nam cum & fide, & ſpe, & caritate noſtra contineatur religio; atque in eo uirtutum genere ſuadendo, aut diſſuadendo arma parum poſſint, ſcripta uero plurimum: non bello, non armis, non tæterrimis cruciatibus, non incredibili Chriſtianorũ clade, neque re alia eiuſmodi perfectum eſt unquam, ut religionis noſtræ uis cum ſuis concideret auctoribus: ſed ſcriptis & oratione, quæ multum ualet ad perſuadendum, a peſtiferis eſt hominibus curatum, ut omnia quæcunque animorum noſtrorum parentes apoſtoli & apoſtolorum diſcipuli ſalutaria nobis pepererunt, ea funditus tollerentur. Nemoque profecto eſt tam omnis hiſtoriæ rudis, aut tam parum ueritatis amans, qui, ſi rem omnem attente animaduerterit, non plane intelligat, nullum uel impietatis, uel crudelitatis exemplum, nullumque belli genus ſub naſcentis eccleſiæ initia ab hoſtibus fuiſſe in eos prætermiſſum, qui Chriſtiani & dici, & eſſe uoluerunt. Quid enim in noſtros Nerone crudelius? Domitiano atrocius? Diocletiano tætrius? ut omittam Traianum, Aurelium, Septimium, Maximinum, Decium, & Valerianum. quibus imperantibus nihil niſi crudele, nihil niſi atrox atque portenti ſimile cõtra noſtros eſt tum cogitatum, tum actum certe. Et quanquam impia illorũ audacia omnis eo pertinebat, ut uel oneribus tributorum impoſitis Chriſtiani homines debilitarentur, uel uinculis exilioque multarentur, uel multa indicta coercerentur, uel cruciatibus opprimerentur omnino: tamen nulla ſuppliciorũ ſeueritate, nullis impiis gladiis, nullis hominum concurſationibus, nec furoribus illis quaſi tribunitiis ad id uentũ eſt, ut religionis noſtræ obrueretur ſeminariũ. ſed ut illi Chriſtiano nomini inimici in rei noſtræ perniciẽ incubuerunt maxime; ita ſplendidiſſimum factum eſt, & maximum Chriſtianæ fidei nomen: illaque impii ferri crudelitas reip. noſtræ ad amplitudinẽ creditur eſſe ſuffragata. ſiquidem maiores noſtri

incredibili fide & conſtantia uiri, atque ad omne certamen expediti,cum nullum ſupplicii mortiſue genus Chriſti Ieſu nomine ſubire recuſarint; dolorũ & cruciatuum, quos fortiſſime patiebantur, tolerantia quadam ſingulari factum eſt,ut quibus fides noſtra perſuaderi nullo modo potuiſſet,aut quia ita educati,aut quia malis opinionibus imbuti, in uetere perfidia conſiſtere maluiſſent, quam ad ueri cognitionẽ uenire; illis tamen eo maxime modo perſuaſum ſit, Chriſtianæ fidei genus eiuſmodi eſſe, in quo poſitum ſit firmiſſimum ueræ ſalutis præſidium. Hoc pacto Iuſtinus & philoſophus,& martyr cum non unum quempiam e noſtris,ſed multos admodum fidei cauſa, animo non forti ſolum, ſed hilari etiam, gaudentique ſupplicia ferre, & mortem perpeti animaduerteret; is ut philoſophus, qui nullis rationum momentis adduci potuiſſet, ut dijs falſis commentitijsq; repudiatis, noſtræ ſe religioni addiceret: uictus hac ſola tamen noſtrorum conſtanti fortitudine, ad hanc Chriſtianæ ſalutis arcem confugiſſe dicitur. Sic multos præterea nobiliſſimos philoſophos, ſic Iudæos pleroſque, qui nomini Chriſtiano infenſiſſime aduerſabantur,feciſſe a maioribus accepimus.Nolo cõmemorare Græcos homines, qui de Ioue, Pallade, Mercurio, & ceteris id genus dijs deabusq; cum opiniones eas animis inſitas haberẽt, quæ euelli uix poſſent; animaduerſa tamen noſtrorũ ſalutari illa in perferendis tyrannorum iniuriis animi magnitudine, atque admirabilium rerũ perſpecta ui, quæ in illis maxime eluxerat, ab impio cultu ad uerum ſeſe Deum contulerunt. Itaque & publice, & priuatim, hoſtibus uel maxime repugnantibus, ad hanc fidẽ concurſum eſt. Teſtis eſt Aſia,teſtis Africa,teſtis Europa; quas omnes partes ita religio Dei peragrauit, ut abiecto idolorũ cultu cunctæ fere illarum partium gentes Deum effectorẽ, ac moderatorem cæli terrarumq; intelligerẽt. Romani uero quamuis ſæpe contra dignitatẽ ciuitatis,nempe a Iudæis impulſi, grauiter ſtatuerint in Chriſtianos: Romæ tamẽ,qua in urbe de interitu rei Chriſtianæ nihil niſi crudeliſſime cogitatũ eſt,firmiſſimum ſane fundamentum noſtræ remãſit religionis.Quare crudelis illa hoſtium uis etſi eo ſpectabat, ut fidei noſtræ tolleret & fundamenta,& ornamẽta:ab hac re tamen tantum abfuiſſe uidemus, ut aliquo modo,quẽadmodum dixi,ad illius propagationẽ adiumento fuiſſe uideatur. At poſteaquã hac nõ ſucceſſit, ut rebus noſtris noceretur,aliam aggreſſus eſt uiam acerrimus ille quidem, & ſempiternus ſalutis noſtræ hoſtis: remq; pernicioſiſſimã induxit, peſtem ſcilicet hæreticorum; qui obiecto quodam falſæ gloriolæ ſplendore ad id præcipites impellerẽtur, ut ipſi pararent,meditarentur,ſcriberent,atque in uulgus eas res ponerent; quarum quidẽ rerum quaſi funeſta face incendiũ in Chriſtiana Rep.excitaretur maximum. Hoc certe animo Arios, hoc Manichæos, hoc Pelagios, hoc reliquos eiuſmodi inimicos in res noſtras olim inuaſiſſe legimus.prætereo cetera huius generis importuna portẽta, ac funera Reip.nam nemo eſt ita ab omni ſenſu remotus, quin ex præſenti rerũ ſtatu intelligat,quibus artificiis illi, qui ab omni Chriſtiani hominis ratione ſeſe auerterunt, peſtifera quæque auſi ſint ad inſaniam animorum

no-

noſtrorum atque interitũ non modo excogitare,ſed & concionãdo,& ſcribendo diuulgare. Scriptis profecto,in quibus ſumma eorum ineſt ueritatis ſimulatio;cum olim,tum hoc tempore nos illi inſidioſiſſime oppugnant. quæ ſane res ut omnium perniciosiſſima eſt , ita maximã in ea ipſa re operam ponunt. nam ad perſuadendum arma, ueluti cõmemoraui,non ſatis habent momenti,atque ad paucos certe perueniunt:ſcriptorũ uero uis in perſuadẽdo propria eſt,neque ullis cõtinetur finibus: ſed quocunque terrarũ peruenit,atque ad intima quæque penetrat, idque propterea plus ualet ad animorum peſtem. Itaque omnes, quotquot fuerũt unquam hæretici,in eo ſunt maxime,ut cũ ex impuro illo ore atque ſacrilego impietatis ſuæ uirus euomunt; id cũ crebris turbulentisq; concionibus, tum ſcriptis etiã efficiant. Quo in genere, quoniã homines illi quidem ſunt ad fallẽdum parati,eam fraudẽ adhibent,quæ eſt hæreticorũ propria; ut aut omnia,quæcunque ab ipſis impie,nefarieq; excogitata ſunt, quibus interitum animis noſtris machinari queant , ea ſcriptis malitioſe diuulgent : titulo ſcilicet aliquo inſigni & pulchro; ſæpeq; ſanctiſſimi alicuius uiri nomine inſcripto:quemadmodũ pleraque impiorum hominũ impia ſcripta atque monumẽta,uel diui Xyſti martyris , uel aliorum patrum nominibus falſo.inſcripta uidit antiquitas: aut quæ ad animorũ ſalutem atque immortalitatẽ a religioſiſſimis ſcripta ſunt auctoribus;ea ipſa illi,arte adhibita,omnino deprauẽt.Sic Arium,ſic Marcionẽ,ſic Saturnilium,ſic Auguſtalium, qui Scribis quattuordecim adhibitis,ueteratoria plane quadã, & hæretica ſane corrumpendi ratione, Athanaſii, Cyrilli,reliquorumq; ſanctiſſimorũ patrum libros mendis ita referſit,ut illi ita corrupti,atque ita deprauati ſibi ad errores ſuos ſatis ſuffragari uiderẽtur: ſic ad unum denique omnes, quicunque fuerunt ueterum ſeditionum auctores, feciſſe litteris proditum eſt . Ac ne ſemper improbos hæreticos & mendaces loquamur: illi etiam,qui res noſtras ſcriptorum quaſi telis non minus, quam ipſi hæretici,infenſe oppugnant Iudæorum Rabini, atque adeo importuniſſimi homines Thalmudæi ,audent quoque eam ſibi licentiam ſumere,ut punctorũ accentuumq; neglecta ratione,quæ in Hebræo ſermone tam pie,tàm ſancte iamdiu comprobata eſt ; illi quidem quo maiorem ſomniis ſuis fidem faciant, hac arte ſingulos fere ſacrarum litterarum locos corrumpant. Impudẽtiſſima quidem res,ac iudaica certe. illi enim cum & a prophetis locupletiſſimis ueritatis teſtibus,& a lege parum momenti cauſæ ſuæ putent accedere; ab illis ipſis egregiis tum mentiendi, tum corrũpendi magiſtris adiumẽta quærunt,quaſi res tota ad triarios redierit. Qui igitur duo hoſtes nobis acerbiſſimi ſunt, Iudæi & hæretici, hoc falſorũ ſcriptorum artificio in primis nos oppugnãt , quantum poſſunt; poſſunt autẽ cum uolunt;uolunt certe ſemper.Cum enim falſæ cauſæ ſuæ parum fidant ; atque noſtræ cauſæ ueritati multum inuideant ; ad hæc ſcriptorum commẽtitiorum pæne portenta confugiunt,unde patrocinium petant.Et quoniã ore duriſſimo ſunt;noua quadã & importuna audacia ſe cæli quaſi æditúos fingunt;quo mendis ſuis fabulisq; frequẽtior hominum accedat aſſenſus.

Quare

Quare ſæpe factum eſt, ut illis ipſis falſorum ſcriptorum blanditiis deprauata multitudo, ut eſt ad peſſima quæque procliuis; & omnium rerum, ſacrarumque in primis imperita, a recta religionis uia aberrarit, atque ab illa recte uiuendi ratione deſciuerit, quæ in eccleſia Dei perfecta eſt ac perpetua: hoſque fines ſemel prætergreſſa, a Deo ipſo longe refugerit: quæ uero perpetuo reip. Chriſtianæ conſenſu, atque eorum omnium, quicunque ulla uel doctrinæ, uel religionis laude floruerunt, exemplis auctoritateque fuerunt comprobata; hæc non facta, ſed plane ficta putarit. Tanta igitur eſt, ac tam prodigioſa impiorum ſcriptorū uis. uera loquor Pie Pontifex. Neque putet aliquis, cum hæc a me uehementi quodam, ac pæne ardenti animo dicta ſint; me uelle cuiuſquam famam, aut dignitatem lædere. etſi enim paulo incitatior, atque acrior quoſdam offendere ſolet oratio; tamen qui bene eſt animo conſtitutus, is non ſolum iudicabit a me lædi neminem: quoniam neminem nomino: ſed plane ſtatuet me id agere, quod a Chriſtiani hominis modeſtia atque expectatione non eſt alienum. quid enim hominis & Chriſtiani hominis uirtuti magis conuenit, quam ſeſe contra eos oſtendere, quorū animus, ut ex eorum ſcriptis animaduertimus, ſanguine noſtro ſatiari non poſſit? Sed ad id iā redeo, unde digreſſus ſum. Scriptis impiis quaſi occultiſſimis telis, Optime Pontifex, Chriſtiana reſp. ſæpe oppugnata, ſæpeq; iis armis grauius læſa, quam tyrannorum gladiis, nunquam uicta eſt tamen. nam ſi hæreſes ſcriptis diuulgatæ, non prouinciam modo aliquam, ſed uniuerſum pæne orbem aliquo multitudinis plauſu peragrarunt; Dei conſilio tamen ac prouidentia factum eſt, ut uiri tum doctrina, tum ſanctitate clariſſimi extarent, quorum uirtute, extinctis illis hæreſum facibus, ius ſuū Chriſtiana reſp. recuperaret; atque ita recuperaret, ut hæreticorum ſcriptis omnino ſublatis, ipſorum patrum perpetuo ualeret auctoritas. Soleo ſæpe mecum illas reip. tempeſtates mente repetere. potentiſſimus mihi fuiſſe uidetur Arius, popularis Dioſcorus, gratioſus Neſtorius, omneſq; denique illarum ueterum factionum duces & principum amicitiis, & opibus, & induſtria florentiſſimi illis temporibus apparent: tamen iacent hodie ad extremum omnes. id autem etſi ſumma ipſius cauſæ æquitate perfectum uidetur, plurimum tamen ad hoc ipſum eorum omnium ualuit auctoritas; quicunque tum in rep. uel ſapientiſſimi, uel eruditiſſimi habiti ſunt; quorumue ſcriptis primum illorum patefacta falſitas, iam nunc tot ſæculorum præiudiciis, tantoq; omnium pæne gentiū conſenſu damnata eſt. Illi igitur ſanctiſſimi patres, quorum tanquā de eccleſia bene meritorū apud te memoria maxime ualere debet, Pie Pontifex Maxime, qui ad eius gubernacula ſedes; hoc ſperare abs te, atque expectare uidentur, ut eorum uirtus in rep. maximis cauſis difficillimiſq; tēporibus olim cognita, eadem, ſcriptis ipſorum beneficio tuo diuulgatis, in lucem reuocetur. Magna huius rei perficiendæ, nō dico iam opinio, ſed ſpes certa bonis omnibus, qui religioni fauent, oſtenditur. hæc enim una eſt præſtans ac ſingularis quidem oppugnādorum eccleſiæ hoſtium ratio. Siquidem in hæretico-

rum

rum perniciem omnis patrum conſenſit antiquitas:hocq; maxime illi egerunt, hæc mens,hic ſenſus ſcriptorum ſuorum, ut illorum uirtute reprimerentur hoſtium conatus. hoc Irænei, hoc Hippolyti martyris,hoc Epiphanii, hoc ceterorum patrum conſiliũ fuit, qui contra hæreticos ſcripſere. Hic item eorũ ſenſus,qui Celſum, Porphirium,reliquosq; eiuſmodi minutos philoſophos nomini Chriſtiano inimicos ſcriptis oppugnarunt. Hoc denique illis propoſitum fuit, qui impiá Mahumetis doctrinam, & ſceleratam Iudæorum perfidiam tollere ſcriptis ſtuduerunt. Certe multi e ueteribus patribus noſtri contra Iudæos defenſores; plurimi contra philoſophos; longe autem plures, ac pæne infiniti contra hæreticos: ſed contra hos tamen omnes ſunt pauci admodum: in quibus eſt unus Theodoritus, qui ut diuinus noſtræ religionis interpres; rerũque noſtrarum acerrimus defenſor, contra Iudæos, philoſophos, atque hæreticos ſuſcepta dimicatione egregia edidit ſcripta. Huius igitur eruditiſſimi uiri, & Pſelli item,Maximi,ac Nili monachi commentarium in Salomonis ſapientiſſimi uiri librum,quem nos, eccleſiæ imitati conſuetudinem, appellamus Canticum canticorum; Franciſcus Zinus in hoc interpretandi genere egregie uerſatus latine reddidit: idq; tum ſuadentibus quattuor illis Cardinalibus, quorum fidei patrocinioq; hæc Romanæ librorum impreſſionis cura cõmiſſa eſt: tum quia is, ut homo bene a natura informatus, beneque de rep. ſentiens, libenter in iis rebus operam ponit, in quibus aliquis Chriſtiani hominis ſplendor eſſe poſſit. Et quoniá Sanctitatis tuæ ſempiternæ gloriæ tam is fauet,quam qui maxime: uoluit librum hunc nomini tuo inſcriptum in aſpectum omnium atque lucem emitti. Quamobrem ego & illius ſumma uoluntate adductus,& clariſsimorum quorundam uirorum, quibus negare nec potui, nec debui, auctoritate permotus,hæc præfari, atque huic commentario adſcribere non dubitaui. Acceſsit præterea ipſius Theodoriti non ſolum doctrina, uerũ ſingularis etiam animus erga Eccleſiam Romanam: cui, pro eo ſane ac debuit,quantum ille tribuerit,id cum ex multis intelligi liceat,tum maxime ex litteris, quas ad ſanctiſſimum Pontificem huius nominis primum Leonem pie diſerteq; exarauit. Dein de conſideranti mihi materiam quam tractat,& in qua hic liber uerſatur; optimum factu uiſum eſt,ut in nomine tuo, qui eccleſiæ clauum tenes, liber is appareret; in quo eccleſiæ ſtatus,reique publicæ Chriſtianæ forma & quaſi facies ſuaui quadam uarietate exprimitur; atque is adumbratur amor; quo præcipuo ſponſus Chriſtus ſponſam diligit eccleſiam. ex quo animaduerti poteſt unum corpus eccleſiæ, una fides, unus ſponſus eius Chriſtus. idq; cõtra illos, qui alienæ poteſtati inuident; noluntque eccleſiam per eum regi, cui ſe ipſa commiſſerat. nolo cetera. Sed quam uere aureus ſit hic liber, myſteriorumq; plenus; diligentiſſimæ patrum & Hebræorum, & Græcorum,& Latinorum explicationes ſatis indicant. nam in Hebræis ſane laudatur is,quem Aben Eſdram uulgo nominant. exploſa eſt enim illorum Rabinorum ſententia,qui nihil in hoc Cantico niſi delicias atque amores loquuntur. in hæreticis autem habetur Theodo-

rus

rus ille, qui Mopſueſtiæ dicitur; cum præter ceteros, in quibus uerſatus eſt,opi
nionis errores,nihil ſincere de hoc ipſo ſentiat. Illi uero tres in latinis chriſtia-
narum rerum religioſiſſimi auctores, Auguſtinus,Ambroſius,& Gregorius oc
cultiſſima quæque eiuſdem myſteria accuratiſſime depromunt. atque Hiero-
nymus quidem in primis libera uoce ſæpe fatetur,ſingula huius Cantici uerba,
ſingula eſſe myſteria. Origenis autem quam exquiſita fuerit in indagandis hu-
ius libri occultis rebus induſtria, patet ex eo, quod uulgo de ipſo dici ſolet; ſe
ipſum in hoc explicando ſuperaſſe. neque uero Theodoritus in hoc genere ulli
cedit: neque contemnendus eſt Nyſenus,neque ceteri,quos me commemora-
re piget. conſultoq; prætereo Carpathium Philonem,Aponium, Caſſiodorum
monachum, religioſiſſimum patrem Bernardum, ac reliquos noſtræ fidei in-
terpretes. iam enim ex horum patrum multitudine, qui ad hoc Canticum ex-
plicandum doctores adhibentur, colligi licet, quam uere admirabile ſit, ac pla
ne diuinum. Sin autem titulus ſpectatur, res quædam ſupra modum eſt. ex he-
braica enim conſuetudine Canticum canticorum cæleſti quodam titulo inſcri
bitur. Multa quidem alia Cantica in ſacris leguntur litteris; Moſis, Eſaiæ, An-
næ; compluraq; Dauidis; & Salomo Canticorū millia & amplius ceciniſſe legi-
tur: tamen quia hoc uno diuiniora plane myſteria, quam ceteris, breuiter com
plexus eſt; titulo ipſo oſtendit hoc præſtare omnibus. Multæ igitur cauſæ ſunt,
hæque maximæ, cur ſuauiſſimum Canticum, myſteriisq; refertiſſimum, erudi-
tiſſimi uiri Theodoriti commētariis explicatum, nomini tuo commendatum,
Pater Beatiſſime, in publicum proponatur. ſed non minima tamen cauſa ea eſt,
cur ipſe benigne accipias; quod hoc ipſum confecit uir incredibili ſapientia, di
uinoque numine afflatus Salomo; & is Salomo, quem frequenti patrum con-
ſenſu interpretamur pacis atque omnis concordiæ auctorem Chriſtum; a quo
nos lucem accepimus, hauſimus, expreſſimus; cuiuſue uicario munere ipſe in
terris fungeris. Accipe igitur, Pie Pontifex Maxime, quod datur, eo, quo ſoles,
animo. non enim mihi dubiū eſt, quin tua ſponte ad optima quæque ſatis in-
flammatus, huius etiam Cantici uocibus incitatus, ea agas atque perficias, quæ
inſtituiſti, quæue boni omnes abs te maxime expectant: Ego uero tum preci-
bus, tum omnibus pietatis officiis illud a Deo contēdere non deſinam, ut ſum
mo hoc reip. tempore, cum conſtituendæ illius firmandæq; ea ſit abs te infor-
mata ratio, quam prudentiſſimis & ſapientiſſimis uiris maxime placere uideo;
te iſto præclaro animo Pontificem diu incolumem conſeruet. Cum enim diu
uixeris gloriæ; reliquus uitæ tuæ actus ad id reſeruatus eſt, ut hæc reip. Chriſtia
næ nauis multos ab hinc annos tot fluctibus agitata, te diu gubernante, ad
priſtinæ tranquillitatis portum perueniat.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

BEATI THEODORITI EPISCOPI CYRENSIS IN CANTICA CANTICORVM INTERPRETATIO.

Dei amantiſſimo Epiſcopo Ioanni Theodoritus S. D.

DIVINARVM ſcripturarum expoſitio cum animum purum, atque ab omni macula alienum requirit; tum mētis oculos acres, qui & res diuinas queant perſpicere, & in penetralia ſpiritus ingredi audeant; tum linguam eiuſmodi, quæ mēti deſeruiat, eiuſque ſenſum explicet pro dignitate. Mihi uero & animus magno peccatorum onere premitur: & mentis acies negotiorum, quæ mihi commiſſa ſunt, curis ita præſtringitur, ut humi affixa ſacras litteras accurate nequeat contemplari: & lingua mente etiam eſt inferior, ac tardior. Verum, quoniam tu, Ioannes cariſſime, præcepiſti, ut Cantici canticorum librum interpretarer, & quæ obſcure ac
C myſtice dicta ſunt, perſpicue ac plane declararem, ea, quæ uires noſtras ſuperant, aggreſſi ſumus. Ac quamuis innumerabilibus tum domi, tum foris, tum militaribus, tum ciuilibus, tum ad eccleſiam, tum ad remp. pertinentibus occupationibus diſtracti ſimus: uaſto tamen pelago nos commiſimus, ut in litteræ profunditatem deſcendentes, tibi intelligētiæ margaritam extraheremus. Neque uero oleum ore ſumpſimus, cuius auxilio tanquam factitio lumine uteremur: ſed orationem ac preces, quarum præſidio potiſſimum egent ii, qui ad ſacroſanctæ ſcripturæ cognitionem cupiunt peruenire. ſic enim dicere nos docuit beatus Dauid: Reuela oculos meos, & conſiderabo mirabilia de lege tua. Dei igitur gratiam, quæ nobis huiuſce libri ſenſum atque intelligentiā aperiat, imploremus. Ceterum, quia ple
D rique ex iis, qui Canticum canticorum calumniantur, ac ſpiritalem eſſe librum negant, fabulas quaſdam ne aniculis quidem delirantibus dignas contexunt: alii nimirum, quod ſapiens Salomon de ſe ipſo, deque Pharaonis filia cōſcripſerit: nonnulli autem eidem affines ſtultitiæ pro Pharaonis filia ſponſam eſſe Abiſai Sunamitidem confinxerunt: quidam uero prudentius conſiderantes, ſermonem hunc regium appellarunt, ut ſponſæ nomine populus, ſponſi autem rex intelligatur: operæpretiū nos facturos puto, ſi interpretationis initio prius falſas ac pernitioſas iſtorum opiniones confutemus; deinde uerum ac dilucidum ſcriptoris propoſitum oſtendamus. Atqui debebant iſti, ſe longe uel ſapientia uel ſpiritu præſtantiores agnoſcere ſanctos Patres, qui librum hunc inter diuinas ſcripturas collocarunt,
E eumque ut ſpiritu refertū comprobantes eccleſia dignum cenſuerunt. neque enim ſi aliter ſenſiſſent, ſanctarum ſcripturarum numero intemperantiæ ac libidinis argumentum adſcripſiſſent. Sed quid neceſſe eſt, Patrum auctoritatem adhibere, cum ipſius diuini ſpiritus uti liceat teſtimonio? Nam cum ſacra uolumina partim a Manaſſe, qui omnes, qui & ante, & poſt ipſum fuerunt, ſcelere atque impietate ſuperauit, combuſti eſſent; partim captiuitatis tempore, templo a Babyloniis incenſo, euerſaque ciuitate, & populo in ſeruitutem abducto, penitus interiiſſent: Beatus uir Eſdras, excellenti uirtute præditus, & Spiritu ſancto plenus, ut res ipſa declarat, multis poſt annis, cum populus eſſet reuocatus, neceſſarias nobis ac ſalutiferas

ſcripturas reſtituit: nec ſolum Moſis libros, ſed & Ioſue, & Iudicum, & Regum hi F
ſtoriam, & ſtrenui Iob monumenta, & Eccleſiæ ſætitiam, ſacros Dauidis cantus, & ſexdecim Prophetas, & ſapientis Salomonis tum Prouerbia, tum Eccleſiaſtem, tum Canticum canticorum. Si igitur Eſdras nullo adiutus exemplari, ſed diuino ſpiritu afflatus, hæc ad omnium hominum utilitatem conſcripſit, qui fieri poteſt, optimi uiri, ut liber hic argumentum illud contineat, quod affirmatis? Impudica ſcripta non a ſpiritu diuino, ſed diabolico proficiſcuntur. Fructus enim ſpiritus, ut inquit beatus Paulus, caritas, gaudium, pax, patientia, longanimitas, bonitas, benignitas, manſuetudo, fides, modeſtia, continentia, caſtitas. Si diuini ſpiritus fructus eſt continentia, & caſtitas; diabolici profecto eſt incontinentia, & impudi
citia. Impudicitiæ autem argumentum ſententia ueſtra complectitur Canticum canticorum. Cernitis, quo maledicta ueſtra perueniunt? contumelia, qua librum affi G
citis, tendit in Spiritum ſanctum. Huius enim gratia repletus beatus Eſdras librum amiſſum, ut diximus, renouauit. Quod cum beati Patres non ignorarent, eum in ſacrarum ſcripturarum numerum retulerunt. Quin etiam multi ex ueteribus illum commentariis & interpretationibus illuſtrarunt. Et qui non ſunt interpretati, eius tamen ſententiis ſcripta ſua decorarunt: nec ſolum Euſebius Palæſtinus, & Origenes Aegyptius, & martyrii corona redimitus Cyprianus Carthaginienſis, & his antiquiores, apoſtoliſque propinquiores: uerumetiam qui poſt in eccleſiis excelluere, magnus ille Baſilius Prouerbiorum principium exponens, & uterque Gre-
gorius, quorum alter ſanguine, alter amicitia Baſilio coniunctus fuit, & fortis ille H
pietatis propugnator Diodorus, & Ioannes, qui ad hunc uſque diē doctrinæ fluentis irrigat uniuerſum orbem terrarum, & denique, ut paucis rem complectens con ſulam breuitati, qui poſtea fuere, librum hunc omnes ſpiritalem eſſe cenſuerunt. Quæ cum ita ſe habeant, conſideremus, an æquum ſit, ut tot, tantiſque uiris deſpectis, contemptoque ipſo Spiritu ſancto, proprias opiniones conſectemur, non audientes eum, qui præclare dicit: cogitationes mortalium timidæ, & incertæ pro uidentiæ noſtræ: & beatum Paulum de quibuſdam ita loquentem: euanuerunt in cogitationibus ſuis, & obſcuratum eſt inſipiens cor ipſorum. Nos igitur cum beato Petro ita clamemus: obedire oportet Deo magis, quàm hominibus. Dicamus
item ad illos: an iuſtum ſit in conſpectu Dei, uos potius audire, quàm Deum, iu- I
dicate: nos enim non poſſumus, quæ uidimus per Spiritum ſanctum, & audiuimus, non loqui. Verum, ne nobis tantum conſulere, aduerſarios autem negligere uideamur, age unde morbi occaſionem arripuerint, ueſtigemus, & curationem ipſis, quoad fieri poteſt, ex ſacris ſcripturis depromamus. Legentes, ut arbitror, hoc uolumen, animaduertenteſque in eo unguenta, & oſcula, & femora, & uentrem, & umbilicum, & genas, & oculos, & lilia, & mala, & nardum, & ſtactem, & myrrham, & his ſimilia, cum propriam diuinæ ſcripturæ conſuetudinem ignorarent, noluerunt ingredi, & litteræ uelum tranſilire, atque intus ſpiritum intueri, ac reuelata facie gloriam domini contemplari: ſed quæ dicta ſunt, carnaliter intel-
ligentes, in hanc blaſphemiam prolapſi ſunt. Oportebat autem eos conſiderare, K
hunc eſſe etiam in ueteri teſtamento diuinæ ſcripturæ morem, ut multa figurate dicat, & ſub aliis uocabulis alia ſignificet. Nam cum de Babyloniæ rege loqueretur, nec proprium illius, nec commune naturæ nomen poſuit: neque enim illum Nabuchodonoſor, neque hominem appellauit; ſed, Aquila, inquit, grandis, magnarum alarum, longo membrorum ductu, unguium plena, cui uoluntas fuit, ut intraret in libanum, & tulit medullam cedri, & ſummitatē frondium eius auulſit: nec quiſquam tamen unquam per aquilam, aquilam; neque per libanum, libanum; nec per cedrum, cedrum intellexit. Sed pro aquila, quæ regium eſt animal,

regem

A regem ipſum: pro alis autem, amplitudinem regni: pro unguium uero multitudine, copias militum. Porro uoluntas dixit, quia nutu diuino ferebatur, ad ea, quæ geſſit, perpetranda. Per libanum autem Hieruſalem ſignificauit, propter multa ac magna illius munera ſpiritalia. Nam medulla cedri innuit homines deliciis ac uoluptatibus deditos, & in dignitatibus conſtitutos. Atque hæc quidem ſic intelliguntur non ſolum a pietatis alumnis, uerumetiam a Iudæis, qui craſſius & carnalius diuinas ſcripturas ſolent interpretari. Et beatus Zacharias, Aperi, inquit, Libane, portas tuas: & comedat ignis cedros tuas. Vlulet abies, quia cecidit cedrus. Per libanum non intelligimus libanum: neque per cedrum, cedrum: neque per ignem, ignem: neque per abietem, abietem: ſed ignis rurſus regem Babyloniæ

B deſignat, quem Ezechiel aquilam nominauit: Libanus Hieruſalem: Cedrus homines diuitiis & honoribus ſuperbos atque inſignes: Abies uero his abiectiores. iccirco ſubiicit: Vlulet abies, quia cecidit cedrus. Quoniam proceres uehementer afflicti ſunt. Verum nõ eſt neceſſe, cuncta commemorare, quæ per tranſlationem diuina dicit ſcriptura. Omiſſis igitur reliquis, oſtendamus omnium Deum cum Iudæorum gente tanquam cum muliere colloquentem, atque iiſdem utentem membrorum uocabulis, quibus de hac ſponſa ſcribens uſus eſt Salomon. Sic igitur uniuerſorum Deus Ezechielem alloquitur: Fili hominis notas fac Hieruſalem abominationes ſuas, & dices: Hæc dicit dominus Deus Hieruſalem: Radix tua, & generatio tua de terra Chanaan. Pater tuus Amorrhæus, & mater tua Chetæa. Et quan

C do nata es, in die ortus tui, non eſt præciſus umbilicus tuus, & non uinxerunt ubera tua, & in aqua non es lota in ſalutem, neque ſale ſalita, nec inuoluta pannis. Non pepercit tibi oculus, ut faceret tibi unum de his, miſertus tui: ſed abiecta es ſuper faciem terræ, in abiectione animæ tuæ, in die, qua nata es. Tranſiens autem per te, uidi te conculcari in ſanguine tuo. Et dixi tibi, cum eſſes in ſanguine tuo: Viue. Dixi, inquam, tibi: in ſanguine tuo uiue. Multiplicatam quaſi germen agri dedi te. Et multiplicata, & grandis effecta, & ingreſſa es, & perueniſti ad mũdum muliebrẽ. Vbera tua correcta ſunt, & pilus tuus germinauit, & eras nuda, & confuſione plena. Et tranſiui per te, & uidi te: & ecce tempus tuum, tempus amantium: & expandi alas meas ſuper te, & operui ignominiam tuam. Et iuraui tibi; &

D ingreſſus ſum pactum tecum, ait dominus Deus. Et facta es mihi. Et laui te aqua. Et emundaui ſanguinem tuum ex te: & unxi oleo. Et ueſtiui te diſcoloribus: & calciaui te hyacintho: & cinxi te byſſo: & indui te ſubtilibus. Et ornaui te ornamẽto; & dedi armillas in manibus tuis, & torquem circa collum tuum: & dedi inaurem ſuper os tuum, & circulos auribus tuis, & coronam decoris in capite tuo. Et paucis interiectis, ſimilam, inquit, & oleum, & mel meũm comediſti. Et facta es pulchra ualde, & exiit nomen tuum in gentibus propter pulchritudinẽ tuam. Et paulo poſt rurſum: Et accidit poſt omnem malitiam tuam, ædificaſti tibi lupanar, & feciſti tibi proſtibulum in cunctis plateis. Ad omne caput uiæ ædificaſti ſignum proſtitutionis tuæ, & abominabilem feciſti decorem tuum: & diuiſiſti pedes tuos omni

E tranſeunti, & multiplicaſti omnes fornicationes tuas. Et fornicata es cum filiis Aegypti uicinis tuis magnarum carnium: & multiplicaſti fornicationes tuas ad irritandum me. Et rurſus poſt pauca: Nec facta es quaſi meretrix quæſtus colligens, ſed quaſi mulier adultera, quæ ſuper uirum ſuum inducit alienos. Omnibus meretricibus dantur mercedes. Tu autem dediſti mercedes cunctis amatoribus tuis: & dona donabas eis, ut intrarent ad te undique ad fornicandum tecum. Factumque eſt in te contra cõſuetudinem mulierum in fornicationibus tuis, & poſt te non erit fornicatio. In eo enim, quòd dediſti mercedes, & mercedes non accepiſti, factum eſt in te contrarium. Et quæ ſequuntur, ſunt eiuſdem generis. Quidnam dicent ii, qui

Cantici canticorum ſcripta carpunt,& tanquam impudica interpretari minime ue F
rentur; cum in ueteri teſtamento non diſſimilia dici de gente Iudæorũ inuenerint?
Ecce enim & hic ubera, & umbilicum, & pedes, & manus, & os, & aures, & com-
plexum , & coniunctionem inuenimus,eaque dicta a Deo omnipotente , neque ta-
men, ut legimus ſic intelligimus.Neq; occidenti adhæremus litteræ, ſed interius pe
netrantes ſpiritus ſenſum inueſtigamus , eiuſq; lumine illuſtrati, quæ ſpiritalia ſunt,
ſpiritaliter intelligimus . Et cum Deum audimus hic uerbis Hieruſalem alloquen
tem: Pater tuus Ammorrhæus,& mater tua Chethæa:non naturæ,ſed mentis cogna
tionem conſideramus. Natura enim erant filii Abrahæ,qui ex Sem genus ducebat:
morum autem improbitate erant ex genere Chanaan. Ideo patrem appellat Amor
rhæum,matrem autem Chethæam, qui Chanaan erant filii. Quorum enim ſcelera G
imitabantur , eorum erant ſortiti genus. Quamobrem & beatus Ioannes Baptiſta
exeuntibus ad ſe dicebat : genimina uiperarum , quis oſtendit uobis fugere a uen-
tura ira ? Facite fructus dignos pænitentiæ,& ne uelitis dicere intra uos patrẽ habe-
mus Abrahã: Qui ſe filios Abrahæ iactitabant,eos propter malitiæ cognationem uo
cauit genimina uiperarũ. Quinetiam ipſe dominus dicentibus habere ſe patrem A-
braham reſpondit:Vos ex patre ueſtro diabolo eſtis.Et cauſam afferens,ſubiicit: Et
opera patris ueſtri uultis facere.Quæ autem ea ſint opera,declarans,ille, inquit, ho-
micida erat ab initio. Eodem modo & hic omniũ Deus, radix, inquit,& generatio
tua ex Chanaã. Pater tuus Ammorrhæus, & mater tua Chethæa. Tum abiectam ac
neglectam in Aegypto declarans uiuendi rationem & diſciplinã, in qua,inquit die H
genita es, non uinxerunt ubera tua . Per translationem ubera & uincula nominat.
Mos enim eſt uirginibus ab ipſa pueritia , ut uberum curam gerant . Ex quo Deus
etiam per Hieremiam prophetã, numquid obliuiſcetur,inquit, uirgo ornamẽti ſui
aut ſponſa faſciæ pectoralis ſuæ? Hæc autem uirgines curant , ut placeant ſponſis
ſuis.Quoniam igitur populus Iudæorum,quamdiu Aegyptum incoluit,nullam ha-
buit uitæ diſciplinam, nec uirtutis partes excoluit, merito ait: In qua die genita es
non uinxerunt ubera tua;hoc eſt partem,qua animus alitur,unde lac, quod nutrien
di uim habet, gignitur, minime coluerunt,ut in tempore liberis diſciplinæ papillas
exhiberet. Et in translatione perſiſtens in aqua, inquit, non es lota : Id eſt , ab Ae-
gyptiacæ idololatriæ ſordibus non es mundata. Sed ex ſeruitute exeundo tanquam I.
in lucem edita,adhuc partus ſigna retines, cum abluta non ſis, ſed maternas ſordes
circumferas. Huc ſpectant, & quæ ſequuntur. Neque ſale ſalita es,quod obſtetrices
ſolent infantibus adhibere . Hoc item ex allegoriæ legibus intelligemus ut ſal ſpiri-
talem prudentiam ſignificet, & diuinam doctrinam,qua ea,quæ corrumpi poſſent,
a putredine integra conſeruantur . Quamobrem & dominus dicebat diſcipulis:ha-
bete ſal. Et rurſum:uos eſtis ſal terræ. Et in ueteri teſtamento reperimus,nullum ſine
ſale ſacrificiũ fieri.Sic illud item intelligendum eſt:non eſt præciſus umbilicus tuus.
Etenim,quoniã umbilicus(ut tradunt ii,qui hæc profitẽtur)eſt uelut radix quædam
embrionis : per ipſum enim fetus nutritur , augetur, atque perficitur: iccirco Hie-
ruſalem non eſſe præciſam ait , quippe quæ, cum ex Aegypto eſſet genita, adhuc K
ægyptiacam idololatriam hauriret, & ex materno utero fœdum illum cibum attra
heret.Et tranſiens, inquit, per te, uidi te conculcari in ſanguine tuo . Sacrificia illa
ſignificat, quæ idolis immolabantur. Et dixi tibi:uiue in ſanguine tuo.Iudæis enim
conceſſit,ut immolarent, ſed ſibi, cum ipſe tamen ſacrificiis eorum minime egeret,
ſed infirmitati ipſorum indulgeret . Victimis, inquit, & ſanguine delectaris? uicti-
mas igitur macta,non dæmonibus,ſed mihi.Quamuis ego uictimis non indigeam,
tamen undique conſulam ſaluti tuæ. Viue igitur ex ſanguine tuo, multiplicare. Ad
eundem modum intelligendum eſt illud: Vbera tua correcta ſunt . Quæ enim præ

A nimia laſciuia, atque idolorum inſania intumuerant, atque pendebant, diligentia & curatione mea correcta ſunt, & ad uirginum redacta modum. Oſtendit mutationem in melius, & impetum ad ſuperiora, & temperantiæ ſtudium. Et pilus tuus, inquit, germinauit, hoc eſt, cum eſſes omni ornatu ſpoliara, repente capillos, qui comi & componi poſſent, extuliſti. Nuda autem eras, & confuſione plena. Nondum enim lex data fuerat, neque conſtructum tabernaculum, nec miſſa dona ſponſalia. Itaque ſubiicit: Et tranſiui per te, & uidi te. Et ecce tempus tuū, tempus amantium. Nubilis effecta es, & ad coniugium idonea. Quapropter expandi alas meas ſuper te, & operui ignominiam tuam. Per alas uaria genera munerum intelligit: nempe, ſacerdotium, prophetiam, rempublicam, regnum, miracula, & alia dona, quæ uerbis nequeunt explicari.

B Et iuraui tibi. Hoc in magni Moſis ſcriptis perſpicue cernitur. Tollo, inquit, in cælum manum meam. Et iuro per dexteram meam. Et dicam, uiuo ego in ſæculum. et rurſum: Viuo ego, & uiuit nomen meum. Et implebit manus domini uniuerſam terram. Iuramenta igitur ſua illi commemorat, iuraui inquiens, tibi, & ingreſſus ſum pactum meum tecum, ait Dominus Deus. Legitimum, inquit, connubium contractum eſt, inita ſunt pacta, dotales tabulæ confectæ ſunt, & hac legali ac uoluntaria condicione confirmata, ut ſi pacta uiolaueris, domo ſponſalibus exuta muneribus eiiciaris, & nuda, quemadmodum ueneras, reuertaris. Nihil enim ad nuptias attuliſti. Ego autem te ſordibus inquinatam abſterſi, ſalis expertem ſale condiui, nudam indui, diſſolutam colligatis uberibus compoſui.

C Quamobrem addit: Et ingreſſus ſum pactum tecum, dicit dominus Deus. Et facta es mihi. Et laui te aqua. Et emundaui ſanguinem tuum ex te. Et unxi te oleo. Et ueſtiui te diſcoloribus: & calciaui te hyacintho: & cinxi te byſſo. et quæ deinceps ſequuntur. Hæc autem ex diuiniſſimi Moſis ſcriptis facile licet colligere. Ille enim & ſacra conſtituit ornamenta, & ſanctum unctionis oleum: quemadmodum ab omnium Deo fuerat edoctus. Sic manuum armillas, & colli torquem, & inaurem ſuper os, & circulos aurium, & coronam decoris capiti impoſitam intelligamus. Per manuum enim armillas, uirtutes morales ſignificat: per circulos aurium. diuinarum ſcripturarum intelligentiam, qua ut circulis aures, ſic animus eſt ornandus: per colli torquem, prudentiam in principali parte ſplendentem, quæ in corde,

D quo pendet ornatus ille, quieſcit: per inaurem uero ſuper os, legum diuinarum frenum, a tauris ſumpta metaphora, qui ſic a bubulcis aguntur. Siquidem & per Oſeam prophetam talia loquitur Deus; ſicut uacca laſciuiens declinauit Iſrael. & per Hieremiam, audiui, inquit, Ephraim quærentem: caſtigaſti me domine, & eruditus ſum quaſi iuuenculus indomitus: freno eiuſmodi egebat omnino, ut ab impoſito greſſu cohiberetur. itidem & lupanar, & proſtribulum, templa dæmonum intelligamus. Nam cū eſſet Deo coniuncta, eumq; uirum appellaret, improbos dæmones adamauit, atque illis templa conſtruxit. Et quæ a Deo acceperat munera, ea dæmonibus eſt elargita. Iccirco ſubiicit: ad omnē caput uiæ ædificaſti ſignū proſtitutionis tuæ: & abominalem feciſti decorē tuum: & diuiſiſti pedes tuos omni tranſeūti.

E His uerbis exprimit uim libidinis incredibilem. Non cum familiaribus ſolis habebas conſuetudinem, ſed ardore libidinis furens cū omnibus adeuntibus impudice commiſcebaris. Mixtionem hic rurſum figurate nominat cultū idolorum. Animaduertendum eſt autem, quibus uocabulis utatur Deus, ut immenſum idololatriæ ſtudium explicet. Diuiſiſti, inquit, pedes tuos omni tranſeunti: & multiplicaſti fornicationes tuas: & fornicata es cum filiis Aegypti uicinis tuis magnarum carnium. His quoque uerbis nimium idolorum atque impietatis ardorem oſtendit: Nec facta es quaſi meretrix quæſtus colligens, ſed quaſi mulier adultera, quæ ſuper uirum ſuum inducit alienos. Omnibus meretricibus dantur mercedes. Tu autem dediſti

mercedes cunctis amatoribus tuis:& dona donabas eis,ut intrarent ad te undiq; ad F
fornicandum tecum. Factumque eſt in te contra conſuetudinem mulierum in for-
nicationibus tuis,& poſt te non erit fornicatio.Per hæc item ſignificauit quod cum
a Deo & frumentum, & uinum, & oleum, & oues,& boues, & uitulos accepiſſent,
ea contempto Deo, cuius erant dona,idolis offerebant,a quibus nihil unquam niſi
pernitiem acceperant; ac mercedem quidem non ab adulteris exigebant, ſed
ipſis dilargiebantur.His ſimilia ſunt apud Hieremiam prophetam:Nunc autem,in-
quit, mœchata es cum lapide & ligno. Leua oculos tuos in directum, & uide, ubi
non proſtrata ſis. In uiis ſedebas, expectans eos, quaſi latro in ſolitudine, & pollui-
ſti terram in fornicationibus tuis.Et beatus Eſaias,quo modo, inquit,facta eſt me-
retrix ciuitas fidelis, plena iudicii. Iuſtitia habitauit in ea, nunc autem homicidæ. G
Et rurſum,Quis eſt,inquit,hic liber repudii matris ueſtræ,quo dimiſi eam? aut quis
eſt creditor meus, cui uendidi uos? Ecce enim in iniquitabus ueſtris uenditi eſtis,
& in ſceleribus ueſtris dimiſi matrem ueſtram. Sed quid opus eſt, ſingula, quæ per
prophetas a domino dicta ſunt, perſequi? cum ex iis, quæ commemorauimus, di-
ſcere poſſimus, ita tractandas eſſe diuinas ſcripturas, ut non litteram ſequamur ſo-
lum,ſed mentē ac ſenſum illius aperiamus? A ueteri igitur ad nouam ſponſam ac-
cedentes,hac ratione Cantica canticorū interpretemur, reiectisque falſis ac perni-
tioſis opinionibus, ſanctos imitemur patres,atque unam ſponſam cum uno ſponſo
colloquentem agnoſcamus, & qui ſit ſponſus, quæq; ſit ſponſa, e ſanctis diſcamus
apoſtolis. Id enim docet nos & diuiniſſimus Paulus, ita ſcribens: Deſpondi enim H
uos uni uiro uirginem ſanctam exhibere Chriſto. Sponſam ex multis conflatam di-
cit. Nam, deſpondi, inquit, non te, ſed uos, hoc eſt, animas pias & in uirtute per-
fectas. Spōſam enim diuina ſcriptura eccleſiam intelligit:ſponſum autem Chriſtum
appellat. Et magnus ille Ioannes, qui legis finem, & gratiæ principum oſtendit,
quique inter pædagogum & ſapientem magiſtrum medius fuit, quatenus umbra
corpus accepit,Qui habet,inquit,ſponſam ſponſus eſt. Amicus autem ſponſi, qui
ſtat, & audit eum, gaudio gaudet propter uocem ſponſi. Quid? quòd ipſe domi-
nus ſe ſponſum appellat? Cum enim phariſæi ſanctos apoſtolos uti non ieiunantes
accuſarent, refellit eos, numquid poſſunt, inquiens, filii ſponſi lugere, quamdiu
cum illis eſt ſponſus? Venient autem dies, cum auferetur ab eis ſponſus, & tunc I
ieiunabunt. Sponſam igitur eccleſiam, ſponſum Chriſtum inteligamus. Adoleſcen-
tulas uero, quæ ſponſam ſequuntur, animas rudiores, quæ ſponſæ uirtutem ac
perfectionem nondum ſunt conſecutæ. Quamobrem ſequuntur quidem ſponſam,
ſed ſponſæ non appellantur. Habet præterea textus & alios quoſdam cum ſponſo
uerſantes, quos ſiue angelos quiſpiam dixerit, domini mandatis obſequentes, &
ſponſam exornātes:ſiue prophetas hæc multo ante prænunciantes:ſiue apoſtolis an-
gelico &ipſos more domini nutibus inſeruientes:a ueritatis propoſito nō aberrabit.
mihi uero magis placet, angelos intelligere. Nam animas in uirtute perfectas ſpon
ſam agnoſcere docēt diuinæ ſcripturæ.Nihil autem apoſtolis & prophetis perfectius
præter angelos. His de cauſis, qui ſponſo deſeruiunt, & ſponſæ obſequi ſtudent,mi K
hi potius angeli uidentur eſſe.Quandoquidem & ſponſo ſtatim genito chorū ange-
licum inuenimus gaudentem,atq; exultantem,&iucundius cantibus conclamātem:
Gloria in excelſis Deo, & in terra pax hominibus bonæ uoluntatis. Præterea in ipſa
conceptione Gabriel archangelus miniſter fuit. Ad hæc angelus ipſi Ioſeph tum fu-
gam in Aegyptum,tum ex Aegypto reditum cernitur præcepiſſe.Et poſt certamina
cum diabolo confecta, accedentes angeli fauſtis cum acclamationibus, ac laudi-
bus, atque omni obſequio miniſtrabant ei, qui pro imbecillitate noſtra depugna-
uerat, & aduerſarium uicerat. Nec nōn & paſſionis tempore præſto fuerunt angeli

huma-

A humanitatem confirmantes. Ad ſepulcrum etiam aſſidentes angeli reſurrectionem ipſius nunciabant. Ac denique cum aſſumptus eſt in cælum, angeli ad apoſtolos dixerunt: Viri Galilæi, quid ſtatis ſuſpicientes in cælum? hic Ieſus, qui aſſumptus eſt a uobis in cælum, ſic ueniet iterum. Mihi ergo cum ſponſo uidentur eſſe ordines angelorum, qui & illius obſeruent nutus, & ſponſam omnibus officiis ac ſtudiis proſequantur. Illud etiam præfari neceſſarium eſt tria Salomonis eſſe uolumina, Prouerbia, Eccleſiaſtem, & Canticũ canticorum. Ac Prouerbia quidem utilem de moribus diſciplinam complecti: Eccleſiaſtem autem, eorum, quæ ſenſibus percipiuntur, naturam indicare, uitæque præſentis docere uanitatem, ut ea fluxa & fragilia cognoſcentes tanquam fugacia ac prætereuntia ſpernamus, & quæ futura ſunt,
B ut firma atque æterna permanentia concupiſcamus: Canticum uero canticorum myſticam ſponſæ & ſponſi neceſſitudinem & coniunctionem continere. Vt uniuerſa Salomonis doctrina ſit ueluti ſcala quædam, quæ tribus gradibus conſtet, morali, naturali, & diuino. Principio igitur qui ad pie recteq; uiuendi diſciplinam accedit, neceſſe eſt, ut bonis atque honeſtis actionibus & operibus animum purget: atq; ita deinceps fugacem rerum prætereuntium, quæ ſenſu iucundæ uidentur, uanitatem deſpiciat, ut inde poſtremo ſe ſe explicans, ſublimis auolet ad ſponſum, perpetua ac ſempiterna bona pollicentem, amandum & complectendum. Iccirco tertio etiam loco hic conſtitutus eſt liber, ut ratione & uia ad perfectionem contendamus. Arbitror autem ſapientem Salomonem a patre (utpote propheta, ac magno
C quidem propheta) edoctum hæc conſcripſiſſe. Audierat enim omnino illum ita canentem: Aſtitit regina a dextris tuis, in ueſtitu deaurato, circumdata uarietate. & alibi: audi filia, & uide, & inclina aurem tuam, & obliuiſcere domum patris tui: & concupiſcet rex decorem tuum: quoniam ipſe eſt dominus Deus tuus. Huius quidem libri lectione adoleſcentibus atque ætate adhuc imperfectis prorſus interdicunt. Solis autem uiris perfectis qui recondita & arcana percipere ualeant, & ſpiritaliter intelligere, quæ ſcripta ſunt, legendum præbent. Omiſſa igitur diſputatione utrum prophetice ſcriptus ſit, an quæ a patre didicerat Salomon, ea litterarum monumentis mandarit, ad interpretationem aggrediamur, rogantes eos, quorum ad manus ea peruenerit, ne furti nos inſimulent, ſiquid, quod a patribus dictum ſit,
D in his commentariis offenderint. Fatemur enim & nos ab illis explanationis occaſionem accepiſſe. Hoc autem non furtum apellari debet, ſed paterna hereditas. Quanquam ad illa, quæ ab eis accepimus, adiunximus, quæ noſtra non ſunt: et quod latius a quibuſdam explicatum eſt, nos contraximus: quod autem diligentiam requirebat, dilatauimus. Laborem denique ſuſcepimus, lectoribus, ut arbitror, haud inutilem. Quamobrem, qui ſine labore laborum noſtrorum fructũ ſunt percepturi, rogatos uolumus, ut nobis pro laboribus noſtris orationes ac preces impertiant ſuas. Quod ſi minus accurata uidebitur explicatio, laborem ſaltem boni conſulant, & quæ deſunt, ipſi doceant.

E Alia Cantici canticorũ per paraphraſim interpretatio, collecta ex ſancti Gregorii Nyſſæ Pontificis, & ſancti Nili, & ſancti Maximi commentariis.

QVONIAM & Prouerbia & Eccleſiaſtem cecinit Salomon, in Prouerbiis quidem deterrens a uitiis, & ad uirtutes cohortans, atque moraliter inſtituẽs: In Eccleſiaſte autem declarans rerum præſentium uanitatem, easque deſpiciendas ſuadens, ac naturaliter docens, ex quibus caritas in Deum proficiſcatur, quæ nimirum

rum ab eo, quod bonum uidetur, ad id, quod uere bonum eſt, animos noſtros F
incitet atque inflammet. & reliqua.

Alia expoſitio in Canticum canticorum a Pſello uerſibus ciuilibus explicatum.

CVM animus tuus diſcendi cupidus, Stephephore, eo deſiderio teneatur; ut
canticorum Canticum noua & uaria explanationis atque intelligentiæ ratione de-
claretur: en uoluntati ac ſtudio tuo obſequimur, Imperator; atque domini uniuer-
ſorum auxilio freti, totam Canticorum expoſitionem ſimplici & uulgari oratione
concinnatam afferimus. G

Sapientiſſimus ille propheta Salomon, Dauidis filius ex ea, quæ fuit Vriæ, tria
quædam in uita uolumina conſcripſit. Vnum prudẽter ab omnibus Prouerbiorum
nomine nuncupatur, quod morum continet diſciplinam, perturbationum animi
emendationem, recteque uiuendi rationem, ac diuina præcepta: alterum Eccleſia-
ſtes ab hominibus appellatur, quod uitæ præſentis aperit uanitatem: tertium, do
mine, quod continenter ſequitur, eſt ipſum Canticum canticorum, quod quidem
tibi eleganter admodum, & ſub ſpecie ac figura quadam nuptiarum tradit humanæ
animæ perfectionem. Sapienter enim proponit Chriſtum ſponſum, ſponſamque
itidem animam ſponſi amore languentem, atque inflammatam, & ad illius gratias
& munera uelociter peruolantem. Continet etiam dicta quædam eccleſiæ con- H
gruentia. Sed iam, adiuuante Deo, uerba incipiamus interpretari.

Beati Theodoriti Epiſcopi Cyrenſis in Canticum canticorum interpretatio.

QVONIAM diuina gratia confiſi librum hunc ſuſcepimus explicandum, age primum omnium inſcriptionem ipſius expendentes planam ac dilucidã reddamus.

Canticum canticorum, quod Salomon cecinit. I

CONSIDEREMVS, cur nam librum hunc non Canticum inſcripſerit,
ſed, Canticum canticorum. Nihil a diuino ſpiritu temere fruſtraque fieri, apud
homines prudentes ac pios minime dubium eſt. Quod cum ita ſit, explorandum
eſt, qua de cauſa Canticum canticorum, non autem Canticum uolumen hoc fue-
rit appellatum. Multa igitur cantica, & pſalmos, & hymnos, & odas tum a beato
Dauide, tum a prophetis, qui ante, & poſt ipſum Dauidem extiterunt, dicta &
inſcripta fuiſſe non ambigimus. Ac Moſes quidem ille magnus primũ cecinit Can-
ticum, cum mare diuiſum Iſraelitis quidem iter aperuit, Aegyptiis autem ſepultu-
ram. Alterum ſuper puteo, cum pro aqua inuenta gratias egit. Tertium uero in K
quo diuina munera commemorãs ingrati animi populum arguit. At beatus Dauid
carmina compoſuit, quibus & uictorias, & uindemias, & diei tum ortum, tum
occaſum, celebrauit. Sapiens autem Salomon cantionibus ſuis non uictorias, non
diei ortum, ſed nuptias deſcribit. Cantica, quæ uocant Epinicia, hoſtium interi-
tum oſtendunt, & excuſſum ſeruitutis iugum. quale eſt illud: Auferens bella uſque
ad fines terræ. Arcum conteret, & confringet arma, & ſcuta comburet igni. Vaca-
te, & uidete, quoniam ego ſum Deus: exaltabor in gentibus, & exaltabor in ter-
ra. ſignificat enim, ſe hoſtibus deuictis & profligatis, diutino dominatu oppreſſos
in

A in libertatem uindicaſſe,regno eiuſmodi conſtituto, in quo ſibi omnes æquo ac libenti animo deſeruirent. Iccirco, exaltabor, inquit, in gentibus,exaltabor in terra. Eiuſdem generis & illud eſt: Omnes gentes, plaudite manibus:iubilate Deo in uoce exultationis. Quoniam dominus excelſus, terribilis, rex magnus ſuper omnem terram. Et rurſus: Accingere gladio tuo ſuper femur tuum potentiſſime: ſpecie tua, & pulchritudine tua intende, proſpere procede, & regna. Et alibi: Attollite portas principes ueſtras: & eleuamini & portæ æternales & introibit rex gloriæ. Dominus fortis, & potens, dominus potens in prœlio. His igitur carminibus regis uictoriam celebrant prophetæ, eumque laudibus efferunt, quod captiuos uindicaſit in libertatem. At canticorũ Canticum nuptias illius deſcribit,& ſponſæ amorem expli-
B cat, ſponſam autem appellat eos,qui in ſuperioribus canticis e ſeruitute liberati commemorantur, & libertatem conſecuti ad regis partes ſe applicuerunt, eiusque beneficia immortali memoria complectentes, magnam in illum beneuolentiam atque amorem declarantes, ipſum aſſidue ſectantur. Tum cæleſtibus poteſtatibus quærentibus, ecquis ſit iſte rex gloriæ, ipſi quoque ſimul eſſe concupiſcunt, ac ne exiguo quidem temporis momento ab eo, per quem ſalutem acceperunt,ſe diſiungi patiuntur. Hac de cauſa Canticum canticorum hic liber inſcribitur,quoniam reliqua cantica propter hoc Canticum facta ſunt, & ad hoc illa perducunt. Hoc eſt enim bonorum caput, diuinæ benignitatis ſumma, ineffabilis bonitas, incredibilis miſericordia, immenſa clementia, inenarrabilis caritas,quòd auctor ipſe,& effe-
C ctor, & procreator,& dominus, & Deus, & princeps, atque idem ſemper, luteum hoc animal, mortale, & corruptibile, & ingratum,atque inutile a morte, & ſeruitute diabolica eripuerit,atque ita libertatem largitus ſit,ut non ſolum nos liberos conſtituerit, ſed in filios adoptarit, neque ſolum tribuerit adoptationis munus,uerum etiam ſponſam & uocarit & fecerit,eodemq; numero ſponſum habuerit, atque innumerabilia dona ſponſalia dederit, & cubile, & thalamum adornarit, & nudam induerit, & denique factus ipſe ſit ſponſæ & amictus, & panis, & potus, & uia, & oſtium, & uita, & lux,& reſurrectio. Sed ego arenam,& aquæ guttas enumerare contendo,& cyatho dimetiri,qui diuinæ humanitatis magnitudinem uerbis conor explicare. Canticum igitur canticorum hic liber inſcribitur, propterea quòd maiora
D Dei bonitatis genera nos edocet & maxime recondita atque arcana & ſanctorum ſancta diuinæ nobis humanitatis myſteria patefacit.

Ex tribus Patribus.

A SALOMONE inſcriptum eſt canticorum Canticum, in quo ſponſæ eccleſiæ in Chriſtum ipſius ſponſum amor oſtenditur. Nam poſt Prouerbiorum ad uirtutes cohortationem,& dehortationem a uitiis,& poſt rerum humanarum atq; mortalium contemptum, quem ab Eccleſiaſte didicerat, canit ipſi ſponſo Chriſto
E pacifico, quod & nobis a Deo factus eſt pax, & per ſe ipſum nos patri ſuo reconciliauit. Qua quidem caritate fidelium eccleſiam deſpondit ſibi, diuina ratione, ac lege ſpiritali, & reuelatione myſteriorum quæ de ipſo tradita ſunt, erudiens illam, quam prius per Prouerbia & Eccleſiaſtem moraliter & naturaliter exornatam inſtituerat. Eccleſia igitur Chriſto deſponſata, quæ per legem tum ſcriptam tum naturalem,quarum uires in Prouerbiis & Eccleſiaſte Salomon expreſſerat, perq; totius ſcripturæ & creaturæ notas, quaſi tyrocinio & rudimentis quibusdam ea didicit, quæ ad prouidentiam & creationem pertinent,atque ex iis,incredibilem ſponſi erga ſe amorem intellexit, uult hæc ab ipſo Dei uerbo per eius in carne diſpenſatio-

nem

nem, lege ſpiritali, ſine ullo medio perdiſcere, ut per caritatem ipſi coniuncta, atque unus effecta ſpiritus, ex ſponſi ſui ore uocem eius exaudiat. F

Oſculetur me oſculis oris ſui.

Theodoriti.

HAEC loquitur ſponſa, obſecrans ſponſi patrem. Audiuit enim & promiſſa, quæ facta ſunt Abrahæ patriarchæ: Et quæ prædicta fuerunt ipſi Iacob in benedictionibus: Audiuit & Moſem de ſponſo ſuo uaticinantem: Et Dauidem in Pſalmis pulchritudinem eius, & potentiam ſic enarrantem: Speciosus forma præ filiis hominum: diffuſa eſt gratia in labiis tuis. Propterea benedixit te Deus in æternum. accingere gladio tuo ſuper femur tuum potentiſſime. Specie tua & pulchritudine tua intende, proſpere procede, & regna. Propter ueritatem, & manſuetudinem, & iuſtitiam. Didicit, hunc ipſum ſpecioſum ac decorum ſponſum & Deum eſſe; & filium ſempiternum. Sedes enim tua Deus, in ſæculum ſæculi. Virga directionis, uirga regni tui. Et Eſaias clamat: Quis eſt iſte, qui uenit de Edom, tinctis ueſtibus de Boſra, iſte formoſus in ſtola ſua, gradiens in multitudine fortitudinis ſuæ? Cum igitur ſponſi pulchritudinem, robur, diuitias, regnum, quod in omnes habet, uim eius æternam, incorruptibilem, nullum habituram finem intellexerit: eum uidere concupiſcit, & in complexum ipſius ruere, atque illi oſcula dare ſpiritalia. At ne quis oſculorum uocabolo perturbetur, conſideret, quemadmodũ myſtico ſponſi tempore ſponſi corpus ſuſcipientes, complectimur, & oſculamur, atque oculis cordis imponimus, & animo ac cogitatione quaſi complexus quoſdam, & congreſſus nuptiales effingimus, atque ipſum, caritate timorem foras eiicientes, nos amplexari putamus, & ſuauiari. Auet igitur ſponſa ab ipſo ſponſo deoſculari, tantum non hiſce uerbis patrem ipſius compellãs: Mitte mihi unigenitum filium tuum. o domine, & pater (quando tu patris appellatione magis, quàm domini delectaris) nimium diu iam illum expecto, illum deſidero. Laboraui epiſtolas eius accipiens. per patriarchas, per legiſlatores, per prophetas. Amplius ferre non poſſum amoris flammam. Ignis eſt ardens, atque urens in uiſceribus meis: Per omnes prophetas mihi ſe uenturum promiſit. Neque ad hunc uſque diem promiſſa perficere uoluit. Pollicitus eſt per Dauidem, per Hieremiam, per Eſaiam, per Ezechielem, & Zachariam, & Danielem, & reliquos prophetas, ſe uenturum, ac nuptias confecturum. Neſcio cur differat, cur procraſtinet, cur me deſiderio ardentem deſpiciat. Dixit mihi per Oſeam: ſponſabo te mihi in ſempiternum: & ſponſabo te mihi in iuſtitia, & iudicio, & in miſericordia, & in miſerationibus: & ſponſabo te mihi in fide. Et ſcies, quia ego dominus. Dixit mihi per Eſaiam. Lætare, ſterilis, quæ non paris. decanta laudem, & hinni, quæ non pariebas quoniam multi fili deſertæ magis, quàm eius, quæ habebat uirum. Expecto per ſingulos dies, ut mihi promiſſa perſoluantur. Hæc innuit, dicens:

G H I K

Oſculetur me oſculis oris ſui.

Ex tribus Patribus.

SPONSVS igitur ipſe per ſe optimam ſuam erga me uoluntatem doceat, uerbiſque, & rationibus, quid expediat, oſtendat.

Theo-

A
Theodoriti.

AC, ne ex ſenſu noſtro interpretemur, eorum, quæ dicta ſunt, teſtem Paulum
adducamus. Hic ad Hebræos ſcribens, & de fide ſermonem inſtitutum proſequens,
hæc de Abraham loquitur: Fide demoratus eſt in terra repromiſſionis, tanquam in
aliena, in caſulis habitando cum Iſaac, & Iacob coheredibus repromiſſionis eiuſ-
dem. Expectabat enim fundamenta habentem ciuitatem, cuius artifex & conditor
Deus. Et poſt pauca: Iuxta fidem defuncti ſunt omnes illi, non acceptis repromiſ-
ſionibus, ſed a longe eas reſpicientes, & ſalutantes, & confitentes, quia peregrini
& hoſpites ſunt ſuper terram. Qui enim hæc dicunt, ſignificant, ſe patriam inqui-
B rere. Et ſi quidem ipſius meminiſſent, de qua exierunt, haberent utique tempus
reuertendi. Nunc autem meliorem appetunt, id eſt, cæleſtem. Ideo non confun-
ditur Deus, uocari Deus eorum: parauit enim illis ciuitatem. Et de magno Moſe;
magis elegit, inquit, affligi cum populo Dei, quàm temporalis peccati habere iu-
cunditatem, maiores diuitias exiſtimans theſauro Aegyptiorũ improperium Chri-
ſti, aſpiciebat enim in remunerationem. Fide reliquit Aegyptum non ueritus ani
moſitatem regis. Inuiſibilem enim tanquam uidens ſuſtinuit. Et de omnibus ſi-
mul ſanctis, qui in ueteri teſtamento illuſtres extiterunt, hæc dicit: Et hi omnes
teſtimonio fidei probati non acceperunt repromiſſionem, Deo pro nobis melius
aliquid prouidente, ut non ſine nobis conſummarentur. Quin & dominus in ſacris
C euangeliis hæc ad apoſtolos ait: multi prophetæ, & reges, & iuſti cupierunt uide-
re, quæ uidetis, & non uiderunt: & audire, quæ auditis, & non audierunt. Veſtri
autem beati oculi, quia uident: & aures ueſtræ, quia audiunt. Et cum Iudæis diſpu
tans, dicebat: Abraham pater ueſter exultauit, ut uideret diem meum: uidit, &
gauiſus eſt. Et Simeon ſenex reſponſum acceperat a Spiritu ſancto, non uiſurum
ſe mortem, niſi prius uideret Chriſtum domini. Itaque genitũ, & allatum ad tem-
plum accepit in ulnas ſuas, & benedixit Deum, & dixit: Nunc dimittis ſeruum
tuum domine, ſecundum uerbum tuum in pace. Quia uiderunt oculi mei ſalutare
tuum, quod paraſti ante faciem omnium populorum, & reliqua. Conſtat igitur,
eos credentes diuinis promiſſis ea ad finem perducta uidere concupiuiſſe. Itaque
D Canticum canticorum ſponſam inducit dicentem: Oſculetur me oſculo oris ſui.
Oſculum autem intelligimus, non oris cum ore, ſed animæ piæ cum diuino uerbo
coniunctionem. Vt ſponſa tale quidpiam dicere uideatur: uerba per litteras audiui;
cupio autem & uocem ipſam exaudire. Cupio ſine medio ex ore ipſo ſacram doctri
nam percipere, eamque mentis meæ labiis deoſculari. Oſculetur me oſculo oris
ſui. Hæc ſponſæ dicenti ſponſus apparet, atque implet promiſſum illud: Adhuc
loquente te, ecce adſum. Sponſa uero ſponſum optatum intuita, obſtupeſcit,
atque ubera, & ſuauitatem odoris admiratur, & clamat.

Bona ubera tua ſuper uinum, & odor unguentorum tuorum
E ſuper omnia aromata.

Trium Patrum.

VBERA rurſum hic uocat lactis receptacula, quod imperfectis adhuc & in-
fantibus præbere nouit beatus Paulus, Lac uobis, inquiens, potum dedi, non ci-
bum; nondum enim poteratis. Neque uero hac ſolũ de cauſa uberum ſponſa men-
tionem fecit, ſed etiam quia propinqua ſunt cordi, in quo præcipua mentis eſt ſe-
des, unde doctrinæ fontes emanant. Sponſi igitur ubera uti bonorum fontes admi-
ratur,

ratur, ex quibus commode tum infantes adhuc, tum etiam perfecti nutriuntur. F
Eaque dicit eſſe meliora uino, quod diuinæ ſcripturæ teſtimonio cor hominis exhi
larat. Figurate enim uinum lætitiam appellauit, ut cunctis humanis uoluptatibus
præſtare declararet lætitiam illam, quæ ex ipſius donis ad pios proficiſcitur. Quòd
ſi ubera myſtice etiam uis intelligere; per ubera illa admiranda, & uino præſtantio
ra, cogita ineffabiles illos altaris fontes, ex quibus omnes nos pietatis alumni nu-
trimur. Tum ingentis deſiderii ſui, & dilectionis erga ipſum animarum, quæ re-
rum fluxarum cupiditati non ſuccubuerunt, cauſam exponit, dicens: Quoniam
ubera tua meliora ſunt uino: & odor unguentorum tuorum ſuper omnia aromata,
uuguentum effuſum nomen tuum: Ideo adoleſcentulæ dilexerunt te. Si natura re-
rum & ſcriptura ſunt bonæ, dum ueluti ſigna & notæ ueritatis accipiuntur: atque G
inſtar uberum tuorum ſimplicem nobis fidei in te cibum ſubminiſtrant: &, tanquã
odor quidam unguentorum tuorum, indicant nobis, ſpiritali nos ſuauitate con-
ſpergentes optimas uoluntates tuas, quarum præſcripto facta ſunt omnia: non au-
tem ad ſe trahunt, atque, inſtar uini, deſciſcere faciunt a fide in te: neque ut aro-
mata quædam, dum naturalem uidentur ex ſe ipſis habere ſuauitatem, ad ea, quæ
in carne & mundo ſunt, perfruenda nos alliciunt: Natura, inquam, & ſcriptura,
ueluti unguentorum odor, tuas declarant uoluntates. Nam bonitas tua, inſtar un-
guenti effuſi, in omnes creaturas per participationem ex ui ſparſa demonſtrat te re-
rum omnium auctorem, ex nominibus indicans ea, quæ communicas uniuerſis,
cuiuſmodi ſunt, ens, uita, ſapientia, & ſimilia. Cum igitur natura & ſcriptura, ſi H
hoc modo accipiantur, bonæ ſint; ideo animæ dolum, & fraudem, quæ ex rerum
uiſibilium ſpecie, & ex litteræ ſono prouenit, euitantes, diabolo & perturbationi-
bus ſuperatis, ex quo & adoleſcentulæ ſunt appellatæ, dilexerunt te. Te autem di-
ligentes, quem ex lege tum ſcripta, tum naturali eſſe ſponſum Chriſtum intellexe-
rant, e paterno ſinu traxerunt te, qui propter illos, qui ſalutem ſunt adepturi, in
carne ueniſti. Deinceps, inquit, in odorem unguentorum tuorum curremus. Se-
quemur igitur te, morem atque inſtitutum imitantes, quo nos ad ſenſum optimæ
uoluntatis tuæ perduxiſti, ideſt, ut animam ponamus pro ſalute multorum, quod
eſt perfectæ caritatis iudicium, omnia diuina mandata complectentis.

I

Et odor, inquit, tuus ſuper omnia aromata.

Theodoriti.

NOTA, inquit, ſunt mihi unguenta, quæ Moſes confecit, & oleum unctio-
nis, & thymiama compoſitionis. ſed omnium illorum aromatum unguentum tuũ
eſt ſuauiſſimum. Vnguentum hic uocat gratiam ſpiritalem, qua ille refertus, ex ple
nitudine ſua nobis omnibus impertiuit. Quamobrem clara uoce beatus Paulus,
Chriſti bonus, inquit, odor ſumus in iis, qui ſalui fiunt, & in iis, qui pereunt.
Aliis quidem odor mortis in mortem; aliis autem odor uitæ in uitam. Vulturibus K
enim cadauera deuorantibus ſuauitatem exhibent fœda corpora; unguentum ue-
ro, pernitiem. Sic hominibus impiis ſeque in fœditate peccati uolutantibus tæter
libidinis odor eſt ſuauiſſimus, grauis autem ac moleſta Chriſti diſciplina: quapro-
pter & uoluntariam ipſis mortem affert. Hoc enim eſt, inquit, iudicium, quia lux
uenit in mundum, & dilexerunt magis homines tenebras, quàm lucem. Merito
igitur ait ſponſa: Et odor unguentorum tuorum ſuper omnia aromata. Non dicit
Vnguenti tui: ſed unguentorum tuorum: indicans, multa eſſe munera gratiarum.
Alii enim per ſpiritum, teſte beato Paulo, datus eſt ſermo ſapientiæ, alii autem

ſermo

A ſermo ſcientiæ ſecundum eundem ſpiritum, alii fides in eodem ſpiritu, alii gratia ſanitatum in uno ſpiritu, alii operatio uirtutum, alii prophetia, alii diſcretio ſpirituum, alii genera linguarum, alii interpretatio ſermonum. Propterea non dicit: odor unguenti tui: ſed, ordor unguentorum tuorum. Oſtendens multa,& uaria dona, ac munera, docet ea ab uno eodemque fonte profluere.Ideo ſubiicit.

Vnguentum effuſum nomen tibi.

MVLTIPLICES, inquit, hi ac uarii fontes,qui totum orbem terrarum odoris ſuauitate repleuerunt, unicam habent uenam, & originem, unguentum tuum.
B In eo namque inhabitauit omnis plenitudo diuinitatis.Et ipſe cuncta ſimul ſpiritus dona, ut homo ſuſcepit. Quocirca clamat etiam Eſaias: Egredietur uirga de radice Ieſſe: & flos de radice eius aſcendet: & requieſcet ſuper eum ſpiritus domini; ſpiritus ſapientiæ, & intellectus; ſpiritus conſilii,& fortitudinis; ſpiritus ſcientiæ, & pietatis: & replebit eum ſpiritus timoris domini. Ideo dicit: Vnguentum effuſum nomen tibi. Non, unguentum ait ſimpliciter, ſed effuſum. Quemadmodum enim unguentum in uaſe concluſum incluſam continet & ipſam odoris fragrantiam; ſin autem effundatur, ipſum quoque replet aerem: ſic dominus Chriſtus ante paſſionem paucis notus erat: at poſteaquam crucem mortemque ſuſtinuit, ac ueluti corporis uas aperuit, continuo beati apoſtoli ſuauitate illa repleti ſunt, terram percurrentes,
C & maria traiicientes, omnibusque euangelium nunciantes, odoris ſuauitate mundum uniuerſum compleuerunt. Ob id ait ſponſa:

Vnguentum effuſum nomen tibi.

SATIS eſt enim Chriſti nomen ad piorum animas unguentis quodammodo imbuendas, atque omni odoris ſuauitate conſpergendas. Quòd ſi magis etiam myſtice uis intelligere, ſacri baptiſmatis myſterium recordare,in quo qui initiātur, poſt ſatanæ abnegationem, & Dei confeſſionē, ueluti ſigno ac nota quadam regia, ſpiritalis unguenti chriſmate inuncti,ſub ea uiſibili unguenti ſpecie inuiſibilem ſanctiſſimi ſpiritus gratiam ſuſcipiunt.

D

Vnguentum effuſum nomen tibi.
Ideo adoleſcentulæ dilexerunt te:
Traxerunt te, poſt te in odorem
Vnguentorum tuorum currentes.

HANC, inquit,unguenti tui,hoc eſt, diuinæ ac ſalutiferæ doctrinæ tuæ fragrantiam percipientes animæ adoleſcentes ac ſtrenuæ (has enim adoleſcentulas appellat) amore tuo ſic incenſæ ſunt, ut te ad ſe traxerint,& poſt te ita ſecutæ ſint, ut curſu id fecerint, ne relinquerentur, ueue ſeiungerentur a dilecto ſuo. curſum hunc
E explicat & beatus Paulus, ſequor, inquiens, ſi quo modo comprehendam, in quo & comprehenſus ſum. et alibi: Sic currite,ut comprehendatis.et alio loco:Bonum certamen certaui,curſum conſummaui,fidem ſeruaui. Animæ igitur ſtrenuo ac uirili ſenſu præditæ uitæque uoluptatem, & laſciuiam, atque deſidiam fugientes,& laborem deliciis anteponentes poſt ſponſum currunt,unguenti fragrantia illectæ atq; attractæ, ac ueluti uinculo quodam inexplicabili uinctæ & colligatæ. Sponſa nondum ad nuptias admiſſa, ſponſi patrem,& ſponſum ipſum ad ſe profectum alloquitur. Ad nuptias autem,& ſponſi thalamum, & cubiculum admittitur,& ad genialem lectum introducitur.

Introduxit me rex in cubiculum ſuum. F

ID EST, recondita mihi conſilia ſua patefecit. Myſterium a ſæculis & generationibus mihi indicauit. Theſauros abditos, & abſconditos, atque inuiſibiles aperuit mihi ſecundum Eſaiæ prophetiam. Et hoc ex ſacris euangeliis clarius licet intelligere, ubi Christus ad Iudæos in parabolis loquitur, apoſtolis autem parabolarum ſenſum exponit, Vobis, inquiens, datum eſt, noſſe myſteria regni, illis autem non eſt datum. Porro cubiculum dominus mentem uocat dicens; Tu autem cum oras, intra in cubiculum tuum, & ora ad patrem tuum, qui eſt in abſcondito.

Trium patrum. G

ANIMA ex Chriſti eccleſia per uitam perfectam ipſi deſponſata, & docendi munus aſſecuta, atque ideo iam idonea, quæ animas imperfectiores ad perfectionem adducat, ſic eas alloquitur: Introduxit me rex in cubiculum ſuum. Sua nimirum diuina atque arcana myſteria retexit mihi: id quod & magno contigit Paulo, qui uſque ad tertium cælum ſublatus, id eſt, moralem, & naturalem philoſophiam prætergreſſus ad theologiam uſq; peruenit, & audiuit arcana uerba, quæ non licet homini loqui.

Theodoriti.

INTRODVXIT me rex in cubiculum ſuum, propemodum dicens cum beato Paulo: Oculus non uidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis aſcenderunt, quæ præparauit Deus diligentibus ſe. Nobis autem Deus reuelauit, per ſpiritum ſuum. Nos enim ſenſum Chriſti habemus, in quo omnes ſunt theſauri ſapientiæ & ſcientiæ abſconditi. Introduxit me rex in cubiculum ſuum. Non alienum eſt, quærere, cur ſola ſponſa introducatur, adoleſcentulæ autem non item. Foris enim ſtantes, ſponſam ingreſſam opperiuntur, eaque egrediente, atque enarrante, quo modo rex ipſam introduxerit in cubiculum ſuum, adiiciunt: H

Exultemus, & lætemur in te.
Amabimus ubera tua ſuper uinum.
Rectitudo dilexit te. I

Omnes, qui crediderunt, in eodem quidem habentur fidelium numero, non tamen ſunt in eodem dignitatis gradu. Multæ enim manſiones apud patrem meum, dicit dominus: hoc eſt multæ dignitatum differentiæ. Nam alius eſt ordo patriarcharum, alius prophetarum, alius apoſtolorum, alius martyrum, alius uirginitatis decore præſtantium, alius matrimonii iugum legitime ſubeuntium, alius inter diuitias Deo ſeruientium fideliumque diſpenſatorum, alius paupertatis ærumnas fortiter ſuſtinentium, alius ciuilem excolentium uirtutem, alius in montibus degentium, ac ſoli diuinæ uacantium contemplationi. Atque in his ipſis uitæ generibus multa diſcrimina reperiuntur, cum ardentius alii, alii remiſſius: alii accuratius, alii negligentius munera obeant ſua. Quod quidem uel in domini parabola facile poſſumus intueri. Cum enim decem uirgines introducat, quinque ex illis prudentes, & quinque fatuas nominat. Atque illas quidem ad nuptias introducit: his autem occludit fores. Reſpondet tamen ipſis, uirginitatem honorans, ſed reiicit propter inertiam in reliquis uirtutibus excolendis. His ita conſtitutis, per ſponſam accipiamus animas illas, quæ uirtutibus ſunt omnibus expolitæ: per adoleſcentulas uero, quæ ſponſam comitantur, eas, quæ ſponſum quidem diligunt, atque illum ſequi ſtudent, ſponſæ tamen perfectionem nondum ſunt aſſecutæ. Hæc autem ita ſe K

habere

A habere teſtatur Spiritus ſanctus in pſalmo quadrageſimo quarto. Cum enim ſponſi pulchritudinem, & gratiam in labiis diffuſam, & benedictionem æternam, & formidabilem armaturam, & hoſtium internecionem, & populorum, qui iam erant captiui, obſeruantiam, atque adorationem, regiumque ipſius ſolium, ac ſempiternum, & regni inſignia illa, iuſtitia & æquitate decorata, atque humanam præterea uirtutem, quam excoluit, cum forma Dei exiſtens, non rapinam arbitratus eſt, eſſe æqualem Deo; ſed ſemet ipſum exinaniuit, formam ſerui accipiens, itemque unctionem illam more humano confectam, & munera a Magis oblata commemoraſſet, ſubiicit: Aſtitit regina a dextris tuis, in ueſtitu deaurato, circumdata uarietate. Reginam uocat animas in uirtute perfectas. Quandoquidem & Paulus ait: ſi B ſuſtinemus, & conregnabimus. Veſtitus deauratus & uarius ſunt ipſa ſpiritus diuerſa dona. Tum ipſi conſilium dat: Audi filia, & uide, & inclina aurem tuam, & obliuiſcere populum tuum, & domum patris tui: & concupiſcet rex decorem tuum. Neque uero ſolum oſtendit, ſe illi neceſſitudine coiunctum propter humanitatem, ſed etiam dominum ac principem ipſius eſſe propter abſconditam diuinitatem: eamque admonens immenſæ benignitatis ſuæ, Quoniam ipſe eſt, inquit, dominus & Deus tuus, & adorabis eum. Illi haud ita multo poſt prædicit fore, ut a regibus & principibus adoretur. Vultum tuum, inquit, deprecabuntur omnes diuites plebis. Eccleſiæ facies ſpecie quidem ipſa eſt dignitas ſacerdotalis, intelligentia uero eſt ipſe ſponſus, qui caput eccleſiæ fieri dignatus eſt, ut teſtatur apoſtolus. Omnis C enim gloria filiæ regis abintus. Quoniam, ut beatus Paulus ait, uita noſtra abſcondita eſt cum Chriſto in Deo; in hac autem uita omnes, qui pie uiuere uolunt in Chriſto perſecutionem patientur. ex quo idem apoſtolus clamat: Si in hac uita ſperantes ſumus in Chriſto tantum, miſerabiliores ſumus omnibus hominibus. propterea dicit: omnis gloria filiæ regis abintus eſt, in fimbriis aureis, circumdata uarietate: fimbrias rurſus aureas, & uarias, diuerſa intelligens gratiarum dona. Itaque ſubiungit: Adducentur regi uirgines poſt eam. Proximæ eius adducentur tibi. Adducentur in lætitia, & exultatione: adducentur in templum regis. Ex iis, quæ dicta ſunt, declaratur, eos, qui euaſerunt in uirum perfectum, ad menſuram ætatis, ut beatus ait apoſtolus, quique uirtutis perfectionem adepti ſunt, ſponD ſam appellari. Qui uero nondum perfectionem ſunt conſecuti, atque illis ſunt inferiores, eos tanquam adoleſcentulas quaſdam ſponſam comitari, omnem beneuolentiam atque amorem tum erga ipſam, tum erga ſponſum indicantes.

Trium Patrum.

RESPONDENTES igitur, ut dictũ eſt, animæ, quæ ducebantur, ſponſæ ducenti, quoniam, inquiunt, ut ipſa ais introduxit te rex in cubiculum ſuum, in quo theſauri ſapientiæ ſunt abſconditi, atque huius diuitias oſtendit tibi, exultabi E mus, & lætabimur in te. Quo modo diligemus ubera tua? ſuper uinum, ideſt, plusquam naturam uini a ueritate mentem auertentis, plusquam rerum uiſibilium ſpeciem, plusquam legis litteram diligemus ea, quæ a te in eccleſia traduntur rudimenta, quibus, ut lacte diſciplinæ, potas infantes in Chriſto, & nutris ad pietatẽ. Quid ita? Quia rectitudo, qui eſt Chriſtus, dilexit te. Ipſe enim, ut eſt ueritas, ſic etiam eſt rectitudo. Diligens autem te, aperuit tibi myſteria ſua, unde ſine errore nos ducis ad ueritatem præceptis illis, quæ tradis in eccleſia. Quamobrem ea nos, magis, quàm litteram, rerumque uiſibilium ſpeciem, quæ auocant a ueritate, diligere profitemur.

 F

INTRODVXIT me rex in cubiculum ſuum. Exultabimus & lætabimur in te. Non obtrectant, non æmulantur, non inuident, dum foris manent, nec in thalamum admittuntur, ſed propter honorem ſponſæ lætantur, & exultant, & gaudio triumphant, præclareque ſecum agi putant, quòd iucundiſſima ipſius uoce perfruantur. Itaque diligemus, inquiunt, ubera tua ſuper uinum. Quæ uerba ſponſa dixit ſponſo, ea ipſæ dicunt ſponſæ, ex ſua in illam beneuolentia & amore, ſponſi amorem ac beneuolentiam conſequentes. Chriſtus enim ad apoſtolos, qui uos, inquit, ſuſcipit, me ſuſcipit. Et, quicunque dederit calicem aquæ frigidæ uni ex paruulis iſtis, qui in me credunt, amen dico uobis, non perdet mercedem ſuam. G
Sponſæ ubera rurſus adoleſcentulæ appellant diſciplinæ fontes, ex quibus latices omnibus ætatibus utiles emanant. Pollicentur autem ſe ſponſæ ubera magis, quàm omnem humanam lætitiam dilecturas. Id enim allegorice uinum dicitur, quod hominis cor exhilarat. Hæc autem cum in ueteri & nouo teſtamento facta eſſe nouimus, tum ſingulis diebus fieri perſpicimus. Deus enim in ueteri teſtamento prophetis futura patefaciens, per ipſos, hominibus, qui tunc uiuebant rectã uiuendi rationem oſtendebat. Et prophetæ quidem ipſi rerum occultarum & arcanarum cognitione fruebantur, atque exeuntes mortalibus ea, quæ ſibi patefacta declarataque fuerant, indicabant. Quapropter & Dauid, incerta, inquit, & occulta ſapientiæ tuæ manifeſtaſti mihi. Qui uero per prophetas diuinæ cognitionis aquis H
irrigabantur, prophetis ut Dei atque hominum internunciis animum adhibebant. Apoſtoli quoque diuino numine afflati, pietatis nuncium per omnes homines peruagantes promulgarunt. Atque apoſtoli quidem domini fruebantur arcanis. Apoſtolorum autem auditores ex fontibus apoſtolicis, tanquam ex uberibus quibuſdam doctrinam omni uino ac nectare ſuauiorem hauriebant. Hoc item tempore eccleſiæ doctores diuinos latices populo ſubminiſtrant tanquam ex reconditis quibuſdam cellis. Qui autem auſcultant, tanquam ex uberibus ſpiritale attrahunt alimentum, quod omni humana oblectatione iucundius arbitrantur. Icirco in Canticis ſponſa, introduxit, me rex, inquit, in cubiculum ſuum. Adoleſcentulæ uero reſpondent: Exultemus, & lætemur in te. Et pollicentur, dicentes: diligemus I
ubera tua ſuper uinum. Cauſamque afferunt: Rectitudo dilexit te: Si enim Chriſtus & rectus dominus, ut ait Dauid, & uirga rectitudinis uirga regni tui, & ob id te dilexit, decet & nos ex te pendere, & aſſidue accurrere, & tuis uberibus frui. Tum rurſus loquitur ſponſa.

Nigra ſum, & formoſa, filiæ Hieruſalem, ſicut tabernacula cedar, ſicut pelles Salomonis. Ne aſpiciatis me, quòd ego ſim denigrata, quia deſpexit me ſol.

K
HAEC non adoleſcentulis arbitror a ſponſa dici: ſed aduerſus illas, quæ in lege gloriantes, & ueteri elatæ teſtamento, ſibique placentes exprobrant ei, non ſolum quòd alienigena ſit ac peregrina, uerumetiam, quòd dæmones antea miſere coluerit, eorumque cultu fœdata nigrum colorem contraxerit. Quamobrem ad eas, nigra, inquit, ſum, fateor: ſed tamen pulchra. Olim equidem cæcutiebam, ſed iam uideo: laceris quondam obſita pannis, nunc in ueſtitu deaurato circumdata uarietate regiam obtineo dignitatem: & regi aſſiſto, te expulſa, quæ in regem inſaniſti, atque eum occidiſti, & adulterorum multitudine limina deturpaſti. Ne igitur

A igitur mihi nigrum colorem obiicias, neque exprobres priora mala. Me nigrã eſſe confiteor, ſed tamen formoſam, & ſponſo gratam. Mariæ exemplum reformida, quæ cum Moſi, quod Aethiopiſſam duxiſſet uxorem, exprobraſſet, leproſa niuis inſtar effecta eſt, & tanquam immunda e caſtris fuit eiecta, neque prius rediit, quàm reſipiſceret, ac contumeliæ pœniteret. Ego quoque ſum æthiopiſſa, ſed tamen ſponſa magni legiſlatoris: ac filia quidem ſacerdotis Madiam, hominis idololatræ, ſed oblita ſum populum meum, & domum patris mei. Itaque concupiuit rex decorem meum. Ne deſpiciatis me igitur, quòd fuſca ſim, quia decolorauit me ſol. Quæ in præſentia fuſca ſum, candidiſſimam eſtis conſpecturæ; & præ admiratione conclamabitis: Quæ eſt iſta, quæ aſcendit dealbata? Vobis autem & cauſam
B huiuſce nigredinis exponam. Denigrata ſum, dum creaturas adoro omiſſo creatore: & ſolem hunc aſpectabilem colo pro ſole iuſtitiæ. Verum, quæ ſit inter hunc atque illum differentia, animaduertens, relicta creatura ad creatorem adorandum me contuli. Nolite igitur me, quòd fuſca nigraque ſim, conſiderare. Me namque ſol aſpexit: uel (ut Symmachus interpretatur) attigit me ſol. Nigra ſum, atque pulchra, filiæ Hieruſalem. Nigra ob ſuperiorem impietatem: pulchra propter pœnitentiam. Nigra propter infidelitatem: pulchra propter fidem. Quæ fuſca fueram, ſicut cedar, quod ſignificat obſcuritatem, ita ſum facta formoſa, quales Salomonis ſunt pelles. Qualia nimirum ſunt Salomonis ueſtimenta, de quibus dominus ait: Reſpicite lilia campi, quæ neque nent, neque texunt: & pater ueſter cæleſtis ueſtit
C ea. Amen dico uobis, neque Salomon in gloria ſua ueſtiebatur, ſicut unum ex his. Ideo paulo poſt lilium etiam ſponſus illam nominat, ut quæ neque neat, neque texat, ſed omnem reiiciens ſollicitudinem, ab ipſo ſponſo ueſtiatur, & nutriatur. Quæ igitur, inquit ſponſa, tabernaculis cedar, quod eſt obſcuritas, olim fueram non diſſimilis, tenebris ſeruiens, ac dæmones colens: nunc repente mutata ſum, factaque ſimilis pellibus Salomonis. ſiquidem Chriſti pacifici non ſolum ſponſa, ſed etiam templum effecta eſt.

Trium Patrum.

D

QVONIAM igitur ſponſa Chriſti eccleſia ex gentilibus & Iudæis conflata eſt, ac gentiles quidem prius omnino erant obſcuri, quippe qui ueritatis ſplendore per legem & prophetas non erant illuſtrati: Iudæi uero, utpote his illuminati, haud ita prorſus erant pulchritudinis expertes: iccirco proprias utriuſque populi partes innuens, ait: Nigra ſum, & formoſa, filiæ Hieruſalem. Ac nigra quidem propter populos ex gentibus congregatos, qui plane erant obſcuri, atque impietatis tenebris circumfuſi. Pulchra autem ob eos, qui ex Iſrael aduenerant per legem & prophetas diuinæ pietatis pulchritudine decorati. Ac rurſum ſimilitudine quadam nigredinem declarans, & pulchritudinem dicit: ſicut tabernacula cedar, ſicut pelles
E Salomonis. Nigra ſum, inquam, propter electos ex gentibus, ut habitacula tenebrarum (obſcuritatem enim cedar interpretamur) pulchra uero propter eos, qui ſunt ex Iſrael, quale tabernaculum eſt pacifici regis. Nam tabernaculum pellis, pacificum uero ſignificat Salomon. Pacificus autem plane eſt legis, & prophetarum ſermo, qui regit Iſraelitas, quia requirit ab eis in Deum & proximum dilectionem. Porro illud: filiæ Hieruſalem; licet ante nigredinis, & pulchritudinis exempla dictum ſit, tamen ſuperlatio eſt, & ſolum ad illa uerba: Ne aſpiciatis me, quòd nigra ſim: ſecundum intelligentiam referendum. Hæc enim uerba una eccleſiæ pars dicit ad alteram: ea nimirum, quæ ex gentibus conſtat, ad illam,

quæ ex Iſrael. Nam filiæ Hieruſalem accipiuntur pro iis, qui ex Iſrael crediderunt, F
qui gentiles nõ admittebant,quod quidem initio contigit inter apoſtolos,qui ad-
uerſus Petrum principem ſcandalizati ſunt,quòd Cornelium ſuſcepiſſet; donec ab
ipſo Petro lintei declarationem intelligentes, a ſcandalo deſtiterunt. Deſpici enim
ſe ab Iſraelitis collecta ex gentibus eccleſia propter nigredinem uolens, & non ob
illam, ab ipſis ſeparari, ad illos, ea, quæ dicta ſunt,loquitur. Deinde cauſam expo-
nit quamobrem euaſerit nigra: me ſol, inquiens, deſpexit. Nigrefacta ſum utique
quoniam deſpexit me ſol iuſtitiæ,impietatis tenebris me contegentibus,ut diuinæ
cognitionis radiis illuſtrarer, quemadmodum Iſraelitæ per legem & prophetas ad
Dei cognitionem ſunt inſtituti. G

Præclari Pſelli.

HAEC ſtatim ad angelos ſponſa loquitur,qui per filias Sion intelliguntur. Ni-
gra ſum, & pulchra, filiæ Hieruſalem, ſicut tabernacula cedar, ſicut pelles Salomo
nis. His uerbis angelos ſponſa primum alloquitur. Oportet enim ipſa uerba ſponſæ
præponere,& neutiquam implicare uerſibus,& commutare. Audite uocem meam,
inquit, o filiæ illius ſupernæ Hieruſalem maxime uenerabilis: pariter ego ſane pul-
chra, & nigra ſum. Nigra quidem, ut cedar tabernaculum, apparens, nempe ex
tranſgreſſione præcepti illius primi. Cedar enim obſcurus tenebroſusque dicitur.
Pulchra nunc rurſus exiſto per pænitentiam cum Chriſto ſumme pacifico mortifi- H
cata. Pacificus enim quiſque merito dicitur Salomon. Tu uero ne mireris, quòd
ſponſa pariter ſe & nigram, & pulchram nuncupet. Omnis enim anima, quæ profi-
cit in uirtutis ſtudio, ſic ad lucem ex tenebris progreditur,ut non repente tota illu-
ſtris & pura fiat,ſed quo propius ad uirtutem accedit, eo longius recedat a fraudis
obſcuritate, atque ita ſplendidior & clarior euadat. Deinde filias ipſas ſponſa allo-
quitur ad hũc modum: Nolite aſpicere me, quòd ego ſim denigrata, quia deſpexit
me ſol. Ne inquit, exiſtimetis, me ita fuſcam, & obſcuram, & nigram fuiſſe pro-
creatam. Tota enim lucida a creatore meo formata ſum. Sed ardens ſol, tentatio-
num æſtus me uehementer exuſſit, ac denigrauit. Deinde quo modo a iuſtitiæ ſole
deſpecta ſit, explicat. I

Filii matris meæ pugnauerunt in me.

A MATRE igitur, ut rerum eſt omnium cauſa, ſapientia cum defeciſſent,
eorum,quæ ſunt rationes, ad eam me non reduxerunt; uiſibilium enim aſpectu de-
cepta ſum: ſed dum mihi uidentur contrariæ, me in opiniones innumerabiles di-
ſtraxerunt. Atq; hoc quidem pacto me cuſtodem in uineis conſtituerunt, ut in ipſis
perſtãs opinionibus, ab ea,& a ueritate penitus diſſiderem. Quæ quidem mihi pro-
pterea contigere, quia uineam meam non cuſtodiui, qui eſt ille, qui dixit: Ego
ſum uitis, & uos palmites, unigenitus Dei filius & uerbum, cuius ad imaginem fa-
cta natura humana, ſimul quæ in uniuerſo ſunt omnes obtinuit rationes, quippe
mixtas in ſe quodammodo creaturas uniuerſas continet & comprehendit. Verum K
cum unam propriæ naturæ rationem nõ ſeruaſſet,ſed in uarias diſtracta opiniones,
Deos multiplices coleret,propriam uineam non cuſtodiuit. Neque enim recta per
mundum ueluti per imaginem ad eius archetypum reſpexit, hoc eſt,ex rebus pro-
creatis ad earum contendit auctorem.

Filii matris meæ pugnauerunt in me.

ME enim oppugnarunt, inquit ſponſa, ac defectricem reddiderunt dæmones
deſertores. Hos enim matris ſuæ filios dicit, quippe qui cum reliquis rebus a Deo

A ſint procreati. Quandoquidem omnes, quæ ſumus in mundo, creaturæ, ſiue angeli, ſiue homines, ſiue dæmones, ſiue lapides, ratione creationis tanquam fratres ſumus; omnes enim rerum omnium opifex Deus fecit & condidit. Deinde belli rationem declarat his uerbis; Poſuerunt me cuſtodem in uineis. Vineam meam non cuſtodiui. In paradiſo, inquit formata, & collocata, ut obſeruarem mandatum illud ne comederem intempeſtiue, legem non cuſtodiui, mandato non obtemperaui. Et hæc quidem cum augelis ita conquerebatur.

Filij matris meæ pugnauerunt in me.

B

Theodoriti.

HAEC pendent ex ſuperioribus. Docet enim filias Hieruſalem, quo modo nigra cum eſſet, atque deformis, pulchra repente facta ſit. Filii enim, inquit, matris meæ pugnauerunt in me. Flios uocat ſacroſanctos apoſtolos de quibus in XLIIII. Pſalmo ſpiritus ſanctus ad reginam loquens, pro patribus, inquit, tuis facti ſunt tibi filii, conſtituiſti eos principes ſuper omnem terrã. Matrem autem ſuam, atq; ipſorum cæleſtem appellat Hieruſalem, de qua beatus ait apoſtolus: Quæ autem ſurſum eſt Hieruſalem, libera eſt, quæ mater eſt omniũ noſtrum. Ergo, filii matris meæ, inquit, pugnauerũt in me. Bellum apoſtoli in ſingulis auditoribus aduerſus idolola
C triã, & reliqua uitia depugnantes, ut improbos ex animis ipſorũ mores expellerent, pietatis autem leges infigerent, ſuſceperunt. Vt clarius autẽ intelligamus quo modo ſancti pietatis præcones in diſcentium animis decertarent, beatum audiamus Stephanum prœliantem, atque dicentem: Dura ceruice, & incircumciſi cordibus & auribus, uos ſemper ſpiritui ſancto reſtitiſtis, ſicut patres ueſtri, & uos. Et beatus Paulus ad Corinthios ſcribens, omnino auditur, inquit, inter uos fornicatio, & talis fornicatio, qualis nec inter gentes. Et rurſus: Ne iterum cum uenero, humiliet me Deus apud uos, & lugeam multos ex iis, qui ante peccauerunt, & non egerunt pænitentiam. Ad Galatas autem, o inſenſati, inquit, Galatæ, quis uos faſcinauit, non obedire ueritati, ante quorum oculos Ieſus Chriſtus proſcriptus eſt, & in uobis cru
D cifixus? His rationibus increpantes, & admonentes & peccatorum rugas diſcutientes, & inueteratos mores abſtergentes, primi illi chriſtianæ pietatis doctores & buccinatores, ſponſam domini ex ueteri nouam, ex turpi atque deformi pulchram ac formoſam, ex nigra candidiſſimam reddiderunt. Sponſa igitur, cum uellet oſtendere, quo modo pulchra decoraque euaſerit, filii, inquit, matris meæ pugnauerunt in me. Poſuerunt me cuſtodẽ in uineis. Tradiderunt enim mihi ueluti uineas quaſdam, diuina mandata, eaque non ſolum ut colerem & exercerem, uerumetiam ut cuſtodirem, nequa improba beſtia fructum perderet, & labefactaret, ſunt cohortati. mox addit: Vineam meam non cuſtodiui. Horum uerborum duplex eſt ſenſus, uterque pius, atque utilis. Aut enim dicit, ſe uineam, quam ante chriſtianam fidem,
E ſibi a maioribus traditam coluerat, ita neglectam, atq; incuſtoditã reliquiſſe, ut prio ra inſtituta penitus corrumpi, & obliuione deleri fineret: aut, uineam ſuam, id eſt, animæ ſuæ utilitatem neglexiſſe, & aliorum commoda propriis commodis prætuliſſe. Caritas enim, ut beatus Paulus teſtatur, non quærit, quæ ſua ſunt. et alibi: nemo, inquit, quærat quod ſuum eſt, ſed quod alterius, quiſque. Et de ſe ipſo, non quæro, inquit, quod mihi utile eſt, ſed quod multis, ut ſalui fiant. Vtranq; ſententiam proponere placuit, ut eam lector accipiat, utra uerior ipſi uidebitur, & probabilior. Sponſa poſt hæc omittens cum adoleſcentibus loqui, & cum filiabus Hieruſalem diſputare, conuertit ſe ad ſpõſum, & amorem ſuum erga illũ his uerbis aperit.

Indica mihi, quem dilexit anima mea, Vbi paſcas, ubi cubes in meridie, ne quando fiam ueluti circumducta in gregibus ſodalium tuorum. F

ANXIA atque ſollicita, ne ſponſo priuetur ſuo, & in alios incidat paſtores, qui non ab illo regantur, ſed ab aliis, qui ſponſi ſodales, non ex dignitate, neq; ex communi ſenſu, ſed ex inſtituti imitatione, nuncupentur, ſponſum ſupplex appellat, quoniam, inquiens, dilexit te anima mea, indica mihi, ubi paſcas horis meridianis, aut ubi oues colloces: ne ignara huc illuc uager, & errabunda in alios incurram greges, qui tua indigni cura ab aliis paſtoribus & bubulcis gubernentur. Illud enim: circumducta apud Symmachum eſt: errans. Non immerito autem ſponſa quærit, G ubi meridiano tempore ſponſus maneat. Qua enim tempeſtate cognitionis lumen magis fulgebat, hæreſes, chriſtianorum quidem præferentes nomen, ſed ueritatis expertes, pullularunt. Proinde ſollicitudinis plena locum exquirit, ubi ſponſus cum ouibus meridietur, ne in eorum, qui ſodales ſe ſponſi profitentur, greges incidat. Sciendum eſt autem, quemadmodum prophetæ fuerunt, & his contrarii pſeudoprophetæ, & apoſtoli, atq; ab iis diuerſa ſentientes pſeudapoſtoli: ſic etiam pſeudochriſtos a ſcriptura diuina nuncupari. Quamobrem & dominus, ſurgent, inquit, multi pſeudoprophetæ, & multos ſeducent. Et beatus Paulus non ſolum, pſeudofratres, ſed etiam pſeudapoſtolos nominat. Nam hi ſunt, inquit, pſeudapoſtoli. In hos ſponſa, ne incurrat, precatur. Paſtorum enim ſpeciem præſeferunt: Et oues ſimiliter habent, atque ouilia, ac duces ſuos. Quales ſunt ii, qui partes Arii, & Eunomii, & Marcionis, & Valentini, & Manetis, & Montani conſectantur: qui cum & habitum, & nomen chriſtianum circumferant, & eccleſias ædificent, & diuinas ſcripturas deceptis ouibus interpretentur, & male paſcant, quos falſis opinionibus infecerunt, ſeq; ſpōſi ſodales & amicos uelint exiſtimari: ſunt tamen impoſtores pernicioſi, & pro ſalubribus herbis peſtifera uenena ouibus ſubminiſtrant. Propterea ſponſa ſponſum obſecrat, ut indicet ſibi ubi paſcat, ubi cubet in meridie, ne circumuenta, atque errabunda (ſecundum Symmachum) uagetur inter eorum greges, qui cum ſponſi ſint hoſtes, illius tamen amicos atque ſodales ſe fingunt eſſe. H

I

Trium Patrum.

IAM uinea mea, a qua me diuulſit multiplex Deorum cultus, & in qua rurſus inſita ſum per fidem, nuncia mihi, quem amore complexa eſt anima, dum ex rerum, quæ ſenſu percipiuntur, aſpectu, ad earum, quæ mente & cogitatione recte comprehenſæ ad ueritatem ducunt, intelligentiam tollitur: ubi paſcas uirtutis cibum ouibus ratione præditis ſuggerens, & aquæ uiuæ potum ex perenni fonte præbens. Tu enim (quemadmodum in euangeliis profiteris) non ſolum uitis es, ſed etiam bonus ille paſtor, qui ponis animam tuam pro ouibus tuis. Vbi nam paſcis in meridie? dum omni falſitatis umbra diſcuſſa, tu qui es iuſtitiæ ſol, oues de ueritatis uia declinantes, præcipiteſque in opinionum pernitioſarum bararhrum ruentes, cognitionis tuæ lucem perfundis, & a labore nimio recreas? tum, ut cauſam doceat, quamobrem percontetur, quo in loco paſcat, & cubet, ut dictum eſt, bonus paſtor ne quando, inquit, ueluti circumuenta deprehendar inter greges ſodalium tuorum: hoc eſt: ne quando procul a doctrina tua remota, mendacis circumſcibar inter greges ab ouili ſeiunctos tuo, ueritatis inſcitia me ad illos aggregante. K

Pſelli.

A
Pſelli.

SPONSA igitur, cum paulum in pœnitentia progreſſa ſit, magna loquitur, & uerbum ac ſponſum quærit. Sic enim ipſum, tanquam amore in eum incitata, compellat: Indica mihi, quẽ dilexit anima mea. Vbi paſcas, ubi cubes in meridie.

Actutum dic, inquit, mihi, ubi paſcis, ubi cubas, uerbum, quod ex intima anima dilexi mea. Numquid in meridie quieſcis, ſponſe mi? Perſuaſum enim habeo, te puriter meridiari, in luce nimirum inacceſſa, ab omni prorſus umbra remota: Vbi oues tuas paſcis, Dei uerbum, ac uere illuſtras lumine perſonæ tuæ, ſi in illo ad te quieſcentem acceſſerint. Poſtea pertimeſcens, ne aberret a ſemita, quæ ad
B ſponſum ducit, hæc item ad illum uerba pronunciat: Ne quando oberrans in ſodalium tuorum greges incurram, ouium tuarũ paſcua demonſtra mihi. Vereor enim, ne curſus errore prouecta, præter ſpem in greges & paſcua forſitan hædorum ferar: atque ita longius diuellar ab ouibus tuis, & ſiniſtras hædorum partes obtineam, cum tanquam humani generis iudex ſederis. Hæc anima pudica, & Chriſto deſponſata ad ſponſum locuta eſt, commori celeriter cum ipſo cupiens. Tu autẽ mihi ſponſam cogita, ut in argumento, caſtam animam illam, cũ magno Paulo ad tertium cælum, arcana ratione ſublatam, ſupernæ Hieruſalem, ideſt angelos. Sed uideamus, quid dicant etiam amici ſponſi, quos initio diximus eſſe filias, & quomodo ſponſi cubile demonſtrent. His enim uerbis puram uirginem alloquuntur.

C
Si ignoras te ipſam, o pulchra inter mulieres, egredere tu in ueſtigiis gregum tuorum & paſce hædos tuos in tabernaculis paſtorum.

O CASTA, inquiunt, anima ac ueneranda, ſi ad ouium greges cupis peruenire, noſce te ipſam, qualis facta ſis, cum antea nihil omnino fueris, quo modo domini imagine ſis decorata. Omnem mundi fraudem declina, & ueſtigia gregum ſic explora, ut quæ ad uiam amplam latamque ducunt, deſpicias, atque oderis: ſunt enim hædorum. Quæ uero ad callem anguſtum, atque aſperum tendunt, dil-
D ligas, & complectaris: ouium enim ſunt. Proinde caue, ne hædorum ueſtigiis decipiare.

Theodoriti.

SPONSVS igitur ſponſæ reſpondet, & ait: ſi te ipſam non noſti, o pulchra inter mulieres, exi tu in ueſtigiis gregum, & paſce hædos tuos in tabernaculis paſtorum. Quod autem dicit, eiuſmodi eſt: Te ipſam aſpiciens, & dotes tuas conſiderans, (pulchra enim es facta, & mulierum omnium formoſiſſima) quæ tui ſunt ſimiles, agnoſce. Sin te ipſam ignoras, ueſtigia gregum explora, & ſequendo paſce non oues ſolum, ſed etiam hædos tuos, in tabernaculis paſtorum. Vult enim
E benignus dominus, ut non modo iuſtos, uerum etiam peccatores omni ſtudio & cura complectamur. Non egent, inquit, qui ſani ſunt, medico: ſed qui male habent. Et, non ueni uocare iuſtos, ſed peccatores ad pœnitentiam. Et per Ezechielem prophetã, Numquid uoluntatis meæ eſt, inquit, mors impii? & non, ut conuertatur a uiis ſuis, & uiuat? Et beatus apoſtolus Paulus de ipſo, Qui uult, inquit, omnes homines ſaluos fieri, & ad agnitionem ueritatis uenire. Ideo uult ſponſam hædos etiam paſcere. Hædorum autem nomine peccatores intelligit diuina ſcriptura. Hos enim dominus a ſiniſtris ait locatum iri, ſeiunctos ab agnis, qui dextrum locum obtinebunt. Nam in lege quoque pro peccato non ouis, ſed hircus

ex capris mactabatur. Icc irco ſponſus ad ſponſam, ſequere, inquit, gregum ueſti gia, & ſanctorum uitam perſcrutare: Et in illorum paſtorum tabernaculis, hoc eſt, in apoſtolicis eccleſiis hædos tuos paſce, cum in euangeliis audiueris: Videte, ne contemnatis unum de puſillis iſtis minimis, qui in me credunt. Amen enim dico uobis, angeli eorum ſemper uident faciem patris mei, qui eſt in cælis. F

Ex tribus Patribus.

RESPONDENS igitur ad hanc ex gentibus collectam eccleſiam paſtor bonus, & ſponſus ipſius, ſi te ipſam, inquit, non noſti: ſi ignoras te ipſam, in qua ego, qui circumſcribi nequeo, deſcriptus ſum, &, ſicut in imagine archetypum, cernor. G
Et a ratione alienos ſenſus tuos corrigo: Et comminatione quaſi uirga, promiſſisque tanquam fiſtula ad æternas te caulas duco, in quibus ſecundo aduentu meo te faciam conquieſcere, cum propter incorruptionem atque immortalitatem nulla te umbra perturbationum occupabit: O pulchra inter mulieres, ac ſpecioſa propter fidem & caritatem erga me, in omni gente infidelitatis morbo laborante, & carnis uoluptatibus inuoluta, egredere tu: Tu, inquam, ſi tibi es incognita, ſi myſterium tuum intellectu non complecteris, ex parte mentis interiore ad ſenſum progredere, tu, quæ ratione prorſus es ornata. Nam ſi ubi ego paſcam, omnino uis diſcere, ne in hac quidem egreſſione oportet te a ratione penitus in contrarium cõuerti. Egredere autem in ueſtigiis gregum, nempe in diuerſarum naturarum re ipſa expreſſis ueſtigiis, per quæ ſigillatim indagando progrediens ratio definitur. Greges dicuntur rerum naturæ, quoniam earum ſingulæ factæ ſunt dignæ, quas prouidentia ſua auctor omnium Deus quaſi paſtor gubernet, moderetur, ac regat. Et paſce hædos tuos, turbidos ſcilicet animi motus, ut ſiniſtræ partis retinentes locum. In tabernaculis paſtorum: exemplis utique rerum naturalium, ſponte deſidiam malorum omnium cauſam, in diligentiam, quæ ui naturali formicæ atq; api ineſſe cernitur, conuertens, ac parans ipſa quoq; in præſenti tempore, quod in futuro perfruaris. Quemadmodum & illæ uere atque æſtate cibum comparantes hiemi conſulunt. Per diligentiam enim ex tribus animæ partibus iuſtitiæ uindemia, quæ eſt rerũ olim fruendarum comparatio, colligitur. Imprudentiam autem, quæ eſt rationis recte ex natura conſtitutæ in ſtatum naturæ repugnantem auerſio, ad prudentiam exemplo ſerpentis ita redigens, ut ſicut ille pro capitis defenſione, totum corpus offerre non dubitat, ſic tu pro fidei conſeruatione te ipſam totam periculis omnibus obiicias. Iracundiam item, quæ eſt animi commotio rationi minime obtemperans, columbæ exemplo reuocans ad ſimplicitatem, ut eos, qui te iniuriis afficiunt atque oppugnant, minime perſequaris, quando ne columba quidem propter inſidias aut pullorum ſuorum direptionem, ab inſidiantibus, ac diripientibus recedit. Intemperantiam denique, quæ eſt animi appetitus rationi contrarius, ad temperantiam ita traducens turturis imitatione, ut cũ opus eſt, a rebus ſenſui iucundis abſtineas, quemadmodum & illa, amiſſo coniuge, uidua uitam tranſigit. Verum & ſponſum iam audiamus, ſponſam nunc primum alloquentem his uerbis: K

Equæ meæ in curribus Pharaonis aſſimilaui te propinqua mea.

CVM ſponſam amoris ſtimulo percitam, & ad ſe currere feſtinantem cerneret, equæ aeripedi ſimilem dixit eſſe. Sic enim tu uirgo, inquit, hoſtes profligabis, ut olim equitatus mei inſtructi, hoc eſt, angelici agminis uirtus Pharaonis copias diſſipauit. Quod ſi quæras, cur equitatui ſponſus, angelorum ordinem comparet, facilis erit reſponſio. Qui bellum gerit, ſi cum ſagittario pugnandum eſt, arcum & ſagittas

A ſagittas parat: ſi pedes cum pedite, galeam atque haſtam ſumit: eques cum equite, imperator cum imperatore congreditur. Quando igitur robur exercitus Pharaonis in equitatu potiſſimum conſiſtebat, iccirco equitatui eius ex aduerſo inſtructam opponit aciem angelorum. Ac ne forte ſponſam affici putes cōtumelia, quòd perſpicue ſimilis equæ dicatur: audi, quid ad eam deinceps ſponſus dicat.

Quid pulchræ factæ ſunt genæ tuæ, ut turturis? collum tuum ſicut monilia?

CVM equo te ſimilem dixerim uelociſſimo, in maxilla tua non indiges freno.
genæ enim tuæ ſunt ornatiſſimæ, & freni loco, naturali pudore ſunt præditæ, in-
B ſtar pudicæ turturis, turturis, inquam, amantis ſolitudinem. Collum tuum admirabile, aureum geſtans monile Prouerbiorum. Torquem enim mihi cogita, monile, quod dixi.

Trium Patrum.

CVM igitur ſponſus eccleſiam ex gentibus collectam, in qua paſcit, allegorice demonſtrauerit ex illa reſponſione: ſi non noſti te ipſam: nunc idem apertius indicat, equæ, inquiens, meæ in curribus Pharaonis aſſimilaui te, propinqua mea. Quæ quidem uerba ut fiant magis perſpicua, ſic ordinanda ſunt: Equæ meæ aſſi-
C milaui te propinqua mea, in curribus Pharaonis; hoc eſt, apoſtolis meis, in quos celeriter ad euangelium diuulgandum currentes, ego conſcendens, omnes orbis terrarum terminos ſum peruagatus, te uirtute ſimilem dixi. Quia ſicut in illis paſcere uiſus ſum, ſic & in te, quæ mihi per fidem tuam in me, mihi propinqua es, & neceſſitudine coniuncta. In curribus Pharaonis, id eſt, in gentibus, quibus inſidens Pharao intelligibilis uehebatur. Equus enim plurali numero ſignificat equeſtres copias. Sunt autem ſancti apoſtoli, iuxta illud: Aſcendens ſuper equos tuos, & quadrigæ tuæ ſaluatio. Currus autem myſtici Pharaonis ſunt gentium cœtus, ab improbiſſima ipſius uoluntate dependentes. Quibus in cœtibus eccleſia prædicationem apoſtolorum audiens, & credens in Chriſtum, qui ab ipſis prædicabatur,
D atque ipſius effecta propinqua: quandoquidem fides credentis, & illius, qui creditur, eſt immediata coniunctio: apoſtolis aſſimilata eſt ab ipſo Chriſto, cum illius mandatis obediret, & apoſtolicam uitam imitaretur. Iam quo modo ipſam apoſtolis aſſimilarit, uideamus. Quid, inquit, pulchræ factæ ſunt genæ tuæ ſicut turturis? Mirum in modum profecto pulchræ factæ ſunt genæ tuæ, quæ ad ſimilitudinem turturis uerecundiam & continentiam amplecteris, & apoſtolorum conſuetudinem imitaris, nec gentium more, immoderato genarum motu uteris in diſputationibus, & nugis, & orationibus, & edacitate in cibis, unde reliqua omnis naſcitur intemperantia: ſed eiuſmodi potius moderatione, ut conciſo compoſitoque ſermone ſuperuacaneam Græcorum ſapientiam uiceris: in orationibus autem re-
E gnum Dei, & iuſtitiam eius tantummodo quæras: cibis uero non exquiſitis & iucundis ueſcaris, ſed neceſſariis contenta ſis. Ex quo fit, ut omnibus in rebus temperanter uiuas, neque uero hæc referas ad gloriam & oſtentationem. quin etiam, quod ad fortitudinem & patientiam ſpectat, tam leni animo feras, in dextera gena te percuti, ut percutienti etiam alteram præbeas, ad Chriſti imitationem æquo animo alapas ſuſtinentis, & mandatum ſeruari poſſe re ipſa comprobantis: atque inſtar turturis uolucris ſolitariæ, ſecedentis in ſolitudinem, ibique ieiunantis, atque ita docentis oſtentationem atque humanas laudes eſſe fugiendas. Atque hoc quidem pacto decoræ factæ ſunt genæ tuæ quaſi turturis, dum te & in cohibendis per abſti-

nentiam

nentiam cupiditatibus temperantem ; & in iracundia per patientiã moderanda for- F
tem ac ſtrenuam præbes. Collum itidem pulchrum effectum eſt, ſicut monilia. Neque enim tibi ferreum eſt collum, ut propter ſuperbiam flecti nequeat: ſed propter modeſtiam facile uerti poſſit, ut monilia ex auro elaborata: cuius quidem auri probitatem ac puritatem humilitas tua ſimplicitate non ficta imitatur. Quòd ſi minime ſimulatam humilitatem monile ſignificat, ut dictum eſt, ſpõſæ Chriſti collum, tanquam monilia, commendatum, & uirtutum indicat multitudinem, & implicitã in ſingulis uirtutibus humilitatem. Quemadmodũ enim monile recta figura prius ab artifice conflatur, deinde in circulum accommodate ad uſum circumflectitur: ſic homo uirtute perfectus, cum abſoluta uitæ moderatione rectus ſit, ceteris compatiendo per humilitatem flectitur atque demittitur. At collum humilitate circumda- G
tum, eſt animi ratio, quæ, ut collum reliquo corpori caput coniungit, ſic ipſa mentem cum ſenſibus connectit: dum ex uirtutum habitu mentem per actiones ſenſibus applicat: ſenſuſque rurſum ex uirtutum præſcripto ad mentem reducit. Flectitur item per humilitatem, dum non ex propria extollitur dignitate: ſed ex pulueris ac materiæ abiectione demittitur. His rationibus eccleſiam ex gẽtibus coactam per fidem in ſe ſponſus ipſius Chriſtus, apoſtolorum cœtui ex Iſrael aſſimilauit, triplicem animi partem per continentiam, & patientiam, & humilitatem ex ſtatu naturæ contrario ad habitum naturæ cõgruentem redigens, & nigredinẽ ipſius abluens contractam ex infidelitate.

Theodoriti. H

EQVAE meæ in curribus Pharaonis aſſimilaui te, propinqua mea. Allegorice hic improbum humanæ naturæ hoſtem Pharaonem appellat. Quem quidem exitioſum & communem aduerſarium noſtrum non aliter, quàm olim Pharaonem in ſanctis aquis baptiſmatis demerſum oppreſſit. Equa igitur utens mea demerſi atque obrui Pharaonis currus. Huic te ſimilem iudico, quam mihi caritatis uinculo ac neceſſitudine propinquam aſciui. Formam autem ſerui quaſi currum quendã adhibuit, cum eam indutus exinaniuit ſemet ipſum, ut uniuerſo generi humano ſalutem pareret. Tali igitur equæ ſponſam ſimilem dicit. Cui quidem ſententiæ apoſto I
lus etiam aſtipulatur de ſaluatore Chriſto loquens in hunc modum: Qui reformabit corpus humilitatis noſtræ configuratum corpori claritatis ſuæ. Et alibi: Nos uero omnes reuelata facie gloriam domini ſpeculantes, in eandem imaginem transformamur a claritate in claritatem tanquam a domini ſpiritu. Ex uerbis igitur apoſtolicis myſtica Cantici uerba intelligamus, audiamuſque ſponſum ita dicentem: Te propinquam meam factam. atque ideo propinquam appellatam, & re ipſa nominis fructum aſſecutam, equæ dico eſſe ſimilem meæ, qua ego utens Pharaonem intelligibilem ſubmerſi, tibique largitus ſum libertatem. His adiungit: Quid pulchræ factæ ſunt genæ tuæ, ſicut turturis? collum tuum ſicut monilia? Hæc quoque non carnaliter intelligenda, ſed ad animũ referenda ſunt. Verbis enim corpori congruen- K
tibus plerunque ſcriptura utitur, cum de anima loquatur. Vt cum Hieremias uentrem meum, inquit, uentrem meum doleo. Et tamen, ut intelligas, eum non de uentre loqui, ſubiicit; ſenſus cordis mei turbati ſunt in me. Et cum beatus Paulus ait: Remiſſas manus, & ſoluta genua erigite, & greſſus rectos facite pedibus ueſtris, ut non claudicans quis erret, magis autem ſanetur: non de manibus, neque de pedibus, neque de corporis claudicatione apoſtolus admonebat, ſed his nominibus animi mores & actiones indicabat. Proinde ſic intelligamus & illud: Pulchræ factæ ſunt genæ tuæ ſicut turturis: collum tuum ſicut monilia. Ex multis enim uiris &

A mulieribus conſtans eccleſia, quoſdam habet in ſe, qui genarum; quoſdam qui oculorum; quoſdam qui aurium, quoſdam qui oris: alios qui manuum; alios qui pedum partes ac nomen obtinent. Eos igitur laudat ſpõſus qui grauitate ſunt ornati, quique uerecundiæ pudore ſunt inſignes. & ait: Pulchræ factæ ſunt genæ tuæ ſicut turturis. Tradunt autem, qui animalium naturas conſcripſerunt, turturem non ſolitudinis ſolum amantem eſſe, uerum etiam pudicum, ac marem quidem cum unica coniungi femina: feminam rurſus unico mare contentam eſſe: & neutrum eorum poſt mortem alterius, cum ullo alio uelle copulari. Quamobrem eccleſiam Chriſto coniunctam merito ſimilem turturi dixit, quæ aliorum uitat conſuetudinem, nec poſt ipſius mortem, eum relinquit, ſed reſurrectionem, & ſecũdum eius B expectat aduentum. At collum illius monilibus aſſerit ſimile. Eſt autem ornamenti genus, quo decoratur collum. Eamque laudat, quod pietatis iugum recte ferat: de quo in euangeliis ſponſus loquitur, Tollite, inquiens, iugum meum ſuper uos. Iugum enim meum ſuaue eſt, & onus meum leue. Iccirco in Canticis collum, iugum hoc ferens admiratur, quippe quod nullo extrinſecus egeat ornamento, aut adiectitio decore, cum per ſe adeo ſit formoſum atque inſigne, ut nudum exiſtens, monilibus, quibus colla ornari ſolent, ſimile uideatur. Poſt hæc ſponſi uerba, reſpõdent etiam ſponſi comites ac miniſtri, & ſponſæ dicunt.

C Similitudines auri faciemus tibi cum diſtinctionibus argenti quouſque rex in accubitu ſuo.

VIDENTVR hic mihi tempus ante aduentum domini Chriſti ſignificare. ſponſam autem conſolantes, tecum, inquiunt, erimus ſemper, quoad rex reſurgat, & quocunque ornatu poterimus, te decorabimus, neque ante reſurrectionem ipſius te deſeremus, ſed afferemus tibi ſimilitudines auri & argenti diſtinctiones. Recte autem non aurum ipſum, ſed auri ſimilitudines dixerunt. Maiora namque ſunt ſponſi dona, quàm miniſtrorum, quæ parem non obtinent gloriam. Itaq; maiorem honorem diuinis habemus euangeliis, quamuis & legem, & prophetas, & ſanctorum apoſtolorum ſcripta ueneremur. Quamobrem iure ſponſi miniſtri dixerũt: D ſimilitudines auri faciemus tibi cum diſtinctionibus argenti, donec rex ſit in accubitu ſuo. Per argenti diſtinctiones, atque auri ſimilitudines, gratiarum uarietatem, & Dei curam circa nos, ac prouidentiam intelligamus. Fruimur enim & angelorum auxilio. Immittet, inquit, angelus domini in circuitu timentium eum, & eripiet eos. Et angelis ſuis mandabit de te, ut cuſtodiant te in omnibus uiis tuis. Quin etiam lex ipſa angelis miniſtrantibus data eſt. Quamobrem apoſtolus ait; ſi enim qui per angelos dictus eſt ſermo, factus eſt firmus. Quamdiu igitur rex accumbit & reſurgit, nos, quæ poſſumus afferemus. Accubitum autem mortem eius appellant. Quapropter & Balaam propheta ait: Egredietur homo ex ſeminibus eius, & dominabitur gentibus multis. Et paulo poſt: Accubans dormiuit ut leo, & ſicut ca-E tulus leonis. Quis excitabit eum? Benedicentes te, benedicti ſunt: & maledicentes te, ſunt maledicti. Hæc quoque in prophetia patriachæ Iacob, qua benedixit Iudam, licet inuenire.

Trium Patrum.

AMICI autem ſponſi (ſint autem hi omnino ſancti angeli, quippe qui ſanctiſſimæ illius obtemperant uoluntati) ea, quæ ſequuntur, ſponſæ pollicentur: Similitudines auri faciemus tibi cum diſtinctionibus argenti, quouſque rex in accubitu

fuerit ſuo: quaſi dicant: Quoniam a nigredine ex idolorum cultu contracta, liberata es, & apoſtolis per uirtutem ſimilis reddita, & cognoſcendæ ueritatis ſtudioſa; nos naturam quidem diuinam, quæ, ut aurum alia cum materia nulla, ſic ipſa nullis cum aliis naturis comparari poteſt, tradere minime ualemus: cum ea nec oculis cerni, nec mente comprehendi queat, ſimulacra tamen ipſius quædam ex rerum naturalium aſpectu & contemplatione, argento quaſi diſtincta ac uermiculata faciemus tibi, eorum, quæ in mundo ſunt, rationes oſtendentes, quoad rerũ omnium Dominus, qui eſt ipſa ueritas, in te ueluti in accubitu & requie ſua, conquieſcens, propriam ſimilitudinem ſuam te ipſam oſtendat, ut tutemet ipſius imaginem agnoſcas, eumque in te paſcentem, &, tanquam ſigillum in proprio ſigno expreſſum recubantem. F G

Pſelli.

AMICI igitur ſponſi ex iis, quæ dicta ſunt, tum ingentem ſponſæ erga ſponſum amoris flammam, tum propenſam huius erga ſponſam uoluntatem conſiderantes, atque inde rei finem proſpicientes, quòd ad eam proculdubio ſponſus eſſet deſcenſurus, ac regio more in illa conquieturus, ſpõſam iam inſtruunt, atq; auro exornant, ut cum rex uoluerit aduenire, eam ad quieſcendum aptiſſimam reperiat. Itaque ſic alloquuntur: Similitudines auri faciemus tibi cum diſtinctionibus argenti, quouſque rex ſit in accubitu ſuo. Quando, inquiunt, futurum eſt, ut rex in te, quæ ipſum puriter amas, & quæris, requieſcat, age ſine te a nobis inſtrui atque exornari. Quamuis enim non, ut aurum, o ſponſa, uirtutibus fulgeas, ſed adhuc, ut argentum, ſplendeas præ nigredine, te ad auri tamen ſimilitudinem decorabimus, ſimilemq; reddemus cherubico, & flammeo, ac uenerãdo ſolio, in quo rex deſcendẽs ſe reclinet, & acquieſcat. Superior omnis apparatus, meo quidem iudicio, mirabilem ſponſæ & uirginis ex argento in aurum mutationem, ab amicis uerbi & ſponſi accurate conquiſitam, id eſt, decorem & gratiam ſponſæ ab angelis Dei adhibitam ſignificat. Hic enim domini amicorum eſt mos atque inſtitutum, ut cum animam aliquam uirginem ad Chriſtum ſtudioſe feſtinantem nacti ſint, undique tanquam cuſtodes illam circumdent, atque adiuuent, & ad rectas & cum uirtute cõiunctas uiuendi rationes incitent, quoad illam domino aptam gratamque reddãt. Sed iam interpretando longius progrediamur, & quæ ſponſa amicorum ſtudio ac diligentia exornata, ad amicos ipſos, id eſt, angelos dicat, audiamus. H I

Nardus mea dedit odorem eius.

ANIMAE uirtutis ſtudioſæ progreſſionis fructum perſpicis. Cum enim in recta uitæ ratione uirgo profecerit, atque ita ad uerbũ & ſponſum optatum appropinquarit, ſponſi pulchritudinem ſe dicit agnouiſſe, ſed per ſenſum quendam ſolum: nempe odoratum. Cur autem, inquis, nullum aliud unguentum, ſed nardum dumtaxat dominum ait redolere? An quia inter unguenta nardus obtinet principatum? An potius diuinius aliquid uult innuere? Si quis enim homo ex præſenti uita, licet omnes labore & induſtria acquirens uirtutes recte uiuat, niſi Chriſtum diuino baptiſmate induerit, nil reuera uitæ æternæ hiſce uirtutibus conſequetur. Arcanum hoc, quod animo complecteris, ungentariorum exemplo fit manifeſtũ. Cum enim nardinum uolunt conficere, licet alia multa in unum coniiciant, niſi nardum, quæ quidem eſt herba, ſimul adhibuerint, fruſtra operam ſumunt. Præterea Chriſtus, qui idem & ſponſus eſt, ad cænam Simonis leproſi uocatus, hoc unctus eſt unguento a peccatrice. Merito igitur nardi mentio facta eſt. K

Theo-

A

Theodoriti.

HAEC igitur cum a miniſtris ſponſi dicta eſſent, ſponſa rurſum, nardus, inquit, mea dedit odorem eius. Faſciculus ſtactes ſororis meæ filius mihi. Quærendum eſt primo, cur eum ſororis filium appellet. Sponſam eſſe didicimus, collectam ex gentibus eccleſiam: at priorem ſponſi uxorem multitudinem Iudæorum, quæ propter impudicitiam tepudii libellum in manus ſuas accepit. Sorores autem ſunt, quoniã ſe ex Adam patre genitas ambæ gloriantur. Sed ſponſus, quod ad eius pertinet humanitatem, ex priore natus eſt. Manifeſtum eſt autem, inquit beatus Paulus, quòd ex Iuda ortus ſit dominus. Et alibi, Abrahæ, inquit, dictæ ſunt repromiſſiones, & *Heb.7.* *Gal.3.*
B ſemini eius. Non dicit, ex ſeminibus, quaſi in multis: ſed, quaſi in uno, & ſemini eius, qui eſt Chriſtus. Ac de Dauid ait beatus Petrus: Propheta igitur cum eſſet, & ſciret, quia iureiurando iutaſſet illi Deus, de fructu lumbi eius ſeſſurum ſuper ſedem eius, ptouidens locutus eſt de reſurrectione Chriſti, quia neque derelictus eſt in inferno, neque caro eius uidit corruptionem. Itaque cum Iudæorum multitudo, & eccleſia gentium ſorores ſint, atque illius filius ſit Chriſtus, quantum ad carnem attinet, iure ipſum ſponſa nepotem uocat, utpote ſororis filium ſecundum humanitatem. Hic ergo nepos meus & nardus eſt mihi, & faſciculus ſtactes. Multis enim nominibus appello fragrantia unguenti illius delinita. Vnica uti appellatione non
C poſſum, cum ſuauitatis eius uis omnibus nominibus antecellat. Quamobrem amore ipſius ſuperata, eum & nardum nomino, & ſtactes faſciculum appello. Nardum quidem, quoniam & unctus eſt natdo piſtica illa pretioſa, cuius odor repleuit totam domum, quæ mundum ſignificat uniuerſum. Obſequium enim a piis hominibus domino exhibitum orbem terrarum impleuit fidei ſuauitate. Stactes autem faſciculum uoco, quoniam ipſe deſcendit ſicut pluuia in uellus, & ſicut ſtillicidia ſtillantia ſuper terram. Et a prophetis etiam uocatus eſt ſtilla: Erit enim, inquit, ex ſtilla populi huius congregatus congregabitur Iacob. Illud ignorandum non eſt, a *Pſal.71.* Symmacho & Aquila pro ſtacte myrrham dici. Myrrha autem ſpõſi mortem, &, quæ inde ad ſponſam peruenit, indicat ſuauitatem. Subiicit autem.

D In medio uberum meorum commorabitur.

HOC eſt, in præcipua animæ meæ parte, nempe in corde, quod inter ubera ſitum eſt. Quod quidem ptophetiæ finem declarat, in qua Deus ait: Inhabitabo in illis, & inambulabo inter eos, & ero illorum Deus, & ipſi erunt mihi populus: dicit dominus omnipotens. Quin & ipſe ſponſus ita pollicetur: Veniemus ego & pater, & manſionem apud eum faciemus. Quamobrem & Paulus clara uoce, num experimentum, inquit, quæritis Chriſti in me loquentis? Iccirco ſponſa dicit; In medio uberum meotum commotabitur.

E

Trium Patrum.

SPONSA deinceps uariis uirtutum cum in agendo, tum in contemplando expolita dotibus atque illuſtrata, & ad perfectionem progrediens, ad ea, quæ ſibi ab amicis ſponſi dicta fuerant, reſpondet, Nardus, inquiens, mea dedit ſuauitatem eius: id eſt, efficax ex diuerſis agendi ſpeculandique rationibus cognitio conquiſita, inſtar nardi ex uariis aromatibus conditæ præbuit ſpecimen eius, ſponſi nimirum, per naturam inacceſſi, cuius ego ſpeciem ac notam gero, ut imago ipſius, ac ſimilitudo. Cum enim mixtio quædam ſit eorum, quæ in mundo unam illam rerum omnium cauſam participant: quippe quæ ex intelligibili & ſenſibili creatura

naturaliter conſtet, ſcientiaque rationes rerum ac modos in ſe complectatur: propterea moribus ſimilitudinem referens, eum in ſe tanquam in imagine exemplar repræſentat. Verum, quia ſenſu, ut dixit, ſponſum agnouit, quid ipſo ſenſu ſit, explicat, dicens: Faſciculus myrrhæ nepos meus mihi. Nexus eſt, & conſeruatio ſtillæ diuinæ gratiæ, quæ mihi communicata eſt, dilectus meus, ut Symmachus interpretatur. Per fidem enim acceptus, ſpiritalia tuetur, atque conſeruat eccleſiæ munera, fideleſque confirmat, & corroborat, ne a ueritate deſciſcant. Tum, ubi ſponſus in ipſa manens, conſtantiam hanc ſibi largiatur, exponit, in medio, inquiens, uberum meorum commorabitur. Vberum medium obtinet cor, unde uitalis ſpiritus in reliquum corpus diffunditur. Præſtantem uero animæ partem mentem innuit, in qua dominus habitat, cum eius ſponſa perfectione ſibi copulata, unus ſpiritus efficitur, uirtutis habitum adipiſcens per Sancti ſpiritus operationem, unde uita in Chriſto abſcondita in omnes animæ potentias tãquam in huius membra influens, ſtabilem ipſis firmitatem ac robur inſtillat. Atque ita ſponſus erit ſponſæ, cum ad perfectionem uenerit, uirtutum immobile firmamentum. F G

Pſelli.

SED iam & ea, quæ deinde ſequuntur, audiamus. Sponſa enim progreſſu quaſi afflata inſtitutum cum amicis ſermonem ſtudioſe perſequitur, & poſt nardi mentionem, ſic ait. H

Faſciculus ſtactes filius ſororis meæ: in medio uberum meorum commorabitur.

ELEGANTIVM uirginum mos eſt, ut non ſolum exteriori ornatu ſe decorent, quo celeriter amatores ſuos alliciant, uerum etiam ſuauia in ueſtimentis unguenta gerant. Quoniam igitur canticorum uerbis anima, ut pudica uirgo, eſt exornata, & hominum more ſponſalibus decora ueſtimentis ad nuptias adducta: conſentaneum eſt, ut uerba quædam muliebria loquatur, licet interius arcanum ſenſum contineant. Aperte igitur quaſi delicias faciens, quamuis, inquit, mulieres quædam ad amorem excitandum alia geſtent unguenta in ueſtimentis, ego tamen cuiuſuis fragrantiſſimi odoris loco pulcherrimum ſponſum, uti ſuauiſſimum unguentorum faſciculum collo ſuſpendens, retinebo. Vel potius hoc ſignificat: Quamuis aliæ animæ mundi curis & negotiis implicentur, ego ſponſi mei percipiens uoluptatem, eum inſculpam in tabulis cordis mei. Vberum enim medium cordis eſt ſedes. I

Theodoriti.

Botrus Cypri ſororis meæ filius mihi in uineis Engaddi.

QVO nomine ſponſum appellet, hæſitans ſponſa, huc illuc ſe ſe uertit, atque illi undique collectas appellationes imponit. Cum enim amore ad eum uocandum incitetur, neque illo dignum nomen inueniat, eum rurſus botrum Cypri, hoc eſt, florentem nominat. Vitis enim, quo tẽpore floreſcit, eſt odorifera. Addit autem: In uineis Engaddi. Si locum intelligas in Iudæa uitibus eximiis præſtantem, pertranſlationem ſic accipiendum eſt, quaſi dicat: Vineas illas odoris ſuauitate ſuperat botrus tuus. Sin uocabuli uim attendens dixit, Engaddi, quod quidem ſignificat oculus tentationis, ſic intelligendum eſt: In tentationibus etiam conſtituta, & a multis oppugnata, tuam ſentio ſuauitatem: & uineis hoc tempore floreſcentibus K

(allegorice

A (allegorice accipiantur) ſed in medio tentationum exiſtentibus (tentatio enim eſt uita hominis ſuper terram) ſuauem botri tui florentis odorem antepono. Qui ſi dum floret, tam eſt iucundus, qualis nam fore putandus eſt, cum ad maturitatem accedet? Quòd ſi matureſcens eſt melior, qualis nam erit, cum plane iam maturus & coctus torcularibus ſubiicietur? Exiſtimo enim, eum pro ſpiritalium ætatum ratione aliis quidem floridum eſſe, aliis acerbum, aliis maturum, ſed a perfectis bibi. Calix enim eius inebrians perquam præclarus eſt. *Pſal. 22.*

Trium Patrum.

B Botrus Cypri ſororis meæ filius mihi in uineis Engaddi.

QVALIS eſt uua adhuc florens, quæ uinum cordi lætitiam afferens pollicetur: talis eſt mihi propter imperfectionem meam dilectus meus in uineis, hoc eſt, in uariis rerum naturis, quæ perſpicuæ ſunt oculo tentationis (id enim eſt Gaddi) oculo nimirum rationis naturas rerum ac ueritatem in omnibus explorantis. Hæc enim eas indagans tanquam florentem uuam, ex ipſis colligit ueritatem, quæ ueluti uinum quoddam a figuris mentem dimouebit, cum diuerſas, quæ in mundo ſunt, rationes in ſe ipſa coactas amplectetur.

Pſelli.

C EX ſponſæ uerbis quædam ſuperſunt, quæ quidem nunc pro uiribus ſunt explicanda. ſic enim ipſos angelos alloquitur.

Botrus Cypri ſororis meæ filius mihi in uineis Engaddi.

O præclaram progreſſionis ſponſæ mutationem. Quæ enim perſpicue paulo ante ſimilis equæ dicta fuerat, nunc amicorum obſequio plane proficiens, ſe ipſam ut uitem fructiferam agnoſcit. Omnis enim anima pura, domini ſuccenſa deſiderio, operum progreſſu fit omnia. Nunc quidem ſedes cherubim, nunc ſedes regis, nunc autem uitis fructifera in aula domini. Quod igitur puriter ſponſa dicit, hoc
D eſt: Sic agnoui ſororis meæ filium, id eſt, ſponſum, ſicut botrum, qui nobis diſtillauit muſtum æternitatis. Haud omnibus uirtutes capeſſentibus animabus eſt maturus, ſed pro uirtutum menſura iucunditatem ſuam ſubinde mutat. Aliis namque floret, in aliis nigreſcit, in aliis maturus eſt, in aliis plane coctus ac dulcis eſt. Sponſa igitur, dum florentem botrum ſe ferre dicit, oſtendit ſe nondum ad perfectionem perueniſſe. Aut tanquam florentis pulchritudinē exaggerans, ita, inquit, mihi floret Chriſtus & ſponſus, ut odoriferi botri iucunde florent in Gaddi: Quæ quidem regio uitibus abundans uuæ ſuauitate ceteris omnibus antecellit. Hæc anima caſta & pura cum dixiſſet, ſponſus reſpondet, ita ſponſam alloquens.

E Ecce pulchra es propinqua mea, ecce pulchra es: oculi tui columbæ.

QVEMadmodum qui aurum tractant & elaborant, quos aurifices appellamus, ſi aurum adulteratum uelint expurgare, & purius atque ſplendidius reddere, ſæpius illud in fornaces coniiciunt: ſic animas, quæ nigredinem contraxerunt, curat, expolitque Deus. Cum enim prius ſponſam equæ comparaſſet, oſtendiſſetque eam adhuc humi repere, uirginem ad hāc ſublimiorem uirtutem incitauit: illa autem amicorum officiis uere proficiens fit ignea ſedes regis uniuerſorum. Deinde uirtutibus rurſum altius prouecta, atque iterum ad purū ſponſum appropinquans,

ab eo præclare commendatur. Ecce enim, inquit, pulchra es propinqua mea:& pul F
chritudinis laudem ingeminans, ecce, inquit, pulchra es, o uirgo. Iucundis enim es oculis prædita columbæ uirginis. cum oculos tuos ab errore auerteris, & eos in me creatorem tuum intenderis. Columbæ autem oculos memorat, ut purum uirginis obtutum ſignificet. Tam mundos enim oculos habet, ut puriter pulcherrimum ſponſum aſpiciat.

Theodoriti.

HIS dictis a ſponſa, ſponſus eam rurſus alloquitur, Ecce, inquiens, pulchra es propinqua mea: ecce puchra es: oculi tui columbæ. Eius iterum laudat pulchritudinem, & formam admiratur, ac decore ipſius dupliciter obſtupeſcit. G
In primis autem oculos ipſius commendat, dicens: Oculi tui ſicut columbæ, hoc eſt, ſpiritales. Nam ſub columbæ ſpecie deſcendit Spiritus ſanctus, & in ſponſo inhabitauit. Iccirco non ait: ſicut ipſius columbæ, ſed ſicut ipſæ columbæ, id eſt, ſpiritales, diuina gratia pleni, ab omni caligine liberi, reuelata facie gloriam domini contemplantes, in eãdem imaginem transformati a claritate in claritatem tanquam a do-
1.Cor.3 mini ſpiritu, ut poſſint dicere: Nobis autem Deus reuelauit per ſpiritum ſuum.

Trium patrum.

SIC igitur ſponſam actionis puritate præſtantem, & cõtemplationis luce ſplendentem ſponſus aſpiciens alloquitur: Ecce pulchra es propinquã mea: ecce pulchra es. oculi tui ſicut colũbæ. en formoſa exiſtis, quia particeps es pulchritudinis meæ: quoniam priſtinæ incredulitatis turpitudinem abiecisti: & imitatores meos apoſtolos imitando ad me per uirtutem appropinquaſti. Ecce decora es, quippe quæ ab angelis meis ſpecies tuas, quæ in mundo ſunt, didiciſti, atque ita cognitione etiam & ſcientia es exornata. Mentis enim oculi tui ſpiritales rebus ſenſui iucundis minime decipiuntur, ſed in iis tanquam in ſpeculo reconditas pulchritudines intelligibiles contemplantur. H

Theodoriti. I

RVRSVM ſponſa reſpondens ait: Ecce pulcher nepos meus, & plane decorus lectus noſter umbroſus. Tigna noſtra cedri, laquearia noſtra cupreſſi. Hactenus ſponſi fragrantiam ſponſa ſuſpexit: nunc autem oculis illuminata, quos ſpiritales & ſicut columbæ gerit, eius etiam pulchritudinem admiratur, pulcher, inquiens, & decorus nepos meus. Lectum uero, ut arbitror, appellat diuinam ſcripturam, in qua & ſponſus & ſponſa conquieſcentes mutuo ſpiritali conſuetudine coniunguntur. Ac ſponſus quidem præbet uerbi ſemina. Sponſa autem illa ſuſcipiens conci-
Eſa.26. pit, & fert in utero, & parturit, & clamat cum propheta: Propter timorem tuum,
domine, in utero concepimus, & parturiuimus, & peperimus ſpiritum ſalutis tuæ, K
quem geſtauimus ſuper terram. Porro lectum umbroſum, ut a ſpiritus gratia protectum, & ab ardore peccati defenſum uocat. Quod enim nubes erat Iſraeli, id nobis eſt ſpiritus auxilium. Ideo ad lectulum adiungit, umbroſum. Tigna domus noſtræ, cedri. Laquearia noſtra, cupreſſi. Hæc arborum genera poſuit, quoniam cedrus incorruptione, cupreſſus odore præſtat: utrumque autem in diuina ſcriptura licet inuenire, quæ quidem nobis non modo lectus eſt, ſed etiam domus, & menſa, & cibus: nec ſolum odoris ſuauitatem ſuggerit, uerum etiam incorruptionem, & ueritatem, & immortalitatem pollicetur. Si quis autem ædes ſponſæ, quæ

A quæ ubique gentium in mari terraque ſunt, eccleſias uelit intelligere, a ueritate non aberrabit: ut cedri & cupreſſi allegorice accipiantur: ac tigna quidem cedrina præſtantiores uiros ſignificent, (tigna enim faſtigium ſuſtinent) laquearia uero inferiores. Sponſus a ſponſa ita laudatus declarat, eam nondum ipſius pulchritudinem ſpectaſſe, ſed adhuc in umbra pulchritudinis immorari.

Trium Patrum.

AD hæc ſponſa, cum teſtimonio ſponſi ſpiritales habeat oculos, qui decipi nequeant, ſed quod uere pulchrū eſt, unde ipſa quoque fit pulchritudinis particeps,
B conſpiciant. Ecce, inquit, es pulcher, ſponſe mi. Tu ſolus uidelicet, iure pulcher dici potes, dilecte mi, cuius participatione pulchra ſunt pulchra. Pulcher, inquam, inacceſſa naturæ pulchritudine. Sic igitur pulcher, ad lectum noſtrum umbroſus, in natura noſtra nimirum, in qua tanquam in lecto quieſcens tu Dei & patris lucidiſſimus, & ſine umbra radius, per umbram aſpiceris, tanquam in imagine exemplar. Quoniam & domus tua nos, eccleſia nimirum, quæ in te credit, ſumus. Tigna noſtra cedri, hoc eſt, pietatis & religionis dogmata, quæ tanquam tigna domum, hoc eſt, fidelium eccleſiam continent, & quaſi cedri: fortiter conſtituta ſolida in Chriſtum fide innituntur: neque eccleſiam aſſiduis hæreſium & tentationum motibus, ueluti uariis uehementium imbrium atque uentorum incurſibus oppugnatam labefactari ac ruere patiūtur. Laquearia noſtra cupreſſi. Laquearia uariam tecti con-
C tinent pulchritudinem, quæ conſtat ex concinna & fabrefacta contignatione tabularum, quæ quidem ſi ex cupreſſo confectæ ſint, tum bene olent, tum putredinem non admittunt. His uirtutes ſunt ſimiles, quibus perturbationum & uitiorum corruptionis expertibus exornatur eccleſia, earumque fragrantia ſpiritali conſperguntur, qui animæ ſenſus habent exercitatos.

Pſelli.

SPONSAM purus ſponſus laudauit: quē nunc uiciſſim ſponſa cōmendat, Ecce, inquiens, pulcher es nepos meus, natura, inquā, es pulcher. Ecce formoſus es,
D ac plane decorus & tu, ſponſe mi. Ac quemadmodum gemina ille laude ſponſam extulit: ſic illa duplici laude ſponſum effert. pulcher, inquiens, es ſponſe, atque formoſus. Nepotem autem ſponſa dominum appellat, eam innuens partem ipſius, per quam illi propinqua eſt, quæ pertinet ad humanitatem, quam quidem infra planius explicabit. ſponſum enim ſponſa uiciſſim laudans, ſic ad eum ſtatim dicit: Ad lectum noſtrum umbroſus. Ad infimum, inquit, lectum noſtrum ſic acceſſiſti, ut debita opera diuinitatis fulgorem obumbrares. Niſi eam tu iis rationibus, quæ tibi ſoli cognitæ ſunt abſcondiſſes, diuino ſplendore forte conſumpti eſſemus. Quod quidem totum, uerbo diuinitatem celante, factum eſt. Cum enim amici, qui ſponſam deducebant, ut ſupra declarauimus, ex argentea auream reddidiſſent, &
E tanquam lectulum regiū purpura ornatum inſtruxiſſent, in eo rex accubuit. Itaque ſponſa admirabunda ſic eum alloquitur: Ad lectum noſtrum, umbroſus, ut libuit, acceſſiſti. Verum, quæ deinceps in canticis ſequuntur, audiamus. Pergit enim adhuc ſponſa ſponſum alloqui, tigna, inquiens, noſtra cedri: laquearia cupreſſi. Quando nunc ad nos, o ſponſe, ueniſti, nullos amplius horrendos imbres, nullos torrentium impetus, nullos furentis boreæ flatus extimeſcimus. Me enim, quā tibi domicilium eſſe uoluiſti, præclare in te, ſponſe exædificaſti, qui uere lapis es pulcher, & uitæ petra. Cedrina ſunt tigna noſtra, cupreſſina laquearia. Quoniam hic domus eſt facta mentio, de tignis etiam & laquearibus loquitur. Quæ quidem omnia tu pro

pro uirtutibus accipe,quibus eam, uerbum adueniens, aduerſus uentos, & imbres, & flumina ,id eſt, contra tentationes communiuit. F

Theodoriti.

Ego enim, inquit,flos campi,lilium conuallium.

HVMANAM, inquit, pulchritudinem meam (nam Deum nemo uidit unquam) aſpexiſti. Ego enim flos campi factus ſum, hoc eſt, terrenum corpus aſſumpſi. Et cum æternus, & excelſus, immo uero, immenſus eſſem, lilium ſum factus, non montium, neque collium, neque camporum ſimpliciter, ſed conuallium. Non enim uiuentibus modo ſalutem,ſed mortuis reſurrectionem nunciauit, G deſcendens in inferiores partes terræ, ut impleret omnia. Icci rco ſe campi florem appellat, & lilium conuallium, ideſt, mortuorum, quibus a morte in uitam reditum & promiſit, & præſtitit.

Trium Patrum.

Ego flos campi: lilium conuallium.

EGO quidem eccleſia ex Iſraelitis, & ex gentilibus congregata, quantum pertinet ad Iſraelitas, qui per legem & prophetas ab incredulitate & malitia ante purgati, atque inſtar campi exæquati, haud ita multum ab honeſto diſtabant, pluuia H cæleſtis cognitionis irrigata, uirtutibus florui. Quantum autem attinet ad gentiles, qui per infidelitatem naturali æqualitate priuati, & uitiorum turbine depreſſi erant, ueluti lilium ex imo in ſublime conſurgens, & ab radice ad idoneam magnitudinem per calamum aſcendens, ne uallium profunditate abſcondatur, ſed excelſam pulchritudinem ſuam præferat, fide in Chriſtum innitor, & per purgationem ex confuſione uitiorum emerſi, atque in contemplationis faſtigio, uirtutum decore ſum exornata.

Pſelli.

TEMPVS iam eſt, ut quæ deinceps ſponſa dicit, audiamus. I

Ego autem flos campi: Lilium conuallium.

O præclaram puræ uirginis progreſſionem. Ecce enim te ipſam cum eximium totius campi, naturæ humanæ, florem, tum diuinum conuallium lilium agnouiſti. Omnis enim profecto anima uitæ probitate, ac uirtutibus florens, atque excellens, nec mundi ſollicitudinibus ullo modo ſuffocata, redolet. Cuius quidem rei teſtis eſt Chriſtus ac ſponſus, qui ſponſæ ſermonem,ut ordine inuenies, ita confirmat.

Sicut lilium in medio ſpinarum, ſic propinqua mea in medio filiarum. K

RECTE, inquit, de te locuta es, ſponſa. Sic enim inter animas, quæ curarum & ſollicitudinum ſpinis ſuffocantur, ut odorifera roſa floruiſti. Hanc autem ſororem uerbum ac ſponſus uocat, quoniam diuinæ obtemperat uoluntati. Eos enim in euangeliis fratres, & propinquos, & amicos appellat, qui patris ſui uoluntati parent.

Theodoriti

A

Theodoriti.

DEINDE, cum ſe his nominibus appellaſſet, ſic ait ad ſponſam.

Sicut lilium inter ſpinas: ſic propinqua mea inter filias.

QVANTVM ſpinis lilium præſtat, tantum forma tu filiis antecellis. Dicuntur autem filiæ, quia uocatione dignæ ſunt habitæ. Sed quo minus electæ ſint, ipſarum culpa factum eſt. Multi enim, inquit, ſunt uocati, pauci uero electi. Hoc autem nomine ſponſam uocat etiam Eſaias propheta, Lætare, inquiens, deſertum ſitiens. Exultet ſolitudo, & floreat quaſi lilium. Deſerta enim, & ſolitaria, atque Eſa.35.
B infructuoſa, & arida erat ſponſa, nec lectum umbroſum habebat, ſed ardebat ſiti ſponſi ſui, atque ideo clamabat: oſculetur me oſculis oris ſui. Quod quidem uidens propheta, erat enim ſpiritalis, Lætare, inquit, ſterilis ſitiens, exultet ſolitudo, & floreat ſicut lilium. Ob id & ſponſus ad eam, ſicut lilium, inquit, inter ſpinas, ſic propinqua mea inter filias. Videtur autem hoc loco hæreticorum eccleſias propter uocationem non propter electionem ipſarum, filias appellare. Atque illas quidem ſpinis, ſponſam autem odorato lilio comparat. Lilium enim cum exteriori decore ſplendet, tum aureum intus floſculum continet. Talis eſt anima iuſtitiæ ſplendore circumdata, & ſpiritalem ſapientiæ cognitionisque donum in intimis penetralibus geſtans.

C

Trium Patrum.

ITAQVE ſponſus lilio ſponſam ſimilẽ dicit, ut quæ uitæ ſpinis nõ ſuffocetur.

Sicut lilium, inquit, inter ſpinas, ita propinqua mea inter filias.

ET hanc quidem lilio comparat, quoniam eorum, quæ ad uictum pertinent, nulla premitur ſollicitudine, ſed rebus obuiis ſatisfacit corporis neceſſitati. Quod etiam in euangeliis docens, de ueſtimento, inquit, quid ſolliciti eſtis? conſiderate lilia agri, quo modo creſcunt: non laborant, neque nent. Oſtendit, eos, qui Matth.6.
D tranquillam & frugalem uiuendi rationem propter regnum cælorum complectuntur, liliis eſſe ſimiles, quæ naturalis gloriæ nitore Salomonis purpuram ſuperant. Animas uero carnis uoluptatibus effeminatas, ac propterea diaboli filias, ut in euangeliis rurſum declarat, uos, inquiens, ex patre diabolo eſtis, ſpinis aſſimulat, quia omnem curam & ſollicitudinem in eas conferunt res, quæ ad uitam hanc ſpectant, ut undique uoluptatum materiam aucupentur. Cũ enim omnem ſuam ſpem non in eo, qui ſapientia ſua cuncta moderatur, & rebus omnibus conſulit, ſed in ſe ipſis ſitam habeant, terrenis ſollicitudinibus ſuffocantur, nec perfectum fructum ferunt.

E

Theodoriti.

SPONSAE reſpondet Sponſus, & ait.

Sicut pomum inter ligna ſiluæ, ita nepos meus inter filios. In umbra illius deſideraui, & ſedi: Et fructus eius dulcis gutturi meo.

MAGNA eſt inter pomum & lilium differentia. Hoc enim oculos tantum & odoratum oblectat. pomum autem & ſpectandi, & odorandi, & guſtandi ſenſus afficit

afficit uoluptate, ueſcum enim eſt, & eſui opportunum. Proinde ſponſa quidem F
lilium nuncupatur, ſponſus autem pomum. Hic enim editur, & ſponſæ fit cibus. Sponſa uero non comeditur, ſed odoris dumtaxat habet ſuauitatem. Iccirco ait: ſicut pomum inter ligna ſiluæ, ita nepos meus inter filios. Filios hic (ut antea filias) nominat eos, qui cum facti ſint uocatione digni, ſe ipſos electione indignos præſtiterunt. Hos ſponſa lignis ſiluæ ſimiles dicit, & arboribus infructuoſis. At ſponſum appellat pomum, quod quidem & tactu molle eſt, & guſtu dulce, & odoratu ſuaue, & aſpectu iucundum ac uenuſtum, & auditu amabiliſſimum: ſimul enim audiendo cunctos orationi ſenſus accommodamus. Talis eſt dominus noſter, & ſaluator, & ſponſus, qui conuiuio ſuo ſenſus omnes noſtros explet ſuauitate. Sub huius umbra ſedere ſe ſponſa dicit concupiuiſſe, & cōſediſſe, ac mox fructum etiam eius G
decerpſiſſe, eumque gutturi ſuo fuiſſe dulciſſimum. Ardentes malitiæ radios uitare ſtudet, ne iterum nigra fiat. Vmbra autem ſponſi ſunt ea, quæ nunc, ut beatus Paulus ait, in ſpeculo & in ænigmate conſpiciuntur. Videmus, inquit, nunc per ſpeculum in ænigmate: tunc autem facie ad faciem. Nunc cognoſco ex parte: tunc autem cognoſcam, ſicut & cognitus ſum. Ideo, in umbra, inquit, eius cupiui, & ſedi: & fructus eius dulcis in gutture meo. Etenim ſub umbra ſedens, fructum decerpo, & comprehēdo. Et teſtes ſunt illi, qui initiati in ſponſi mēbris oblectantur.

Trium ſanctorum Patrum.

QVONIAM per totum hoc drama ſponſus & ſponſa quaſi mutuis cantibus H
ſe uiciſſim celebrant, aſſiduis amoris ſignificationibus oſtendentes, alterum alterius ardere deſiderio, ita rurſus ſponſa ſponſum alloquitur: Sicut pomum inter ligna ſiluæ, ſic nepos meus inter filios. Certe ſicut pomum tum ſpecie decora, tum odore ſuaui, tum guſtu dulci, ac propterea hominibus ad edendum utili, inter arbores huius qualitatis expertes excellit, in ſilua, quæ nemoroſa eſt, & fructum ad ueſcendum non hominibus, ſed beſtiis idoneum ſuppeditat: ſic dilectus meus inter hominum filios præſtat. Pulchritudine enim ſpecioſus eſt inter filios hominum, non ſolum ut Dei filius unigenitus, & uerbum, uerum etiam ut inter homines ſolus ſine peccato. Odore autem iucundo fragrans propter ſpiritalia gratiarum munera, quæ in ſe credentibus dilargitur, ex quibus ſenſum ipſius percipimus. Guſtu I
Pſal. 33. uero ſuauis eſt. Guſtate enim, inquit, & uidete, quoniam ſuauis eſt dominus. Nam mellis dulcedo illis ſolum, qui guſtauerunt, cognita eſt. Quamobrem & hominum cibus eſt, qui uitam eis tribuit ſpiritalem. At ceteri hominū filii, quia omnes peccauerunt, & diuina gloria priuati ſunt, ad ſiluæ ſimilitudinem luxuriant, & belluinis uoluptatibus nutriuntur. Iccirco, in umbra, inquit, eius cupiui, & ſedi. Vmbra omnino Chriſti, eſt chriſtiana reſpublica, in qua qui deſiderio eſt confirmatus, cupidinum æſtu non comburitur, ſed ſub ea protegitur. Et fructus eius dulcis gutturi meo. Fructus autem ipſius, eſt fructus ſpiritus, qui eſt, ut magnus inquit
Gal. 5. Paulus, caritas, gaudium, pax, patientia, longanimitas, bonitas, benignitas, manſuetudo, fides, modeſtia, continentia, caſtitas: quorum dulcedinē ſentiunt K
illi, qui experiuntur. nihil enim gaudio ſpiritali, & tranquillitatē, & caritate dulcius. At guttur, quod fructus ſpiritalis dulcedine fruitur, eſt uis animæ ratione prædita, ſine qua uerbum non admouetur, quemadmodum nec cibus ſine gutture.

Pſelli.

HAS laudes ſponſa cum audiuiſſet, quibuſdam ipſa quoque ſponſum laudibus extollit. Dominum enim hiſce uerbis alloquitur: ſicut pomum inter ligna ſiluæ: ſic

nepos

A nepos meus inter filios. Quemadmodum, inquit, inter omnes hominum animas, quas, o uerbum & ſponſe, filias appellaſti, ego ſola ſum tanquam lilium in germine: ſic etiam tu arcana ratione cælos inclinans, & deſcendens ſuper terram in hanc uitam mortalem, & carnem noſtram aſſumens, in hac ſilua te inter filios hominum conſpicuum præbuiſti, tanquam pomum ſuauiſſimum, & guſtu iucundiſſimum. Cur autem uerbum appellat pomum? Quia multiplici gratia hic fructus eſt præditus. Etenim ſi forte a quopiam comprimatur, liquorem ſanguineum, & aqueum emittit, & proinde innuit fontes illos ſalutares, qui ex latere uerbi & ſaluatoris emanarunt. O puræ uirginis prudentiam admirabilem. ſapienter enim ipſum uere pomum dixit eſſe. Nam omnis profecto anima humana, licet uirtutum præſtantia B ad angelos accedat, flos tantummodo, & lilium conualliuin iudicatur, non alens agricolam, neque enim herba alit, ſed ſe ipſam ſpeciei pulchritudine exornans. Etenim lucrum ex nobis non quærit agricola, ut quodam in loco ſponſum ipſum alloquens, oſtendit Dauid: Deus, inquit, meus es tu, quia bonorum meorum non eges. At Chriſtus agricola ſponſusque noſter, cum carnem humanam induens, uere pomum euaſerit, tres noſtros, eosque præcipuos ſenſus oblectat, uiſum, odoratum, atque in primis guſtum. Aſpectu enim ſane quàm decorus eſt, quippe cum ſit omnium, qui in terra nati ſunt, ſpecioſiſſimus, reſpicientesque ſe, clariſſimos reddat. Olfactu autem periucundus, eſt enim unguento plenus, immo unguentũ ipſum, quod deſcendit in barbam Aaron. Guſtatu uero quàm ſuauiſſimus, guſtan C tibus enim ſe uitam tribuit immortalem. Nam qui digne manducat corpus eius, ut ipſe ait, uitam uere æternam poſſidebit. Ac de propoſito huius carminis hactenus. Ad reliqua Canticorum explicanda pergamus. Sponſa de uerbo diuino, in umbra, inquit, eius deſideraui, & ſedi; & fructus eius dulcis gutturi meo. Huius, inquit, admirabilis uitalisque pomi ſæpenumero umbram aſpicere cõcupiui, cum ardor tentationum me uehementer exureret. At ecce in ea iam confidens oblector, & gaudeo, atque ardorem tentationum declino. Quandoquidem me in omnibus mandatis domini meditantem uerbum ac ſponſus meus dulciſſimus diuinis ſuis obumbrans alis procul auertit tentationum faces. Hæc cum ueluti lætabunda protuliſſet, ad amicos ſponſi conuertit ſermonem ſuum, hortaturque illos, ut pro-D grediantur, & ad formoſum ſponſum accurrant. Sed uerba ipſius mihi ſunt expendenda.

Introducite me in cellam uinariam: ordinate in me caritatem: Fulcite me unguentis: ſtipate me in pomis, quoniam ego amore ſum uulnerata.

SITI urgeor, inquit, ad ſponſum meum, ad uitæ botrum illum maturum, atque diuinum, per crucis mortem dulcedine fluentem. Quamobrem in huius cellam me quoque introducite, ut pure ſponſi pulchritudinem conſpicata, amoris ignem erga illum adaugeam. Adhuc autem ad maiora contendo. Hæc ad angelos E loquitur. Fulcite me unguentis: ſtipate me in pomis. Quando, inquit, dilexit me abiectam admirandus ille, & metuendus, atque pulcherrimus ſponſus, ad eius me caritatem, uos, qui uerbi & ſponſi amici eſtis, incitate: qui prius mihi adhibuiſtis aurum, nunc autem adhibete unguenta, quæ omnem arceant fœtorem peccati, ne amplius aberrem, aut rurſus e uia declinem. Tu uero per amicorum unguenta uirtutes intellige. Sed pomis præterea flagitat, ut conſtipetur. Amicos enim alloquitur anima, modo ut ſponſa, & uirgo nuptialibus ueſtimentis exornata: modo ut lectus auro ſplendidus: modo ut diuinum ſolium. In una enim profecto, eademque anima puriſſima Chriſtus & ſponſus nunc quieſcit, nunc ambulat, & ſedet ſæpiſſime.

ſæpiſſime. Quæ quidem omnia indicat pomorum conſtipatio. Prorſus autem flagrat ſponſa, ac plane ardet deſiderio ſponſi, qui dicitur pomum e ſilua, cupitque illum ſemper hæc ſibi eſſe omnia, cibum, deliciaſque, & umbram, & ſtipationem, & tectum: quemadmodum & ipſa erga illum hæc eſt uniuerſa: ſponſa nimirum, & ſedes, & cubile, & domus. Tum aſſiduæ flagitationis ſuæ cauſam angelis explicās, ego enim, inquit, amore ſum ſauciata. Ego ueſtrā opem imploro. Totam domum meam pomis conſtipari cupio. Quoniam ſagitta amoris iſtius confixa ſum. Per amorem intellige patrem, qui nullum habet principiū. Per ſagittam uere electam uerbum & ſponſum. Hanc enim in eos, qui ſaluantur, coniicere conſueuit. F

Theodoriti. G

Introducite me in cellam uini: ordinate in me caritatem.

CELLAM uini, ut arbitror, diuina uocat torcularia, de quibus propheta ait: Quàm dilecta tabernacula tua, domine, uirtutum. Concupiſcit, & deficit anima
Pſal.138. mea in atria domini. Cum enim pſalmum: Pro torcularibus: inſcripſiſſet, hæc uerba ſubiecit, ut doceret, torcularia ſe Dei eccleſias appellare, in quibus ſpiritale uinum tanquam prælis expreſſum piorum animas lætitia perſundit, ut patet ex illa
Pſal.35. prophetia: Inebriabuntur ab ubertate domus tuæ, & torrente uoluptatis tuæ potabis eos. Ideo ſponſa in cellam ipſius uinariam ingredi concupiſcit: Et ſponſi miniſtros cohortatur, ordinate, inquiens, in me, caritatem, hoc eſt, docete me caritatis rationem ac modum: ne patrem, aut matrem, aut agrum, aut uineam magis, quàm ſponſum diligens, ſponſo uidear indigna. Sic enim ipſe ſententiam tulit; Qui amat patrem, aut matrem plusquam me, non eſt me dignus: & qui amat filios, aut filias plusquam me, non eſt me dignus. Vetus etiam lex, quæ data fuit Adam, talia protulit: Quamobrem relinquet homo patrem, & matrem ſuam, & H.
Gen.2. ad hærebit uxori ſuæ, & erunt duo in carne una. Ordinate ergo in me caritatem, ut ſponſo coniungar meo, eumque & patri, & matri, & ceteris rebus anteponam. Fulcite me unguentis, id eſt, confirmate me, & communite ſponſi ſuauitate, ne quid me concutiat, & labefactet. Fragrātia illa aſſidue me cumulate, ne ſponſi obliuiſcar, & ad alia aberrem. Malis, hoc eſt, ſponſi fructibus me conſtipate, ut ſub umbra illius ſedens & unguentis eius delibuta, fructuque cōſtipata, perpetuam ipſius memoriam conſeruem. Illius enim amore ſum ſaucia. Eſt enim ſagitta electa, quæ animas, quas petit, transfigit. I

Trium patrum.

ITA quidem ſponſa cognitam ſponſi pulchritudinem, ſuauitatem, domum, dulcedinem prædicat. Miniſtros autem ſpiritus, in miniſterium miſſos, propter eos, qui ſalutis hereditatem ſunt adepturi, rogat, ut ſibi preſto ſint, ad perennem fruitionem aſſequendam, introducite, inquiens, me in cellam uini, hoc eſt, docete me diuinas incarnationis rationes. Deum enim uerbum appellat uinum, quod animas guſtantium lætitia afficit, ad diuinitatemque perducit. Huius cella caro eſt ab ipſo aſſumpta: quam quidem in cellam eccleſia introducitur, una caro cū Chriſto futura. Sic enim apoſtolus locum illum: Et erunt duo in carne una: interpretatur; ego autem, inquit, dico, in Chriſto & in eccleſia. Fideliū enim eccleſia, dum carnis & ſanguinis Chriſti particeps, atque unum cum ipſo corpus efficitur, incarnationiſque rationes ab angelis diſcit, atque eas moribus comprobat, in uini cellam ingreditur. In me introducta ordinate caritatem: illam ſcilicet diuinæ gratiæ K

commu-

A communionem, qua uos ordine fruimini, in me quoque, fideles ſingulos pro cuiuſque ratione diuinis myſteriis inſtituentes, ordinate. Fulcite me unguentis: ſanctiſſimi ſpiritus donis, unguentorum inſtar fidelium animas odoris ſuauitate conſpergentibus me corroborate, & corporis imbecillitate labantem in diuina pietate confirmate. Stipate me in pomis: implete me Dei cognitione in diuinis ſermonibus, qui pomorum inſtar gutturi meo dulcedinem afferunt. Hæc autem a uobis peto, quia amore langueo. Quia ſcilicet non timore, ſed amore incitata (caritas enim foras mittit timorem) cum Chriſto per fidem coniuncta ſum. Nam ut ante pœnarum formidine purgata, deinde futurorum bonorum ſpe illuſtrata, ita nunc caritate commota feſtinat per ſanctos angelos ad perfectionem adduci. Quamobrem ait.

B Leua eius ſub capite meo: & dextera illius amplexabitur me.

COMMINATIO ſuppliciorum, quæ a ſiniſtris conſtitutos manent, ſub capite meo, ſub ea uidelicet parte, quæ ut caput in corpore ſic ipſa in anima principatum obtinet, mente nimirum ſenſus ipſi ſubiiciente. Itaque dextera illius, ut ſpero, iam amplexabitur me. Promiſſio ſcilicet bonorum, quæ a dextris collocati ſuſcipient, regnum utique Dei in ſæculo futuro me complectetur, quod cũ nec temporis initium nec finem habeat, mihi tamen & principium & finis inuenitur, quippe quæ & ortus initium nacta ſim, ut regni cæleſtis cernam hereditatem, & in eo tandem propter humanitatem illius, tanquam fine ac termino circumſcripta, pro-
C cul ab omni mutatione conquieſcam.

Pſelli.

HIS rurſus ſponſa ſubiicit quædam uerba, quemadmodum ordine reperies. Sunt autem hæc.

Leua eius ſub capite meo: & dextera illius amplexabitur me.

VARIETAS hæc in res incorporeas cadit. Ecce enim quæ paulo ante mirabili ſagitta ſaucia erat, nunc ſagitta fit in manibus iaculantis. Id quod animæ con-
D tigit Pauli uulneratæ. Siquidem & ille ex infideli factus fidelis a Chriſto uerbo & ſaluatore, confeſtim ueluti ſagitta miſſus eſt a diuino ſpiritu in gẽtes remotas atque in errore demerſas, ut prædicationis & doctrinæ uerbo animas aberrantes in uiam uitæ reduceret. Hæc mea quidem ſentẽtia, Stephephore, ita ſe habent. Te uero minime moueat, quòd cuius ſiniſtra ſub capite ſponſæ ſit, ut ipſa ait, eius dextera illam complectatur: Quandoquidem ad ſimilitudinem uolantis ſagittæ emiſſa fuiſſe dicta eſt.

Theodoriti.

E Leua eius ſub capite meo: & dextera illius amplexabitur me.

CAVENDVM eſt, ne rurſum, leuam & dexteram audientes, in opiniones corporeas incidamus. Etenim de ſapientia, quæ habitus eſt, non autem ſubſtantia, loquens Salomon, Longitudo inquit uitæ, & anni uitæ in dextera eius: in ſiniſtra autem illius diuitiæ & gloria. Prou. 3 & de amplexu in Prouerbiis item dictum eſt illud: Diligе eam, & conſeruabit te: Arripe illam, & exaltabit te: Honora illam, ut te complectatur. Ibidem Ex his locis diſcamus etiam ea magis ſecundum ſpiritum intelligere, ut amplexum, diui uerbi & piæ animæ coniunctionem credamus eſſe. Leua autem & ſiniſtra a nobis ſumptum conſideremus. Quod quidem ne ſine contem-

platione prætereamus, animaduertendum eſt, Deum uel beneficia conferre, uel F
ſuppliciis afficere, pro cuiusque meritis. Pro dextera igitur beneficium, pro ſiniſtra ſupplicium intelligamus. Leua eius, inquit ſponſa, ſub capite meo: hoc eſt, ſuppliciis altior ſum, neque illis ſubiicior, quia cum ſponſo coniuncta ſum, atque illum ſtudioſe obſeruo. Dextera illius amplexabitur me: ideſt, beneficiis me ſuis exornabit, ac ueluti amplectens, & comprehendens, & deſiderium meum explens me illis cumulabit. Hoc autem & beatus Paulus oſtendens, ſic, inquit, ſemper cũ domino erimus. Atque utinam nos quoque ultricem eius potentiam minime experiamur, ne ſupplicia, quæ comminatur, deguſtemus: ſed donis & muneribus, quæ pollicitus eſt, perfruamur per gratiam atque benignitatem ipſius ſponſi Chriſti domini noſtri, cui gloria, & imperium in ſæcula ſæculorum. Amen. G

BEATI THEODORITI EPISCOPI CYRENSIS IN CANTICA CANTICORVM INTERPRETATIONIS LIBER SECVNDVS.

ADIVRAVI uos, filiæ Hieruſalem, per potentias & fortitudines agri, ut ſuſcitetis, & excitetis caritatem, donec uoluerit. H

QVI corporum amore capti ſunt, eorum ut ipſi potiantur ſoli, ſtudioſe curãt, ab amatisque æmulos totis uiribus conantur arcere: at qui ſpiritus amore ſunt inflammati, Deique tenentur deſiderio, eadem flamma omnes ut homines incendantur, exoptant. Quamobrem & in Cantico cãticorum cum ſponſa ſponſi complexum expoſuiſſet, Leua, inquiẽs, eius ſub capite meo: ſubieciſſetque: & dextera illius amplexabitur me: ſe in ſponſi deliciis ſolam uerſari non ſuſtinet, neque ſatis eſſe putat, ſi ipſa ſola ſacris illis complexibus perfruatur: ſed omnes inuitat adoleſcentulas, neque tantum inuitat, ſed cogit, ac iuriſiurandi obſtringit neceſſitate, I
ut ſuſcitent, atque excitent caritatem, quoad ſponſus ipſe uoluerit. Has autem appellat filias Hieruſalem, cæleſtis illius nimirum, de qua beatus Paulus, Quæ autem ſurſum eſt, inquit, Hieruſalem, libera eſt, quæ eſt mater omnium noſtrum. Agrũ uero mundum uocat. Sic enim & dominus in ſacris euangeliis parabolam exponens, ager, inquit, eſt mundus. At potentias & fortitudines agri, angelicas nominat poteſtates, quæ Dei iuſſu mundum obeunt: aut ſanctos prophetas, & apoſtolos, qui diuino repleti ſpiritu per uniuerſum uagantes orbem terrarum, Dei aduerſarios atque hoſtes dæmones expulerunt, pietatisque ſurculos in animis hominum inſeruerunt. Cum igitur ſponſa ſponſo frueretur, experimentoque delicias eius deguſtaret, exclamans, Adiuraui uos, inquit, filiæ Hieruſalem per potentias & fortitudines agri, ut ſuſcitetis, atque excitetis caritatem, donec uoluerit. hoc eſt, ne K
caritatem erga Deum in uobis dormire patiamini, ſed eam ſuſcitetis, atque accendatis, & memoriam beneficiorum illius tanquam oleum ſuper effundatis: ne de uobis item dicatur: dormierunt ſomnum ſuum, & nihil inuenerunt. Niſi enim nunciaueritis de die in diem ſalutare eius, & memineritis mirabilium ipſius, quæ fecit, extinguetur caritas, & quodammodo intercidet. Oportet autem uos illam continenter accendere, atque excitare, & flammam eius ſublimem tollere, ac modum

ipſius

A ipſius dimetiri ſponſi uoluntate. Ne prius ergo hanc excitare deſiſtatis, atque ignem illius incendere, quoad ſponſus ipſam habere modum dicat. His ſimilia uidentur ea, quæ a beato Paulo Corinthiis, & per Corinthios nobis omnibus ſcripta ſunt: Vigilate, ſtate in fide, uiriliter agite, & confortamini, omnia ueſtra in caritate fiãt. 1. Cor. 16. Atque in fine epiſtolæ, ſi quis non amat, inquit, dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, ſit anathema. Ita amant, qui ſic ardenter amant ſalutis auctorem, ut non amantes eum, tanquam putrida ac fœtida corpora deteſtentur. Idem ſignificat beatus etiam Dauid, Nonne, inquiens, odientes te, domine, oderam, & ſuper inimicos tuos tabeſcebam? Perfecto odio oderam illos, & inimici facti ſunt mihi. Pſal. 138. At de illis, qui ſponſum diligunt, Mihi, inquit, nimis honorificati ſunt amici tui, Pſal. 138.
B Deus, nimis confortatus eſt principatus eorum. Atque hac quidem ratione amicos ab amicis amandos eſſe ſancti uiri didicerunt a rerum omnium Deo, qui primus Abrahæ, Benedicam, inquit, benedicentibus tibi: & maledicam maledicentibus Gen. 2. tibi. Inimicus ero inimicis tuis, & perſequar eos, qui te perſequuntur. Ex his locis didicit Dauid, illa dicere: & beatus Paulus eos, qui non amant dominum, anathemate deteſtari. Quapropter & ſponſa filias Hieruſalem obteſtatur, ut erga ſponſum, quoad ipſi libuerit, ſuſcitent, atque excitent caritatem.

Trium Patrum.

C MAGISTRA anima ad rudes, quæ inſtituuntur, adiuraui uos, inquit, filiæ Hieruſalem: Quo autem pacto adiuraui? ſponſi minas & promiſſiones, quæ auditores cogendi, non ſecus, ac iuſiurandum, uim habent, uobis proponens, ut ipſius ſponſi tantum metu ac deſiderio teneamini. Doceo autem omnino uos, quas genui in Spiritu ſancto, qui eſt uiſio pacis. utpote qui nos ducit in omnem ueritatem, quæ uerbum eſt, filius unigenitus; a quo patri recõciliati ſumus. Hieruſalem enim idem eſt, quod pacis uiſio. Per potentias, & fortitudines agri, ut ſuſcitetis, & excitetis caritatem, dum ipſe uoluerit. Hoc igitur pacto uos adiuraui, ut per animi potentias, & corporis ſenſus (animæ enim potentiæ in mundo, tanquã in agro, per ſenſus agunt) in uobis ipſis per uirtutem ſuſcitetis, & magis ac magis per contemplationem
D excitetis caritatem; quæ quidem eſt ille, qui pro ſalute noſtra mortem oppetiit, unigenitus Dei filius & uerbum: donec ipſi placuerit, uiſione ſua nos dignas reddere, & per gratiam prouehere ad diuinitatem. Niſi enim caritate ſic affectæ fueritis, fruſtra uobis ſponſi minas & promiſſa propoſuero, cum per illa, tanquam per iuſiurandum, timorem & deſiderium eius in uobis non excitarim, quoad ipſe, qui caritas eſt, quæ nunquam excidit, aduentu ſuo nobis immutabilitatem largiatur.

Pſelli.

E VERVM tempus eſt, ut quæ ſequuntur in Canticis audiamus. Rurſus enim angelos obſecrat & obteſtatur.

Adiuraui uos, filiæ Hieruſalem, per potentias, & fortitudines agri, ut ſuſcitetis, & excitetis caritatem, donec uoluerit.

AGER tibi ſit mundus: Huius fortitudo poteſtas domini uerbi ac ſponſi. Vos, inquit, qui ſponſi nuptiarum miniſtri eſtis atque amici, aſſiduis flagitationibus omiſſis, iure iurando precor ex animo, atque obteſtor, ne prius me decorare deſi-

ſtatis, quàm partibus ac numeris omnibus ornatam, atque expolitã moribus reddideritis, & ſponſi uoluntas expleta fuerit, cuius quidem hæc eſt uoluntas unica, ut homines peruelit omnes ſaluos fieri, meque plane mundam, ac diuino ſplendore illuſtrem eſſe. Sed orationis ſeriem contemplari pergamus. F

Vox nepotis mei.

TANTVM abeſt, ut diuinitas comprehẽdi queat: ut licet uirtutibus ſit quiſpiam omnibus exornatus, rectiſque uiuendi rationibus ſublimis tollatur in cælum, ac propterea ſe proxime ad Deum putet accedere, ab eius tamen natura is diſtare ſe ſciat quàm longiſſime. Ecce enim ſponſa, quæ proficiendo, ad eam ſublimitatem progreſſa eſt, ut proxime ad ſponſum uideretur acceſſiſſe, diuinitatis eſſentiã haud percepit omnino. Tu per uocem ſponſi oracula prophetarum accipe, quæ arcanam uerbi incarnationem prodiderunt. Quid autem deinceps dicat, eſt attendendum. G

Ecce hic uenit ſaliens in montibus, tranſiliens colles.

CVM antea ſponſi uocem audire ſe dixiſſet, iam, inquit, hic uenit ſaliens ſuper montes. Scite pura uirgo philoſophatur. Nam uerbum Dei, antequam deſcenderet in terram, præmiſit prophetas, qui aduentum ſuum, & diuinam incarnationem prænunciarent. Mox & ipſe de cælo profectus eſt. Hæc igitur uerba Canticorum innuunt diuini uerbi incarnationem, per quam animas in tenebris conſidentes liberauit, iuſſu ſolo fugatis dæmonibus uniuerſis, quos montes appellat, ac deinde colles uocat. Chriſtus enim edens miracula, atque integras dæmonum legiones eiiciens uerbo ſolo, cunctos ſimul tum maiores tum minores in tartarum detruſit. Quid ſtatim ſponſa dicere pergat, expendamus. H

Similis eſt nepos meus capreæ, hinnuloue ceruorum
in montibus Bethel.

HAEC prope ſimile quiddam ſignificant iis, quæ dicta ſunt. Declarant enim, uerbum & ſponſum expuliſſe dæmones, atque in tartarum detruſiſſe. Sponſum autem hinnulo ceruorum comparat uirgo, ita dæmonas profligantem, ut hinnulus ſerpentes deſtruit. Hinnulus hic in montibus foueas habet. Mons enim Bethel cæleſte indicat domicilium. Caprea uero allegorice uidentem ſignificat. Nam ipſe omnium corda intuetur. I

Trium Patrum.

HOC autem pacto cum diſcentes animas magiſtra ſponſa docuiſſet, ut tum pœnæ formidine, tum promiſſorum ſpe, uirtutem excolentes, in ſe caritatem accenderent, eamque per contemplationem inflammarent, donec ſponſo placeret ad ipſas aduenire, atque eas in ſtatu immutabili conſtituere: ne forte ſponſi aduentum tardius futurum exiſtimantes, excolendæ uirtutis laborem detrectarent, illas confirmat, uox, inquiens, nepotis mei. Nam dilecti uox præcurſor eſt, ille pænitentiæ promulgator, diuinas inſtruens uias, ac dirigens ſemitas. Voces ſunt minæ, & promiſſiones, quæ partim auditores ad pænitentiam impellunt: partim uias domini ex uirtute conſtituunt, & rectas per cognitionem in ipſis faciunt ſemitas eius: Ecce hic uenit. Venit profecto, ecce iam adeſt, ſi comminationes illius, atque promiſſa exaudientes a prioribus peccatis per pænitentiam recedamus: & per ſpem futurorum bonorum illuſtremur. Venit autem ad nos, ut dictum eſt, præparatos: ſaliens ſuper montes, ſuper excelſa uidelicet decreta diuinitatis ſuæ, ſublimis, quæ K

uerticis

A uerticis montium inſtar obtinent. Ex affirmatiua enim ipſum theologia comprehendere conantes, in qua conſtitutus ex actu præcelſus oſtenditur, ex hac eum aſpicimus in negatiua theologia, quatenus eſſentia præſtantior eſt tranſiliens colles. Verum colles item, ut eminentes ſunt, diſpenſationis oſtendunt inſtituta, quæ ipſa quoque nequeunt comprehendi. Super colles autem, quantum ad cognitionem noſtram attinet, ſponſus tranſilit, dum ex eo, quòd Deus eſt, uidetur ut homo. Et ſaliens in id, quòd homo eſt cognoſcitur ut Deus. Quod autem de ſponſo dixit, ſalire ſuper montes, & colles tranſilire: ſalire & tranſilire capreæ & cerui laſciuientis eſt proprium, quibus deinceps aſſimilans ſponſum, ſimilis eſt, inquit, nepos meus capreæ hinnuloque ceruorum in montibus Bethel. Bethel autem ſignificat domum B Dei, quæ eſt fidelium eccleſia. Cuius montes intelliguntur propter excellentiam ſanctiſſima unigeniti diuinitatis atque humanitatis inſtituta. ſuper quæ hic ſponſæ dilectiſsimus ſaliens, ut ſupra diximus, atq; tranſiliens more animalium prædictorum ſpiritales feras, quæ, ueluti uenenum, opiniones ueritati contrarias, aduerſus eccleſiam iaculantur, ab ea procul repellit. Natura enim capreæ ac ceruo inſitum eſt, ut uenenoſas beſtias inſectentur.

Theodoriti.

DVM hæc cum adoleſcentulis ſponſa differit, easque ad caritatem ſimilem co- C hortatur, ſponſum audit aduentantem, &, Vox, inquit, nepotis mei. Sanctis enim illius ſermonibus aſſuefacta, uocem eius agnoſcit. Quemadmodum & dominus in ſacris euangeliis, oues meæ, inquit, uocem meam audiunt. Alienum autem non *Ioan. 10.* ſequentur, quia non nouerunt uocem alienorum. Nouit ergo ſponſa uocem ſponſi: nouit, quid inter adulterum, & ſponſum interſit. atque adulteros quidem, & lupos, & mercenarios auerſatur: ſponſi autem & paſtoris ſermonibus paret. Itaque, ſimulac aduentum eius præſenſit, clamans, Vox, inquit, nepotis mei. Et quietis impatiens, exurgit, atque obſeruat, & circumſpicit, atque ipſum aſpiciens, magna uoce, Ecce, inquit, hic uenit, ſaliens ſuper montes, tranſiliens colles. Similis eſt nepos meus capreæ, & hinnulo ceruorum in montibus Bethel. Operæ pretium D eſt, quærere, cur eum capreæ hinnuloque ceruorum ſimilem dicat: & quinam ſint montes Bethel. quid ſalire, quid tranſilire ſignificet, quid colles, & montes, in quibus hæc geruntur. Capream ex uidendi acumine dorcadis nomine uocatam, ferunt. cernit enim quàm accutiſſime. Aiunt & ceruos ferarum ſerpentium naturali quodam odio teneri, adeo, ut angues, & uiperas, & alias eiuſmodi beſtias non aliter, atque herbas deuorent, cum ex eo cibo nullo afficiantur incommodo. Proinde cum dominus Chriſtus, quatenus homo, ſit illa radix, quæ egreſſa eſt de radice Ieſſe, ſuper quem requieuit ſpiritus Dei, ſpiritus ſapientiæ, & intellectus: ſpiritus conſilii & fortitudinis; ſpiritus ſcientiæ, & pietatis; & repleuit eum ſpiritus timoris Dei: eum ſponſa propter eximiam oculorum aciem, ac perſpicacem intuendi uim, E & futurorum prouidentiam capreæ ſimilem aſſerit. Ceruorũ autem hinnulo ipſum comparat, ut qui capita draconum confregerit ſuper aquam: & qui capita draconis colliſerit: & tanqnam gladius ſinuoſum anguem, & egredientem draconem, qui erat in mari, ſuſtulerit: poteſtatéque dederit diſcipulis ſuis calcandi ſuper ſerpentes, & ſcorpiones, & ſuper omnem uirtutem inimici: quique peccatum non fecerit, ſed ſuſtulerit peccata mundi, eaque tanquam ſerpentes profligarit: At hinnulo cerui illum aſſimilat, quia non ſolum homo, ſed & filius hominis dicitur: nec leo tantũ, ſed etiã catulus leonis. Accubans enim, inquit, dormiuit ut leo, & quaſi catulus leonis. Nec uero alienum eſt, a ſponſa illud ſignificari, quòd cum paruula ad- *Num. 24.*

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

huc eſſet corporis ætatula, diaboli potentiam ueluti ſerpentes quoſdam deuorarit, F
cum magos qui diaboli uates erant, confeſtim, ut natus eſt, ad adorationem protraxit. Porro inter animalia, quæ munda ſunt, caprea & ceruus numerantur in lege. Iam caprea prior, quàm ceruus nominata eſt, quia figuram obtinet fidei, propter excellentem in proſpiciendo uim oculorum. Credere enim oportet primum accedentem ad Deum, quòd ipſe eſt, & accedentibus ad ſe remunerator ſit. At ceruos quidem nominat diuina ſcriptura: Et nunc quidem inquit in 17. Pſalmo beatus Dauid: Deus, qui præcinxit me uirtute, & poſuit immaculatam uiam meam. Qui perfecit pedes meos tanquam ceruorum. Immaculata, inquit, facta eſt uia mea, poſteaquam perfecti ſunt pedes mei, tanquam ceruorum. Potui namque calcare ſuper ſerpentes, & ſcorpiones, & ſuper omnem uirtutem inimici. Nunc autem in G
Pſalmo 28. Vox, inquit, domini concutientis ceruos, & reuelabit condenſa. Ceruos hic uocat beatos apoſtolos, quorum pedes ſpecioſi euangelizantium bona, utpote conculcantes ſerpentes, qui hominibus inſidias ſtruunt, & mortem afferunt. per quos apoſtolos reuelata ſunt condenſa ſiluarum infructuoſa: per quos in templo Dei omnis dicit gloriam. His haud diſſimilia pronunciat beatus Abacuc propheta, Dominus Deus, inquiens, fortitudo mea, & ponet pedes meos quaſi ceruorum. & ſuper excelſa deducet me, ut uincam in cantico eius. Sed tempus eſt, ut ad propoſitum reuertamur. Ecce hic uenit ſaliens ſuper montes, tranſiliens ſuper colles. Similis eſt nepos meus capreæ, aut hinnulo ceruorum in montibus Bethel. Docet hic ſponſa internecionem idolis illatam a ſponſo ſuo. Montes enim & colles uo H
cat lucos & delubra dæmonum in montibus olim ſita & ædificata, ſuper quæ, uerborum ſapientia, & miraculorum uirtute ſaliens atque tranſiliens penitus euertit atque deſtruxit. Quem quidem ſenſum Symmachus magis perſpicuum reddit, interpretans ad hunc modum: Aſcendens contra montes, proſiliens aduerſus colles. His ſponſa rurſum ſubiicit:

En ipſe ſtat poſt parietem noſtrum reſpiciens per feneſtras, proſpiciens per cancellos.

DOCET autem, quemadmodum ſponſus omni monte & colle humiliato, I
Eſa.40. iuxta Eſaiam prophetam, ad ſe, quæ humilis quondam erat, & ualli comparabatur, accedit, impletque ſe, & redigit praua in directas, & aſpera in uias planas. Sibique tanquam ciuitati murum circumſtruit, ne ab hoſtibus diripiatur. Et tan-
Pſal.79. quam uineæ, atque horto, & uiridario maceriam circumponit, ne a prætereuntibus uiam, uindemietur: neue ab apro de ſilua, ut prior illa, quæ ex Aegypto tranſlata fuerat, diſſipetur. Oſtendit ergo quemadmodum euerſis dæmonum templis & eorum, qui uocabantur dii, nemoribus, & lucis, & fanis (id enim per montes Bethel innuitur: nam Bethel ſignificat domum Dei: falſo autem, cum dii, non ſint, dii tamen ab impiis appellantur) ad ſe uenit. Ac nondum quidem in thalamum ipſius ingreſſus eſt: ſed ſtans poſt parietem reſpicit per feneſtras. Feneſtras autem K
ſenſus uocat. Per ſenſus enim tanquam per feneſtras in animam influunt, atque ex illis uiciſſim effluunt tum ea, quæ bona ſunt, tum etiam contraria. Quamobrem Hie-
Hier.9. remias propheta, Mors, inquit, aſcendit per feneſtras. Nam qui uidit mulierē ad concupiſcendum eam, iam mœchatus eſt eam in corde ſuo. Atque ita mors per feneſtras ingreditur. Et qui prauum ſermonem ſuſcipit, is per feneſtras mortem admittit. At ſponſa nunc decore ſponſi per feneſtras fruitur. Sed quærendū eſt, quo modo ſponſus per feneſtras, hoc eſt, per ſenſus noſtros reſpiciat. Cum in lege domini meditantes die ac nocte diuinis ſermonibus oblectamur, & cū animi compunctione, &

ſcien-

A ſcientia, quæ ſcripta ſunt, diligenter conſideramus, feneſtras aperimus, & ſponſi perſonam ſuſcipimus. Cum autē alios diuinas ſcripturas interpretantes, ac de Deo diſſerentes, ſtudioſe audimus, per alias rurſum feneſtras ſponſus reſpicit, & propriam nobis oſtendit pulchritudinem. Non ſolas uero per feneſtras reſpicit, ſed etiā ex retibus deſpicit. Neque enim ſponſam ſuam dæmonum inſidiis decipi permittit, & retibus comprehendi, ſed liberat eam de laqueo uenantium, & a uerbo aſpe ro. Et in ipſis tentationibus proſpicit per retia, ac ſponſam recreat oppugnatam, & ſenſum ipſius dirigit. Idque tam in ueteri, quàm in noua ſcriptura ab uniuerſorum Deo factum eſſe licet inuenire, ut ab ipſo homines pii omnem conſolationem acce perint. Cum enim permiſiſſet, ut Sara raperetur a Pharaone, proſpexit per retia, & Pſal. 90.
B Abraham Patriarcham recreauit, retibusque diſiectis prædam ipſi ſaluam atque integram reddidit. Capta iterum fuit ab Abimelech; & rurſum per retia proſpexit, & non ſolum prædam ſeruauit, uerum etiam beneficio uenatorē affecit. Idem & Iſaac præſtitit, cum eadem illi de Rebeca, quæ patri de Sara contigiſſent. Idem præſtitit & Iacob. Cum enim ſocer eius, ut ipſum cōprehenderet, atque ſpoliaret, ardenti animo perſequeretur, per retia ſe illis proſpicientem exhibuit, ac Iacob quidem bono fortique animo iuſſit eſſe, Laban uero deterruit. Cumque rurſus fratris aduentum formidaret, apparuit ei, metum abſterſit, audaciamque ſuggeſſit. Necnon & Ioſeph uendito, atque in ſeruitutem abducto, cum in qua ſeruiebat domo, tum etiam in carcere præſto fuit, & ubique per retia proſpiciens ſemper illum conſola-
C tus eſt. Atque ut uiros ſanctos, qui in medio interiecti ſunt, ſilentio prætereeam, ne longior ſim, eodem modo ex retibus deſpiciens ſanctiſſimum conſolatus eſt Danielem, cum leonibus ad deuorandum obiectus eſſet. Eodem modo cum beatis illis pueris in horrendam illam fornacem coniectis ſimul ingreſſus eſt. Eodem modo ſanctis apoſtolis a Iudæis in cuſtodiam detruſis fiduciam ſuppeditauit, iuſſitque, ut pietatis uerbum audacter promulgarent. Eodem modo poſtea beatum Paulum comprehenſum & mortem expectantem confirmauit, cōfide, inquiens, Paule, quemadmodum enim Hieroſolymis de me teſtificatus es, ſic te oportet & Romæ teſtificari. Hoc & ſponſa innuens, ait. Act. 23.

D En ipſe ſtetit poſt parietem noſtrum, proſpiciens per feneſtras, deſpicens e retibus.

Trium Patrum.

QVANDO capreæ & ceruo naturalis ea uis eſt, ut peſtiferas beſtias fugent: ecce, inquit, ipſe ſtetit poſt parietem noſtrum. Paries noſter eſt natura creata, poſt quam ſtetit, qui creatus non eſt, ſed creator eſt omnium Deus uerbum, ut rerum principium, quæ motum habent ad finem. Quanquam enim & prius eſt ipſe, utpote initium & finis uniuerſorum, tamen quoniam ipſum ex fine nondum inueni-
E mus: nondum enim in eo, qui finis eſt, ab omni motu conquieuimus: poſt ſtare dicitur: proſpiciens per feneſtras. Feneſtræ autem ſunt ea, quæ naturæ creatæ ab increato communicata ſunt: per quæ ipſe ad eā proſpicit, dum prouidentia ſua cuncta moderatur, nobisque (niſi feneſtras has aduerſus eum motionibus animi naturæ contrariis occludamus) proſpicit. Reſpiciens per retia, hoc eſt, inſpiciens per mutuam uirtutum connexionem. Nam ſi feneſtras, quæ dictæ ſunt, habuerimus apertas illas quidem, ſed tamen ita mutuo uirtutum, retium inſtar, recte complicatarum contextu communitas, ut nulla ex uolucribus, ex aereis nimirum ſpiritibus nullus furtim ingrediatur, atque reconditum in nobis diuinæ diſciplinæ ſemen corrum-

corrumpat: reſpicit in nos per hæc retia, ipſarum uirtutum eſſentia, ipſe uidelicet, qui factus eſt nobis a Deo ſapientia, & iuſtitia, & ſanctificatio, & redemptio, unigenitus eius filius & uerbum. F

Ecce hic ſtetit poſt parietem noſtrum, reſpiciens per feneſtras, proſpiciens per retia.

Pſelli.

ECCE, inquit, uerbum & ſponſus uenit, demigrans ex Bethel e ſuperna domo. Nondum autem ſub tectum introiuit: ſed foris ſtans poſt parietem, per feneſtras uult introſpicere. Tu autem mihi per parietem legem antiquam intellige, umbram & errores hominibus iniicientem. per feneſtras uero, & retia, oracula prophetarum. Nam ante diuini uerbi incarnationem multifariam multisque modis locutus eſt. Sed quid ſponſa deinde dicat, conſideremus. G

Reſpondet nepos meus, & dicit mihi: ſurge, ueni, propinqua mea, formoſa mea, columba mea.

QVONIAM, inquit, uenit uerbum & ſponſus, qui prophetis, tanquam feneſtris quibuſdam, uſus eſt, hoc primum dixit introſpiciens: Surge de lapſu erroris, & tenebris, & ad me puriter accede, & mihi propinqua efficere. Hæc, inquit, præter alia mihi dixit. H

Ecce hiems tranſiit, imber abiit, receſſit ſibi: Flores apparuerunt in terra: tempus putationis aduenit.

QVONIAM, inquit, naturam dæmonum, a quibus humana natura congelatur, & pigra, atque iners prorſus ad recte agendum redditur, profligauit: atque ideo hiems caritatis abſceſſit, & grauis imber omnis abiit, ac defluxit: & iucundum ueritatis exortum eſt uer: florere cœpit tellus, natura nempe humana. Tempus putationis iam uenit. Legendi ſunt flores, ſi uis corollas ex floribus contexere. Hominum enim naturam, quam terram appellauit, idolis, & fraudi ceruicem inclinans, nullam uirtutum ſpeciem præbuit: (id enim flos ſignificat) acerbiſſima ac uehementiſſima hieme deceptionis in glaciem redacta, ac propemodum perdita. Quis enim ſe in tantis errorum tenebris, pietatis profeſſionem tueri, modeſtiam ſeruare, temperantiam amplecti, oſculari iuſtitiam unquam ſperaſſet? At iam flores apparuerunt in terra noſtra. Surge igitur, & coronas tibi ex uirtutibus texe. Ac florum teſtis minime reiiciendus eſt ille præcurſor gratiæ, pænitentiam, inquiens, agite: qui multos ex Hebræis baptizauit, cum uideret eos florentes in confeſſione. Huc enim ſpectant ea uerba Canticorum: I

Vox turturis audita eſt in terra noſtra.

VOX enim clamantis fuit præcurſor iſte, qui paſſeri, turturi, dexteræ comparatur. K

Ficus protulit groſſos ſuos; uineæ florent: dederunt odorem.

EVNDEM hæc forte ſenſum habet cum ſuperioribus. Ficum enim rurſus intellige naturam humanam: groſſos inferiores uirtutes: uites florentes, animas, quæ in recta uiuendi ratione ac uia progredi iam cœperunt,

Surge, ueni propinqua mea, formoſa mea, columba mea.

A

Theodoriti.

TESTIMONIO ſuo ſponſæ pulchritudinem ſponſus commendat: nec formoſam ſimpliciter eam uocat, ſed formoſam ſuam: ut doceat, eam ſibi admodum placere. Appellat autem ipſam & columbam, hoc nomine ſpiritus gratiam innuens. Nam ſub columbæ ſpecie deſcendit ſuper eum ſpiritus ſanctus. Eos porro, qui perfecti ſunt, ſpiritales uocare ſolitus eſt beatus Paulus. Quamobrem ad imperfectos adhuc ſcribens, Et ego, inquit, fratres, non potui uobis loqui ut ſpiritalibus, ſed ut carnalibus: tanquam paruulis in Chriſto. Perfectis autem ſcribit: *1 Cor. 3*
Vos autem in carne non eſtis, ſed in ſpiritu. ſi tamen ſpiritus Dei habitat in uobis. *Rom. 8*
B Merito inquit animam in uirtute perfectam ſponſus columbam appellat, id eſt ſpiritalem & ſpiritu ſancto repletam. Etenim Eſaias propheta longe ante proſpiciens, & ſanctos apoſtolos tanquam aligeros quoſdam uniuerſum orbem terrarum peruolantes, eorumq; diſcipulos, & auditores, quaſi pullos quoſdam eos ſequentes, contemplans, magna uoce clamat in hunc modum: Qui ſunt iſti, qui ut nubes uolant; & quaſi columbæ cum pullis ſuis? *Eſa. 6*
Eodem modo ſponſus eccleſiam hic ſuam in tentationibus laborantem recreans atque conſolans, & ex feneſtris aſpiciens, retibusque ſpectans hortatur, ut ſurgat, & ad ſe aduolet. Dedit enim ei colmbæ illius pennas, de qua beatus Dauid, ſi dormiatis, inquit, inter medias ſortes, illic *Pſal. 67*
C pennæ columbæ deargentatæ: & poſteriora dorſi eius in colote auri. Sortes appellat duo teſtamenta. Columbam autem ſpiritus ſancti gratiam, pennas habentem deargentatas, orationis ſcilicet ſplendorem. Poſteriora uero dorſi in pallore auri, hoc eſt, occultorum myſteriorum illuſtrationem. Quaſi dicat: ſi in medio duorum teſtamentorum conquieuetitis, & ex utroque perceperitis utilitatem, uaria illic ſpiritus ſancti dona reperietis. Sponſa igitur ſpiritalem accipiens admonitionem, dum in medio ſortium requieſcit, alas inuenit argento obductas, quibus iubetur ad ſponſum aduolare.

Ecce, inquit, hiems tranſiit: imber abiit, receſſit ſibi. flores
D uiſi ſunt in terra: tempus ſectionis aduenit: uox turturis
audita eſt in terra noſtra: ficus protulit groſſos ſuos: uineæ florent: dederunt odorem.

HIS addamus, ſi placet, & uerba domini, quæ ſunt in euangelio. Cum enim turbam undiq; ad ſe confluentem conſpexiſſet, ad ſanctos apoſtolos, meſſis, inquit, multa, operarii autem pauci. Et alibi, iam, inquit, & qui metit, mercedem accipit, & congregat fructum in uitam æternam. Et rurſum, alius, inquit, eſt, qui ſeminat & alius qui metit. ego miſi uos metere. Hinc nobis perſpicuum fit illud: ecce hiems tranſiit. Tempus enim, quod præceſſit aduentum ſuum, hiemem uocat: uer au-
E tem, id, quod poſt aduentum eſt ſubſecutum, æſtatem uero, ſæculum, quod expectatur. Ideo tranſiit, inquit, hiems, & imber: legis nimirum minæ, & graues peccatorum pœnæ. Et receſſit ſibi. Cedit enim umbra corpori: pædagogus ſapienti præceptori. Viſi ſunt flores in terra. Annotanda eſt uerborum ſubtilitas. neque enim dixit, fructus, ſed flores. Abſoluta namque bonorum poſſeſſio dignis hominibus in futuro ſæculo reſeruatur. Qui dum hic ſunt, beato Paulo dicunt: Nunc uideo tanquam in ſpeculo, & tanquam in ænigmate: tunc autem facie ad faciem. Sed & tempus, inquit, ſectionis aduenit, uel (ut Symmachus & Aquila interpretati ſunt) putationis. Nam poſt domini Chriſti aduentum hanc purgationem gentes conſecutæ

Ioan. 15. ſunt uniuerſæ. Quapropter & dominus, Ego, inquit, ſum uitis uera, uos autem palmites: pater meus agricola eſt. Omnem palmitem in me non ferentem fructũ, tollit eum: & omnem, qui fert fructum, purgat eum, ut uberiorem fructum ferat. Icirco, tempus, inquit, putationis aduenit. Sed & uox turturis audita eſt in terra noſtra. Vocem turturis rurſum ſacroſancti ſpiritus doctrinam uocat. Sic enim & beatus Dauid in eo Pſalmo, qui, pro torcularibus, inſcriptus eſt, loquitur. Cũ enim dixiſſet: Quàm dilecta ſunt tabernacula tua, domine, uirtutum: concupiſcit, & deficit anima mea in atria domini. Cor meum, & anima mea exultauerunt in Deum uiuentem: explicat etiam exultationis cauſam, & ait: Etenim paſſer inuenit ſibi domum, & turtur nidum ſibi, ubi ponat pullos ſuos: & oſtendens, quinã ſint, ſubiicit: altaria tua, domine nirtutum. Docetque nos, eos eſſe pullos, qui regenerationem per baptiſma ſunt conſecuti. Domum autem & nidum, diuina altaria, in quibus nutriuntur, & aluntur, & plumeſcunt, ac paulatim ad perfectionem perueniunt. Mater uero, a qua geniti ſunt, eſt ſpiritus gratia, quæ per translationem turtur dicitur, propter uolucris huius prudentiã, & ſolitudinis ſtudium, & nidorum in umbroſis arboribus conſtructionem. Vox igitur turturis, inquit ſponſa, audita eſt in terra noſtra: ficus protulit groſſos ſuos, id eſt, præcocem fidei fructum, per quem & alter operum fructus firmus ac ſtabilis gignitur, & non decidit, ſed matureſcit, & iucundiſſimus euadit. Viteſque florent: dederunt odorem. Floruerunt, inquit, qui metaphorice dicuntur uites, & odoris effuderunt ſuauitatem. F G H

Trium Patrum.

CVM igitur magiſtra anima ita ſe in erudiendis adoleſcẽtibus exercuiſſet, iam, quæ ipſa a ſponſo didicerit, narrat: reſpondet, inquiens, nepos meus, qui ſermonem uidelicet meum ad diſcipulas profert: reſpondet dilectus meus, & dicit mihi: ſurge, ueni propinqua mea: docere deſine quæ a me per naturalem ſcriptamque legem myſteria ad me pertinentia didiciſti. Ab iis conſurgens, tu, quæ propter perfectionem es propinqua mea; ad ea tradenda te confer, quæ ex lege conſtant ſpiritali, & his longe ſunt excellentiora. Ego enim, qui ſum natura immenſus & infinitus, nullis unquam rerum ex materia conſtantium terminis comprehendar. Itaque te ſemper oportet ad ulteriora contendere, formoſa mea, columba mea. Formoſa quidem mea, quatenus operibus, & præceptis exequendis mundata es, & decorata: columba uero, quatenus illuſtrata es donis Spiritus ſancti. Surge autem, inquit, & ueni: Quoniam ecce hiems tranſiit: quare trahens te ad ſummæ pulchritudinis communionem præcipio tibi, ut ſurgas, & a ſublimibus contẽplationibus ad ſublimiores exciteris. Quandoquidem perturbationes quæ tanquam hiemis tempeſtates animam affligunt, & ab itinere prohibent ſpiritali, ſublatæ ſunt. Imber abiit, receſſit ſibi. Vehemens hæreſium, a quibus uexabaris, procella deſiit, cum mutuo inter ſe conflictu oppreſſæ conciderint. Viſi ſunt flores in terra: Virtutes, quæ tanquam narii atque odorati flores animam exornant, in carne, dum rectis actionibus & operibus excoluntur, floruerunt. Hæc autem facta ſunt, quoniam tempus putationis aduenit: quod quidem tempus eſt Chriſti aduentus in carne. Non enim, inquit ipſe in euangeliis, ueni mittere pacem, ſed gladium. Veni enim ſeparare hominem aduerſus patrem ſuum: & filiam aduerſus matrem ſuam, & ſponſam aduerſus ſocrum ſuam. Amputantur enim per fidem & uirtutem iſti noui, a ſpiritu renouante, ab iis, qui in infidelitate & malitia inueterati ſunt. Quamobrem aduentus ſui in carne teſtimonium afferẽs, uox, inquit, turturis audita eſt in terra noſtra. Turturem nominat adnentus ſui prophetam & præcurſorem, utpote ſolitarium, & pudicum, I K

Matth. 10.

A dicum, cuius uox eſt pænitentiæ prædicatio, quæ in quibuſdam eorum, qui carnales ſunt, & terrena ſapiunt, audita eſt, cum illi prædicationi paruerint, & baptiſmate pænitentiæ baptizati ſint. Itaque & ficus, inquit, protulit groſſos ſuos. Ficum illam intelligit, cui poſtea Chriſtus, quia fructum non tulerat, maledixit, nempe ſynagogam Iudæorum; quæ quidem tanquam groſſos, qui ante fructum perfectum naſcuntur, ſed celeriter decidunt, eos protulit, qui Ioannis baptiſmate baptizati ſunt. Hi namque fructum præ ſe tulerunt, per baptiſma in aqua ſola, figuram baptiſmatis in Spiritu ſancto & igne præmonſtrantes, ad quod tamen ipſi non peruenerunt, quippe qui Ioannis teſtimonio de Chriſto non credentes, a fide in Chriſtum exciderunt. Vineæ noſtræ florent, dederunt odorẽ. Vineas uocat eccleſias creden-
B tium Chriſto, quæ per ipſius prædicationem in gentibus plantatæ ſunt: quarum eccleſiarum flores, fructum ex ipſis per uirtutem futurum prænunciantes, extiterunt Magi, qui munera Chriſto ab orientis partibus aduehentes, ei ut regi, & Deo, & propter nos mortali, aurum, & tus, & myrrham obtulerunt: ſuauem gentium fidei in ipſum Chriſtum odorem exhibentes iis, qui a Spiritu ſancto ſcientiæ donum ſunt conſecuti. Propterea dicit: ſurge, ueni propinqua mea, formoſa mea, columba mea. Recede uidelicet ab ea docendi ratione, quæ in figuris & umbris tum naturæ, tum litteræ continetur. Et ueni ad ea docenda, quæ ſpiritus ſunt, propter tuam ad me propinquitatem Spiritus ſancti muneribus decorata. A me enim longius quodammodo recedis, dum in figuris deſcendis ad diſcipulas erudiendas, eiſque
C nondum ea, quæ ſpiritus ſunt, percipientibus, ſenſu pulchra uideris, non ſpiritu. Deinde expoſita cauſa, cur ei, ut ad ſe ueniret, præcepiſſet; adueniſſe enim tempus aduentus ſui in carne: quamobrem dicebat etiam diſcipulis ſuis: ſurgite, eamus hinc: quanta cum fiducia uenire ad ſe debeat, non declarauit. Quocirca nunc etiã illud exponit.

Et ueni tu columba mea in tegmine petræ.

QVANDO te diſcipulæ non ſequuntur, per res ſenſibiles docentem ea, quæ ſpiritus ſunt; ueni tu ſpiritalis, mea, qui ſum immutabilis, euãgelica doctrina ſeruata, ſic, ut non abhorreat a præceptorum legis ſcriptæ obſeruatione. Lex enim
D ſcripta inſtar propugnaculi ab actionum uitiis præmuniebat, & figuras dumtaxat ueritatis oſtendebat: quibus ordine ad perfectionem ita tendebatur, ut actionis quidem uitiorum purgationem, ipſarum etiam cogitationum improbarum ablutio: figurarum autem cõtemplationem ſpiritalis ad ueritatem prouectio ſequeretur. Quæ quidem docet lex ſpiritus; euangelium uidelicet, in quo tegemur a ſpiritali petra, qui, ut diuus ait apoſtolus, Chriſtus eſt. Sic igitur ſponſam uocans, quid deinceps uelit, oſtendit: nimirũ, ut umbræ doctrina relicta, in ſpiritu & ueritate ad ſe ueniat.

Oſtende mihi faciem tuam.

TVAM illam, ſecundum imaginem meam & ſimilitudinem, retege faciem ac
E formam ſpiritalem, quam ut rudes diſcipulæ poſſent aſpicere, figuris ueritatis & uelis contexiſti.

Sonet uox tua in auribus meis.

DVM mecum ſpiritaliter uerſaris. Vocem enim magiſtræ animæ ſpiritus quidem ducit ad aures domini: uerba autem & litteram, quibus ſimplex in ſpiritu ſermo concreſcit compoſitus, perfert ad aures diſcentium.

Vox enim tua dulcis.

DVLCIS profecto, cum ea pronunciet, quæ ad ſpiritum pertinent.

Et facies tua decora. F

Q VIPPE quæ domini formam ſeruat, & manibus ſpiritus eſt exornata.

Theodoriti.

Surge igitur, ueni propinqua mea, in tegmine petræ.

VOCAT autem ipſam ſub petræ tegumentum, ne iterũ nigra fiat. Petram appel
lat fidei pietatem, ueritatis profeſſionẽ. Domino enim ex diſcipulis quærenti, quem
ſe filiũ hominis eſſe homines dicerẽt, tu es, inquit beatus Petrus, Chriſtus filius Dei
Matth.16 uiuentis. Cui dominus reſpondit, amen, amen, inquiens, dico tibi tu es Petrus,
& ſuper hanc petram ædificabo eccleſiam meam: & portæ inferni non præualebunt G
aduerſus eam. Vult etiam illam a præſenti uita remotam eſſe. Quamobrẽ & beatus
Heb.13 Paulus ad Hebræos ſcribens, Exeamus igitur ad eum, inquit, extra caſtra, impro-
perium eius portantes. Vult illam conſiderare non ea quæ uidentur, ſed quæ non
uidentur. Quæ enim uidentur, temporalia ſunt: quæ autem non uidentur, æterna.
2 Cor.4 Itaque hortatur eam, ut ſit iuxta propugnaculum. Quaſi dicat: Mortifica membra
tua, quæ ſunt ſuper terram. Ea, quæ ſunt a carne remotiſſima, in corpore meditare.
Inter perturbationes præſta te a perturbationibus uacuam. Extra præſentem ciuita-
tem, eiuſque muros conſiſtas. Niſi enim iuxta propugnaculum extiteris, conſuetu-
2 Cor.10 dine mea frui non poteris. Niſi cum Paulo clamaueris: In carne ambulantes, non
ſecundum carnem militamus. Nemo enim militãs implicat ſe negotiis huius uitæ, H
ut ei placeat, qui ſe elegit. Niſi in medio præſentium & futurorum conſtiteris (id
enim arbitror per propugnaculum ſignificari) nuptiæ inter nos eſſe non poterunt.
Te uero illuc profectam rogo, oſtendas mihi faciem tuam. Decoram tu mentem ha
bes, nullis huius uitæ ſollicitudinibus contaminatam. Illic aueo uocem tuam exau
dire, pura enim eſt ipſa quoque ab omni adulatione aliena. Tunc erit mihi uox
tua dulcis, & facies tua decora. Meam enim in te tanquam in ſpeculo pulchritudi-
nem agnoſco: & uocem tuam meis ſermonibus ornatam audio.

Pſelli.

Surge, ueni propinqua mea, formoſa mea, columba mea. I

HVIVSCE ſermonis ſignificationes ſæpe diximus: uerba quæ deinceps ſequun
tur, interpretemur. O uirgo, inquit, anima puriſſima, ſurge de lapſu, & huc ueni, ala-
criter tamen, & nulla coacta neceſſitate, ſed uolens, ac lubens. Non inuita, inquam,
ſed ultro ueni. Sic enim, omnino ad me accedes, petram utique Chriſtum uitæ ſem
piternæ. A propugnaculo, a ueteri lege, quæ petræ coniuncta eſt, tranſcendens. Ve-
nit enim uere, hoc eſt, appropinquat ad petram propugnaculum. Et diſce etiam
modum. Propugnaculum autem ſane dicitur antiqua lex: petra uero ſolida nouum
teſtamentum. Ac quamuis uideantur inter ſe diſtare lex moſaica, & euangelium,
uirtute tamen conſonant atque inter ſe congruunt. Quid enim his præceptis poteſt K
eſſe coniunctius? Antiqua lex uetat adulterium; euangelium amputat cupidita-
tem. Illa, ut a cæde abſtineas, iubet: hoc prohibet, ne prorſus iraſcaris. Quòd ſi
quæris & oues, & ſabbata, & paſcha; quæ illic ſecundum carnem: hic ſecundum ſpi
ritum, ſi attenderis, inuenies. Lapis enim ſpiritalis, non autem terrenus, eſt paries.
Sed, quæ ſequuntur uerba, iam audiamus. Sponſa enim reſpondet ſponſo:

Oſtende mihi faciem tuam: ſonet uox tua in auribus meis: uox
enim tua dulcis, & facies tua decora.

A NE mecum amplius, o ſponſe formoſe, per libros quoſdam propheticos & legales colloquare: ſed tanquam mihi uidere te liceat, & uocem tuam audire, ſonet uox tua in auribus meis, oſtende mihi faciem tuam. Nam ſi uox tua nobis iucundiſſima fuit atque dulciſſima; ſi uultus tuus pulcherrimus uiſus eſt & maxime decorus; cum uox tua per prophetas inſonaret, & formam tuam tanquam in ſpeculo cerneremus: quanta nam erit præſentiæ tuæ pulchritudo? quanta uocis ipſius dulcedo, quæ ſine ullo medio exaudietur? Sponſæ preces audiuit ſponſus, qui ut ſe ipſum coram magis conſpicuum præbeat, uenatores ad prædam excitat, dicens:

Capite nobis uulpes paruulas, quæ demoliuntur uineas:&
B uineæ noſtræ florent.

O imperium uerbi terribile ac formidandum: o uirtutem omnipotentem: o robur incredibile. Venatoribus enim præcepit, ut uulpeculas quaſdam paruulas captu difficillimas perueſtigent, comprehendant, ſuperent, uinciant. Totam nimirum deſertricem dæmonum poteſtatem: draconem illum maximum: illum rebellem natura, qui non aliter in nos, quàm leo in greges deſæuit, mundi principis ſatan, principem tenebrarum, infernum tenebroſas fauces ſuas aperientem, habentem ac ferentem mortis imperium, qui ſe paſſeris nidum, orbem ſcilicet uniuerſum, tanquam oua putrida atque abiecta cepiſſe, & diripuiſſe gloriatur. qui terræ C montes, & mare euerſurum, & in nubibus ſedem collocaturum ſe iactitat: cuius quidem latera ſunt ænea, & dorſum ferreum, uiſcera autem ſmytites lapis: ſerpentem ipſum grauem, illum ſenem, ingentem illum, & totam eius hoſtilem manum, uirtus ueræ potentiæ tanquam uulpeculas paruas & natura fraudulentas appellat. Comprehendite, inquit, mihi paruas uulpes, quæ animas humanas demoliuntur. Has enim ſolas utique uineas uocat.

Theodoriti.

SPONSVS his uerbis ſponſam allocutus, miniſtris ſuis iubet ad hũc modum.

D Capite nobis uulpes paruulas, quæ demoliuntur uineas.

INTERPRETES quidam illud: paruulas: ad uineas retulerunt. Sed nihil intereſt, hoc, an illo modo intelligatur. Vulpes appellat eos, qui animo imbuti fraudulento eccleſias domini, quæ modo florere incipiunt, corrumpunt & uaſtant. Ideo ſubiicit: Et uineæ noſtræ florent. Per uulpeculas autem hæreticos innuit, qui animas oppugnant eccleſiaſticas, & dolis ac fraudibus eos decipere conantur, qui nondum in fide ſunt confirmati. Iſti enim orationis ſuauitate, & laqueis ac retibus argumentorum ſimpliciores decipientes, uineas demoliuntur. Quamobrem præcipit iis, qui docendi gratiam & munus ſunt conſecuti, ut hæreticos perſequantur, & E ueris argumentis conuincant, atque ita uineas floreſcentes ab ipſorum peſte tutas integraſque conſeruent.

Trium Patrum.

CVM autem ad ſponſi mandatum magiſtræ animæ ipſi præſto eſſent, & cum eo ex doctrina ipſius uerſarentur, ad eas hæc uerba facit: capite nobis uulpes paruulas: obſeruantia præceptorũ, ſimul cum uitiorum motionibus aſtutiſſimos ipſorum auctores ſpiritus cohibete: qui paruuli uidentur adhuc, cum ipſæ motiones nondum in actũ proceſſerint. Nobis autem, dixit, propter finem propoſitum, qui in illis eru-

diendis expletur. Quæ demoliuntur uineas. id eſt, animas euertunt, quæ per fidem in me ſunt plantatæ. Et uineæ noſtræ florēt: Animæ diligenter a nobis ad ſalutē inſtitutæ iam florent ſecundum uirtutem, fallaciſſimis ut dictum eſt ſpiribus profligatis. F

Theodoriti.

HIS auditis ſponſa ſtatim dicit:

Nepos meus mihi, & ego illi.

SICVT enim ipſe me omnibus prætulit, ſic ipſum ego omnibus antepono. cum alio coniungi non patior. Ab iſtis, qui uulpes & fraudulenti uocantur, abhorreo. Abſurdum enim eſt, me quæ tantopere dilecta atque ornata ſum, amanti in amore G pro uiribus non reſpondere. His ſimile uidetur id, quod a beato Paulo ad Corin-

1.Cor.6 thios ſcriptum eſt: corpus autem non fornicationi, ſed domino: & dominus corpo-

Phil.3 ri. Simile rurſus & illud, quod ab eodem dictum eſt: ſed quæ mihi fuerunt lucra, hæc arbitratus ſum propter Chriſtum detrimenta. Quinetiam omnia arbitratus ſum ut ſtercora, ut Chriſtum lucrifaciam. Eiuſdem generis eſt etiā illud: cū Chiſto crucifixus ſum. Viuo autē non amplius ego: uiuit autem in me Chriſtus. tale id quoq;: Quis nos ſeparabit a caritate Chriſti? tribulatio? an anguſtia? an fames? an perſecutio? an nuditas? an periculum? an gladius? & quæ ſequuntur. Eiuſmodi & illud eſt. Mihi autem abſit gloriari, niſi in cruce Chriſti, per quem mihi mundus crucifixus eſt, & ego mundo. His congruere uidentur ea, quæ dicuntur a ſponſa. Nepos meus mihi, & H ego illi. Quis autem hic ſit, & quid agat, & ubi, & quando & quamdiu declarat,

Qui paſcit, inquiens, inter lilia, donec aſpiret dies, & inclinentur umbræ.

Animaduertendum eſt, ſponſum primo ſe ipſum, quantum ad humanitem pertinet, lilium appellaſſe. Ego, inquit, flos campi: lilium conuallium. Deinde ipſam, ſponſam. Sicut lilium enim, inquit, inter ſpinas, ſic propinqua mea inter filias. Hic uero & herbam ipſam lilia uocat. Qui paſcit, inquiens, inter lilia. Quaſi dicat: ipſe quoque paſtus, qui ouibus ſuppeditatur, plenus eſt ſuauitate. Et hoc qui- I dem modo intelligendum eſt ſecundum ſeptuaginta. Symmachus uero ſic interpretatur: Paſcentes, flores: ut ipſi uidelicet, qui paſcunt, ſint flores, quæ lilia nuncupauit. Donec aſpiret dies & inclinentur umbræ. Vmbras autem uocat res

Pſal.108 humanas. Quare beatus etiam Dauid, ſicut umbra, inquit, cum declinat, ablatus

Pſal.101 ſum. Et rurſum: Dies mei ſicut umbra declinauerunt. Et ſtrenuus Iob, umbra enim eſt, inquit, uita hominis ſuper terram. Nihil enim firmum, nihil ſtabile, nihil conſtans, nihil perpetuum, ac uere exiſtens habent ea, quæ iucunda uidentur in hac uita. Non diuitiæ, non gloria, non imperium, non corporis ualetudo, non forma, non denique aliud quidquam, ſed inania ſunt, & tanquam umbræ diſſoluuntur. Sponſus ergo nos paſcit, donec ardor diei prætereat, & ros ſalutis aſpi- K ret, & moueantur umbræ, & futura, quæ ſtabilem ac perpetuam naturam habent, appareant. uerum quia tanquam una, ſunt animæ perfectæ, & Chriſto deſponſatæ, ſingulariter ipſi reſpondentes, dicunt: Nepos meus mihi, & ego illi. Dilectus meus mihi ſecundum imaginem cernitur, & ego illi uiuo, non autem mihi, ut magnus ait apoſtolus. Qui paſcit in liliis. Qui per ſancta ſua præcepta, in animabus illis quæ magiſtræ ſunt, nec ſollicitudinibus iſtius uitæ ſuffocantur, oues ratione prædidas regit, eos nimirum, qui per ipſas inſtituuntur. Donec aſpiret dies, & inclinentur umbræ. Quod lucidiſſimus ille rerum futurarum dies ab omni umbra remotiſſi-

mus

A mus adſit: & res præſentes, quæ illarum ſunt umbræ, pertranſeant. Quo quidem die gregem ſuum paſtor ille formoſus in æternarum ſedium quiete collocabit.

Pſelli.

SED uideamus, quid dicat etiam ſponſa & uirgo.

Nepos meus mihi & ego illi.

VERUM moroſe deinceps ſpōſo loqnitur. Qui paſcit inter lilia, donec aſpiret dies, & inclinentur umbræ. Reuertere. Similis eſto tu nepos mi, capreæ hinnu-
B loue ceruorum ſuper montes conuallium. O pulcherrime paſtor ouiū, quæ mente ſunt præditæ; inquit ſponſa ad ipſum uerbum & ſponſum; qui oues tuas uirtutibus, ut liliis, paſcis, rurſus te capreæ, aut ceruorum hinnulo ſimilem præbe, ut paulo ante ſuper uallium montes ſaliebas: atque omnem potentiam aduerſantem euerte, & colles nimis elatos exæqua. Sic enim curſibus tuis omnis uallis implebitur; & omnis malitiæ collis humiliabitur: & omnes impietatis umbræ diſcutientur: & dies ſalutis mortalibus aſpirabit.

Theodoriti.

C Reuertere, aſſimilare tu nepos mi, capreæ, aut hinnulo ceruorum ſuper montes conuallium.

HIC autem ſponſum hortatur, ut ſuperioribus animalibus ſimilis, conſcendat montes in uallibus ſitos, cupiens omnes ipſius præſentia frui. Montes autem conuallium hic uocat, eos, qui in medio ſubiectorum atque humilium quorundam mente ſunt elata, & ſublimi ſenſu utuntur. Et orat, ut ipſi quoque ſponſi præſentia perfruantur. Quod quidem ſponſus precibus ſponſæ adductus fecit.

Trium Patrum.

D Reuertere, aſſimilare, tu nepos mi, capreæ hinnuloue ceruorum ſuper montes conuallium.

SPIRITALES feras, animarum corruptrices, quæ contra nos ſæuiunt, & ſerpentium more uitiorum uirus in nos effundunt, repelle. Et propterea tu dilecte mi, qui Dei & patris unius atque eiuſdem eſſentiæ uirtus es, te animantibus illis ſimilem exhibe, quæ uenenoſas feras inſectantur, ut procul a nobis improbiſſimos ſpiritus auertas. Te, inquam, illis ſimilem præſta, ueniens in magiſtras animas, quæ inter diſcipulas perturbationum fluctibus depreſſas, montium inſtar excellunt: ut ipſarum opera propellas & fuges beſtias illas peſtiferas, quæ naturalem rudium animarum æquabilitatem excauant, in eiſque ſibi latebras conſtituunt. Atque ita pri-
E ſtinam illis uirtutum æquabilitatem redde.

Theodoriti.

SPONSA igitur ſola relicta angitur & cruciatur, & ſollicitudinem ſuam adoleſcentulis narrat.

In lectulo meo quæſiui per noctem, quem diligit anima mea: quæſiui, & non inueni. Vocaui eum, & non

audiuit me. Surgam iam, & circuibo in ciuitate per uicos & plateas, & quæram, quem diligit anima mea. Quæſiui illum, & non inueni: uocaui eum, & non audiuit me. F

SAEPENVMERO piorum animas exercens Deus uniuerſorum, permittit eas in uarias tentationes incidere. Et flagitantibus, ut liberentur, modo affert, modo differt auxilium, utilitatem dilectis ſuis undique comparans. Tale & illud eſt,
Pſal. 12. quod cecinit Dauid; Quouſque domine, obliuiſceris me in finem? Quouſque auertis faciem tuam a me? Quamdiu ponam conſilia in anima mea, dolorem in corde meo per diem & noctem? Vſquequo exaltabitur inimicus meus ſuper me. Sæpe G enim, ut par eſt, ſupplicans, & moleſtiarum finem implorans, non obtinuit, quod obſecrabat. Quamobrem gemens, &, quòd ſibi optata non contigerint, dolens hu-
Cor. 12. iuſmodi uerbis utitur. Beatus item Paulus, Et ne magnitudo, inquit, reuelationum extollat me, datus eſt mihi ſtimulus carnis meæ, angelus ſatanæ, qui me colaphizet. Propter quod ter dominum rogaui. Et dixit mihi: Sufficit tibi gratia mea. Nam uirtus mea in infirmitate perficitur. Rogat Paulus, & non impetrat. Sic enim illi magis expediebat. Itaque diſcens, quod neſciebat, lætatur, ſe id, quod petierat, non accepiſſe, & clara uoce, libenter, inquit, gloriabor in infirmitatibus meis, ut inhabitet in me uirtus Chriſti. Elias quoque cum Iezabel minas admodum formidaret, in ſolitudinem aufugit, quærens adiutorem. At ſapiens piorum magiſter, & remunerator H apparet ei, & tanquam ignarus, fugæ cauſam exquirit, non illudens, ſed docens eum, cur ipſum fugere permiſiſſet, monensque, cum homo eſſet, & humanis affectionibus tangeretur, ut humanitatem & clementiam coleret. Sed tempus eſt, ut ad propoſitum reuertamur. Hic enim ſponſa ſponſo pauliſper abſente, quærit eum quidem in lectulo, idque non die, ſed nocte: uerum non inuenit quieſcentem, quamuis ipſum non ſolum quærat, ſed etiam uocet. Surgit autem, & circuit ciuitatem, fora, plateas. Deſiderium enim urgebat, nec manere domi ſinebat eã amoris flamma. Incidit autem in eos, qui ciuitatem cuſtodiunt, atque illos percontatur.

Inuenerunt me cuſtodientes, & circumeuntes in ciuitate. Vidiſtisne, quem diligit anima mea? paululum cum pertranſiſſem eos, inueni, quem diligit anima mea. I

IPSIVS per actionem eſt beneficentia, & per eſſentiam immutabilitas. Cur autem, cum natura beneficus ſit, & immutabilis, eum inuenire non potui? Quamuis enim bonum & ueritatem propterea uocauerim ipſum, non audiuit me. Excellit profecto ſuper hæc. Nam eius nomen eſt ſuper omne nomẽ. Atque ipſa quidem dilectum meum, ut dixi inuenire nondum potui. At ſancti angeli inuenerunt me, cuſtodientes, & circumeuntes in ciuitate. Inuenerũt autem me, dum per actionem purgant, & per contemplationem illuſtrant me, quæ malitia atque ignorãtia perie- K ram, & ſpirituum improbitatis diſcipula quondam extiteram, atque ideo a bonis his angelis, ut erudirer, non inueniebar, qui obſeruant, ut laudent, uel coarguant in formidoloſo die iudicii, tam manifeſtas, quàm occultas motiones meas, & omnes cogitationes, & opera. Ac nequid horum relinquant inexploratum, circumeunt me, ſuum in me, tanquam in aliqua ciuitate, circumuagandi munus exequentes. Ad hos igitur ego, cũ inueniſſent me, num, inquam, quem diligit anima mea, conſpexiſtis? Is ne, cuius ego comprehendendi teneor deſiderio, nec tamen eum aſſequi ualeo: uos, qui choris & tripudiis ueſtris, illum, ut ſpiritus eius miniſtri, comitamini,

A mitamini, perſpexiſtis, quo modo natura ſe habeat: ut eam me quoque doceatis? Ceterum, quia ne a ſanctis quidem angelis ſponſus natura cóprehendi poteſt: atque ideo quærenti mihi minime reſponderunt, ſilentio ipſo declarantes, eum ne a ſe quidem, ut increatum a creatis percipi poſſe: propterea ab illis diſceſſi, quæ deſiderabam, inquirens. Commodum ab ipſis receſſeram: cum reperi, quem diligit anima mea: tenui eum. Paululũ conceſſeram a rebus procreatis, mente pertranſiens ipſam quoque naturam angelicam, ut increatum dilectum meum, de me optime meritum inuenirem, cum illum fide ſola comprehendi: cum res omnes percurriſſem, & ab ipſa eſſem experiẽtia confirmata, eũ, qui rerum eſt omnium cauſa, rebus omnibus antecellere: neque in ulla natura uel ſenſibili, uel intelligibili per eſſentiã

B perſpici poſſe, cũ ſupereſſentialis ſit. Sic igitur per omnia, quæ ſunt, tranſii, ſtudens in domum meam optatiſſimum mihi ſponſum introducere. Et non dimiſi eum, donec introduxi in domum matris meæ, & in cubiculum eius, quæ concepit me. Ergo non deſtiti quærere dilectum meum, donec illum introduxi in mentem, quæ domus quidem eſt, tanquã matris, rerum omnium cauſæ, Dei ſapientiæ. Mens enim, huius ſapientiæ capax, eſt ueluti domicilium propter ſimilitudinem: & cubile rurſus ipſius, quia arcanos eius theſauros propter imaginem in ſe reconditos ſeruat. Hæc me ſapientia concepit, quippe quæ ante mundi conſtitutionem, quàm optimam in me habuit uoluntatem. Quamobrem & propter me naturam (hoc autem totum eſt) omnino ſuſcepit humanam. In lectulo meo per noctes quæſiui, quem diligit ani-

C ma mea. Quæſiui illum & non inueni. Et cũ paululum pertranſiſſet eos, repeiſſe ſe dicit illum, nec dimiſiſſe, donec introduceret in domum matris ſuæ, & in cubiculum eius, a qua concepta erat. Ciuitatem uocat domum Dei, quam eccleſiam appellamus: Fora, & plateas, diuinas ſcripturas: Cuſtodes ciuitatis, ſanctos prophetas, & ſacros apoſtolos, quos percontatur, & interrogat anima pia, diuinum uerbum deſiderans. Poſt quos inuenit ſponſum miniſtris & comitibus quibuſdã conſtipatum: comprehenſumque tenet, nec dimittere uult, donec in domum matris ſuæ, & in cubiculum eius, a qua concepta eſt, introducat eum. Porro piorum matrem cæleſtem eſſe Hieruſalem non ignoramus: de qua beatus Paulus, quæ autem ſurſum eſt, inquit, Hieruſalem, libera eſt, quæ eſt mater omnium noſtrum. Sponſa Gal. 4

D igitur, ſe ſponſum inuentum dimiſſuram negat, priuſquam in thalamum & cubiculum inſtructum ſimul ingrediantur.

Trium Patrum.

HAEC igitur magiſtra cum de diſcipulis ſponſo diſſeruiſſet, ad eas mox ſermonem conuertit, & quæ ad ſe ipſam pertinent, exponit, atque ita ſtudet eas inſtituere. In lectulo, inquit, meo per noctes quæſiui, quem diligit anima mea. In carne uidelicet mea, in qua propter uoluptatem per noctes ignorantiæ uidebar conquieſcere. Quæſiui, quod uere bonum eſt, (is autem dilectus eſt ſponſus meus) inueni-

E re. Sed ipſe propter cauſam, quam commemoraui, quia nimirum nox me miſeram occupabat, non agnoui. Illuminationem enim eſſe delicias arbitrabar. Quæſiui illum, & non inueni. Vocaui eũ, & non audiuit me. Quæſiui ſcilicet ipſum in carnis uoluptatibus, & non inueni. Nam carnis uoluptati naturaliter coniunctus eſt dolor. Corruptionis enim, quæ quidem eſt dolor, uoluptas quæ ſenſu percipitur, eſt cauſa. Quapropter experimento didici dilectum meum abeſſe a carnis uoluptate: in qua cum illum uocaſſem, ut citra moleſtiam oblectarer, non audiuit me. Itaque ſic hæſitabunda locuta ſum: ſurgam & circuibo in ciuitate in foris, & plateis, & quæram, quem diligit anima mea. Exurgam ab habitu carnali, & contemplabor

primum, atque ita faciam. tum per experientiam perfectius contemplabor. Et tanquam à contemplatione incipiens, atque in eandem deſinens, circuibo in me ipſa per actionem quidem, ueluti in foris alicuius ciuitatis: labores, quaſi argentū probatum, impendens, & uirtutes comparans: per contemplationem autem, tanquam in plateis, percurrens in naturalibus rerum ſpeculationibus, & uariam illarum ſcientiam colligens, atque ita, quem deſidero, conabor inuenire. Vocaui eum, & non audiuit me. Per actionem nimirum & contemplationem quæſiui illum imitando. Vocaui eum, & non audiuit me. F

Pſelli.

TVA profecto natura, Chriſte, comprehendi nequit. Ego in lectulo progreſſionis meæ, qua ualde profeceram, me conquieturam ſperabam, utpote quæ iam ad perfectionis faſtigium perueniſſem: ſed poſteaquam ad diuinorum myſteriorum noctem acceſſi, ardenti ſtudio uerbum & ſponſum quærens, illic eum nullo modo conſpicuum inueni. Cumque rurſus illum uocaſſem, non reſpondit mihi. Quàm uere ſponſa ſollicitudinem exaggerat ſuam. Nulla enim anima, licet ad angelorum perfectionem accedat, & ad rerum penitus arcanarum cognitionem perueniat, ſe diuinam eſſentiam inſpecturam ſperet. Quando igitur ſponſum, quem quæſiuerat, non inuenit, audiamus, quid ipſa uelit. Sic enim ait: G

Surgam iam, & circuibo in ciuitate, in foris, & in plateis: & quæram quem diligit anima mea. Quæſiui illum, & non inueni. Vocaui eum, & non audiuit me. H

EXVRGAM, inquit, & perquiram illum. Naturam, quæ mundo continetur, uniuerſam perueſtigabo. Hanc enim ciuitatem appellat hoc loco, quemadmodum & per plateas intelligit cœtus angelorū. Ad illius igitur, inquit, inueſtigationem me contuli. Atque hoc propoſito & conſilio naturas angelornm omnes magno labore exploraui, ſperans, me illum in angelis aſſecuturam. Verùm cum ipſum inter angelos perſcrutarer, ut quis, qualisq; eſſet, unde principiū haberet, & quo fine cōcluderetur, intelligerē, cuſtodes ſupremæ ciuitatis Sion me peruagantem, atq; inquirentem conſpexerunt. Sic enim narrationem perſequitur ſuam: Inuenerunt me cuſtodes, qui obeunt ciuitatem. Tum, inquit, percuntata ſum illos; I

Num, quem diligit anima mea, uidiſtis?

SPERABAM enim profecto uerbum & ſponſum meum in angelis ſaltem intelligi & comprehendi poſſe. Verum, cum & hos animaduerterem nihil ſcire: ab eis hæſitans, inquit, receſſi. Ab angelis autem haud ita procul conceſſeram, cum inueni, quem diligit anima mea. Vt paululum, inquit, ab angelis pertranſii, per fidem intelligens, Chriſtum omnipotentem, & uerbum Deum atq; hominem nulla ratione comprehendi poſſe, inueni ipſum in iis, quæ ingenii rationisque uim atque intelligentiam omnem ſuperant. Diuina enim uerbi ac ſponſi natura eo tantum, quo non poſſe comprehendi cognoſcitur, fit comprehenſibilis. Tenui eum, nec dimittam, donec introducam illum in domum matris meæ, & in cubiculum illius, quæ me concepit. Quoniam incomprehenſum, inquit, illum inneni, intus eum tenui, & in medio cordis, patrique coæternum eſſe cognoui. Nos enim domus, & templa, & cubicula ſumus Spiritus ſancti, ut Paulus ait, qui & genuit nos, & nutrit, quemadmodum ipſe nouit. K

A Theodoriti.

HAEC cum ad adoleſcentulas dixerit, eas ad idem rurſus deſiderium incitat, adiuro, inquiens, uos, filiæ Hieruſalem, per uirtutes & fortitudines agri, ut ſuſcitetis & excitetis caritatem, donec uelit. Hæc quidem huiusce ſermonis initio ſunt explicata. Bis enim illis affert hoc iusiurandum, ut ſponſi amore eas inflammet. Quæ cum dixiſſet ſponſa, incredibilemque ex ſponſi complexu pulchritudinem hauſiſſet, diuinæ uirtutis admiratione plenæ,

B Quæ eſt, inquiunt, iſta, quæ aſcendit e deſerto, ſicut uirgula fumi redolens myrrham, & tus, ex uniuerſis pulueribus unguentarii.

QVEMADMODVM enim ſponſum conſpicientes poſt diaboli ſtragẽ mortisque diſſolutionem in cælum redeuntem, admirantur, & dicunt: Quis eſt iſte rex gloriæ? audiuntque: Dominus fortis, & potens, dominus potens in prœlio. Et quo clarius intelligant, rurſus quærunt: Quis eſt iſte rex gloriæ? rurſumque audiunt: dominus uirtutum ipſe eſt rex gloriæ: ita hic ſponſæ pulchritudinem ſuſpicientes, quæ eſt, inquiunt, iſta, quæ aſcendit de deſerto. Deſertum appellant hominum naturam ob priorem impietatem. Quapropter Eſaias etiam clamat: Lætare deſertum *Eſa. 35* ſitiens. Exultet ſolitudo, & floreat ſicut lilium. Ac quemadmodum hic obſtupeſcunt quòd tanta ex deſerto pulchritudo germinarit: ſic admirantur in Eſaiæ prophetia, ſponſum aſpicientes, Quis eſt, inquiunt, iſte, qui uenit de Edom? rubor ueſtium eius de Boſor. Significat autem Edom terram: Boſor autem carnem. Et eius decorem cum ſtupore contuentes exclamãt: iſte formoſus in ſtola ſua, qui ui incedit cum fortitudine. Quare tua rubra ſunt ueſtimenta tanquam ex calcato torculari pleno conculcato? Et dicunt, & in corpore exiſtens ſplendet. Stolam corpus appellarunt. Et uiolentam habet pulchritudinem, quæ uniuerſos cogit intuentes. Ita mirantur hoc loco, non ſolum quòd pulchra ſit ſponſa, uerum etiam, quòd aſcendat D e deſerto, id eſt, ex profundo in ſublime gradiatur, ex humilibus ad excelſa incedat. Et ſimilis, inquit, uidetur uirgulæ fumi incenſæ. Obſcura ſane compoſitio. Dum enim Hebræorum linguæ deſeruiunt ſeptuaginta interpretes, ſententiam non explicarunt. At Aquila, & Symmachus ſenſum nobis perſpicuum reddiderunt, dicentes: ſicut ſimilitudo fumi ex ſuffimento. Imitatur autem & uirgulam ſæpe ſuffimenti fumus in aere ueluti expreſſus. Nec immerito ipſam fumo ſuffimenti ſimilem dicunt, quæ, ut beatus ait Paulus, membra ſua conſtituit hoſtiam uiuẽtem, ſanctam, Deo placentem: quæque ſacrificat aſſiduè laudis hoſtiam, & membra ſua, quæ ſunt ſuper terram mortificat, & Chriſto coniuncta eſt, & offert ſe ipſam holocauſtum Deo. Declarant autem cuinam ipſam ſuffitionis fumo compararint. myrrham & E tus ex uniuerſis pulueribus unguentarii. Tus Deo tribui ex lege moſaica facile intelligitur: nam myrrha condiuntur corpora defunctorum. Quamobrẽ qui ſponſæ pulchritudinem admirantur, eam his nominibus indicant, odoris ſuauitate fragrantem, quia & humanitatem & diuinitatem adorat, ſponſiq́ue tum mortem credit, tum eſſentiam ſempiternam confitetur. Itaq; ex uniuerſis pulueribus unguentarii myrrham ipſius, & tus admirantur. Habet enim etiam alias uirtutes ex diuina ſcriptura tanquam ex aromatarii officina depromptas. Sed in ea tamen excellit myrrha & tus, hoc eſt, ſponſi diuinitatis humanitatisque cognitio.

Pſelli

Pſelli. F

SED præſtantiorem ſponſa progreſſum aſſecuta, rurſus amicos urget his uerbis:

Adiuraui uos filiæ Hieruſalem per uirtutes, & fortitudines agri, ut ſuſcitetis, & excitetis caritatem, donec uoluerit.

HAEC iam explanauimus; quare pergamus ad reliqua.

Quæ eſt iſta, quæ aſcendit de deſerto ſicut uirgula fumi redolens myrrham, & tus ex uniuerſis pulueribus ungentarii? G

HAEC amici inter ſe colloquuntur: quæ quidem eo ſpectant, quòd cum antea ſponſa uirtutibus his, nempe fide, manſuetudine, iuſtitia decorata fuerit; mox autem ad alios uirtutum habitus aſcenderit, ieiunii nimirum, uigiliæ, orationis perpetuæ, atque aſperæ humi dormitionis: ſponſæ profectu ſtupentes, &, tanquam ignari, de illa inter ſe conquirentes, quænam eſt, inquiunt, iſta, quæ de ſolitudine in cælos aſcendit, ueluti uirgula fumi, odorem redolens myrrhæ, & turis eximii? Omnis enim anima, quæ ſtudet eſſe tus, & iucundus odor regi uniuerſorum, neceſſe eſt, ut prius mortificet omnia membra ſua, atque ita myrrha fiat cum Chriſto commortua, alioqui tus domino fieri nunquam poterit. H

Trium patrum.

CVM igitur has meas aſſentiones perfectiſſimas explicarim: Adiuro uos, filiæ Hieruſalem, per uirtutes, & fortitudines agri, ut ſuſcitetis, atque excitetis caritatem, donec uelit. Quaſi dicat: quemadmodum adiuraui uos per minas & promiſſiones: eodem modo uos rurſum adiuro per eorum, quæ ad me pertinent, expoſitionem, exemplo meo tanquam iureiurando uos obſtringens, atque confirmans, ut perpetuo curſu ad Deum contendatis, quoad diuina præſentia ſua uobis immutabilitatẽ largiatur. At ipſæ admiratione plenæ, atq; inter ſe de ſpõſa quæ diſſeruerat colloquentes. Quænam eſt, inquiunt, iſta, quæ aſcendit de deſerto, ſicut uirgula fumi? I Quæ ex habitu a perturbationibus remoto, per uirtutem, & ſcientiam ad Deum ſublata conſcẽdit, uelut ſurculus fumi, qui ab igne ſiluã depaſcente leuis in aera tollitur? Sic enim omnis quoq; anima ſpiritu ſuccẽſa per actionẽ quidem carnis craſſitudinem, per contemplationem autem rerũ ſpecies extenuans: probis tum moribus, tum ſermonibus leuis ad Deum fertur, nec terreno põdere deprimitur. Hac ratione myrrham, & tus ex aromatibus, atque uniuerſo puluere pigmentarii redolens, ad cæleſtem ſponſum prouehitur. Virtute igitur quaſi myrrha, cum carnis ſenſum mortificauerit, fragrat: ſcientia uero quaſi ture, tanquam ueritatis notis, ſe ipſam diuinam imaginem oſtendit. Ita rerum naturas pertranſiens ſuauiter olet, ad earumque tendit auctorem: ex quibus inſtar pulueris earum rationes & modi excitantur ei; K attenuante his ueritatis ſemitis exploratricibus, accurato ſermone, qui totum hoc tanquam in igne ſpiritus excoquit.

Theodoriti.

AD hunc modum ſponſæ pulchritudinem admirati, ſponſi diuitias illi declarant. En lectulus Salomonis ſexaginta fortes ambiunt ex fortiſſimis Iſrael, omnes tenentes gladios, & ad bella doctiſſimi. Vniuſcuiuſque enſis ſuper femur eius a timore

A a timore in noctibus. In primis quærendum eſt, cur Salomonem ſponſum appel-
lent. Salomon pacificũ ſonat. Idque in Paralipomenon libris licet inuenire. Deus 1.Paral.22
enim, cum uellet Dauid templum ædificare, ecce, inquit, filius naſcetur tibi. Hic
erit uir quietiſſimus,& faciam eum requieſcere ab omnibus inimicis ſuis per circui-
tum. Quia Salomõn nomen eius. Et pacem,& otium dabo in Iſrael cunctis diebus
eius. Ipſe ædificabit domum nomini meo. Et ipſe erit mihi in filium: & ego ero illi
in patrem: firmaboque ſolium regni eius ſuper Iſrael in æternum. Conſtat autem
Salomonem, cum haud ita diu uixiſſet, mortuum eſſe. Et ſolium regni eius ha-
buiſſe finem. Quare Salomonem uocat pacificum dominum noſtrum. De quo bea
tus Paulus, Ipſe enim eſt, inquit, pax noſtra, qui fecit utraque unum: & medium Eph.2.
B parietem maceriæ ſoluens. Quocirca beatus etiam Dauid pſalmum 71. in Salomo-
nem inſcribit. atque in eo pſalmo præclara hæc de ſaluatore noſtro enarrat: Iudica
bit,inquit, pauperes populi, & ſaluos faciet filios pauperum, & humiliabit calum-
niatorem. Et permanebit cum ſole,& ante lunam, generationes generationum. At-
qui Salomon neque cum ſole permanſit: neque eſt ante lunam generationes gene-
rationum. Sed hæc Ieſu Chriſto conueniunt, qui cum ſit ante ſæcula, ex Salomo-
ne, quantum ad humanitatem pertinet, originem ducens,deſcendit,ſicut pluuia in Pſal.71.
uellus, ſicut ſtilla ſtillans ſuper terram. Vellus hic beatam uirginem nominauit.
Quemadmodum enim pluuia in uellus ſine ſtrepitu deſcendit: ſic beatus ille fetus
omnibus hominibus ignorantibus natus eſt. Deinde ſubiicit: orietur in diebus eius
C iuſtitia, & abundantia pacis, donec auferatur luna. Et dominabitur a mari uſque ad
mare: & a fluminibus uſque ad terminos orbis terrarum. Et quæ ſequuntur in ean-
dem omnia ſententiam. neque enim uacat in præſentia pſalmum interpretari. Sa-
lomon quidem uſque ad terminos orbis terrarum minime dominatus eſt: ſed, qui
ex Salomone duxit originem humanitatis, Ieſus Chriſtus, & Salomon nominatur,
quia pacificus, & manſuetus fuit, & pacem ſuppeditauit. Ceterum, quando quis
ſit Salomon, didicimus, ad interpretandum accingamur. Ecce lectulus Salomonis.
Per ſponſi lectulum diuinas accipiamus ſcripturas. In illis enim ueluti cubat ſponſa
cum ſponſo, & doctrinæ ſemina ſuſcipiens concipit, atque uterum gerit, & partu-
rit, paritque ſpiritalem utilitatem, ita, ut clamet cum propheta: Propter timorem Eſa.26.
D tuum domine in uentre concepimus, & parturiuimus, & peperimus, ſpiritum ſalu-
tis tuæ fecimus ſuper terram.

Sexaginta, inquit, fortes ambiunt ex fortiſſimis Iſrael,omnes tenentes gladios, & ad bella doctiſſimi. Vniuſcuiuſque enſis ſuper femur eius a timore in noctibus.

SEXAGINTA numerum hic poſitum eſſe exiſtimo, non ut hanc exprimat
quantitatem, ſed ut indicet uiros in ueteri teſtamento ſanctitate præſtantes. Nume-
rum enim denarium perfectum eſſe contendunt: ſenarium autem illis congruere,
E qui erant ſub lege. Sex enim inquit diebus facies opera tua. Perfectos igitur in lege Exo.23.
lectulum dicunt ambire, genus ducẽtes ex Iſrael, qui ſint omnium maxime ſtrenui,
ſtrictos tenentes gladios, & in bello peritiſſimi. Ac gladios quidem alios ſuper fe-
mora gerant, a timore, inquit, in noctibus. Quod Symmachus clarius reddidit, in-
terpretans: propter timores nocturnos. Hi lectulum ipſius ambiunt,ſponſam ab ho
ſtium incurſibus cuſtodientes. Binos autem geſtant gladios, unum ſuper femur,
alterum in manu. Vnum reprehenſionis, alterum intelligentiæ. Illum in promptu
ad coarguendum; hunc myſticum, & tanquam in uagina reconditum ad myſteria
perueſtiganda.

En lectulum Salomonis ſexaginta fortes ambiunt ex fortiſſimis Iſrael, omnes tenentes gladios, & ad bella doctiſſimi. Vniuſcuiuſque enſis ſuper femur ſuum, a timore in noctibus. F

Pſelli.

HAEC amici ad uirginem dicunt, lectuli ſponſi pulchritudinem explicantes, quo magis ſuccendant ſponſæ deſiderium. Tu uero mihi ad horum expoſitionem diligenter attende. Lectulus Salomonis eſt eorum, qui ſaluantur, locus. Sexaginta autem fortes, qui illum ambiunt, ſunt illi ipſi profecto, qui ſaluati ſunt. Sexaginta uero dicuntur quicunque diuina gratia uere præſtantes, dæmonum, qui per noctes homines oppugnant, agmina formidine repleuerunt. Quemadmodum gladio uir accinctus, imbelles homines, & in prœliis minus exercitatos perterrefacit. Illi enim ſigno crucis tanquam gladio ancipiti armati, aduerſus principatus, & contra mundi & tenebrarum principem ſatan conſtiterunt. Hæc quidem a nobis pro uiribus dicta ſunt. Quòd ſi orationis ſeries haud ita continua uideatur, ne admireris, o princeps, ne ue commouearis. ſic enim pleraque ſunt ſcripta prophetica. G

Trium Patrum.

DISCIPVLAE igitur, quæ de magiſtra ſua dubitauerant, quæ nam eſſet, nunc de ipſa dicunt: Ecce lectulum Salomonis, in quo quidem Chriſtus rex pacificus conquieſcit, qui nos tum ſibi, tum inter nos, tum patri ſuo reconciliauit. Sexaginta fortes ambiunt: cogitationes nimirum efficaces, quæ diuina uirtute undique tuentur animam ad Dei quietem præparatam, aduerſus fallacias ſpirituum improborum. Ratio enim, quæ quinque ſenſibus præeſt, ſimul cum ipſis ſenſibus accepta ſenarium conficit numerum. At cum diuina præcepta, quæ ſunt decem numero, is, qui ſenſibus ratione imperat, perficit, numerum abſoluit ſexagenarium, ex uirtute uiuens, ut dictum eſt. Ex fortiſſimis Iſrael. hi ſunt omnino ueræ mentis Deum uidentis, notiones, ex quibus conſtant efficaces illæ cogitationes ad bonum peragendum. Ambiunt autem animam, in qua Deus requieſcit, omnes tenentes gladios, & ad bella doctiſſimi. Cogitationes enim, quæ dictæ ſunt, ex contemplationis quidem habitu gladios habent ancipites, quibus ea, quæ ſunt contraria, diiudicent: ex actionis autem ui uſum atque experientiam obtinent, quo modo poſſint aduerſariæ poteſtates profligari. Vniuſcuiuſque enſis ſuper femur ſuum a timore in noctibus. Singulæ illæ, quas diximus, cogitationes, gladium ſpiritus, quo uitia conciduntur, aduerſus concupiſcentem animæ poteſtatem intentant, propter terrorem, quem nequiſſimi dæmones dolis ſuis animæ obiiciunt in noctibus ignorantiæ per impetus cupiditatis rationi repugnantes. H I

Ferculum fecit ſibi rex Salomon de lignis Libani. columnas eius fecit argenteas, & reclinatorium eius aureum, aſcenſum eius purpureum, medium eius lapidibus conſtratum, caritatem a filiabus Hieruſalem. K

Theodoriti.

FERCVLVM hic rurſus ſanctos intelligamus apoſtolos, qui nomen domini

A in conſpectu gentium, & regum, & filiorum Iſrael promulgarunt. Nam de beato Paulo Chriſtus ad Ananiam, uade, inquit, quia uas electionis eſt mihi iſte, ut portet nomen meum coram gentibus, & regibus, & filiis Iſrael. Quinetiam diuinus ipſe Paulus clara uoce, an experimentum, inquit, quæritis, eius, qui in me loquitur, Chriſti? Hos etiam equos nominat beatus Abacuc, aſcendens, inquiens ſuper equos tuos. Et quadrigæ tuæ ſaluatio. Et rurſum: Viam feciſti in mari equis tuis, cōturbantibus aquas multas. Mare uocat gentes, quæ tunc apoſtolis prædicantibus cōmotæ ſunt. Quamobrē & increduli dicebant de illis: Hi qui orbem cōcitant, etiam huc uenerūt, quos ſuſcepit Iaſon. Quos ergo Abacuc equos appellauit, hos ferculum in Cantico canticorum uocari reperimus. Fecit igitur ſibi ferculum rex Salomon *Abac. 3* *Act. 17*

B de lignis libani. Libanum ſæpenumero diuina ſcriptura appellat Hieruſalem, & multitudinem Iudæorum: quod in procemiis ſermonis ex propheticis ſcriptis indicauimus. Quoniā igitur ex illis beati Apoſtoli genus duxerunt, iccirco ferculū de lignis libani conſtructum dicitur. At columnas eius, inquit, fecit argenteas. Ipſos etiam columnas appellatos inuenimus. Nam beatus Paulus ad Galatas ſcribens, Petrus, inquit, & Iacobus, & Ioannes, qui uidebantur columnæ eſſe, dextras dederunt mihi & Bernabæ ſocietatis, ut nos in gentes, ipſi autem in circumciſionem. Reclinatorium eius aureum dicunt eſſe. Eſt autem euangelica prædicatio, in qua diuinum uerbum conquieſcit. Aſcenſum eius purpureum. rudes enim regi par eſt: perfectos autem, ut ſponſam, ornari. *Gal. 2*

C Et medium eius lapidibus conſtratum.

MARGARITIS enim & lapidibus pretioſis diuina eloquia ſunt ſimilia. Iudicia domini, inquit Propheta, uera iuſtificata in id ipſum: deſiderabilia ſuper aurum, & lapidem pretioſum multum. Et rurſum: ecce concupiui mandata tua ſuper aurum & topatium. Et regnum cælorum, ut dominus ait, ſimile eſt homini negotiatori quærenti bonas margaritas. Et alibi: ne proiiciatis margaritas ueſtras ante porcos. *Pſal. 18* *Pſal. 118* *Matth. 14* *Matt. 7*

Pſelli.

D Ferculum fecit ſibi rex Salomon.

SERMO propoſitus Cantici canticorum ſapientiſſime eccleſiam ex gentibus collectā innuit. Rex enim Salomon, id eſt, ſponſus, qui eſt gentium olim reiectarum. Libanus etiam eſt uenerandus, & ſanctus, de quo pſalmorum conditor Dauid meminit, iuſtus, inquiens, ut palma florebit: ſicut cedrus libani multiplicabitur. Eſt autem rurſum libanus repudiatus in omnibus, cuius quidem optat Dauid cedros confringi. Per columnas & baſes tu mihi apoſtolos & prophetas intellige, qui Chriſti eccleſiam ſuſtinuerunt, & caritatem auxerunt, humanarumque animarum, quæ reiectæ erant, ſalutis fuerunt ſtudioſiſſimi. Hæc igitur ſponſa de ipſa *Pſal. 91*
E locuta eſt.

Trium Patrum.

EX his enim, qui ex improba iſta radice exciſi fuerant, & ſuper Chriſtum fidei fundamentum ædificati, ferculum ſibi fecit ipſe Chriſtus rex ille pacificus: cum ſuper his ad perfectionem adductis, tanquam in curru, ad erudiendos homines ueheretur. Sigillatim autem ferculi apparatum enarrantes, columnas eius, inquiunt, fecit argenteas, quæ quidem ſunt eloquia domini, de quibus Dauid, Eloquia, inquit, *Pſal. 11*

quit,

quit, domini, eloquia caſta, argentum igne examinatum. Super quibus, tanquam F
columnis quibuſdam ſponſus ſublatam ſponſam ad ſe traxit, proprium ipſam uehiculum conſtituens, quæ in ſeipſa ferret ueram horum eloquiorum coniunctionem. Et reclinatorium eius aureum: id eſt, mentis ipſius tranquillitatem, præcipuam ſibi, ubi quieſceret, ſedem conſtituit: id enim per aurum oſtendit, quod rebus omnibus ex materia conſtantibus antecellit. Aſcenſum eius purpureum. regiam nimirum Dei. Nam ſi Salomon ſignificat pacificum, & Chriſtum indicat, qui in ſe cuncta pacificauit. Pax autem eſt animi lætitia ab omni turbatione remota: hæc uero lætitia eſt Dei regia ab omni ſeditione aliena: Regia utique Dei eſt aſcenſus animæ, quæ ferculi inſtar ſuſcipit regẽ pacificum. Medium eius lapidibus ſtratum, caritatem a filiabus Hieruſalem: in affectione uidelicet animæ, quæ ferculum eius G
declarata eſt, lapis angularis diuina doctrina ſua atque exemplis caritatem conſtrauit, a buccinatricibus ſuis appoſtolicis animabus (quæ filiæ quoque Hieruſalem dictæ ſunt, quoniam quantum ad carnem attinet, inde originem trahunt) incipiens. Cum apoſtoli primi ad Chriſti imitationem, animas ſuas pro ſalute multorum po-
1.Cor.4 ſuerint, præceperintque, ut idem efficerent, quicunque ad perfectionem in Chriſto cuperent peruenire. Quamobrem magnus apoſtolus, imitatores, inquit, mei eſtote, ſicut & ego Chriſti.

Theodoriti.

H

CVM eiuſmodi eſſe regis ferculum declarauerint, filias Hieruſalem cohortantur, ut ad ſpectandum ſponſum egrediantur, & coronam illi impoſitam conſpiciant, & dicunt:

> Egredimini & uidete filiæ Sion regem Salomonem in diademate, quo coronauit illum mater ſua in die deſponſationis ipſius, & in die lætitiæ cordis eius.

Heb.12 BREVITER & dilucide orationis longitudinem fugientes in explanatione progrediamur. O filiæ Hieruſalẽ, & Sion. Siõ autem rurſus cæleſtem nos docuit bea- I
tus Paulus, ſed acceſſiſtis, inquiens, ad Sion montem, & ciuitatem Dei uiuentis Hieruſalem cæleſtem, & multorum millium angelorum frequentiam, & eccleſiam primitiuorum, qui deſcripti ſunt in cælis. Vos igitur, inquiunt, o filiæ Sion, & Hieruſalem, egredimini & uidete (Neque enim poteſtis uidere, niſi ab occupationibus huius uitæ recedatis) regem caritate coronatum aſpicite. Sic enim dilexit mundum, ut cum in forma Dei eſſet, non rapinam ſit arbitratus, eſſe ſe æqualem Deo, ſed ſemetipſum exinaniuerit, formam ſerui accipiens. Ita dilexit mundum, ut tanquam ouis ad occiſionem ductus ſit, & ſicut agnus coram tondente ſe obmutuerit: & redemerit nos a maledicto legis factus pro nobis maledictum. Itaque maiorem hac, inquit, caritatem nemo poteſt oſtendere, quàm ut quis ponat animan ſuam pro K
amicis ſuis. Sic ergo coronauit eum mater ſua. Matrem appellat Iudæam, quantum pertinet ad eius humanitatem, quæ hanc illi inuita coronam impoſuit. Spinis enim illum contemptus cauſa coronauit. Ipſe uero per ſpinas ſuſcepit diadema caritatis. Sponte enim ignominiam pertulit, atque ultro ad mortis cruciatus acceſſit. Quamobrem deſponſationis diem illam uocauit, & diem lætitiæ cordis eius. Tunc enim
Matth.26 nuptiarum communio facta eſt. Nam poſt cænam, inquit, accipiens panem, & gra-
Matth.14 tias agens fregit, deditque diſcipulis ſuis dicens: Accipite commedite ex eo omnes:
Luc.22 hoc enim corpus meum, quod pro uobis frangitur in remiſſionẽ peccatorum. Hoc facite

A facite in meam commemorationem. Edentes igitur ſponſi mẽbra, & bibentes eius ſanguinem, nuptialem ipſius communionem aſſequuntur. Iccirco ſponſi miniſtri filias Sion & Hieruſalem cohortãtes, egredimini, inquiunt, & uidete caritatis eius diadema, quo decorauit eum præter ſententiam ſuam Iudæa, quæ illum genuit, & coronauit illum in diẹ deſponſationis ipſius.

Pſelli.

DEINDE omnes hominum animas adhortatur, ut a mundi ſcandalis, & perturbationibus diſcedant, & ſponſum cum ipſis coniunctum ſpectent. Sic enim
B ſponſa præ lætitia illas alloquitur: egredimini, & uidete. O filiæ Siõ, inquit ſponſa, quoniam ego, quæ prius inuiſa fueram, nunc facta ſum iucundiſſimum ſponſi ferculum, cupio uos itẽ uniuerſas ex hãc uita fugere, & puris oculis ſponſum diademate ex pretioſis lapidibus contexto redimitum contemplari, qui a matre ſua ita coronatus, me ſibi hodie deſponſauit. Mater uero illius, patris caritas fuit.

Trium patrum.

QVIA magiſtra animaduertit diſcipulas hæſitabundas propter ſe, atque admiratione plenas, ea, quæ ad ſe pertinerent, explicare: in ſponſo Chriſto uult eas deinceps ſalutis noſtræ modum contueri, & merito dubitare, atque admirari, quo
C modo ipſe ſalutiferis cruciatibus ac morte ſua tranquillitatem nobis & uitam largitus ſit. Proinde, Egredimini, inquit, & uidete, filiæ Sion: omittite quæ ad me ancillam attinent, conſiderare, & in domino pacifico mentis aciem defigite, contemplantes, quo modo ſalutem hic nobis acquiſiuerit. Filiæ ſpeculæ, ut ſpiritaliter per fidem genitæ: Sion enim ſpeculam ſignificat. Specula autem eſt, ex qua quis facile poteſt deſpicere, ſpiritalis eſt generatio, quam qui conſecutus non eſt, cæcus eſt, & manu uiam tentat in ueritatis fulgore. Spectate autem, inquit, diſpenſationis rationem in diademate, quo coronauit eum mater ſua in die deſponſationis ipſius: In ſpinea nimirum corona, quam Chriſti capiti impoſuit Iudæorum ſynagoga, ex qua ipſe eſt ſecundum carnem: In die ſalutiferæ mortis eius, in qua
D proprio ſanguine eccleſiam ſibi deſponſauit. Et in die lætitiæ cordis eius, qua quidem ſalutarem pro nobis mortem oppetens, nos ab hoſtis ſeruitute liberauit: atque ita patris obtemperans uoluntati, lætatus eſt ſpiritu, licet carnis cruciatibus uexaretur. His ſponſa diſcipulas eſt allocuta, diligens id, quod demonſtrari non poteſt, & humanam gloriam fugiens, cupienſque, ut ſponſum ſuum tantummodo omnes admirentur.

Theodoriti.

POST hæc, quæ dicta ſunt, ſponſus rurſum cum ſponſa colloquitur.

E Ecce pulchra es, propinqua mea: ecce pulchra es.
Oculi tui columbæ: præter ſilentium tuum.

SPONSAE iterum admirans pulchritudinem, Ecce, inquit, pulchra es. Tum formam eius per ſingulas partes deſcribit. Atque oculos quidem appellat columbæ, ſpiritalem eorum commendans contemplationem. Quòd non aſpirent ad ea, quæ ſenſibus ſubiecta ſunt, ſed quæ ſurſum ſunt, quærant, ubi Chriſtus eſt, ut inquit Pauls, in dextera Dei ſedens. Admiratur præterea ſilentium eius opportunũ, quod quidem etiam a priſcis commendatur. Quamobrem & in Pſalmis legimus: Poſui Pſal. 38

cuſtodiam ori meo, cum conſiſteret peccator aduerſum me. Et pſallentes dicimus: F
Pſal. 140 Pone, domine, cuſtodiam ori meo, & oſtium circumſtantiæ labiis meis. Et domi-
Eſa. 43 num apud Eſaiam inuenimus non aperientem os ſuum in afflictione ſua. Quippe qui, ut euangelica etiam refert hiſtoria, cum a Pilato interrogaretur, nihil reſpondebat. Laudabat ergo ſponſus ſponſæ ſilentium tempeſtiuum, quo quidem ipſe quoque in tempore uſus eſt.

Pſelli.

HIS ſponſæ uerbis auditis ſpõſus in eius pulchritudinis laudes excitatur. Ecce, inquiens, pulchra es propinqua mea. Pulchra profecto es, inquit, propinqua mea, cum hominum cunctorum animas ſalutem aſſequi cupias. Deinde cum uellet ſin- G
gulas eius partes laudare, ad ipſam, eccleſiam nimirum, loquens, oculi, inquit, tui columbæ. Quemadmodum in hominis corpore multæ ſunt partes, ut pedes, & manus, & ubera, & pectus, & uenter: ſic etiam ſunt in ſancto diuinæ eccleſiæ corpore, cuius caput eſt Chriſtus, qui & ſponſus, ab oculis cœpit coronam contexere. Tu eccleſiæ ſanctæ oculos intellige ſcripta prophetarum acutiſſime intuentium. Cum autem uellet interiores huius oculos collaudare, hæc etiã protulit uerba, ut in ipſa ſerie reperies. Præter ſilentium tuum. Oculos, inquit, tuos exteriores commendaui: interiorum enim laudes nulla aſſequi poteſt oratio.

Trium Patrum. H

ITAQVE ſponſus eam ut omnibus partibus formoſam ſuſpiciens, Ecce, inquit, pulchra es propinqua mea. Pulchra profecto es, quæ mihi propinqua per imitationem euaſiſti: quæque pulchritudinem, quam propter imaginem & ſimilitudinem hauſiſti, efficaci cognitione cumulaſti. Ecce pulchra es etiam, quoniam ad reliquas omnes uirtutes tuas humilitatem adiungis. Hoc igitur pacto cum eam in uniuerſum laudarit, nunc ſingularum partium laudes perſequitur, oculi, inquiens, tui columbæ, præter ſilentium tuum. Oculi, qui & ea, quæ ſub ſenſum cadunt, percipiunt, & ea, quæ mente ſola intelliguntur, ut ſpiritales, comprehendunt. Quia per ipſos omnia, quæ creata ſunt, refers ad laudem creatoris. Sic autem oculi iſti I
tui ſpiritales ſunt, præter tuam de Deo taciturnitatem: (hæc enim magis etiam eſt ſpiritalis) nam in Spiritu ſancto, id, quod omnem cognitionem ſuperat, cognoſcis de Deo, nempe quòd nequeat comprehendi.

Theodoriti.

LAVDAT autem ipſius etiam crines: admiratur & dentes, atque ait.

Capilli tui ſicut greges caprarum, quæ reuelatæ ſunt de Galaad. Dentes tui ſicut greges tonſarum, quæ aſcenderunt de lauacro, quæ omnes gemellis ſunt fetibus, K
& ſterilis non eſt inter eas.

NEQVE per capillos capilli ſunt intelligendi, neque pro dentibus dentes. Sed capilli ea quodammodo ſignificant, quæ in ſponſa haud ita ſunt neceſſaria, quæque ad corpus pertinent. Vita enim capilli & ſenſibus carent. Quaſi dicat: In negotiis etiam humanis, in quibus non poſſumus non implicari, te laudabiliter decoreque geris: caprarumque gregi uideris ſimilis, qui paſcitur in monte Galaad, & propter montis altitudinem inſignis eſt. Hoc autẽ de monte Hieremias propheta,

A Numquid reſina, inquit, non eſt in Galaad, aut medicus nõ eſt illic? Et animaduertendum eſt, ne forte per caprarum gregem intelligantur ii, qui ex peccato reſipiſcunt, & ad pænitentiam redeunt, atque iccirco paſcuntur in Galaad, medicamentaque ſalutaria, & curationẽ conſequũtur: ut ſponſæ partes abiectæ, poſtremæque, & quodammodo mortuæ, illius gregis dotibus comparentur. Dentes tui adeo puri, & ab omni ſuperflua diſputatione, atque iocis, & ſcurrilitate, & mendacio, uerborumque obſcœnitate mundi, atque integri ſunt, ut ſimiles uideantur gregibus tonſarum, quæ, eo, quod ſuperuacaneum erat, reiecto, aſcenderunt de lauacro. Arbitror autem a ſponſo per tonſarum greges eos indicari, qui per baptiſma reciſis peccatis, & lauacro aquæ in uerbo, ut beatus ait Paulus, mundati ſunt. Sic enim Hier.8 Eph.5.
B puris, inquit, dentibus extitiſti, & ab omni uerborum ſorde purgatis, ut eorum uideantur ſimiles, qui recens ſalutari baptiſmate digni ſunt habiti. Porro greges illi gemellos omnes fetus edunt, & ſterilis non eſt in eis: ne te illis uidear comparare, qui poſt ſalutiferum baptiſma, rurſus ad malitiam redeunt, ſed qui datam ſibi gratiam cuſtodiunt, duplicemque tum contemplationis, tum actionis uirtutem pariunt. His ergo ſponſæ partibus collaudatis ad reliquas progreditur.

Sicut funiculus coccineus labia tua, & eloquium tuum decorum.

C PER funiculum coccineum ſponſæ redigit in memoriã Raab meretricem, quæ figuram eius gerebat in ueteri teſtamento. Etenim cum ſpeculatores miſſos a Ioſue, filio Naue ſuſcepiſſet, per illos æterna ſalute digna effecta eſt: habuitque ipſa quoque ſalutis ſignum funiculum coccineum, quem e feneſtra ſuſpẽſum demittere iuſſa eſt, ut Iſraelitæ in urbem ingreſſi, atque illam euertentes, eo ſigno commoniti placarentur, & Raab ſaluti conſulerent. Signum hoc ſponſus in ore ſponſæ, tanquã in feneſtra collocatum intuetur. Et ſicut funiculus coccineus, inquit, labia tua, & eloquium tuum decorum. Duxit enim colorem ex ſanguine meo, & uerba profert ueritatis, quibus tanquam funiculo quodam capiuntur auditores, & uinciuntur. Nam eloquium tuum eos demulcet, & retinet, nec diſcedere permittit, ſed labiis tuis cogit inſeruire. Laudat ipſius etiam genas.

D Sicut cortex, inquiens, mali punici genæ tuæ, extra ſilentium tuum.

SIGNIFICAT ſponſæ ruborem illi inſitum ex uerecundia, propter quam tempeſtiua utitur taciturnitate, celans opportune arcanas myſteriorum rationes, quemadmodum cortex mali punici grana contegit.

Comæ tuæ ſicut greges caprarum, quæ reuelatæ ſunt ex Galaad.

E

Pſelli.

HAEC tanquam cum muliere cum ſponſa loquitur. Quòd ſi uis altius rem indagare: Comæ ſponſæ & uirginis, hoc eſt diuinæ Eccleſiæ ornamenta ex gentium grege eſt multitudo.

Dentes tui ſicut greges tonſarum, quæ aſcenderunt ex lauacro, omnes gemellis fetibus, & ſterilis non eſt inter eas.

DENTES mihi intelligito diuinos doctores ſacroſanctam nobis ſcripturam F
interpretantes, qui detonſis reiectisque carnis ſollicitudinibus, & conſcientiæ lauacro mundati tum animæ, tum corporis puritatem quaſi gemellos fetus habere dicuntur. Sicut funiculus coccineus labia tua,& eloquium tuum decorum. ſponſæ labia rurſus commendat. Tu uero per funiculum, ſilentii dotem accipe: per eloquium uero decorum, diuinam prædicationem. Tu gratia taciturnitatis ſic, inquit, excellis, ut nihil ſuperfluum, nihil abſurdum excidat e labris tuis. Si quid enim aliquando uis loqui, quæ ad fidei promulgationem doctrinamque pertinent, loqueris. Ecce pulchra es propinqua mea, ecce pulchra es. Geminam hic quoque protulit laudem pulchritudinis. Genis enim uultus eius a purpureo modeſtiæ decore collaudatis, animæ quoque commendat pulchritudinem, ut taceam, inquiens, ſilentii decus animæ tuæ. Hæc enim extrinſecus quidem iucundum ſpectaculum præbent, intus autem præſtantiam cotinent ſingularem. G

Come tuæ ſicut greges caprarum, quæ reuelatæ ſunt ex Galaad.

Trium Patrum.

COGITATIONES ſcilicet tuæ,quæ ad actionem,quique in ſpiritu ad contemplationem pertinent, ſermones, & rerum diuinarum, quæ cognitionem ſuperant, ſtudia, ex mente tua (ut ex capite comæ) ſpiritaliter omnia naſcuntur: & ad ea, quæ in carne mundoq; ſunt, ſenſu,carent, uti florentes caprarum pili, quæ reuelatæ ſunt ex monte inuiſibili Galaad; quæ nimirum retectæ ſunt ex tenebris malitiæ, & ignorantiæ,& impietatis, ex quibus ad ueritatem,& ſcientiam, & pietatem quaſi demigrarunt,per euangelium, quod fidelibus futurum iudicium atteſtatur.Galaad enim ſi interpreteris, teſtimonii ſignificat migrationem. H

Dentes tui ſicut greges tonſarum, quæ aſcenderunt de Galaad, omnes gemellis fetibus, & ſterilis non eſt inter eas. I

MEDITATIONES tuæ, quibus tanquam dentibus quibusdam corporea legis tum ſcriptæ tum naturalis craſſitudo in ueros ſenſus extenuatur, & ad eſum ſpiritalem idonea redditur, caprarum tonſarum inſtar, falſis omnibus opinionibus amputatis, reiectisque,circa ueritatem ſolam immorātur:& quaſi lauacro purgatæ a terrenis iſtis atque carnalibus ſublimes ad ſpiritalia atque cæleſtia conſcenderunt. Omneſque per ſupradictas leges geminos uirtutum fetus tum dictis tum factis edunt. Et ſterilis atque inutilis cogitatio non eſt in eis.

Sicut funiculus coccineus labia tua,& eloquium tuum decorum.

VERVM ſermonem,inſtar funiculi dimenſi,atq; coccinei, promunt labra tua. K
Quamobrem eloquium tuum omnino decorum eſt.

Sicut cortex mali punici genæ tuæ, extra ſilentium tuum.

CORTICI ſcilicet mali punici ſimiles ſunt genæ tuæ, ut ſeueritatis amantes, atque ab omni diſſolutione remotæ, quando etiam non taces. Licet enim in congreſſibus mutuiſque ſermonibus iucunditas ineſſe ſoleat, tu tamen propter tuam in illis quoque temperantiam, quod profuſum ac diſſolutum eſt reprimis.

Sicut

A Sicut turris Dauid collum tuum, quæ ædificata eſt in Thalphioth. Mille clypei pendent ſuper eam, omnia iacula fortium.

Theodoriti.

PRO Thalphioth Aquila poſuit, propugnacula: Symmachus autem, altitudinem. Quemadmodum igitur, inquit, turris a Dauid ædificata, ſuperat propugnacula, in quibus conſtructa eſt, ſublimisque extat, atq; conſpicua: ita collum tuum excelſum eſt, & ſublime, altaq; circumſpicit, & contemplatur. Neque enim brutorum more pronum in terram deſpicit: neque in uentrem uergens, ſues imitatur: ſed
B erectum atque arduum eſt, & mille clypeos gerit, atq; fortium omnium iacula. Hic autem numerus pro qualibet multitudine poſitus eſt. Habet collum tuũ, quod caput tuũ, & faciem ſuſtinet, omnes aliorum doctrinas, quibus tanquam iaculis cunctos aduerſarios transfigis. Habet item clypeos multos, quibus protegeris, & ignita hoſtis tela extinguis. Munita enim es ſpiritus armatura, & facile hoſtes uulneras, cum omnibus fortium ſagittis abundes: Eosque modo per prophetas, modo per apoſtolos redarguis, atque ipſorum retegis imbecillitatem.

Sicut turris Dauid collum tuum.

C

Pſelli.

ET hæc muliebri more cum ſponſa loquitur. Cum enim uellet collum eius uehementer laudare, turri illud celſiſſimæ comparauit, quæ a diuino Dauide in Thalphioth fuerat exædificata ad curruum omnium defenſionem, cum externis bellis finem impoſuiſſet. Tu uero mihi, princeps Stephephore, ſanctæ eccleſiæ collum magnum Paulum intellige, qui caput omnium Chriſtum geſtauit, & ſi quos alios illi ſimiles didiciſti. Ex his enim ſuſpenſi ſunt ordines corporis expertium, quos hic mille clypeos uocat. Neque uero cur mille dixerit, quæras. Solet enim ſcriptura eo uocabulo frequenter uti. Sicut, inquit, lex oris tui ſuper millia auri, & argen- *Pſal. 118*
D ti. Et alibi, millia, inquit, lætantium. *Pſal. 67.*

Sicut turris Dauid collum tuum quæ ædificata eſt in Thalphioth.

Trium Patrum.

SICVT turris Dauid, eſt interior mentis tuæ tum actione, tum contemplatione maxime præſtantis ratio, quæ per uirtutem diuinis mandatis ædificata eſt ſuper propugnacula, id eſt, ſuper aduerſarii tentationes. Tollitur autem per ſcientiam in altitudinem ſpiritalis contemplationis. Dauid enim ſignificat, manu ſtrenuus &
E acer uiſu. Collum autem eſt ratio, ut dictum eſt. Nam illud: Quæ ædificata eſt in Thalphioth, Aquila quidem uertit ſuper propugnacula: Symmachus autem, in altitudinem. Vnde ex iis quæ dicta ſunt patet, ſponſæ rationem actione quidem hoſtis conſilia ſuperare: contemplatione uero tolli ad ueræ cognitionis ſublimitatem. Mille clypei pendent ſuper eam. Horum uidelicet actiones decies diuina præcepta multiplicantes; quæ rurſus per legem naturalem decies multiplicatæ numerum explent millenarium; & tanquam clypei, quibus ab hoſtis ſagittis inuulnerabilis conſerueris, ab ea parte, quæ in te eſt ratione prædita, tanquam e collo dependent: per hanc enim anima quærit bonam Dei uoluntatem: ac parti quidem concupiſcenti

perſuadet, ut eam deſideret: iraſcenti uero, ut pro illa depugnet, & ex rationis præ F
ſcripto ad bonum diiudicandum utatur: loquendi autem facultatem adhibeat, ad ipſum promulgandum: gignendi uero uim ad idem adaugendum. Ex decem his facultatibus, nempe rationabili, concupiſcibili, iraſcibili, quinque ſenſibus, pronunciandi, gignendique ui conſtat lex naturalis, quæ ad bonum peragendum, decem diuinis præceptis id illi ſuggerentibus, adiuuatur. Atque hæc quidem decem præcepta, quæ lege ſcripta comprehenduntur, dum ea ipſa factis exequitur, decies multiplicans lex naturalis, numerum centenarium abſoluit. Actionesque iterum per ſubiectas ipſis decem facultates decies multiplicando millenarium implet. Et hoc modo, ut dictum eſt, mille pendentes clypei ſignificant legem tum ſcriptam, tum naturalem, quæ ſibi mutuo ſunt ornamento, dum ex ea ſponſæ parte, quæ rationis eſt compos, tanquam ex collo ipſius dependent, eamque ab omnibus hoſtium inſidiis protegunt. G Neque uero clypei tantum pendent ſuper eam, uerum etiam omnia fortium iacula, quæ quidem ſunt diſciplinæ a ſanctis & cæleſtibus uirtutibus ſponſæ per contemplationem ſubminiſtratæ, quæ contra ſpiritus nequitiæ tanquam iacula coniiciuntur ad eorum machinas aduerſus ſponſam inſtructas euertendas. Sed quia rationis quæſtionibus a ſanctis angelis edocta eſt, quo modo inſidiantes ſibi debeat iaculari, ideo hæ diſciplinæ, tãquam ex collo, ex ratione ipſius dicuntur dependere.

Duo ubera tua, ſicut duo hinnuli gemelli capreæ, qui paſcuntur in liliis, donec aſpiret dies, & inclinentur umbræ. H

Theodoriti.

HAEC intelligimus eodem pacto, quo ſuperiora: ut per ubera rurſum doctrinæ fontes accipiamus, qui ſingulis ætatibus congruẽtia ſubminiſtrent, aliis quidem lac, aliis autem ſolidum cibum. Et iccirco hinnulis capreæ ubera ſponſæ dicit eſſe ſimilia, acute intuendi, & contemplandi uim ipſorum admirans. Hinnulos autem
1.Cor.13. dicit, & capreæ, quoniam, ut beatus inquit Paulus, nunc cognoſcimus ex parte. I
tunc autem cognoſcemus, ſicut & cogniti ſumus. Et quia nunc ex parte cognoſcimus, & ex parte prophetamus, hinnuli capreæ uocantur doctrinæ ubera. Cum autem, quod perfectum eſt, uenerit, tunc deſtruetur id, quod ex parte eſt. Paſcuntur autem inter lilia, quia herbam odoriferam, id eſt, ſpiritus doctrinã percipiunt. At Symmachus dixit, flores paſcere. Eos enim, qui facti ſunt digni, ut ſint ſpiritus flores, ubera ſponſæ, ex quibus doctrinæ latices fluunt, paſcunt, & nutriunt, donec aſpiret dies, & æſtus, hoc eſt, uitæ labores, deſinant: & inclinentur umbræ, id eſt, negocia præſentia, quæ umbris, ut dictum eſt, comparantur, finẽ habeant. Ita ſponſæ membris collaudatis,

Vadam, inquit, mihi ipſi ad montem myrrhæ, & ad collem turis. K

QVANDO, inquit, adeo decora es, adeo formoſa, adeo pulchritudine excellens, & amoris erga me uulnere ſauciata, pro te mortem oppetam, & myrrhæ montem ſponte conſcendam. Sed iterum ſurgam, & reuertar ad collem turis: ut per myrrham mortem ſignificet: per tus autem naturam diuinam. Quærendum eſt igitur, cur montem, de morte loquens, dixerit: collem autem de diuinitate. Quia illud tam excelſum, atque arcanũ eſt, ut ab homine animo & cogitatione nequeat com-

A comprehendi: cum in forma Dei eſſet, non rapinam arbitratum eſſe, ſe eſſe æqualem Deo, ſed exinaniſſe ſemetipſum formam ſerui accipientem, & in ſimilitudine hominum factum, & habitu inuentum ut hominem, humiliaſſe ſemetipſum uſq; ad mortem, mortem autem crucis. Vt autem ad propriam gloriam rediret, & clarificaretur ea gloria, quam habuit antequam mundus fieret, id uero nec magnum, nec laborioſum, immo facile admodum fuit. Iccirco montem myrrhæ dixit, collem autem turis, ut hoc ſibi facile demonſtraret: illud autem arduum in primis propter humanitatem. Itaque cum ad mortis cruciatum appropinquaret, nunc, inquit, anima mea turbata eſt. Et, Pater, ſi poſſibile eſt, tranſeat a me calix iſte. Et rurſum ſubiicit: Et quid dico? Pater ſalua me ex hora hac. Sed propterea ueni in horam B hanc. Id hoc etiam loco ſignificans, uadam, inquit, mihi ipſi ad montem myrrhæ, & ad collem turis. Vtrumque enim libens facio, nulla ui, nulla coactus neceſſitate. Poteſtatem enim habeo ponendi animam meam: & poteſtatem hebeo iterum ſumendi eam. Nemo tollit eam a me: Sed ego pono eam a me ipſo, ut iterum ſumam illam.

Philip. 2. *Ioan. 12* *Ioan. 10*

Duo ubera tua, ſicut duo hinnuli capreæ gemelli, qui paſcuntur inter lilia.

Pſelli.

C E T hoc conuenienter ad mulieris decorem extrinſecus dictum eſt. Intrinſecus uenerabilem continet expoſitionem, & gratiam. Gemina enim diuinæ eccleſiæ ubera intellige ſanguinem & aquam illam ſanctam uerbi & ſaluatoris, ex quibus animæ fidelium ſalutem hauriunt.

Donec aſpiret dies, & moueantur umbræ uadam mihi ipſi ad montem myrrhæ, & ad collem turis.

IN his innuit cruciatus & mortem ſaluatoris. Hos enim tu per myrrhæ montem intellige. At per collem turis intellige gloriam ipſius, qua pater deſuper eum & ſoD lum illuſtrauit. Totum hoc igitur, quod loquitur uirgini, factum eſt. Age tu mecum, qui cruci affixus ſum, crucifigere, ut magna item a patre gloria mecum afficiare. Sponte enim uolo ego ſane mortem oppetere, ut fidelibus diem ſalutis aſpirem, & umbras diſcutiam impietatis. Mihi, inquam, ipſi uadam, hoc eſt, uolens ac libens. Verum quia ſcit ipſam ſecum eſſe crucifixam, & omnibus præceptis ſuis obtemperaſſe, rurſus eam commendat his uerbis:

Tota pulchra es, propinqua mea, tota pulchra & macula non eſt in te.

E Trium Patrum.

A C tale quidem eſt collum tuum. Duo uero ubera tua ſicut duo hinnuli capreæ gemelli: Moralis uidelicet, & naturalis doctrina, ex quibus ueluti uberibus lac infantulis adhuc ſuggerens, eos alis & nutris ad perfectionem, ex te ſimul fluunt: utpote quæ nec mores ſine ratione doces: nec rationem ſine moribus. Quamobrem capreæ aſſimilata es tum propter acumen in contemplando, tum propter curſus celeritatem in peragendo. Hinnuli, inquit, qui paſcuntur inter lilia, quouſque dies aſpiret, & inclinentur umbræ. Diſciplinæ uidelicet moralis & naturalis, quæ in animabus

mabus ab omni uitæ ſollicitudine remotis, dum impertiuntur, coaleſcunt, & incrementum accipiunt, donec clariſſimus ille futuri temporis dies illuceſcat, & omnia, quæ umbris ſunt inuoluta, pertranſeant. Verum, quoniam in carne ueniens ego ſponſus tuus te ita formoſam reddidi, iam uadam mihi ipſi ad mōtem myrrhæ, & ad collem turis. id eſt, ſponte mea ad mortis, tanquā ad montis myrrhæ, ſublimitatem, quæ quidem eſt crux, proficiſcar. Voluntaria enim per crucem mortis ſuſceptio communem omnibus animalibus ab ea abhorrentis naturæ infirmitatem ſuperauit. Et rurſum uadam ad me ipſum, ad patrem rediens, a quo exiui, & in mundum ueni. Qui ſane pater per collem intelligitur, quoniam, ut cauſa, maior eſt me unigenito, & Spiritu ſancto, qui ſumus illi conſubſtātiales. Mortalitatis enim ſymbolum eſt myrrha, tus autem diuinitatis. Quare illud: uadam mihi ipſi: tum uoluntarium per crucem ad mortem aditum ſignificat: tum diuinitatis celſitudinem per reditum ab humilitate noſtra ſuſcepta ad ſeipſum Deum uerbum, dum ad patrem uadit. Sic autem, inquit, uadam, quoniam opus patris, quod ad te pertinet, perfeci. Etenim F G

Tota pulchra es, propinqua mea, & macula non eſt in te.

MENTE nimirum, & anima, & carne pulchra es: carne quidē, ut per actionem a uariis perturbationibus purgata, & uirtutum moribus excellens. Anima autem ut ab omni improba cupiditate ſeiuncta, & ſermonibus decorata mandatorū. Mente uero, ut ab exilibus etiam cogitationibus liberata, ac ſplendida, & per gratiam in Spiritu ſancto diuina effecta. Et propterea macula non eſt in te, quæ mihi ob perfectionem propinqua es. H

Theodoriti.

Tota pulchra es propinqua mea, tota pulchra es, & macula non eſt in te.

Eph.5. HAEC beati Pauli uerbis ſimilia ſunt; cum de ſponſo loquens, ut exhiberet, inquit, ipſe ſibi glorioſam eccleſiam, non habentem maculam, aut rugam, aut aliquid eiuſmodi: ſed ut ſit ſancta, & immaculata. Immaculata autem & pulchra euaſit, quia propinqua ſponſi effecta eſt, atque ita omnes ſplendores ſuſcepit, & lucida ex ipſa luce reddita eſt. Vtinam nobis etiam concedatur, ut reuelata facie glo- I
2.Cor.3 riam domini ſpeculantes, in eandem imaginem transformemur a claritate in claritatem tanquam a domini ſpiritu, qui cum Patri, & cum Sancto ſpiritu gloria in ſæcula ſæculorum. Amen.

BEATI THEODORITI EPISCOPI CYRENSIS IN CANTICA CANTICORVM INTERPRETATIONIS LIBER TERTIVS.

ORANDVM eſt nobis; diligenter, inquam, & ſtudioſe orandum eſt, ut ocu li noſtri columbæ fiant: quibus ſpiritaliter intuentes, & litteræ uelum transuolantes, myſteria recondita dilucide interpretemur. Neque enim aliter fieri poteſt, ut B diuinæ ſcripturæ, in primiſque Cantici canticorum intelligentiam conſequamur; niſi eum, qui ſcriptoribus illis largitus eſt ſpiritum, gratiæ radiis oculos noſtros illuſtret, & ſenſum reconditum aperiat. Age ergo auxilio illius, qui reuelat myſteria, ut ſapiens ait Daniel, implorato, ad inſtitutam interpretationem, ſcripti ſequentes ordinē, accedamus. In fine ſuperioris orationis ſponſum audiuimus ſponſæ pulchritudinem ſic admirantem, ut ſingulas eius partes laudibus efferret, & totam ipſam denique ut immaculatam commendaret. Nullam enim habet maculam, neque rugam, aut aliquid eiuſmodi, ut beatus inquit Paulus, animarum uirtute perfectarum chorus. Hic autem ſponſam appellans, uocat eam de libano. *Dan.2* *Ephe.5*

C Veni, inquiens, de libano, ſponſa mea: ueni de libano, uenies, & tranſibis a principio fidei, a capite Sanir, & Aermon, de cubilibus leonum, de montibus pardorū.

HAEC mihi cum illis uidentur congruere, quæ in 44. Pſalmo ad ſponſam dicta ſunt: Audi filia, & uide, & inclina aurem tuam, & obliuiſcere populum tuum, & domum patris tui: & concupiſcet rex ſpeciem tuam. Quoniam ipſe eſt dominus Deus tuus. Nam illic quoque monetur ſponſa, eique datur conſilium, ut obliuiſcatur populum ſuum; aliter enim ſponſum, niſi id fecerit, nulla ratione pulchritudinem eius concupiturum. Porro populum eius, & domum patris appellat antiD quos mores, de quibus beatus Paulus, Eramus enim, inquit, aliquando & nos inſipientes, increduli, errantes, ſeruientes deſideriis, & uoluptatibus uariis, in malitia, & inuidia agentes, odibiles, odientes inuicem. Cum autem benignitas, & humanitas apparuit ſaluatoris noſtri Dei, non ex operibus iuſtitiæ, quæ fecimus nos, ſed ſecundum ſuam miſericordiam ſaluos nos fecit per lauacrum regenerationis, & renouationis Spiritus ſancti, quem effudit in nos abunde: & quæ ſequuntur. Hic autem de libano uocat eam, & de Sanir, per libanum quidem ſignificans cultum idolorum: per Sanir autem, quod eſt lucernarum uia, legis inſtituta. Lucerna enim eſt lex, quæ in nocte fulget. Sol autem Chriſtus, ut qui ſplendet in die. Quapropter & Deus per prophetam, timentibus, inquit, me, orietur ſol iuſtitiæ, E & ſanitas in pennis eius. Subiicit autem: Et Aermon montem, per ipſum legem indicās. Nam magnus Dauid in Pſalmis, ſicut ros, inquit, Aermon, qui deſcendit ſuper montes Sion: hoc eſt, legis præcepta, quæ ſuper montibus ſion tradita ſunt. Montes autem uirtute perfectos uiros debemus intelligere, qui excelſi ſunt, & inſignes, & diuino ſenſu præcellunt. Eos igitur ſponſus uocat de libano, qui idolorum cultui deſeruiebant. Illos autem de Sanir & Aermon, qui legis rorem, & diuinorum mandatorum lumen acceperant. His addit: de cubilibus leonum; de montibus pardorum. Leonum quidem cubilia uocat audaciſſimos, & furore inſanientes Iudæos: Pardos autem gentilium ſapientes, qui orationis copia, & argumentorum *Tit.3* *Mal.4* *Pſal.132*

mentorum artificio contegentes falſitatem, homines rudes ac ſimplices decipiebāt. F
Cum ita uocaſſet ſponſam, eamque diuerſis e montibus congregaſſet, ac per fidem illi ſalutem tribuiſſet, pulchritudinem illius inde conceptam intuitus ſic ipſam alloquitur.

Vulneraſti cor noſtrum, ſoror mea, ſponſa, uulneraſti cor noſtrum in uno oculorum tuorum, in uno torque colli tui.

ILLVD, uulneraſti, a Symmacho uerſum eſt, excitaſti. Hoc autem dicit: Ambo quidem oculi tui ſunt admirandi, ac ſpiritales, & columbæ merito nominati. Sed alter eorum, qui diuina contemplatur, qui philoſophatur de Deo, qui recondita myſteria contuetur, cor meum ſtupore afficit. Et cum omnia colli tui ornamenta ſuſpicio. Per hæc autem uirtutes eas intelligit, quæ in actione conſiſtunt, collum enim diuinorum mandatorum iugum ferens iuſtitiæ ſulcos infindit ac dirigit. Cum igitur reliqua uirtutum ornamenta in collo tuo ſplendentia ſuſpicio atque commendo, tum in primis unum admiror & obſtupeſco. Ac pulchritudinem ſuſpiciens tum unius torquis tui, tum oculi diuina hæc intuentis, amore uulneratus ſum tuo. Quæramus autem, quodnam ſit unum ornamentum illud, quod ſponſæ collo circundatum ceteris antecellit, diſcamusque a ſancto Paulo, qui manent, inquit, fides, ſpes, caritas, tria hæc; maior autem horum eſt caritas. Et rurſum: Plenitudo ergo legis eſt dilectio. Et alibi: uniuerſa lex & prophetæ pendent ex eo: Diliges dominum tuum ex toto corde tuo: & proximum tuum ſicut teipſum. Torquem hunc ergo ſponſæ ſponſus admiratur. Ipſius quoque oculum unum ita ſuſpicit, ut alterum minime contemnat. Iam enim utrumque collaudauit. Sed rerum intelligibilium contemplationem ſenſibilium cognitioni longe anteponit. Vulneraſti ergo cor meum, id eſt, tali oculo prædita, & eiuſmodi torque decorata me in amorem ac deſiderium tui concitaſti.

(Margin: G; 1.Cor.13; Rom.13; Matth.22; H)

Pſelli.

TVM ad maiorem hanc gloriam inuitat. Veni de libano ſponſa. Age de libane uenies. Quando, inquit, uenisti ad myrrhæ montem, & ad collem turis mecum conſcendiſti: hoc eſt, mecum paſſa es, & ſimul gloriam accepiſti, age de libano ad ſublimiora quædam perfectionis loca celeriter aſcende. Nec mecum deſinas progredi longius declinatis pardorum leonumque cubilibus. Hoc autem re ipſa & factis cum eſſet expletum, & ſponſa cum Chriſto puro ſponſo ſimul exaltata eſſet, amici progreſſione uirginis obſtupefacti, ſic eam canentes ſunt allocuti. I

Vulneraſti cor noſtrum ſoror noſtra, ſponſa.

DE Deo nos quiddam amplius docuiſti, dum oculum animæ tuæ, o ſponſa, ardenter in uerbo & ſponſo defixum, dumque animæ tuæ collum leui Chriſti iugo ſubditum contuemur. Vere cor noſtrum, inquiunt, excitaſti, poſteaquam ex te didicimus uerbi incarnationem. Atque ad hunc quidem modum amici uirginem collaudarunt. K

Trium Patrum.

SED quoniā tota es adeo pulchra, ueni de libano ſponſa, ueni de libano. Ad me, qui cōprehendi nequeo, progredere ſemper ex fide, (quæ quidem Deo non aliter actus, id autem eſt libanus, offertur) per ſpem proficiēs ad caritatē, propter quam ego factus

A factus ſum homo & tu efficeris Deus. Etenim uenies, atq; peruenies ab initio fidei, a capite Sanir & Aermon: Et uenies quidē ad me cum omni caritate: peruenies autem uehementi cum impetu per fornacem uariarum tum carnis, tum mundi tentationum ſpe confirmata. Sic autē uenies, & peruenies, quoniam ad me, non per incredulitatem, ut primus homo, qui ſpe diuinitatis deceptus eſt, iter facere cœpiſti, ſed per fidem, quæ quidem fides, ut caput, principium eſt ad uirtutem ducentis uiæ, quam indicat Sanir, cuius interpretatio eſt, lucernæ uia. Et per ſpem ut ſubleueris & recreeris ab onere atque æſtu grauium laborum & moleſtiarum. Quod per Aermon intelligitur, quam quidem uocem rorem interpretamur. Atque ita cubilia leonum, pardorumque montes incolumis euitabis: conſenſum uidelicet carnalium
B uoluptatum, quæ leonum inſtar magno impetu in te, ut a uirtute deficias, ruunt: Et tentationes illas quæ ex uirtutis præſtantia, tanquam ex altis montibus, ut arrogantia efferaris, tibi ſtruunt inſidias fraudulenter. Quod quidem pardorum uarietas indicat. Venies, & peruenies, & ſeruaberis, ut dictum eſt. Quoniam uulneraſti cor noſtrum, ſoror mea, ſponſa. Quia ſcilicet in amorem & deſiderium tui concitaſti tres unius diuinitatis perſonas, cui mente, ratione, & ſpiritu placuiſti, o quæ mihi inter carnis coniunctionem es ſoror: propter uoluntarium autem caritatis uinculum, atque unionem ſpiritus, deſponſata es mihi (qui ſum una ex tribus perſonis) unigenito nimirum patris filio. Etenim cum ſancta ſcriptura plurali utitur numero loquens de Deo, ſanctiſſimas illas indicat tres perſonas, myſtice ſignificans modum
C ſubſtantiæ ſacroſanctæ illius initioq; carentis unitatis. Quia unitas in trinitate, & trinitas in unitate Deus eſt. Et rurſus; uulneraſti cor noſtrum: hoc eſt in tui deſiderium inflammaſti, tum in uno oculorum tuorum, mente ſcilicet tua, qua res intuēs intelligibiles, me ueritatem, atque omnium intelligibilium finem cognitione perpetua contemplaris: tum in uno torque colli tui, ratione uidelicet tua, qua tu ueluti ornamento colli decorata in cunctis actionibus, me ſummum bonum, & finem omnium, ſequeris, & re ipſa benignitatem meam experiris. Sponſus enim Chriſtus eſt ipſa ueritas, & ſummum bonum. Ac ueritas quidem eſſe intelligitur, quatenus per eſſentiam eſt immutabilis: ſummum autem bonum quatenus ex operibus beneficus demonſtratur.

D

Quàm pulchræ factæ ſunt mammæ tuæ, ſoror mea, ſponſa. Quàm pulchra facta ſunt ubera tua a uino. & odor ueſtimentorum tuorum ſuper omnia aromata.

Theodoriti.

EX uino enim ſpiritali, & myſtico poculo maiorem hauriunt puchritudinem ubera tua. Vbera autem eſſe doctrinæ fontes iam expoſuimus. Veſtimenta tua ſunt ornatiſſima, eorumque odor omnium fragrantiam aromatum ſuperat. Me enim
E ſponſum induiſti, idque antea teſtatus eſt Eſaias, Exultet inquiens, anima mea in domino. Induit enim me ueſtimento ſalutis & indumento lætitiæ circumdedit me. *Eſa.16*
Iſta tua ueſtimenta tantum emittunt ſuauitatis, ut fragrantia ex illis paſſim diffuſa; uirtutem legalem, quæ per aromata metaphorice ſignificatur, antecellat. Vocat autem illam non ſolum ſponſam, ſed etiam ſororem, quādoquidem beatus etiam Paulus, ut ſit, inquit, primogenitus in multis fratribus. Et ipſe dominus cum reſurrexiſſet, mulieribus ad ſepulcrum ſtantibus, ite, inquit, dicite fratribus meis & Petro: ecce præcedo uos in Galileā. Ipſius eſt ergo & ſoror, & ſponſa, & propinqua. Propinqua quidem, iuxta illud. Adhæſit anima mea poſt te. Sponſa autem, quoniam ab ipſo *Rom.8* *Matth.28* *Pſal.62.*

ipſo doctrinæ ſemina ſuſcipiens parit pietatis fructum. Soror uero quia, quantum attinet ad humanitatem, eadem eſt natura circumdata. Manet igitur illam, & laudationem proſequens, ait: F

Fauum diſtillant labia tua, ſponſa: mel, & lac ſub lingua tua: & odor ueſtimentorum tuorum ſicut odor turis.

1.Cor.12 OPERAE pretium eſt, his adiungere ea, quæ docet apoſtolus, Sicut, inquiens corpus unum eſt, & membra habet multa: omnia autem membra corporis unius cum ſint multa, unum tamen corpus ſunt: ita & Chriſtus. etenim in uno ſpiritu nos omnes in unum corpus baptizati ſumus, ſiue Iudæi, ſiue gentiles, ſiue ſerui, ſiue liberi: & omnes in uno ſpiritu potati ſumus. Nam & corpus non G
eſt unum membrum, ſed multa. Et paulo poſt: Quòd ſi eſſent, inquit, omnia unum membrum, ubi corpus? Et rurſum: Vos autem eſtis corpus Chriſti, & membra ex parte. Ex multis igitur membris conſtans eccleſia corpus unum abſoluit. Itaque cogitemus, in ea quoſdam oculorum, quoſdam aurium, quoſdam labiorum locum obtinere. Quamobrem ſponſus, Fauum, inquit, diſtillant labia tua: mel, & lac ſub lingua tua. Eccleſiæ doctores ſignificat, qui piam tradunt diſciplinam, & quaſi fauos apum in labris gerunt, & mellis diffluunt ſtillis. Nec uero mel tantum habentes, ſed etiam lac, cuique cibum promunt ſalutarem, & cum infantibus commodum, tum perfectis etiam congruentem. Iam faui mellis, qui in doctorum geſtantur labris, ſunt diuinæ ſcripturæ, quæ continent apes tum ceræ, tum mellis H
effectrices, ſacros nimirum prophetas, & apoſtolos, qui per ſpiritus ſancti prata uolitantes, & diuinarum ſcripturarũ conſtruentes cellas, eaſq; doctrinæ melle ac nectare diſtendentes utilitatem ad nos tranſmiſerunt. Ac ceræ quidem littera uidetur ſimilis, melli uero ſenſus, qui in eo reconditus eſt. Huius mellis ſtillæ piorum doctorum e labris manant: eorum item e lingua lac fluit indigentibus lacte. Sed rurſus in admiratione ueſtimentorum ſponſæ commoratur:

Et odor ueſtimentorum tuorum, ſicut odor turis.

SPONSVM ipſum ſponſæ factum eſſe indumentum iam diximus. Teſtis eſt
Gal.3 beatus Paulus, Quicunque in Chriſtum, inquiens, baptizati eſtis, Chriſtum induiſtis. I
Sponſus autem & Deus eſt æternus, & homo in extremis diebus ex ſancta uirgine natus, qui manens id, quod erat, aſſumpſit quod noſtrum eſt, ſponſamque olim nudam induit. Quamobrem ad eam, odor, inquit, ueſtimẽtorum tuorum ſicut odor turis. Chriſtum enim induta eſt, qui Deus eſt, & homo. Diuinitatem autem indicat tus, quod Deo ex legis ueteris inſtituto offerebatur.

Pſelli.

Quàm pulchræ factæ ſunt mammæ tuæ, ſoror mea ſponſa: Quàm pulchra facta ſunt ubera tua a uino.

HIC rurſum laudat diuinæ eccleſiæ uberum, hoc eſt diſciplinarum incrementum. K
Cum enim, ut mater liberorum amantiſſima, eos, populum ſcilicet ex gentibus enutritũ, ad diuinæ ætatis menſuram uideat perueniſſe, nec amplius in ſancta fide balbutire, aut hæſitare, pro lacte uinum effundit quotidie, altiora illis ſuggerẽs inſtituta. Prius enim, ut rudiores, docebat eos, ut patrem, & filium, & ſpiritum ſanctum Deum unum adorarent. Quod quidem erat ueluti doctrinæ lac. Nunc autem monet, ut modeſtiam, caſtitatem, temperantiam amplectantur, ut iuſtitiam diligant. Quæ quidem ſunt ueluti doctrinæ uinum.

Et

A Et odor ueſtimentorum tuorum ſuper omnia aromata.

QVEM enim ex te ueſtimentorum amictum gero, ex iis, inquam, ſacrificiis, quæ mihi abs te offeruntur, illud arbitror omnibus aromatibus præſtare.

Fauum diſtillant labia tua, ſponſa.

DOCTRINA enim, qua nutris filios tuos, fauo & melle dulcior eſt.

Mel & lac ſub lingua tua.

NEQVE enim eadem omnes ratione alis, ſed pro ſua quemque natura atque
B ætate. Nam imbecilliores lacte paſcis, melle autem perfectiores.

Odor ueſtimentorum tuorum, ſicut odor turis.

CVM eccleſiæ ueſtimentorum odorem ſuperius cunctis aromatibus antepoſuerit, nunc turi ſimilem & parem eſſe pronunciat. Tus autem eſt omnium aromatum præſtantiſſimum.

Trium Patrum.

Quàm pulchræ factæ ſunt mammæ tuæ, ſoror mea ſponſa.

C MIRVM in modum profecto diuina ſunt pulchritudine decoratæ, ſpeculatio nimirum, & actio, quibus tanquam mammis non præter naturam, nec ſuper naturam, ſed ſecundum naturam uerbis & moribus, tanquam infantes, animas ad pietatem alis, quas in his inſtituendas ſuſcepiſti.

Quàm pulchra facta ſunt ubera tua a uino.

HAEC quippe tam mirifice effecta ſunt pulchra ex diuinitate tibi gratis conceſſa, a qua tanquam a uino efferuntur ipſa tum per aſſiduam ueritatis cognitionē, tum per firmam boni effectricem fidem. Hinc etiam diffunditur odor ueſtimentorum tuorum ſuper omnia aromata. Veſtimenta autem ſponſæ, quæ quidē magnus
D apoſtolus Paulus electis Dei ſanctis, ut induant, præcipit, ſunt benignitas & humilitas: quæ primo quoque homini diuinum mandatum aſſignauit, quo illi præſcriptum fuit, ut bonum ageret, idque per humilitatem cuſtodiret. Huius autē tranſgreſſio exuit illum ſpe diuinitatis allectum, & naturam contra ſe ipſam efferauit. Hanc uero Deus uerbum rurſus induit exemplo ſuo. Humilitatis enim normam oſtendit nobis; nam cum in forma Dei eſſet, ſemetipſum exinaniuit, formam ſerui accipiens. Benignitatis autem, quia pro ſalute noſtra, qui ſontes eramus, innocens ipſe mortem ſubiit. Quamobrem & odor ueſtimentorum in illis, qui hæc animo ſunt induti, utpote qui benignitatem & immutabilitatem Dei præ ſe ferant, & propterea diuini ſint, quòd eiuſmodi amicti ſint indumentis, eſt ſuper omnia aro-
E mata. Nihil enim comparari poteſt fragrantiæ diuinitatis, quam Deo deſponſata non per naturam obtinet, ſed per gratiam adipiſcitur. Ac ueſtimenta quidem tua talem emittunt ſuauitatem. Cetera uero quid?

Gal. 3

Philip. 2

Fauum diſtillant labia tua, ſponſa: mel, & lac ſub lingua tua.

DOCENDI rationem ac modum ſeruant labia tua ſic inſtructum, ut ab apicula fauum confectum cernimus. Neque enim unica ratione cunctis audientibus affers utilitatem: ſed pro cuiuſque modulo te ſingulis accōmodas, ut & perfectioribus, & rudioribus ſatisfacias. Ac mentem quidem eorum, qui ſunt perfecti diui-

nioribus uerbis, tanquam melle, dulciſſimam reddis. Qui uero rudes, tyronesque F ſunt, eorum animos tanquam lacte naturalibus exples inſtitutis. Duplex hæc igitur nempe diuinior & humanior docendi ratio ita uiget ſub lingua tua, ut eas haud intempeſtiue promas, ſed opportune atque accommodate ad eorum, qui inſtituuntur, utilitatem.

Et odor ueſtimentorum tuorum ſicut odor turis.

FRAGRANTIA ſcilicet operum tuorum, quibus tũ uires naturaliter promis, tum in agendo ex mentis præſcripto mores quaſi ueſtimenta quædam indueris, diuinæ prouidentiæ, quæ cunctis in rebus cernitur, ſuauitati ſimilis eſt: cum ad imitationem Dei, ſalutis multorum curam geras. Propria enim ratione quadam G tus ad honorem Dei refertur. Ac quemadmodum tus ex proprio odore, ſic Deus ex rerum omnium prouidentia, & ſingulorum animi affectio ex operibus indicatur. Sed cum paulo ante odorem ueſtimentorum ſponſæ ſuper omnia aromata eſſe dixiſſet, nec quo modo id eſſet, declaraſſet, hic illud oſtendit, dum odorem illum turis odori ſimilem dicit eſſe. Nam ſicut tus accenditur ad gloriam Dei: Deus autem ſine ulla comparatione eſt rerum omnium præſtantiſſimus; ſic opera, quæ ad diuinæ fiunt bonitatis imitationem, reliquis omnibus antecedunt.

Hortus concluſus ſoror mea ſponſa: hortus concluſus: fons ſignatus. H

Theodoriti.

HORTVM nominat ſponſam, ut quæ non unnm pietatis uirtutisque fructũ, ſed multos & uarios ferat. Concluſum autem, quòd munitus ſit, nec inſidiis ex-

Pſal. 79 poſitus. Nam portæ inferni, inquit, non præualebunt aduerſus eam. Neque enim eſt ſicut illa, quæ ex Aegypto deducta fuit, quam uindemiarunt omnes, qui prætergrediuntur uiam, & exterminauit eam aper de ſilua, & ſingularis ferus depaſtus eſt eam. Sed circummunita eſt, & muro circumdata, & horto concluſo comparata. Itaque multiplices ac diuerſos fructus ferens nec furum, aut inſidiantium manus reformidat. Fons item eſt obſignatus; cuius latices non quibuslibet, ſed dignis tan- I

Ioan. 4 tum patent. Hoc de fonte dominus quoque locutus eſt, Qui biberit, inquiens, ex aqua, quam ego dabo ei, non ſitiet in æternum, ſed fiet in ipſo fons aquæ uiuæ ſalientis in uitam æternam. Merito igitur ſponſam fontem appellat, ut nõ omnibus, ſed dignis dumtaxat expoſitam. Neque enim profanis, ſed initiatis patent diuina myſteria: non in flagitiis poſt expiationem ſe iterum uolutantibus, ſed ex uirtute uitam ſtudioſe traducentibus, aut ſe ſe per pænitentiam expurgantibus. Nec uero ſolum dicit, hortus concluſus, & fons ſignatus, uerum etiam

Emiſſiones tuæ paradiſus malorum punicorum cum fructibus nucum, cypri cum nardo, nardus & crocus, K calamus & cinamomum cum uniuerſis lignis libani, myrrha & aloe cum omnibus primis unguentis, fons hortorum, puteus aquæ uiuentis, quæ fluit impetu de libano.

HAEC, inquit, omnia miſiſti mihi, & tempore nuptiarum attuliſti. Et primum quidem paradiſum malorum punicorum, quæ paradiſus nec aliorum fructuũ expers erat. Pro malo punico mea quidem ſententia per translationem caritas intelligitur.

A telligitur. Quandoquidem ſub uno eiuſdem mali cortice multa ſunt grana, ita mutuo inter ſe conſerta, ut ſe uiciſſim non comprimant, neque corrumpant, ſed integra conſeruentur, niſi aliqua in medio putredo naſcatur. Poſſumus ex interiectis ipſius ſeptis ac ueluti cancellis per medium diſcurrentibus alium etiam ſenſum excogitare. Multos enim inter eos, qui ſaluantur ordines cernimus. Nam alius eſt uirginum ordo, alius continentium, alius matrimonii ferentium iugum, & diuitiis atque opibus affluentium, alius inopem uitam complectentium, alius ſeruorum piam colentium uitam, alius dominorum recte & legitime imperantium. Eodem modo & mali punici ſunt illi tanquam parietes, qui quaſi cellulis quibuſdam grana diſtinguunt, & continent. Ideo ſponſæ emiſſiones comparat paradiſo malorum pu-
B nicorum. Primo namque caritatis ipſius fructum admiratur. tum aliis quoq; uirtutum generibus ornatam dicit, cum fructibus nucum. Mox ea ſigillatim perſequitur. Cypri cum nardo. Cyprus eſt genus arboris, ex qua calidum oleum conficitur. Nardus autem eſt aromatis genus odoratum, unde oleum fit eiuſdem nominis, idem quoque calidum, & corporum curationibus accommodatum. Crocum præterea dicit hac paradiſo contineri. Egemus enim non ſolum calefacientibus nos, & caritatem in nobis erga Deum inflammantibus, ſed refrigerantibus etiam, & cupiditates immoderatas comprimentibus. Crocus enim numeratur inter ea, quæ refrigerandi uim habent. Et calamus, inquit, & cinamomum. Sunt autē hæc quoq; aromatum genera, ſed allegorice intelliguntur. Per calamum enim ſcripta diuina
C ſignificat. Lingua mea calamus ſcribæ uelociter ſcribentis. Odoratus eſt autem calamus aromaticus. Lingua enim docentium pietatem omni ſuauitate referta eſt. Additur calamo cinamomum, quod in ueteri lege Deo offerebatur, ut intelligamus, quæ de Deo monumentis ſunt tradita litterarum, tum laudabilia eſſe, tum odorifera, & his aromatibus comparanda. Ad hæc ſubiicit: Cum uniuerſis lignis libani. Habet etiam, inquit, uirtutes, quæ in lege continentur, non ſecundum litteram, ſed ſecundum ſpiritum. Per libanum enim Hieruſalem ſignificari, ſæpe docuimus. Habet myrrham quoque & aloem, cum omnibus primis unguentis: id eſt, mortificationem cupiditatū, myrrha enim mortuorum eſt propria. Et tentationum amaritudinem, amara enim eſt aloe. Habet denique omnia ungenta prima, non
D quæ ſecundas, aut tertias, ſed quæ primas obtinent partes. Perfectorum ſunt ea, quæ perfecta ſunt. Habet fontem etiam, & puteum uiuentis aquæ, & de libano ſcaturientis. Neque enim ſolum doctrinam continet euangelicam, perſpicue manantem, ſed etiam legis puteum, puteum, inquam, aquæ uiuentis, fluenta quidem abſcondita complectentem, ſed cum impetu & ſono de libano decurrentia. Hieroſolymis enim legalis floruit uiuendi ratio, quæ figurate libanus nominatur. Defluxit tamen hic etiam puteus ad domini ſponſam eccleſiam, ſed eſt reconditus, & cum ſtrepitu fertur, & rigat eccleſiæ paradiſum.

Pſelli.

E Hortus concluſus ſoror mea, ſponſa, hortus concluſus, fons ſignatus.

VARIIS ſponſam laudibus ſponſus extollit. Hortus enim es, inquit, o ſponſa, concluſus, arborum omnium in te ipſa continens decus, & oleam fructiferam, & dulcem ficum. Fons item, inquit, es ſignatus. Neque enim aquas temere profundis tuas, ſed fideles, ſalutis ſitientes, potas.

Emiſſiones tuæ paradiſus malorum punicorum cum fructibus nucum.

HIS uerbis ea ſponſus complectitur omnia, quæ ad fidei noſtræ integerrimæ do F
ctrinam ſpectant, cuius timorem, decorem, fragrantiam, diuinitatem os eccleſiæ nunquam non prædicat. Emiſſiones enim, inquit, tuæ paradiſus exiſtunt malorum punicorum, & omni gratia ſunt plenæ. Fons hortorum. Nam latices tuos haud fruſtra ſpargis, ſed diuinas plantas, fideles nimirum, rigas.

Puteus aquæ uiuentis, quæ fluit impetu de libano.

ADEO, inquit, uirtutibus inſignis effecta es, ut idem, quod ego cognomen ſis conſecuta. Ego enim omnino uiuentis aquæ ſum puteus, qui de cælo ſicut pluuia in uellus, tanquam ex alto & mirabili monte libano deſcendi. G

Trium Patrum.

AC talia quidem ſunt membra, & ueſtimenta tua. Tu uero qualis?

Hortus concluſus ſoror mea, ſponſa, hortus concluſus: fons ſignatus.

QVALIS nimirum duplex hortus conſitus tum uirtutum diſciplinis, quantum ad animam pertinet, tum earum moribus, quantum ad carnē: & munitus quodam ueluti mandatorum uallo. Quantum autem ad mentem ſpectat, qualis fons pias erga me ac diuinas fundis cogitationes, & ſigno meo, ut imago mea, es obſi- H
gnata, ne inimicus adueniens te non ſolum diripiat, ſed etiam occidat, ac perdat, uirtutiſque tuæ fructus aſportet, & cognitæ ueritatis aquam falſis opinionibus contaminet. Neque uero tu ipſa tantum es hortus, ſed emiſſiones tuæ paradiſus cum fructibus nucum. Hoc eſt, diſciplinæ tuæ, quibus animas inſtituis propter fidei plantas quas in illis inſeris, ſunt tanquam paradiſus malis punicis conſita, ſuper radices inſertis quercuum, & propterea proprium fructum, tanquam earum fructum ferentibus. Quarum quidem malorum punicarum radices haud facile diuelluntur, cortex autem ipſius fructus auſtera eſt, & quæ intus ſunt, tuetur. Fructus uero, poſteaquam ad maturitatem peruenit, confracto corticis integumento, ſe ſe tum guſtu dulcem, tum aſpectu iucundum oſtentat. Eodem pacto ſponſæ etiam diſciplinæ, tanquam I
arboris radicibus ita fidei innixæ firmitate difficile ex animabus credentibus auelluntur. Quippe quæ tum incuſſa ſuppliciorum formidine, tanquam mali punici cortice, diſcipulas animas, cohibentes, ſpiritus fructum in ipſis ab omnibus perturbationibus integrum conſeruant: tum promiſſionum radiis iuſtitiæ ſolis eas ad futurorum bonorum deſiderium inflammantes, timore, quem caritas expellit, tanquam cortice diſrupto, quemadmodum & fructus malorum punicarum guſtum oblectat, ſic mentis ipſarum guttur, dulcedine perfundunt, guſtantium & uidentium, ſuauem eſſe dominum. Hæ doctrinæ igitur, dum à diſcipulis re ipſa tractantur & excoluntur, tum pœnarum metu a uitiis purgant, tum ſpe præmiorum incendunt illas ad iuſtitiæ opera complectenda. Cypri cum nardo. Diuerſarum uidelicet uirtu- K
tum flores, & mixturæ. hoc eſt, initia, & commixtiones. Vt initia namque ſubſiſtunt in animabus, quæ inſtituuntur uel cōminationum metu, uel deſiderio promiſſionum uaria ſecundum uirtutem genera in Deum & proximum caritatis. Vt commixtiones autem, perſuadent illis, ut dum propter ſuam erga Deum caritatem carne patiuntur, mala ſuſtineant, ob caritatem, qua proximum amplectuntur, lætitiamque percipiant ex futura remuneratione. Dum autem propter ſuam in proximum caritatem mala ſuſtinent, caritatem præ ſe ferant, qua Deum proſequuntur, eius mandatum ſeruantes, quo nobis præcipitur ut proximum diligamus. Sic igitur

A ſponſæ doctrina fit in diſcipulis nardus & crocus, fiſtula & cinamomū cum uniuerſis lignis libani, id eſt, quattuor uirtutes præcipuæ, cum illis omnibus quæ ipſis ſubiectæ ſunt, plantatæq; in ſublimitate fidei erga Deum, tanquam in monte libani. Per nardum enim, in qua aromata uaria commiſcentur, prudentiam intelligimus, in qua uirtutum omnium rationes ſummatim continentur. Per crocum autem, qui mediam inter frigiditatem & caliditatem obtinet uim, & utriusque excludit extrema iuſtitiam accipimus, quæ defectus & exceſſus in uirtutibus fugit. Per dulcem uero calami fiſtulam, quæ leuis eſt, & in ſublime facile tollitur, temperantia ſignificatur. Quæ mentem graui corporeæ cupiditatis onere ſubleuat, eamque ad ſpiritalia & cæleſtia ſublimem tollit, eorumq; replet ſuauitate. At per cinamomum, cu-

B ius natura eſt calida atque iucunda, fortitudinis diuino zelo aduerſus impietatem atque malitiam ardentis robur indicatur. Nec uero ſponſæ doctrinæ in diſcipulis hæc fiunt, ſed myrrha quoque & aloe cum omnibus primis unguentis: hoc eſt, carnalis ſenſus earum mortificatio cum omnibus primis Spiritus ſancti muneribus animas, ungentorum inſtar, recreantibus. Niſi enim anima ſapiat ea, quæ ſunt ſpiritus, *Eſa.11* & ſanctiſſima illius dona ſuſcipiat, timoris, inquam, & fortitudinis, & conſilii, & ſcientiæ, & cognitionis, & intellectus, & ſapientiæ, carnalis ſenſus mortificationē, quæ per myrrham, & aloem, quibus aromatibus mortuorum corpora condiuntur, intelligitur, non aſſequetur. Hæc ſponſæ inſtituta & diſciplinæ in animabus illas excolentibus fiunt etiam fons hortorum. Inde enim cognitio defluit, qua uariæ in il-

C lis tanquam plantæ, inſitæ uirtutes irrigantur. Et puteus aquæ uiuentis, & cum ſtrepitu de libano decurrentis, id eſt, ex profunditate diuinæ ac ſempiternæ ſapientiæ reſonantis, & docentium more diuina myſteria uulgo inexplicabilia, tanquam de libano, de ſublimitate in Deum fidei depromentis. Quoniam autem ſponſæ ſermones atque præcepta ſponſus hortum, ut declaratum eſt, nuncupauit; hortus uero eſt paradiſus, tanquam diuerſarum plantarum locus; hortus ſponſæ profecto ſunt animæ diſciplinis eius conſitæ atque eruditæ, per quas ea, quæ dicta ſunt ſtudet perficere.

Theodoriti.

D SPONSA ſuperioribus laudibus auditis, lætitiaq;, & gaudio affecta, quòd ſponſus non modo pulchritudinem ſuam eſſet admiratus uerum etiam ueſtimenta ſua commendaſſet,

Surge, inquit, aquilo, & ueni auſter, & perfla hortum meum, & fluant aromata eius. Deſcendat nepos meus in hortum ſuum, & comedat fructum nucum ſuarum.

INTER ea quæ diuina ſcriptura damnat, aquilo numeratur. Quamobrem & Deus per Hieremiam prophetam, ab aquilone, inquit, exardeſcent mala. Et rurſum, Malum, inquit, ego adduco ab aquilone. Et alibi: Vox auditionis ecce uenit, *Hiere.1* *Hiere.4*

E & commotio magna de terra aquilonis. Iubet igitur aquiloni, ut ſurgat, & recedat: *Hiere.10* ut auſter perflet horti aromata, quæ matura ſunt, ut nepos ſuus fructibus ueſci poſſit. Conſtat autem auſtrum flare a meridie, & notum appellari, quòd ſpirans uapore corpora repleat, & humiditate. Maior uero a meridie ſplendor etiam lucet. Vnde Abacuc a meridie Dominum uenturum prædicit. Deus enim, inquit, de Theman ueniet. quod & Hebræorum & Syrorum lingua ſignificat uocem. Præcipit igitur, ut uentus abſcedat contrarius, & gratia diuina ſpiret, quo maturos aromatum ipſius fructus nepos colligat ſuus, nec ullus eorum uento corrumpatur, aut decidat ante maturitatem.

Trium Patrum.

SVRGE aquilo,& ueni auſter. Faceſſe ſpiritus improbiſſime, qui animas quæ a me inſtituuntur perturbationibus, quaſi aquilonis flatibus affligis. Et ueni ſanctiſſime ſpiritus, qui eas gratiæ tuæ donis, tanquam auris auſtri ſalutaribus calefacis.

Perfla hortum meum, & fluant aromata eius.

ANIMAS perfla, quas ego doctrina præceptisque meis tanquam hortum inſtruxi. Et in has per communicationem diuina munera tua infundantur, quibus ego quaſi quibuſdam aromatibus perfuſa ſum. Ac tum deſcendat nepos meus in hortum ſuum, in animas nimirum illas, quas ego inſtitui, & tanquam hortum diuinis mandatis informaui. Propterea in animabus, quas dixi, inhabitat, atque inambulat dilectus meus. Et comedat fructum nucum eius. Satiet ſe harum animarum ſalute, quam ipſe ſuum eſſe cibum aſſeruit, meus, inquiens, cibus eſt, ut faciam uoluntatem patris mei, cuius omnino uoluntas eſt, ut homines ſalui fiant. Fructus autem ſponſi nucum eſt hominum ſalus, ut finis bonæ ipſius uoluntatis, quæ ſanctis eius mandatis continetur. quæ quidem mandata per actionem infixa ſunt in animabus ſuper fide erga illum, tanquam ſuper quercu radicatis.

2. Cor. 6 *Ioan. 4*

Surge aquilo, & ueni auſter. Perfla hortum meum, & fluant aromata mea. Deſcendat nepos meus in hortum meum & comedat fructum nucum eius.

Pſelli.

POSTEA quàm eccleſia Dei poteſtatem accepit omnino, ut hortus illius nominata, plantarum omnium decus in ſe continens, peſſimum aquilonis flatum, glacie florum pulchritudinem extinguentem, expelleret: auſtrum autem ſaluberrimum acciret, qui ſpirans in Sion apoſtolis olim uerborum fluxus inſtillauit: ſanctiſſimum illum ſpiritum uocat, qui in hortum ſuum ſalutis auras infundat, ut omnes filii ſui fructum ferant, & Chriſtum uerbum & ſponſum lætitia afficiant. Cum igitur quod iuſſerat, re ipſa perfectum eſſet, aquilonemque ſilentem uirgo perſpiceret poſuiſſe, pulcherrimumque omnino ac diuinum auſtrum perflare, filios ſuos omnes fructiferos oſtēdentem: admirabilem ſponſum ſuum obſecrat, ut in hortum ſuum fertilem celeriter deſcendat, arborumque ſuorum fructus carpat: hoc eſt, ut bonis filiorum ſuorum operibus oblectetur. Niſi enim ad nos humiles & abiectos ita deſcendat, manſuetos ſuſcipiens, ut inquit Dauid, fieri nullo modo poteſt, ut nos in cælum conſcendamus. His ſponſa precibus ſponſum aduocauit. At ille, qui implet uniuerſa, quique adeſt ubique, & dicit, ecce adſum, inuocātibus, antequam ſponſa ſupplicationem expleret, illam exaudiens, deſcendit in hortum eius, ut ipſa uoluit, & fructus arborum ipſius decerpſit. Sic enim ſponſam alloquitur.

Veni in hortum meum, ſoror mea, ſponſa. meſſui myrrham meam cum aromatibus meis. comedi panem meum cum melle meo. bibi uinum meum cum lacte meo.

DESCENDI ego quidem, inquit, in hortum tuum, uirgo, & pulchris fructibus tuis cupiditatem meam prorſus expleui. atque ex ardenti filiorum tuorum fide ac pænitentia magnam lætitiam percepi. Totum autem hoc factum eſt, meſſis myrrhæ, eſus mellis, & lactis potus. Hæc cum dixiſſet Chriſtus idem & ſponſus, ut

pro

A pro mellito conuiuio quaſi gratiam aliquam referret, ipſis uirginis filiis dat corpus ſuum. Sic enim illos, ſed dignos tantum, quos & propinquos ſuos ita eſſe dixit, alloquitur.

Comedite propinqui mei, & bibite, & inebriamini fratres mei.

QVICVNQVE eſtis, inquit, operibus fratres mei, corpus meum comedite, & ſanguinem bibite meum. Deinde inebriamini, inquit, præ lætitia, & propter ebrietatem ſtupore perculſi, omnino mundi ſollicitudinum obliuiſcimini.

Theodoriti.

B

Veni in hortum meum, ſoror mea, ſponſa.

VENI, inquit, in hortum meum, quem tu mihi adornaſti, & collegi primum myrrham meam, id eſt, quam ego in te plantaui. Primus enim ego pro te mortem oppetii. Deinde tu ita mecum commori, atque una ſepeliri cõcupiſti. Conſepulta enim es mihi per baptiſma in morte, & mortificaſti membra tua, quæ ſunt ſuper terram. Collegi ergo myrrham meam cum aromatibus meis, & reliquarum uirtutum, inquit, quas a me didiciſti, fructum percepi. Comedi præterea panem meum cum melle tuo: ſolidum, & dulcem cibum, qui apud perfectos inuenitur. Bibi uinum meum. Iure addidit pronomen meum. Ipſe enim eſt uitis uera, ex
C qua uinum hoc perfectum eſt. Bibi uinum meum cum lacte tuo. Nam ne infantes quidem, ac ueluti ubera ſugentes, & lactentes excludit: ſed ab illis etiam, ætati eorum congruentem fructum capit, cumque bonus ſit, amicos etiam ad conuiuium inuitat his uerbis.

Comedite, propinqui mei, & bibite, & inebriamini, fratres mei.

PROPINQVI ſunt ipſius uiri perfecti, quique incorruptam ſeruant imaginem, & cum eo coniungi cupiunt. His non ſolum præcipit, ut bibant, ſed ut inebrientur. Eſt enim ebrietas, quæ temperantiam, non autem intemperantiam pa-
D rit; quæ membra corroborat, non autem diſſoluit: nam calix ipſius inebrians, per *Pſal. 22*
quam præclarus eſt. Et alibi beatus Dauid, Inebriabuntur, inquit, a pinguedine *Pſal. 35*
domus tuæ, & torrente uoluptatis tuæ potabis eos.

Trium Patrum.

SPONSAE preces ſponſus exaudiuit, iuxta illud: Adhuc loquente te, dicet: *Eſa. 58*
Ecce adſum. Talis enim erat, quæ precabatur, ut deſpici non deberet. Quamobrẽ illi reſpondens, Veni, inquit, in hortum meum ſoror mea, ſponſa. Quem tu nimirum mandatorum meorum doctrina conſeuiſti, quibus perturbationum procel-
E la diſcuſſa eſt. Flauit autem Sanctus ſpiritus meus, & plantæ iſtius horti, ueluti unguenta uaria, uirtutum rationes protulerunt, per quas ego quoque in hunc hortum ingreſſus ſum, in quo uoluntates meæ, ſancta præcepta mea, plantata ſunt. Huius ego fructum omnino decerpſi. Qui ſane fructus ipſorũ eſt præceptorum obſeruatio. Soror mea, qui natura ſum filius Dei, & patris, quippe quæ eius obtemperas uoluntati, & ei per gratiam pro filia es adoptata. Sponſa mea, utpote mihi per caritatem coniuncta, atque unus effecta ſpiritus. Ingreſſus autem in hortum meum, meſſui myrrham cum aromatibus meis, nempe carnalis ſenſus diſcipularum tuarum mortificationem cum uirtutibus, quæ illam conſequuntur. Qui enim carni,

ni, & mundo ſenſum mortificauerunt, eum ſpiritui dicant, Deoque, ueluti quen- F
dam aromatum fructum, præceptorum offerunt obſeruationem, de qua, comedi,
inquit, panem meum cum melle meo: bibi uinum meum cum lacte meo. Ac pa-
Ioan.4 nis quidem eius eſt ille, quem, ut antea dictum eſt, ipſe declarauit, meus, inquiens
in euangeliis, cibus eſt, ut faciam uoluntatem patris mei. Mel autem ſunt diuina
eius, eloquia, quæ linguam a qua pronunciantur, dulcedine perfundunt. Vinum
uero eſt gratia diuinitatis elargitrix, quæ id, quod naturale eſt, ſupra naturam ex-
tollit. Lac autem eſt doli expers ſimplicitas. Sponſus igitur, in quas, per ſancta
mandata ſua, animas ingreditur, eas tum nutrit, quaſi pane quodam cum melle,
uirtute cum cognitione: tum potat, quaſi uino cum lacte, conceſſa per gratiam di-
uinitate, cum remota a dolo ſimplicitate. Horum uero ſalutem tanquam panē quen- G
dam cum melle ipſe comedit: ac ueluti uinum quoddam cum lacte bibit. Itaque ad
quos, ut diximus, ingreſſus eſt, quoſque domicilia ſua in Spiritu ſancto conſtituit,
ipſos inuitat ad hunc modum: comedite propinqui mei, & bibite, & inebriamini,
fratres mei: qui uidelicet conuerſi eſtis, & uitia repuliſtis, & ad me, uirtutem cum
pura cognitione colentes, acceſiſtis. Bibite autem obſtupefaciens diuinitatis uinū
cum doli experte erga me fide: & ab illis, quæ naturalia ſunt, ad ea, quæ naturæ præ-
ſtant, transferimini. Quos ego per gratiam in Sancto ſpiritu filios adoptaui patri
meo. Hæc igitur ſponſus cum per ſponſæ adhortationes ad eius diſcipulas dixiſſet,
ipſa ſe illis exemplum præbens, quo modo audire debeant uocem ſponſi ſui, eūque
in domum introducere, Ego, inquit, dormio, & cor meū uigilat. Vox nepotis mei H
pulſat ad oſtium. Et dormio quidem ad ea, quæ in hac uita iucunda uidentur, cum
ſenſus mei, quaſi per contemptum ipſorum, ſopiti ſint. Vigilat autem mens mea, ne
ſponſus meus, uerbum, uerbis inexplicabile, ueniens, inueniat eam dormitantem.
In quibus autem mens uigilat, audit uocem dilecti mei pulſantis ad eam, per quam,
tanquam per ianuam quandam in animam ingreditur.

Theodoriti.

SVPERIORIBVS ita pronunciatis, ſponſa, Ego, inquit, dormio, & cor meū
uigilat. Quamuis enim, inquit, a natura cogar oculos claudere, & ſomnum capere,
mente tamen uigilo, & ignauiæ ſomnum minime ſuſcipio, cum ſponſi aduentum I
expectem. Quamobrem, & ipſum pulſantem ſentio. Vox enim, inquit, nepotis
mei pulſat ad oſtium. Addamus, ſi uidetur, his, ea, quæ diuinis in euangeliis a bono
Ioan.10 paſtore dicta ſunt. Oues enim, inquit, meæ uocem meam audiunt. Et rurſum: alie-
num autem non ſequentur, quia non nouerunt uocem alienorum. Quare beatus il-
le, qui paſcitur, & paſtoris uocem agnoſcit. Beatus, qui in ſponſam electus eſt, atque
Pſal.31 inter adulteri, & ſponſi uocem ſcit diiudicare. Beatus, qui dicit: non dabo ſomnum
oculis meis, & palpebris meis dormitationem. Sed uigilat, & ſponſum expectat,
Matth.24 quemadmodum ipſe dominus monet, uigilate, inquiens, quia neſcitis qua hora do
1.Cor.16 minus ueſter uenit. Idem conſilium affert etiam beatus Paulus, uigilate, inquiens,
ſtate in fide, uiriliter agite, confortamini, omnia ueſtra in caritate fiant. Dum uigi- K
lat igitur ſponſa, licet dormiat ſomno corporeo, uoce fruitur ſponſi ſui, eumque ad
fores pulſantem exaudit. Quæ autē fores animæ ſunt, niſi corporis ſenſus? per quos
ſponſa ſponſum excipit, non modo pulſantem, uerum etiam præcipientem, ut ſibi
fores aperiantur.

Pſelli.

CVM purus dominus, & ſponſus ſe ſponte morti pro nobis obieciſſe demon-
ſtraſſet,

A ſtraſſet, carnemque, non autem diuinitatem omnia perpeſſam eſſe, hæc etiam ad illos, quos propinquos uocauit, loquitur. Ego dormio, & cor meum uigilat. Licet, inquit, carne, quam aſſumpſi, mortem pertulerim, nihil tamen omnino diuinitas paſſa eſt. Aperi mihi, inquit, ſoror mea, propinqua mea, columba mea, perfecta mea. Quia caput meum plenum eſt rore, & cincinni mei guttis noctis. Per noctem quidem ſignificat Iudæorum impetum, quo illum nocte adorti ſunt: per rorem autem, & guttas trium dierum, mortem, quam cincinni capitis, & non ipſe ſuſcepit. Quoniam igitur, inquit, pro te mortem ſuſtinui, & propter te hæc incommoda paſſus ſum, aperi mihi, & ſuſcipe me. Diligo enim pulchritudinem tuam, & in uirtute perfectionem. Quamobrem & ſororem meam, & propinquam meam, &
B columbam meam, & perfectam meam te nomino. Perfectam quidem, quoniam legē præſcriptam tibi a me perfectionem præſtas. Ego enim dixi: perfecti eſtote ſicut *Matth.5*
& pater ueſter cæleſtis perfectus eſt. Et rurſum: ſi uis perfectus eſſe, uende quæ habes, *Matth.19*
& da pauperibus, & habebis theſaurum in cælis, & tollens crucem tuam ſequere me. Columbam uoco, quia ſpiritalis effecta es, & ueterem hominē exuiſti cum uitiis & cupiditatibus, & ſpiritaliter potes intueri. Propinquam meam appello, quia per ueſtigia mea incedis, & ad me appropinquare concupiſcis. Ego enim dixi: appropin- *Iac.4*
quate mihi, & appropinquabo uobis. Sororem denique dico non ſolum propter naturæ, quam ſuſcepi, neceſſitudinē uerum etiam propter pietatis coniunctionem.

C

Pſelli.

SED ſponſæ Cantica rurſum audiamus. Vox nepotis mei pulſat ad oſtium. Aperi mihi ſoror mea, inquit, ſponſus meus media de nocte ueniēs. Cordis oſtium mihi, inquit, patefacito, ut in te manſionem faciam cū patre meo. uirtutibus enim profecto mihi propinqua facta es. quòd ſi aperueris mihi, dabo tibi munus magnum rorem capitis mei, & cincinnorum guttas: hoc eſt, largiar tibi curandorum hominum facultatem. Ros enim meus eſt hominum medicina.

Trium Patrum.

D Talis autem eſt ad me uox ſponſi mei. Aperi mihi, ſoror mea, propinqua mea, columba mea, perfecta mea.

APERI mihi mentem tuam, ut ego, qui cōprehendi nequeo, per illam in te comprehendar. Soror mea, quatenus facis uoluntatē patris mei. Propinqua mea iam facta propter mentis tranquillitatē. Columba mea, utpote quæ ſancti ſpiritus mei munera acceperis, quibus tanquam alis per affectionem ab omnibus terrenis rebus auolaſti, atque in me ab omni materia remoto, atque ineffabili, & mentis captum excedente conquieuiſti. Atque ita perfecta mea, ut per actionem purgata, & per contemplationem in ſpiritu illuminata, & numeris omnibus per diuinitatis gratiam expo-
E lita. Aperi autem mihi, quoniam, ut dictum eſt, caput meū eſt plenum rore, & cincinni mei guttis noctis. Et caput quidē ipſius, quod per excellentiam myſtice declaratum eſt uerbum mens illa ineffabilis, quæ uerbum genuit, quæque a rebus omnibus, omni ratione infinite diſtat. Impletur autem, dum tanquam rore perfectam animam implet cognitione ſuæ diuinitatis per terminos abnegantes, cuiuſmodi ſunt, ſuperſubſtantiale, ſine principio, immenſum, infinitum, & alii eiuſdem generis. Huius autem cincinni, ex eo capite ſunt bonæ patris uoluntates, in ſpiritu ſancto ab ipſo unigenito ad finem perductæ. Quæ quidem tanquam guttis nocturnis, plenæ ſunt iudiciis diuinis, quòd comprehendi nequeant, imperueſtigabilibus. Ex

quo

quo noctis guttæ nuncupantur, quaſi minuti quidam uapores cognitionis incomprehenſæ atque inacceſſæ diuinitatis. Per quas quidem guttulas cognitionis mens animæ Deo uerbo deſpóſatæ patefacta & aperta ipſum introducit in domum ſuam. Quapropter & tanquam cauſa illius: Aperi mihi: dictum eſt, Quia caput meum plenum eſt rore, & quæ ſequuntur. Ceterum, o diſcipulæ, quia ſic uocem ſponſi mei audiui, & intelligibilem ianuam meam patefeci, atque incolam poſſedi ipſum, qui innocentiæ eſt indumentum, in primis ueteri mea peccati tunica, quam ex transgreſſione contraxeram me expoliaui. Quo modo iam induam ipſam ſplendido depulſam indumento? Laui pedes meos lauacro baptiſmatis, & ſancti ſpiritus aduentu, & diuinorum mãdatorum obſeruatione eximie purgata. Quo modo igitur illos, improbæ cupiditatis ueſtigia ſequens, inquinabo? F G

Expoliaui me tunica mea, quomodo induam illam?
Laui pedes meos, quo modo inquinabo illos?

Pſelli.

EGO, inquit, iampridem fores aperui tibi. Transgreſſionis enim craſſitudinem exui, nec ſententiam unquam mutabo, ut eam iterum induam. Terrenas abſterſi ſordes pedibus meis, eoſque in ſalutis ſemitas direxi, ne ullo unquam tempore me retro conuertam, ut inquinem illos. Hæc ſponſæ uerba ſponſus cum audiſſet, in interiore eius ueluti tabernaculo uoluit habitare, ſed illum, ut qui comprehendi non poteſt, minime capiebat. Hoc enim manu ſponſi, eaq; ſola replebatur, ut ex ipſius ſponſæ cantu poſſumus intelligere. H

Theodoriti.

SVPERIORIBVS igitur uerbis auditis ſponſa reſpondet.

Exui, inquiens, tunicam meam.

QVANTVM detrimenti pigritia pariat, & quantum laboris afferat ignauis, hinc perdiſcamus. Dum enim excuſat ſe ſponſa, nec ſtatim ſponſo ianuam uult aperire, cogitur paulo poſt non ſolum ad ianuam uſque progredi, ſed ciuitatem percurrere, & plateas circumire, atque in cuſtodes incidere, a quibus uulnera etiam accipit, & uix ſponſum inuenit exoptatum. Quòd ſi ſtatim uocanti paruiſſet hæc omnia incommoda euitaſſet. Nunc autem, Exui, inquit, tunicam meam. Quo modo induam illam? Laui pedes meos. Quo modo inquinabo illos? Atqui hoc illi ſponſus non præcipit, neque enim uult, ut depoſitum ueterem hominem iterum ſumat, aut ſanctis manibus ſuis ablutos coinquinet pedes: ſed ut ſine labore, & inquinatione aperiat ſibi uel aurium, uel oculorum fores, quo aut per cognitionem, aut per auditum ingreſſus, in animabus ſanctificatis inhabitat. Verum quia ſponſa excuſationes afferens, tardior fuit, eam ſponſus excitat alia ratione, non amplius pulſans exterius tantum, ſed etiam manum per quandam rimam iniiciens. Manum autem intelligimus ſenſum tactus, & diuinam ipſius actionem, quam ubi ſponſa perſenſit, clamat. I K

Nepos meus miſit manum ſuam per foramen, & uenter meus intremuit ad tactum eius. Surrexi ut aperirem nepoti meo: manus meæ ſtillauerunt myrrham, digiti mei myrrham plenam ſuper manus peſſuli. Aperui ego nepoti meo: at

nepos

A nepos meus declinauerat, atque tranſierat. Anima mea egreſſa eſt, ut nepos locutus eſt meus. quæſiui eum, & non inueni illum: uocaui eum, & non reſpondit mihi. Inuenerunt me cuſtodes, qui circumeunt ciuitatem: percuſſerunt me, & uulnerauerunt me: abſtulerunt pallium meum mihi cuſtodes murorum.

QVIA noluit confeſtim aperire pulſanti, tangit eam per quendam ex ſenſibus (quod foramen appellauit) inferens manum, hoc eſt, actionem. Amorem autem il-
B lius accendit, atque inflammat. Id enim patet ex illis uerbis: uenter meus intremuit ad tactum eius: quod Theodotion uertit, calefactus eſt. Sponſa autem deſiderio ebria ſurgit, & ad oſtium currens, manus meæ, inquit, peſſulum apprehendentes, ut aperirent, ſtillauerunt myrrham, & digiti mei myrrham probatiſſimam. Perfecta enim mortificatione ad extremas uſq; particulas affecta ſum. Sed aperto oſtio nepotem meum cerno prætereuntem, atque ingredi recuſantem. Ego uero amoris ſtimulo concitata, & ſacris illius ſermonibus ſuſpenſa ad quæritandum me accingo, nec clamare deſino aſſidue uocans. At ille audire diſſimulat, nec mihi dignatur reſpondere. Oberrans igitur, & dilectum meum inquirens, incido in ciuitatis cuſtodes, qui me non modo percuſſerunt, & uerberarunt, ſed etiam uulneribus af-
C fecerunt, & pallium abſtulerunt. Murorũ, & ciuitatis cuſtodes ſponſa (ut mihi quidem uidetur) magiſtratus, & principes, & tyrannos appellat, qui ſponſam eccleſiam quondã oppugnarunt, & uictoria illuſtres martyres ipſius uerberibus, & ſuppliciis excruciatos, animas ipſorum nudantes, & corpus ab illis, ut pallium auferentes necauerunt. Martyres enim ardentes deſiderio ſponſi, & ubique gentium illum in ciuitatibus, & agris, ad extremos uſque terrarum terminos prædicãtes, has ærumnas omnes pertulerunt. Ex his ergo, quæ dicta ſunt, diſcamus, omni depoſita tarditate ſponſo pulſanti protinus aperire, ne, ſi diſceſſerit, cogamur paſſim circumuagari, & deſideratum inquirere.

D

Pſelli.

Nepos meus miſit manum ſuam per foramen, & uenter meus intremuit ad tactum eius.

ETSI totum, inquit, oſtium meum aperui, ut Chriſtum uerbum & ſponſum meum ſuſciperem, tamen uix manus eius, eaque ſola immiſſa eſt. Itaque magnitudinem ipſius magnopere ſum admirata. Præclare pura uirgo philoſophatur. Hominum enim natura minor eſt, quàm ut diuinam admirandi uerbi naturam opinione, aut ſcientia queat uniuerſam comprehendere. Surrexi, ut aperirem nepoti meo. Manus meæ ſtillauerunt myrrham: digiti mei myrrham plenam in manus
E peſſuli. Ego, ut ſponſum, inquit, exciperem, aperui. At ille penetralibus meis capi non poterat. Surrexi ad laborioſum & magis diuinum ordinem, ut quem antea capere non potueram, laboribus multis, & carnis mortificatione, latiorem cogitationis portam patefaciens, ſponſum comprehenderem. Vnde manus meæ, inquit, cum digitis connitentes myrrham diſtillarunt uſque ad peſſulum. Quinetiã peſſulis omnibus reductis fores aperui, id eſt, carnis meæ membris mortificatis, animæ ſenſus omnes patefeci. Pandi fores nepoti meo. At ille declinauerat, atque tranſierat. Quamuis fores meas patefecerim uniuerſas, non tamen uerbum & ſponſum potui comprehendere. Anima mea egreſſa eſt, ut nepos locutus eſt meus.

meus. Suſtuli mentem meam, inquit, ad cælum, ut de dilecto meo aliquid intelligerem. At ille cælo erat ſublimior multo. Sic enim deinceps loquitur ſponſa & uirgo. Quæſiui, & non inueni illum: uocaui & non reſpondit mihi. Ecquonam modo inueniri, comprehendique poteritis, qui nihil eſt eorum, quæ cognitione percipiuntur, non ſpecies, non figura, non locus, non quantitas? Inuenerunt me cuſtodes, qui circumeunt ciuitatẽ: percuſſerunt me, uulnerauerunt me. F

O pulcherrimam uirginis progreſſionem. Ecce enim ad angelos uſque progreſſa eſt. Hi namque ſunt cæleſtis ciuitatis cuſtodes. Inuenerunt enim me uerbum inquirentem, & uerbis deterruerunt ac uulnerarunt. Dixerunt enim id nulla prorſus ratione fieri poſſe, ut incomprehenſi comprehenſio reperiatur. Abſtulerunt pallium mihi cuſtodes murorum. Velum, inquit, abſtulerunt ab oculis meis, ut clarius ſponſum intuerer, qui ne ab angelis quidem poteſt omnibus comprehendi. G
Quamobrem incertior diſcedens omnino, cuſtodes, id eſt, angelos etiam auerſatur, quòd ne ab illis quidem ingens ſponſi deſiderium queat imminui.

Trium patrum.

QVO MODO autem, inquit ſponſa ad diſcipulas ſuas, ſordidam peccati tunicam depoſuerim, atque puriſſima euaſerim, audite. Nepos meus demiſit manum ſuam per foramen, & uenter meus intremuit ad tactum eius. Dilectus meus demiſit a patre, procedentem ab eo, ſpiritum ipſi conſubſtantialem, cuius tanquã H
manu peragit diuina gratiarum munera per mentem meam ueluti per foramen aliquod: & pariente me initium ſapientiæ, timorem dilecti mei, tanquam iudicis, gulæ uêtrisque corripitur uitium, unde genus omne naſcitur intemperantiæ. Et ſtatim ſurrexi ego, ut aperirem nepoti meo: per efficacem contemplationem ab habitus diſpoſitione ſum excitata, ut mentis ianuam patefacerem dilecto meo. Manus meæ ſtillauerunt myrrham. Actiuæ nimirum potẽtiæ meæ mens & ratio per electionem ſuderunt ſermones & mores carnalẽ ſenſum mortificantes. Digiti mei myrrham plenam in manus peſſuli. Paſſiuæ ſcilicet potentiæ meæ, (ſenſus, cõcupiſcentia, & iracundia) quæ menti & rationi, ut manibus digiti cooperãtur propriam, per cognitionem & uirtutem, mortificationem, probatiſſimã deſtillauerunt in affectionum opera, quæ inſtar peſſuli excludunt aditum incredulitatis, tanquam & huius operibus, quæ per translationem manus peſſuli uocata ſunt, mortificatis una cum paſſiuis potentiis, quas memorauimus. Quoniam autem operum incredulitatis mortificatio eſt perfectio fidei: fides autem corruptio infidelitatis, hæc a me, uti peſſulus, quemadmodum diximus, corrupta eſt. Aperui nepoti meo ego: mentis meæ ianuam dilecto meo per fidei affectionem patefeci. Nepos meus declinauerat atque tranſierat. Quippe qui menti per eſſentiam non ſubiacet, cum per illam ſit incomprehenſibilis. Anima mea egreſſa eſt in ſermone eius. Exiuit ab interiori cogitatione ad ſenſum per naturalem contemplationem, ut inueniret ſponſum ſuum. In ſermone eius. eo nimirum, quo illam eſt allocuta, cum diceret: egredere in ueſtigiis gregum: ut indicaret ei, ubi ipſe paſceret. Atque ita quæſiui eũ, & non inueni. In rebus enim creatis, qui eſt increatus, non inuenitur. Vocaui illum, & non reſpondit mihi. Eum, qui eſt, appellaui illum; cum ea quæ ſunt, numeris omnibus antecellat. Appellaui ſubſtantiam eum, qui eſt ſuperſubſtantialis. Appellaui illum uitam, qui auctor eſt uitæ, & rerum effector uniuerſarum. Non reſpondit mihi, cum ea uocaretur, quæ ipſe per eſſentiam & naturam ſuam non eſt. Dilectum igitur meum reperire quidem ipſa non potui. At ſancti angeli, qui cuſtodes ſunt, & ciuitatem circumeunt, inuenerunt me diſcipulam quondam ipſorum I
K

per

A per ignorantiã oberrantem uacantemq; rerum naturalium ſpeculationi illuſtrarunt, qui cunctam naturam, ueluti ciuitatem quandam per cognitionẽ rationum eius circumeunt. Termini enim rerum ſunt earum rationes, quibus factæ ſunt, quæque naturas ipſarum circumſcribunt. Vnde angeli, qui illas intelligunt, tanquam in terminis creaturam circumeunt. Sic igitur hi me conſecuti, Percuſſerunt me, uulnerauerunt me, abſtulerunt pallium meũ mihi. Depreſſerunt me, indicantes mihi, me nondum, ut oportet, Deum comprehendiſſe. Reprehendentes autem percuſſerunt conſcientiam meam, quæ ſe increatum comprehendiſſe arbitrabatur; dum eum rerum, quæ creatæ ſunt, nominibus uocat. At dum oſtendunt diuinum numen omni eſſe cognitione præſtantius, abſtulerunt mihi pallium, id eſt, rationem meam, qua
B ita rerũ cognitio colligitur, ut pallio ſpicæ comportantur. Deterruerunt que, ne diuinam naturam incomprehenſibilem redigere conarer ſub comprehenſionem. Hæc egerunt in me murorũ cuſtodes, hoc eſt obſeruatores perpetui diuinarum uoluntatum, quibus tanquam muris rerum naturæ conſeruantur. Quo modo hæc eſſent geſta, cum diſcipulas ſuas ſponſa docuiſſet, ruſus eas iureiurando obteſtatur,

Adiuro, inquiens, uos, filiæ Hieruſalem per potentias & fortitudines agri, ſi inueneritis nepotem meum, nunciate illi me caritate eſſe uulneratam.

C
Theodoriti.

APPARET enim ſæpe etiam imperfectis adhuc, & infantibus ſponſus, accommodans ſe eorum imbecillitati, & ad perfectionem exhortans. Neque enim egent, qui ſani ſunt, medico, ſed qui male habent. Adoleſcentulas igitur iureiurando obſtringit, ut, ſi inuenerint nepotem ſuũ, nuncient illi quanto erga illum amore teneatur, & quòd electa caritatis ſagitta ſit ſauciata. Adoleſcentulæ nepotis nomen ignorant. Adhuc enim ſunt imperfectæ, nec cognitam habent myſteriorum profunditatem. itaque, *Mar. 2.*

Qualis eſt, inquiunt, nepos tuus, o pulchra inter mulieres?
D Qualis eſt nepos tuus ex nepote, quia ſic adiuraſti nos?

FREQVENTER enim, inquiunt, audiuimus te dicentem: Nepos meus, nepotis mei: nec uerborum tuorũ uim intelligimus. Quãdo igitur interpoſitum eſt iuſiurandum, negligere non poſſumus mandata tua. Nos ergo doce, o pulchra inter mulieres, o adoleſcentularum & puellarum omnium formoſiſſima, quid ſibi uelit hoc nomen. Identidem enim reſonat in ore tuo, nunc nepotis mei, nunc nepos meus. Nam ſi ex te qualis iſte ſit, didicerimus, & quibus inſignis ſit notis, curabimus te, & capeſſemus mandata tua.

Trium Patrum.

E PROINDE cum hos meos ad perfectionem gradus explicauerim, adiuro uos, filiæ Hieruſalem per potentias & fortitudines agri, ſi inueneritis nepotem meum, Quid? nunciate illi, me caritate eſſe uulneratam. Exemplo meo tanquam iureiurando corroboraui confirmauique uos, diſcipulæ meæ, quæ in mentis tranquillitate pacem cernitis, ut ſi per ſpeculatiuas, & actiuas potentias, quæ in hac uita ſcientiam atque uirtutem aſſequi ualent, dilectum meum ut ueritatem & bonum deprehenderitis, promittatis ei, uos nullo prorſus modo ſordidam peccati tunicam amplius induturas aut inquinationis ueſtigia ſecuturas. Sic autem iureiurando uos ob-

ſtringo, quia caritate erga uos ſum ſaucia, & ſalutem ueſtrã exopto. His ſponſæ uerbis F
ad conquirendũ ſponſum ipſius incitatæ, uerentur tamen ne forte ſpeculando agen
doue deceptæ pro luce tenebras amplectantur, itaq; magiſtram interrogant hunc in modum. Qualis eſt nepos tuus ex nepote, o pulchra inter mulieres? qualis eſt nepos tuus ex nepote, quia ſic adiuraſti nos? Quibus indiciis dignoſcitur in contemplando? ne loco ipſius, eum, qui ſe lucem ſimulat, cum ſit tenebræ, pro ueritate mendacium amplexæ ſuſcipiamus: o ſpecioſiſſima inter eas, quæ illi ſunt deſponſatæ, utpote perfecta, & magiſtra omnium. Et quibus item ſignis in agendo diſtinguitur? ne perturbationibus per uirtutis exceſſum deceptæ, & rebus ſecundis pellectæ pro bono malum complectamur. Hæc ex te quærimus, quia nos iureiurando deuinciẽs, amoris flammam in nobis erga illum ſuſcitaſti, coegiſtique, ut eum ſedulo conquirentes inueniremus. G

Adiuro uos filiæ Hieruſalem per potentias & fortitudines agri, ſi inueneritis nepotem meum, nunciate illi, me caritate eſſe uulneratam. A

Pſelli.

ADIVRO, inquit, uos per agri potentiam, hoc eſt, per diuinæ caritatis uim, ut ſponſo deſiderium meum indicetis. His quidem uerbis ſponſa angelos obteſtatur. At de ſponſi inuentione deſperantes etiam angelorum chori, cuiuſmodi eſt, inquiunt, nepos tuus? Quibus tibi inſignitur notis? Vt ignaros doce nos omnia diligenter. H

Theodoriti.

SPONSA igitur diſcipulis ſuis indicat ſponſi notas ac ſigna, dicens:

Nepos meus candidus & rubicundus, electus ex decem millibus. Caput eius aurũ ophatz. comæ eius ſicut elatæ palmarũ, nigræ quaſi coruus. oculi eius ſicut columbæ ſuper plenitudines aquarum conſidentes, quæ in lacte ſunt lotæ, & reſident iuxta fluenta pleniſſima. Genæ illius ſicut phialæ aromatis ferentes pigmentaria. Labia eius lilia diſtillantia myrrham plenam. Manus illius torniatiles, aureæ, plenæ tharſis. Venter eius pixis exigua, eburnea, ſuper lapide ſapphiro. Crura illius columnæ marmoreæ, quæ fundatæ ſunt ſuper baſes aureas. Species eius ut tus, electus ut cedri. Guttur illius dulcedo, & totus deſiderabilis. Hic nepos eſt meus, & hic propinquus meus, filiæ Hieruſalem. I K

Adoleſcentularum reſpondet interrogationi, & quibus ſponſum argumentis agnoſcere queant, oſtendit. nepos, inquiens, meus candidus, & rubicundus. Prius candorem, deinde ruborem ponit. Deus enim ſemper fuit. Factus autem eſt homo, non dimittens id, quod erat, neque in hominem conuerſus, ſed humanam induens naturam. Candidus ergo eſt, ut Deus. Quid enim nitidius luce? Lux
Ioan.1 autem eſt uera, ut euangeliorum uerba teſtantur. Erat, inquiũt, lux illa uera, quæ illuminat

A minat omnem hominē uenientem in hunc mundum. Verum non modo candidus eſt ſed etiam rubicundus. Neque enim ſolum eſt Deus, uerum etiam homo. Rubicundus autem terrenū ſignificat. Quapropter diuinæ quoque uirtutes apud Eſaiam conſpicientes eum e terra in cælum reuertentem quærunt, &, Quis eſt, inquiunt, *Eſa.63*
iſte, qui uenit de Edom? Rubor ueſtium eius de Boſor? iſte formoſus in ſtola ſua, gradiens in multitudine fortitudinis ſuæ? Admiranturque ipſum, & corporis pulchritudinem, quam ſtolam appellant. Eſt enim ſpecioſus forma præ filiis hominum, *Pſal.44*
quatenus homo. Nam, ut Deus, ea eſt pulchritudine, quæ, ut inacceſſa, nulla ſimilitudine poteſt explicari. Quærunt autem ex eo, & dicunt: Quare ergo rubra ſunt indumenta tua tanquam ex calcato pleno torculari depreſſo? Eaſque ruboris cau-
B ſam intelligere cupientes, docet, torcular, inquiens, calcaui ſolus, & de gentibus non eſt uir mecum. Non enim legatus, neque angelus, ſed ipſe dominus ſaluauit nos iuxta Eſaiæ prophetiam. Conculcaui eos, inquit, in furore meo, & colliſi eos in *Eſa.35*
ira mea, humanæ nimirum naturæ hoſtes dæmones, atque ipſorum exercitum. Et aſperſus eſt ſanguis eorum ſuper ueſtimenta mea. Ex ipſorum enim ſtrage atque internecione quibuſdam ſanguinis guttis ueſtimenta mea conſperſa ſunt. Tridui mortem, ſignificat. Non dicit autem: ſanguine conſperſus ſum ego: ſed aſperſus eſt ſanguis eorum ſuper ueſtimenta mea, id eſt, corpus meum. Quod diligenter annotandum eſt. Nam diuina natura pati non potuit, ſed corpus paſſum eſt: quod quidem corpus Deus uerbum ita contraxit, uniuitque ſibi, ut nihil inde pateretur. Di-
C uinitas enim præſtantior eſt, quàm ut pati poſſit. Iccirco ſponſa, Nepos meus inquit, eſt candidus & rubicundus, electus ex decem millibus. Primitiæ enim Chriſtus omni naturæ præcellit. Quippe qui peccatum non fecit, nec inuentus eſt dolus in ore *1.Pet.2*
eius. Itaque pro omni genere oblatus eſt hoſtia immaculata. Quamobrem & per Eſaiam prophetā Deus uniuerſorum, Ecce, inquit, puer meus quem elegi, electus *Eſa.43*
meus, complacuit ſibi in eo anima mea. ponam ſpiritum meum ſuper eum, iudicicium gentibus proferet. Iure igitur ſponſa, nepos meus, inquit, candidus & rubicundus, electus ex decem millibus. Decebat enim illum, qui ſuſtulit peccata noſtra, quæ rubra erant ſicut purpura, & ſicut coccinum, rubicundum fieri, & appellari. Caput autem eius, inquit, aurū ophatz. Symmachus uertit, lapis pretioſus. Quin-
D ta editio habet, inſigne auro. Caput inſigne auro. Caput ipſius allegorice uocat diuinitatem, quam ſuperius per candorem indicauit. Auro igitur & lapidi pretioſo diuinitatem comparat, quia nullum habet uocabulum aliud accommodatius. Comæ eius ſicut elatæ palmarum, nigræ quaſi coruus. Ex capite illius fluentes gratias, mea quidem ſententia, comas uocat. Nigras quidem una de cauſa, elatas autem ob aliam cauſam, elatæ enim ſunt fructus palmarum maſcularum, qui feminis adiuncti tempeſtiuos etiam illarum fructus fieri curant. Quoniam igitur, qui ei crediderunt, uariis ipſius muneribus fruentes, pietatis fructum illi ferunt, merito comæ eius elatis comparantur. Dicuntur autem nigræ, ut per profundum & obſcurum colorem, abdita & inacceſſa incarnationis eius ratio declaretur. Comæ elatæ, ni-
E græ quaſi coruus. Coruum hic nominauit, ut colorem tantummodo notaret. Oculi eius, inquit, ſicut columbæ ſuper riuulos aquarum. Per oculos hic rurſum aſpectum eius admiratur. quamobrem ſicut columbas eſſe dicit. Super plenitudines aquarum. In memoriam nobis redigit columbam illam, quæ in Iordane deſcendit. Neque uero quenquam offendat, quod dicit, ſicut ipſæ columbæ; non autem, ſicut ipſius columbæ. Legimus in diuina ſcriptura non modo ſpiritum, ſed etiam ſpiritus. Non quòd multi ſint ſpiritus ſancti. unus enim eſt ſpiritus ſanctus ille conſolator: ſed quia huius munera beatus Paulus ſpiritus uocat. Et ſpiritus prophe- *1.Cor.14*
tarum, inquit, prophetis ſubiecti ſunt. Cum ergo dominus Chiſtus, ut homo,

omnia ſpiritus habuerit dona, ideo ſponſa, oculi, inquit, eius ſicut columbæ ſuper F
plenitudines aquarum. Aſſidue enim ad baptiſmatis largitionem reſpiciunt oculi
eius, expectantes eos, qui ſalui fiunt,& ſalutem omnium expetentes, ſuper plenitu-
dines aquarum. Quinetiam columbæ in lacte,inquit,lotæ, & conſidentes ſuper ple-
nitudines aquarum. Alios enim lacte nutriunt, qui eo indigent cibo. Alios, qui in
peccato inueterati ſunt reficiunt, ac renouant. Conſidẽtes ſuper plenitudines aqua-
rum,& eas ſanctificãtes. Nec immerito dixit; plenitudines aquarum. Nam qui perfe-
ctam non habent fidem, quiq; non ſyncera fide accedunt, eos non ſuſcipit. Qua-
lis fuit Simon, qui baptizatus quidem eſt, ſed indignus uiſus eſt gratia, cum plenus
non eſſet, ſed mancus, & fidei perfectionem non haberet. Genæ illius ſicut phia-
læ, inquit, aromatis ferentes pigmentaria. Et labia eius lilia diſtillantia myrram ple G
nam. Genas rurſus & labra doctrinam uocat. Sermonis enim inſtrumenta ſunt la-
bra & genæ. Horum enim motu uox diſtinguitur & formatur. Phialas autem aro-
matis appellat genas, propter doctrinæ ſuauitatem. Pigmentaria uero ferunt, quo-
niam inde docendi argumenta ſumunt doctores eccleſiæ, qui tanquam pigmenta-
rii prædicationis, unguentum conficiunt utilitatis. Liliis porro ſimilia uidentur il-
lius labra, quia per ſe ſplendent diuini ſermones, licet humani ornamenti nihil ha-
beant. Nõ enim nent,neq; texunt lilia,ut dominus docet,ſed pater cæleſtis ueſtit ea.
Quoniam igitur omni humana ſapientia diuini ſermones ſunt nudi, ſed diuinam
ſolum obtinent pulchritudinem, merito dicit labia eius lilia diſtillantia myrrham
plenam: docent enim in præſenti uita mortificationem. Quale eſt illud domini do H
Matth.10 cumentum: Qui non relinquit patrem,& matrem, & uxorem, & agros, & uineam,
Luc.14 propter me, non eſt me dignus. &, Qui non accipit crucem ſuam, & ſequitur me,
Matth.19 non eſt me dignus. &, Si uis perfectus eſſe, uende,quæ habes, & da pauperibus &
ſublata cruce tua ſequere me. Iccirco diſtillant labia eius myrrham plenam. Ma-
nus autem tornatiles, aureæ, plenæ tharſis. Manus,eas uirtutes uocat, quæ in actio-
ne conſiſtunt, quas omnibus officiis ſigillatim ita diligenter excoluit, ut inde uelu-
Matth.3 ti concentus quidam reſultaret. Quamobrem & ad Ioannem, ſine, inquit, modo.
Sic enim decet nos implere omnem iuſtitiam. Aureas appellat, ut pretioſas, & exi-
mias. Nam illud tharſis propter auri præſtantiam poſuit. Illinc enim dicit diuina ſcri
ptura ſincerum, & purum, ac probatum aurum deportari. Venter eius pixis exi- I
gua, eburnea, ſapphiris diſtincta. Profunditas enim myſteriorum, & penu cogni-
tionis (ubi ſunt theſauri ſapientiæ & ſcientiæ Dei) ſunt uaſculum eburneum illis,qui
reuelatione ſunt digni. Et natura quidem comprehendi nequeunt. Ideo ſapphiris di
ſtincta eſt pixis, ut rerum diuinarum oſtendat arcanam profunditatem. Ac licet pro-
funda, & recondita, obſcuraque ſit, eburnea tamen efficitur illis,qui non ſunt indi-
Col.1 gni. Quamobrem beatus Paulus clara uoce, oculus, inquit, non uidit, neque au-
ris audiuit, neque in cor hominis aſcenderunt, quæ præparauit Deus diligentibus
Eph.3 ſe. Nobis autem Deus reuelauit per ſpiritum ſuum. Et rurſum: Myſterium eius,
quod abſconditum fuit a ſæculis & generationibus, & quod aliis generationibus
non eſt agnitum,ſicut nunc reuelatum eſt ſanctis eius apoſtolis & prophetis. His de K
cauſis uentrem illius pixidem dixit eſſe eburneam ſapphiris diſtinctam. Ac comas
eius,cum perſpicuæ ſint, ait eſſe nigras. Illis enim, qui nondum diuinam aſſecuti
ſunt reuelationem, ea quoque uidentur obſcura & difficillima, quæ manifeſta ſunt,
& ſenſibus comprehenduntur. Qui uero ad intima myſteria ſunt admiſſi, iis perſpi-
Pſal.50 cua uidentur etiam illa, quæ ſunt obſcura. Itaq; beatus item Dauid, incerta, inquit,
& occulta ſapientiæ tuæ manifeſtaſti mihi. Quod etiam ſponſa dicit, uenter, inqui-
ens,eius pixis exigua eburnea ſapphiris diſtincta,crura illius colũnæ marmoreæquæ
fundatæ ſunt ſuper baſes aureas. Firmitatem eius & ſtabilitatem, & conſtantiam
per-

A perpetuitatemque per columnas oſtendit marmoreas. Baſes autem aureas nominauit, ut pretioſum actionum decus declararet. Species eius ut tus, electus ut cedri. Hic rurſus duplicem naturam ſignificat. Ac diuinam quidem appellat tus, quod Deo lex iubet incendi. Cedrum autem humanam, quæ non ſenſit corruptionem. Inter arbores enim cedrus non putreſcit. Guttur eius dulcedo. Quid enim diuinis eloquiis dulcius? Quapropter beatus etiam Dauid, quàm *Pſal.* 118
dulcia, inquit, gutturi meo eloquia tua? ſuper mel ori meo. Et, Iudicia tua ue- *Pſal.* 18
ra, iuſtificata in ſemetipſa, pretioſa ſuper aurum, & lapidem pretioſum multum, & dulciora ſuper mel & fauum. Itaque & miniſtri principum ſacerdotum, qui ad dominum miſſi ſunt, deſiderio dulcedinis ſermonum eius deliniti & capti,
B ad eos, qui ſe miſerant, Numquàm ſic, inquiunt, locutus eſt homo, ſicut hic ho- *Ioan.* 7
mo. Et alii clamabant: beatus uenter, qui te portauit, & ubera, quæ ſuxiſti. Qua- *Luc.* 11
re guttur eius dulcedo. Et, totus denique deſiderabilis. Dubitans enim, quibus eũ laudibus præterea cumularet, uno ſe uerbo expedit, & cuncta complectitur, quid, inquiens, in ſingulis eius pulchritudinis partibus explicandis moror, totus eſt deſiderium, omnes ad amandum ſe trahit, ad diligendum impellit, non intuentes ſolum, ſed audientes etiam allicit, & ſui deſiderio accendit. His dictis, ad adoleſcentulas conuerſa. Hic, inquit, eſt nepos meus, & hic propinquus meus filiæ Hieruſalẽ.

Quando uos eum dicitis ignorare, & ex me quæritis, quis ſit nepos meus ex nepote, ecce nobis indico. Talis eſt nepos meus, & talis eſt propinquus meus. Iureiu-
C rando igitur obſtrictæ, nolite illud negligere, ſed quærite nepotem meum, atque illi deſiderium meum nunciate.

Trium Patrum.

INCIPIT magiſtra, ſponſi ſui notas atque inſignia declarare. Ac primũ quidem ea generatim enumerat, Nepos, inquiens, meus candidus & rubicundus, electus ex decem millibus. Dilectus meus (quod ad naturã diuinam pertinet) eſt candidus ut lux inacceſſa: rubicundus inſtar auri, quod ceteris rebus ex materia conſtantibus antecellit, ut ſuperſubſtantialis: electus ex decem millibus, ut ſolus ex pa-
D tre genitus. Quantum autem ſpectat ad humanitatem, candidus eſt, ut purus atque integer ab omni peccato. Rubicundus, ut qui proprium ſanguinem in cruce pro nobis effudit. Electus ex decem millibus, ut ſolus ipſe ex omnibus ſine ſemine natus ex uirgine. Atque ad hunc quidem modum in ſpiritu hunc contemplamur. Rebus autem & factis candidum experiuntur, qui ab omnibus peccatorũ purgati ſunt ſordibus. Rubicundum, qui in uarias incidentes tentationes, ex illis per patientiam, ut igneus auri fulgor ex fornace, probati reſplendent. Electum ex decem millibus, qui per abſtinentiam & tolerantiam mundati nullum in ſeipſis humanum cõtinent uitium, neque tamen propterea excidunt ab humilitate. Deinde ſigillatim etiam ſponſi ſui notas & ſigna perſequitur, Caput, inquiens, eius aurum ophaz. Mens
E illa nimirum ineffabilis, (ad quam ut ad caput, ineffabile uerbum ipſius per ſubſtantia connaturalem ſpiritum refert ſequentem mentem tanquam aurum puriſſimum reliquas materias antecedens) a rebus omnibus, omni ratione, diſtat infinite. Ca-
put enim Chriſti, ut diuus inquit apoſtolus, eſt Deus & pater. His omnibus con- *1. Cor.* 11
templationibus ita conſtitutis, ad eius experientiam, quantum capit humana natura, peruenitis, qui fidei rationi, quam myſteriis indemonſtrabilibus ineffabili cognitione intellectam aut cognitam ſuper omnem cogitationem, nihil præponit omnino: & pro ea tuenda conſeruandaque totum ſeipſum tentationibus ac periculis tormentiſque obiicit, atque ita tanquam in fornace aurum puriſſimum fidem reti-

net immaculatam. Comæ eius ſicut elatæ palmarum, nigræ quaſi coruus. Bonæ F
ſcilicet patris uoluntates, ab unigenito filio in Spiritu ſancto expletæ. Ens, uita, ſapientia, & his ſimilia, quæ quidem naturaliter, ut capilli caput aliquod, tegunt unũ principium, & cauſam rernm uniuerſarum, eumque, qui comprehendi non poteſt, uidentur redigere ſub comprehenſionem. Elatæ quidem ſunt arbores celſiſſimæ ad cælum uſque tendentes, quoniam eos, qui hæc animo amplectuntur, dum proſpiciunt ea, quæ per caritatem poſſidentur, operibus atque imitatione perducunt ad diuinæ beatitudinis ſublimitatem. Nigræ autem quaſi coruus, qnia imperueſtigabili diuinorum iudiciorum ratione mentis oculos in contemplatione corroborant. Nam ut color albus uiſum diſgregat, ita niger confirmat. Oculi eius ſicut columbæ ſuper plenitudines aquarum. Sanctiſſimi ſpiritus affectiones oculi domini uocantur. Quoniam per ipſas Deus mortales inſpicere conſueuit. Vt columbæ quædam ad plenos aquarum alueos incitantur, nempe ad uirtutes, quæ aquarum, id eſt, diuinorum mandatorum e cælo deſcendentium ſunt conceptacula. Quia ſermones earum operibus implentur mandatorum. Incitare autem affectiones hæ ad uirtutes dictæ ſunt, quia niſi dominus per ipſas, animam bonum eligentem tanquam domnm aliquam ſuam ædificauerit, incaſſum laborat, qui ædificat. Sicut columbæ, inquit, quæ in lacte ſunt lotæ, & reſident iuxta fluenta pleniſſima. Puræ ſcilicet ac penitus mundæ ſpiritus affectiones, quæ reſident in animabus, quas ipſæ ut purgatas, & illuſtratas atque perfectas per gratiam repleuerunt. Ac ſponſi quidem oculi ſunt eiuſmodi. Genæ illius ſicut phialæ aromatis ferentes pigmentaria. Diuinæ H
uidelicet prouidentiæ cuncta moderantis rationes (quæ tanquam genæ actionibus, ut ita dicam, mouentur, & ſalutiferos uirtutum mores docent, & per hos ſpiritaliter nutriunt, mollientes quodammodo id, quod in Deo ſecundum eſſentiam intelligi non poteſt, dum horum actione ipſum explanant) ſancto impletæ ſunt ſpiritu, quaſi odoriferæ quædam phialæ, uariorum inſtar unguentorum uarios illos, quos diximus, ſpiritales mores ferentes. Verbum enim Dei & patris, quo reguntur & gubernantur uniuerſa, in Sancto ſpiritu ut conſubſtantiali, prouidentia ſua cuncta diſponit & moderatur. Atque ita quidem ſe habent genæ. Labia eius lilia diſtillantia myrrham plenam. hoc eſt, dinini iudicii rationes, (per quas uerbum Dei tribuens, quod unicuique naturæ mentique congruit, quaſi quibuſdam labris, in ſingulis per communionem implicatur) ſunt ſplendore perſpicuæ ſicut lilia, dum rerum naturas, pro ſua quamque proprietate, firmas & ſine confuſione conſeruant, modumque docet totius mortificationis omnium motionum, per electionem a natura diſcrepantium. Manus illius tornatiles, aureæ, plenæ Tharſis. Vniuerſales uidelicet rerum effectrices inſtauratriceſque rationes (quæ ad creationem, & prouidentiam, & iudicium pertinent, quibus Dei uerbum cuncta fecit, & regit, & ſine confuſione cõſeruat) tornatiles ſunt, & uaria ipſius ſapientia expolitæ, purgatæque, ut aurum ſincerum, ab omni falſitate, & tanquam Tharſis, quod gaudii contemplationem ſignificat, plenæ uera cognitione bonitatis eius, qua omnia lætantur. Bonitas enim græce uidetur dici ex eo, quod ualde ſit, aut ſit poſita, aut currat. Rerum K
enim eſſentia declarat Deum eſſentiæ præſtare. Poſitio autem propter immutabiles earum rationes, naturam ipſius prorſus immobilem. Curſus uero per mutuas illarum ſucceſſiones, motum eius actu ſempiternum. Venter eius pixis exigua, eburnea, ſuper lapide ſapphiro. Eius nimirum ſapientia, quæ in ſeipſa quatenus cauſa gerit rationes rerum, ſubiectum habet per eſſentiam ea, quæ uiſibilia ſunt, ut lapidem ſapphirum propter firmitatem, atque immobilitatẽ, coloremque cæruleum. Per actionem autem deſcripta eſt in rebus procreatis, per quas uti liber quidã eburneus, politus, & purus diuinam tum gloriam tũ magnificentiam uere perſpicueque

repræ-

A repræſentat. Inuiſibilia enim ipſius a creatura mundi per ea, quæ facta ſunt, intel- Rom. 1
lecta conſpiciuntur, ut magnus ait apoſtolus. Atque hoc quidem modo mens ex
iis, quæ de Deo per eius opera comprehenduntur, cernit id, quod per eſſentiam
eius non poteſt comprehendi. In eo autem, quod per eſſentiam non comprehendi-
tur, a labore; quem in curſu ſpeculandi percipit, requieſcit, (Qui enim addit ſcien- Eccl. 1
tiam, addit dolorem.) confirmaturque rurſus ad rerum contemplationem. Quem-
admodum albo colore corporis oculo uidendi uis frangitur, eademque rurſum per
eum nigro permixtum reficitur & recreatur. Ac uenter quidem eſt talis. Crura
autem illius columnæ marmoreæ, quæ fundatæ ſunt ſuper baſes aureas. Duo uideli-
cet ſumma, & quæ reliqua complectuntur, illius mandata, ut eum & proximum di
B ligamus (quibus ipſum Dei uerbum tanquam binis cruribus in animabus fidelibus
incedit, & per ſcientiam atque uirtutem curſum conficit) ueluti columnæ quædam
marmoreæ, firma fide & uita ſplendida ſuſtinent ipſum uerbum, quod creditur: ne
propter nos nomen eius eo decidat, ut inter gentes blaſphemetur. Fundatæ ſunt
ſuper baſes aureas, uerum, & bonum; quibus tum propter naturæ immutabilita-
tem, tum propter promerendi benignitatem declaratur Deus, qui naturæ præſtat
uniuerſæ. Poſtquam igitur ſponſa ſingulas ſponſi partes expreſſit, ſummatim iterũ
illum diſcipulis deſcribens, Species, inquit eius, ut libanus, electus ut cedri. Actus
eius, per quem Dei & patris conſubſtantialis potentia exprimitur, omnibus eſt il-
luſtris atque conſpicuus, uti mons libanus, qui inter uicinos montes eminet. Bo-
C num enim, quod uim diuinam ſignificat, ab omnibus eligitur, quoniam illud ex-
petunt uniuerſa. Quamobrem, per actum, ut diximus, electus eſt ſponſus, & a tene-
bris, quæ lucem ſe eſſe ſimulant, ſecernitur. ut cedris aſſimilati iuſti, ab iniuſtis &
improbis. Guttur illius dulcedo, & totus deſiderium. Nouum quippe teſtamen-
tum, per quod, tanquam per guttur, cibum conſtituit ſalutem hominum, dulce
eſt gutturi noſtro. Ex eo namque dulcis manat de uirtutibus ſermonis potus. Itaq;
totus etiam eſt deſiderium, utpote rerum optabilium atque expetendarum extre-
mum. Hic nepos eſt meus, & hic propinquus meus, filiæ Hieruſalem. Hic utique
dilectus eſt meus cuius ego ſingulatim, atque in uniuerſum notas & ſigna uobis ex-
poſui. Hic eſt declaratus propinquus meus, quæ ad ipſum, ut ad ueritatem per
D ſcientiam: ut ad bonum, per efficacem fidem appropinquaui: Filiæ Hieruſalem, di
ſcipulæ meæ, quæ ab omni perturbatione & uitio ſeparata diuinam pacem uideo:
& lætitiam ab omni perturbatione remotam, Dei nimirum intra nos regnum.

Pſelli.

CANDIDVS, & rubicundus, electus ex decem millibus. Ille eſt, inquit,
uere nepos meus, qui in cruce ex immaculato latere haſta uulnerato hominibus ſan
guinem & aquam mirabiliter effudit. Qui ſolus inter omnes ex uirgine ſine dolore
natus eſt homo. Caput eius ſicut aurum Cephatz. Qui ab omni, inquit, integer,
E ac purus eſt peccati labe. Comæ eius ſicut elatæ, nigræ quaſi corui. Ornatus, in-
quit, comarum eius ſunt Petrus & Paulus, qui antea nigri tenebroſique fuerant, &
quiſquis ex gentibus baptizatus eſt, & ad illum acceſſit. Oculi eius ſicut colum-
bæ ſuper plenitudines aquarum lotæ. Illius oculi ſunt prophetæ prudẽtia ſimplices,
& moribus admirandi. Super plenitudines, inquit, aquarum lotæ. Id eſt, omnibus
uirtutibus exornati. In lacte confidentes ſuper plenitudines aquarum. Non glorio-
ſe uirtutem oſtentantes, ſed admodum tranquille eam excolentes. Genæ illius ſi-
cut phialæ aromatis ferentes pigmentaria. Labia eius lilia diſtillantia myrrham ple-
nam. Totum aureum indicant hæc uerba Chryſoſtomũ, & reliquos doctores illius
æquales,

æquales, maximum Baſilium, eximium Gregorium, quorum e labris doctrinæ ſermones melle dulciores emanarunt, quos qui deguſtant, multa implentur myrrha, id eſt, laboribus mortificant membra ſua ſuper terram, & ſimul cum Chriſto crucifiguntur, atque exaltantur. Manus illius tornatiles, plenæ tharſis. Venter eius pixis exigua, eburnea, ſuper lapide ſapphiro. Crura illius columnæ marmoreæ, fundatæ ſuper baſes aureas. Hæc uirgo pura & ſponſa cuſtodibus, hoc eſt, angelis, ſponſi ſui pulchritudinem ſignificans, enarrauit. Tu autem mihi omnia dicta per translationem intellige. Quoniam enim Chriſtus ſolus caput eſt omnium: corpus autem ipſius diuina eſt eccleſia: membra autem corporis ſanctos eſſe dicimus, alium quidem collum, alium autem pedes, per manus eius tornatiles uenerandos apoſtolos accipe, diuinos ſacerdotum principes, fideles diuinæ gratiæ diſpenſatores, qui ſeipſos omnem malitiam amputantes expoliuerunt. Quamobrem ſpe bonorum repleti ſunt. Eius item uentrem ac pixidem agnoſce omnium uirtute præſtantium animas & corda, in quibus Dei uerbum inſculptum eſt, qui mentes, ſenſusque ſuos ad cælorum regem erectos habent. Id enim ſapphirus ſignificat, qui ſolus lapis cæli ſpeciem & colorem obtinet. Per huius crura Petrum intellige apoſtolorum principem. In hoc enim dominus in euangeliis ſe eccleſiam ſuam ædificaturum promiſit. Species eius ut libanus, electus. Sponſi ſpeciem uere maximam, & terribilem, admirandamque, ac diuinam ex pulchra libani altitudine coniicito. Guttur illius dulcedo, & totus deſiderabilis. Guttur eius diuus ille præcurſor fuit, qui uerbi & ſponſi uox dicitur.

F G H (margin letters)

Theodoriti.

CVM igitur ſponſi notas & ſigna intellexiſſent, rurſus quo profectus ſit, quoue declinauerit, percontantur his uerbis.

Quo abiit nepos tuus, o pulchra inter mulieres? Quo reſpexit nepos tuus? & quæremus eum tecum.

NAM ſi locum ſeceſſus illius didicerimus, non negligemus, ſed in eo, quem deſideras, perueſtigando nos tibi laboris ſocias adiungemus. Rurſus igitur eis reſpondet. I

Nepos, inquiens, meus deſcendit in hortum ſuum, ad phialas aromatis, ut paſcat in hortis, & colligat lilia.

QVAERENDVM eſt, cur & unum dicat hortum, & plures. Deſcendit enim in hortum ſuum, ut paſcat in hortis. Vnica enim eſt eccleſia, ut docet beatus Paulus, deſpondi, inquiẽs, uos uni uiro uirginem caſtam exhibere Chriſto. Et alibi: uiri diligite uxores ueſtras ſicut & Chriſtus dilexit eccleſiam. At beatus idem Paulus plures quoque nominat eccleſias non ſpiritus diuiſione, ſed locorum diſtinctas interuallo. Paulus, inquit, apoſtolus non ab hominibus, neque per homines, eccleſiis Galatiæ. Et ad Corinthios ſcribens, mulieres, inquit, ueſtræ in eccleſiis taceant. Quamobrem ſponſa etiam dicit: Nepos meus deſcendit in hortum ſuum, ad phialas aromatis, ut paſcat in hortis, & colligat lilia. Omnes enim paſcit eccleſias, & phialis aromatis delectatur, iis nimirum, qui redolent fragrantiam ſuam, & ſponſæ pulchritudinem imitantes fiunt lilia, quos colligit, & eccleſiæ adiungit. Ad hæc ſponſa ſubiicit:

2.Cor.11 Eph.5 K

Ego nepoti meo, & nepos meus mihi, qui paſcit inter lilia.

EX eo pendeo, atque illi me ipſam dicaui. Nam & ipſe me orbi prætulit, ſibiq; copu-

A copulauit: ex ſenio confecta reddidit iuuenem, ex inope opulentam, ex deformi formoſam: putridis, atque fœtentibus uulneribus languentem curauit, repleuitque odoris ſuauitate. His de cauſis ita loquor: Ego nepoti meo, & nepos meus mihi, qui paſcit inter lilia: uel, ut Symmachus uertit, qui paſcit flores. Nam & eos, qui facti ſunt lilia paſcit: & illos qui digni ſunt, paſcit in liliis. Diuinis autem ſcripturis ſuauius eſt nihil.

Trium Patrum.

CVM diſcipulæ ex magiſtra, quis eſſet ſponſus eius, per ſigna & notas ipſius
B didiciſſent, ſcire autem cuperent, quonam abiiſſet, ſic illam compellant.

Quo abiit nepos tuus, o pulchra inter mulieres?

O, quæ inter animas, imaginis & ſimilitudinis pulchritudinem mandati, transgreſſione perditam ideo recuperaſti, quia Dei uerbo es deſponſata, quando ex ſignis ac notis eius abs te enumeratis, nondum ipſum in nobis conſpicimus, quonam reſpexit nepos tuus? & quæremus eum tecum. Vbi dilectus tuus, qui eſt inuiſibilis, aſpici uoluit? Indica nobis, ut te duce ad præſtantiora contendentes, eum tum agendo, tum contemplando perueſtigemus, & aſſequamur. His ſponſa reſpondet,

C Nepos, inquiens, meus deſcendit in hortum ſuum ad phialas aromatis.

DILECTVS meus, qui ſubſtantiæ ſuæ celſitudine eſt inuiſibilis, re ipſa tanquam in hortum ſuũ deſcendit in creaturam, quã diuinis uoluntatibus ſuis ipſe plantauit, & tanquam ad phialas aromatis, ad animas ſibi per fidem in Deũ gratas ſuauiſſimo gratiæ ſancti ſpiritus odore perfuſas, quæ quidẽ gratia per contemplationem & actionem, imaginis & ſimilitudinis decus in eis ſic inſtaurat, ut ſponſus in illis tanquam exemplar in ſigno proprio perſpiciatur expreſſum. Deſcendit autẽ, ut dictum eſt, ut paſcat in hortis, & colligat lilia, hoc eſt, ut oues ratione præditas regat, & nu-
D triat per ſcietiam atq; uirtutem, in natura tũ intelligibili tũ ſenſibili, in quibus uirtutum rationes ac modi tanquam in hortis quibuſdam conſiti ſunt. Et colligat ueluti lilia de ſpinis, nempe ex animabus, quæ corporeis ſollicitudinibus ſuffocantur, animas illas, quæ reiectis eiusmodi ſpinis Deo parent ipſi, in euangeliis dicenti: conſiderate lilia agri, non laborant, neque nent. Quarum etiam ſingulis dicit: Ego ne- *Matth. 6*
poti meo, & nepos meus mihi. Qui paſcit inter lilia. Ego quippe Deo uiuo, mortua mundo, & in me ſolus Chriſtus uiuit, qui regit animam, quæ ipſum ſequitur, & paſcit in liliis, in ſplendoribus uirtutum.

Pſelli.

E HAEC cuſtodibus ſponſa cum reſpõdiſſet, illi rurſus eã interrogant accuratius:

Quo abiit nepos tuus, o pulchra inter mulieres? Quo reſpexit nepos tuus? & quæremus eum tecum.

QVALIS iſte ſit, iam intelleximus. Nunc auemus illud etiam ſcire, quo deſcenderit. Nondum enim cognitam habent uerbi incarnationem, quam ineffabili ratione in terram deſcendens induit. Cuius quidem incarnationis myſterium ne angelis quidem, ante uerbi aſcenſionem ad patrem, fuiſſe exploratum, ex ſummo prophetarum Dauide cognoſces. cum enim angelorum Chriſto miniſtrantium ordines, quan-

Pſal. 23 quando aſſumptus eſt, ualde ſupplicarent, ac dicerent: tollite portas principes ueſtras, & introibit Chriſtus rex gloriæ: illi diſpenſationis, inquit, arcanum non intelligentes, ut hæſitantes reſponderunt: quis eſt iſte rex gloriæ? Ac ſponſæ quidem cuſtodes ita dixerunt. Illa uero reſpondet angelis ipſis, F

Nepos, inquiens, meus deſcendit in hortum ſuum ad phialas aromatis, ut paſcat in hortis, & colligat lilia.

ARCANA, inquit, ille ratione deſcendit, ſicut imber ſuper lanam, ſicut ros in uellus, in uterum puræ atque immaculatæ uirginis ut in aromatum diuinorum phialam mundam. Vnde ſine ſemine progrediens, eo quidem modo, qui illi ſoli eſt cognitus, in animas hominum puras influxit. Has enim tu, rex, phialas aromatum intellige, hortum autem hunc mundum, in quem deſcendit Chriſtus, ut fideles ſanctis paſceret eloquiis. Diuina enim eloquia uocantur lilia. G

Ego nepoti meo, & nepos meus mihi.

VERVM, quo planius, inquit, uos doceam, ille mihi prorſus eſt ſimilis. Ad ſimilitudinem enim ſuam me prius ipſe formauit. Poſt autem grauiter colliſam renouauit, formam meam ex uirgine ſuſcipiēs. Sic igitur angelos ſponſa eſt allocuta,

Theodoriti.

H

SPONSVS auditis ſponſæ uerbis, quæ ſui languebat deſiderio, noctesque ac dies de ſe tum cogitabat, tum differebat, & pulchritudinem ſuam laudibus efferebat, eius miſericordia commotus, ſe illi conſpicuum præbet, ac dicit:

Pulchra es, propinqua mea, ſicut probatio: decora ſicut Hieruſalem: terribilis, ut acies ordinatæ.

EX re, quæ propter ſponſam facta eſt, illi nomen imponit. Nam quia dominus
Pſal. 84 probauit terram ſuam, & conuertit captiuitatem Iacob: remiſit iniquitates plebi ſuæ, & operuit omnia peccata eius, merito ſponſam appellat probationem. Et quemadmodum ipſa in ſuperioribus ſponſum deſiderium nominauit, ex affectione ſua, qua illius ardebat deſiderio, ei nomen imponens: ſic etiam ipſe probans, & uolens eam ſibi ſponſam adiungere, probationem ipſam uocat. Sic enim, inquit, es pulchra, ut probata a me atque dilecta. Nec ueto ſolum es pulchra, ſed etiam decora. nec decora ſimpliciter, ſed ſicut Hieruſalem; non hæc inferior, ſed ſuperior I
Gal. 4 illa, de qua beatus Paulus, Quæ autem, inquit, ſurſum eſt Hieruſalem, libera eſt, quæ eſt mater omnium noſtrum. Illi ſimilis es, propinqua mea. Angelicam enim
2.*Cor.* 4 uiuendi rationem imitaris. Meditaris in terra, quæ cæleſtia ſunt. Et in carne am-
Philip. 3. bulans, non militas ſecundum carnem. Et ſecundum propoſitum perſequeris ad
Col. 3 brauium ſupernæ uocationis. Et quæ ſurſum ſunt, quæris, ubi ego ſum in dextera Dei ſedens. Iccirco decora es, ſicut Hieruſalem. Nec decora modo, ſed terrorem, te aſpicientibus iniiciens. Ordinem enim tuum ſpectantes admirantur. Nam in te nihil inordinatum, nihil incertum, nihil confuſum, ſed omnia ordinata, & certa ſunt. Rerum ordinem diligenter retines. Quippe quæ ſponſum ſcis rebus eſſe omnibus anteponendum, & ſecundum ſponſum, eos potiſſimum obſeruandos, qui ad eum proxime accedunt. His addit: K

Auerte oculos tuos a me. Quia ipſi me auolare fecerunt.

QVOD autem dicit, eiuſmodi eſt. Oculorum tuorum pulchritudo, & acumen in

A in contemplando, & mentis acies, me ad te amandam incitarunt. Sed caue, ne immoderatius in me oculos intendas tuos, ne tibi ex ea re contingat aliquid detrimẽti. Inacceſſus enim ſum, & comprehendi nequeo, omnemque non hominum tantum, ſed angelorum captum ſupero. Quòd ſi terminos uolueris tranſilire, & ad ea curioſius contendere, quæ uiribus tuis antecedunt, non modo nihil aſſequeris, ſed aciem etiam oculorum hebetiorem reddes atque obtuſiorem. Ea namque lucis natura eſt, ut, quemadmodum oculum illuſtrat, ſic etiam lædat, ſi fuerit inſatiabilis. Auerte igitur oculos tuos a me. Altiora te ne quæſieris, & fortiora te ne fueris ſcrutata: ſed quæ præcipit tibi Deus, ea cogita ſemper. His rurſum adiicit laudes ſuperiores, & ait: *Eccl. 3*

B Capilli tui ſicut greges caprarum, quæ reuelatæ ſunt de Galaad. Dentes tui ſicut greges tonſarum, quæ aſcenderunt de lauacro, omnes gemellis fetibus, & ſterilis non eſt inter eas. Sicut funiculus coccineus labia tua, & eloquium tuum decorum. Sicut cortex mali punici genæ tuæ, præter ſilentium tuum.

HAEC, cum ſupra ſint a nobis expoſita, ſuperuacaneum ducimus, iterum explanare. Siquis enim eorum, quæ diximus, oblitus ſit, ad ſuperiora cõfugiens, poterit declarationem inuenire. Non ſimpliciter autem, aut temere ſponſæ repetit C eaſdem laudes, ſed ut propriæ memor pulchritudinis, eam tueatur, nec ulla infici labe permittat. Conſidera enim, inquit, qualis antea fueris, & qualem ego te reddiderim, quo te decore exornarim, & quantum pulchritudinis tibi largitus ſim, Hanc tu mihi perpetuo integram conſerua. Semper enim tecum manens membra tua perſcrutabor, ſtudioſeque operam dabo, nequid pulchritudini tuæ detrahatur.

Trium Patrum.

VIRTVTVM decus in his adoleſcentulis, id eſt, in animabus ſponſus ipſe conſiderans, ueluti ſponſam alloquitur ad hunc modum. Pulchra es, propinqua D mea, ſicut probatio. Bona es, propinqua mea, ex diuinæ ſapientiæ, & bonitatis participatione, utpote quæ uoluntati meæ, per quam ex nihilo facta es, minime repugnes, ſed ex ea tota pendeas, dum imaginis & ſimilitudinis decus conſeruas. Quamobrem decora etiam es, ſicut Hieruſalem. Formoſa nimirum, dum notam meam, atque habitum ab omni perturbatione remotiſſimum defendis, in te ipſa me pacem patris contemplaris, qui te illi conciliaui. Nam Hieruſalem, ut docuimus, pacis eſt uiſio. Quapropter es etiam terror, ut acies ordinatæ. Tota uidelicet ſtupor, dum in contemplatione naturæ meæ incomprehenſibilis obſtupeſcis. Quemadmodum & diuini atque angelici ordines admiratione ſtupidi, inacceſſæ pulchritudinis meæ reuerentia & formidine contremiſcunt. Proinde auerte oculos tuos a me, E quoniam ipſi me auolare fecerunt. Id eſt, ne coneris me qui ſubſtantiam ſupero, ex ſubſtantia comprehendere. Quanto enim magis in me comprehendendo laboraueris, tanto longius a mentis tuæ oculis incomprehenſus auolabo. Sed eos a ſubſtantia mea, quæ ſpectari non poteſt, ad pulchritudinem, quæ ex operibus perſpicitur, contemplandam conuerte. Et cernes me beneficum, & omnipotentem. Spiritales enim ſunt oculi tui. Capilli uero ſicut greges caprarum, quæ apparuerunt ex Galaad. Cogitationes uidelicet, quæ, ut ex capite comæ, ſic ex mente proueniunt tua ſpiritaliter, nullum rerum huius uitæ ſenſum habentes, ſed in agendo, & contemplando, & diuinis rebus peruestigãdis occupatæ, ſimiles ſunt florentibus caprarum pilis,

pilis,quæ per altum quendam & obſcurum montem, qui dicitur Galaad,conſpicuæ apparuerunt. Siquidem ex malitiæ, & ignorantiæ,atque impietatis tenebris,ad uirtutis, & ſcientiæ, pietatiſque lucem commigrarunt per euangelium, quod fidelibus iudicii futuri teſtimonium reddit. Galaad enim ſignificat, migratio teſtimonii. Ac de capillis quidem hactenus. Dentes tui ſicut greges tonſarum, quæ aſcenderunt de lauacro, omnes gemellis fetibus, & ſterilis non eſt inter eas. Cogitationes tuæ, quibus corpoream legis craſſitudinem in ueros ſenſus extenuas, & ad ſpiritalem cibum idoneum redigis, inſtar caprarum, quæ tonſæ ſunt, ueritate tantum conſeruata falſas omnes reiiciunt opiniones:Et tanquā in lauacro a falſis opinionibus ablutæ, geminos uirtutum edentes fructus, a rebus terrenis atque carnalibus ad ſpiritales & cæleſtes conſcenderunt. Neque ulla inter eas inutilis eſt,aut infructuoſa. Sicut funiculus coccineus labia tua, & eloquium tuum decorum. Vt funiculum dimenſum, atque coccineum,ſermonem proferant uerum, unde præclara quoq; eſt eius pronunciatio. Sicut cortex mali punici genæ tuæ, præter ſilentium tuum. Propter conſtrictam ac minime fuſam orationis uim genæ tuæ ſunt ſimiles cortici mali punici.Et quando non taces,breuitate corrigis in concionibus diſſolutionem. F G

Pſelli.

HAEC cum angelis ſponſa loquebatur, cum humaniſſimus dominus & ſponſus,eam clamantem, & anxiam, ac uehementius ſollicitam, in ſe indagando conſpicatus, rurſum ad laudes eius ſe ſe conuetit inuiſibiliter, pulchra es, inquiens, propinqua mea ſicut bona uoluntas, decora ſicut Hieruſalem,terror ſicut acies ordinatæ. Pulchra, inquit,facta es & macula non eſt in te,merito bonæ uoluntati meæ comparata. Nam tu quoque uis omnes homines ſaluos fieri.Præclare etiam aſſimilata es ipſi Hieruſalem, in qua cum patre meo requieui. Quamobrem & terrorem obtines, & formidabilis es,ut angelorū meorum acies ordinatæ. Mihi,inquit, locutus eſt uenerandus ſponſus meus. Auerte oculos tuos a me.Iam coniice in me oculos tuos. Lux enim oculorum tuorum auolare me fecit, & omnia mundi negotia deſpexi.Sed qui uoluntatem diligentium ſe facit, confeſtim diuinos oculos ſuos in ſponſam coniecit,uidensque eam uirtutibus exornatam,cœpit illam his uerbis collaudare: Capilli tui ſicut greges caprarum,quæ apparuerunt de Galaad. Dentes tui ſicut greges tonſarum,quæ aſcenderunt de lauacro, omnes gemellis fetibus, & ſterilis non eſt in eis.Sicut funiculus coccineus labia tua, & eloquium tuum decorum. Sicut cortex mali punici genæ tuæ, præter ſilentium tuum. His ſponſam laudibus ad mulierum mores & nuptiarum amores apptiſſimis ſponſus extulit. Sed harum tu omnium explanationem,Stephephore,ſuperius a nobis accepiſti.Quare iam Canticorum finem audiamus. H Pſal.144. I

Sexaginta ſunt reginæ,& octoginta concubinæ,& adoleſcentulæ, quarum non eſt numerus.Vna eſt columba mea,perfecta mea, una eſt matri ſuæ, electa eſt genitrici ſuæ. Viderunt illam filiæ,& beatiſsimam prædicabunt eam. Reginæ & concubinæ laudabunt eam. K

Sapientiſſimus ille Salomon,mirabilis ille propheta tanquam in ſpeculo propheticis oculis, animarum, quæ ſalutem aſſequuntur,mores, & uirtutes, immo, ut uere dicam, ordines & gradus aſpexit. Tres enim, ut mihi perſuaſi, ſunt ordines eorum qui ſaluantur. Aut enim ſunt filii, aut mercenarii, aut ſerui. Qui enim a teneris unguiculis ex toto corde Deum rerum omnium auctorem optimum diligunt,

A & amore ipſius, mundum, & quæ in mundo ſunt, contemnentes, Chriſto uerbo & ſponſo coniunguntur, diuina gratia filiorum ordinem obtinent. Qui autem regni cæleſtis cupiditate adducti, ut eo potiantur, Chriſto diligenter inſeruiunt, in mercenariorum loco conſtituuntur. At qui peccatis omnibus obruti, ut ego infelix, cruciatuum & ſuppliciorum formidine reſipiſcunt, & pænitentiam agunt, (quorum in numero utinam ipſe quoque ſim per gratiam tuam, o Chriſte uerbum ſaluator) in ſeruorum, qui tamen ſalui fiunt, ordine collocantur. Has claſſes atque hos ordines Salomon ille proſpiciens, & diuino afflatus ſpiritu, tanto ante cernens uerbi ſponſi puriſſimi incarnationem, & quæ ipſum ſine ſemine genuit, ſanctiſſimam Dei genitricem Mariam illam immaculatiſſimam, quam omnibus, om-
B nes omnium hominum generationes, uocibus nunquam ceſſantibus, beatiſſimam prædicant, quia totius mundi peperit ſaluatorem, hoc in ſponſi perſona Canticum cecinit. Tu uero, princeps Stephephore, cum ſexaginta reginas audis, eos intellige, qui ſexagenarium ſibi traditum numerum talētorum decies bonis operibus multiplicantes diuina gratia filiorum locum ſunt aſſecuti. Concubinas autem eos eſſe cogita, qui talentum ſibi a domino aſſignatum, laboribus ſalutiferis octogies multiplicātes, uerbi & ſponſi facti ſunt mercenarii. Innumerabiles uero adoleſcentulas agnoſce peccatores illos, qui præ nimia inertia talentum a domino acceptum in terra defoderunt illi quidem, ſed tamen ſalutem obtinuerunt. Inter tot animas omnium hominum, qui ſaluantur, ut electa columba eſt una illa ſola, quæ Chriſtum genuit
C uirgo mater puella Maria, quæ puritate profecto cherubim & ſeraphim antecellit.

Peroratio.

MANDATA tua, rex, explicauimus. Ecce enim canticorum Canticum ad umbilicum peruenit. Quòd ſi, princeps optime, idemque ſapientiſsime, quæras, quidnam in ſumma ex huius prophetici uoluminis puritate colligatur: Mortalium naturam olim prolapſam, & errabundam, uerbum, a quo fuerat condita, perquiſiuit, inuentamque, atque humeris ſuis impoſitam dominus in cælum ſuſtulit, patrique obtulit, atque angelis ſublimiorem declarauit. Quod ſpiritu prophetico proſpiciens Salomō, rem uario & multiplici carmine eſt perſecutus. Nos uero iuſſa tua,
D Stephephore, capeſſere cupientes, ut imperio ſubiecti tuo, idem argumentum pro uirili noſtra ciuilibus uerſibus expoſuimus. Quòd ſi forte a ueritatis tramite alicubi deflexerimus, id mirum, aut nouum nemini uideri debet. Noſtrum enim erat prouinciam hanc non attingere. Cum enim hic liber ſpiritu totus refertus ſit, non debet niſi ab iis, qui eodem pleni ſunt ſpiritu, tractari. Verum, quando id auſi ſumus, Deus omnipotens Chriſtus mihi det ueniam.

Pſelli commentariorum in canticorum
Canticum finis.

Trium Patrum.

E Sexaginta ſunt reginæ, & octoginta concubinæ, & adoleſcentulæ, quarum non eſt numerus. Animæ ſcilicet, quæ non ſuppliciorum metu, ſed promiſſum Dei regnum aſſequendi deſiderio, per rationem quinque ſenſibus imperantem, atque una cum illis ſenarium numerum conficientem ſexies duplicant decem præcepta. Animæ item illæ, quæ cupiditate quidem ad malum inclinant, ſed pœnarum comminationibus territæ ad uitia operibus implenda immotæ manent. Nam octogenarius numerus immobilitatem, ſi per ſe ipſum ſpectetur oſtendit, ſeptuagenarii autem numeri, qui impar eſt, motum amplectitur. Et animæ poſtremo, quæ adhuc in

fide ſunt rudes,& adoleſcunt,ſed ad menſuram ætatis plenitudinis Chriſti nondum F
iuſtitiæ operibus mundatæ,atq; illuſtratæ peruenerunt: & quia mortuam adhuc in ſe fidẽ gerunt,nondum ad earum, quæ ſaluantur, ordines aſcribuntur. Ex omnibus autẽ ordinibus,quos cõmemorauimus,una eſt columba perfecta matri ſuæ,electa ge nitrici ſuæ. Quæ nimirum poſtquam Deo credidit, & pœnarũ formidine purgata eſt, & ſpe promiſſionum illuſtrata caritatis affectione bonũ colit, & nulla alia de cau ſa, ſed ipſum propter ſe, ut natura bonum, complectitur: hæc enim una profecto eſt,utpote per diuinitatem uni & ſoli Deo coniuncta, & apud ipſum immobilis ma nens. Columba autem,ut ſpiritalis atque perfecta,cum omnium effectrice ſapientia per amplum uirtutum cultum coniuncta,atque in ipſa per ſingularum uirtutum fru ctus progrediens. Qua quidem ſapientia ab ancillis & mercenariis eximitur, & in G
filiam adoptara atque electa diuinitatem per gratiam adipiſcitur. Viderunt illam filiæ, & beatiſſimam prædicabunt eam, reginæ & concubinæ laudabunt eam. Recta & præclara illius facta fideles tantum eius diſcipulæ, quas in lauacro regenerationis ipſa genuit, expertæ ſunt, & ſolo uerbo diuinam ipſam prædicabunt. Quæ autem iu ſtitiæ operibus illuminatæ regnum Dei conſequuntur, quæque ſuppliciorum timo re a uariis peccatis abſtinent,ipſam etiam operibus collaudabunt.

Theodoriti.

HAEC item ad eas ſponſus dicit, ſponſam adhortans, ut pulchrtudinem H
tueatur.

Sexaginta ſunt reginæ, & octoginta concubinæ, & adoleſcen tulæ,quarum non eſt numerus.

MVLTOS ac uarios eſſe piorum ordines non ignoramus. Quod dominus
Ioan.14 etiam docens, multæ,inquit, manſiones ſunt apud patrem meum.Et in diſtributio-
Matth.25 ne talentorũ,non quina ſinguli talenta acceperunt, ſed unus quinq;, alter duo, ter-
Matth.13 tius unum,pro ſua quiſq; uirtute.In ſeminis itẽ parabola,Aliud inquit,cecidit in ter ram bonã,& fecit fructum triceſimum,& ſexageſimũ & cẽteſimum. Terram appellat bonam, non ſolum illam quæ fructum centeſimum tulit, ſed eam quoque, quæ ſe- I
xageſimum, & quæ triceſimum.Numerus enim triceſimus laudatur, quia ternario denarium ter coiungit. Sexageſimus autem duplicem habet commendationem. Nam triceſimus geminatus efficit ſexageſimũ. Centeſimus uero eſt perfectiſſimus, tum quia a ſiniſtra manu ſeparatus, dexteræ principium tenet: tum quia denario completur decies multiplicato. Tetragonum autem, quadratumque uocant, qui res eiuſmodi profitentur. Quamuis igitur centeſimus numerus perfectus ſit, tamen ſexageſimus etiam, & triceſimus commendatur. Omnes enim terram bonam dominus nominauit. Sponſam igitur animas omni philoſophia & uirtute perfectas intelligamus, quæ ſola ſponſi caritate impulſæ labores excolendæ uirtutis amplectuntur, omniaque & facere,& pati uolunt. Qualis erat beatus Paulus,cum diceret: K
Rom.8 Certus ſum enim, quia neq; mors, neq; uita,neq; angeli,neque principatus,neque uirtutes, neque inſtantia, neque futura, neque fortitudo, neque altitudo, neque profundum, neque creatura alia poterit nos ſeparare a caritate Dei, quæ eſt in Chriſto Ieſu domino noſtro. His enim uerbis oſtendit,ſe non propter regnum cælorum Chriſtum diligere, ſed malle ſe regno excidere, & in gehennam detrudi diligentem Chriſtum, quàm ipſius priuatũ caritate regno potiri. Quamobrem animæ, quæ ſunt eiuſmodi,& ſolo ſponſi deſiderio mouentur,ſponſæ implent ordinem atq; inſtitutum. Sunt autem quidam quaſi mercenarii, qui futurorum bonorum deſide

A rio pro uirtute ſudores ſuſcipiunt. Hos ego reginas hic arbitror appellari, quòd re-
gni cupiditate concitati pietatis labores ferant. Alii præterea ſunt, qui nondum do-
nati ſunt libertate,ſed adhuc ſponte ſeruiunt,& gehennæ formidine diuinis legibus
patent. Hi meo quidem iudicio uocantur concubinæ. Cum ipſis enim quoque ſpon
ſus coniungitur,omnibus factus omnia. Multi ſunt denique inertes & ignaui, qui
nec ſponſi amore flagrant, nec regni trahuntur cupiditate,nec gehennæ metu com
mouentur; ſed uitam traducunt negligenter, cum tamen & fidem immobilem reti-
neant,& pietatis inſtituta integra tueantur,& ab omni hæretica ac peregrina diſcipli
na abhorreant. ac ſegnius quidem uiuentes, modo uidentur ſeipſos curare, modo
rurſus ad ignauiã redire; nunc ſe peccatis inuoluere,nunc reſipiſcere,& per pœniten-
B tiam lacrymas fundere. Hos ſponſus hoc loco appellat adoleſcentulas. Et quoniam
reginas, & concubinas ſuperant multitudine, ideo, Et adoleſcentulæ,inquit, qua-
rum non eſt numerus. Adoleſcentularum, inquit, non eſt numerus, non ſolum
quia præ multitudine numerari non poſſunt, uerum etiam quoniam indignæ ſunt,
quæ numerentur. Dignarum enim etiam capilli apud patrem numerati ſunt. Sed *Matth.10*
tamen & his ſponſus eſt, quando coniungitur,ut & ab ignauia illas amoueat, & ad
ea, quæ perfecta ſunt,ducat,& illius undique ſalutem conquirat. Verum cur reginas
ſexaginta, concubinas autem octoginta dicat, conſideremus. Numerus ſexagena-
rius denarium numerum ſexies amplectitur. Denarius autem indicat perfectionem.
Senarius uero creationis mundi numerum continet. Sex enim diebus rerum om-
C nium Deus mundum condidit uniuerſum. Quæcunque igitur in hoc mundo uir-
tute perfectæ ſunt animæ, regnique cupidæ, ſexaginta reginas nominauit. Sponſa
enim mundum hunc regit, & extra ipſum exiſtit,& ſupra illum uolat, & ſponſi effi-
citur tota,& de illo nunquam non cogitat. Ipſæ uero in hoc mundo uerſantur & re
gni cupidæ ad uirtutis perfectionem pro uiribus contendunt. At illæ, quæ iudicii
metu legibus obtemperant, merito nominatæ ſunt octoginta. Nam diuina ſcriptura
iudicii tempus appellat octauam. Itaque beatus Dauid cum ea, quæ ad iudicium
pertinent, perſequeretur,pro octaua,pſalmum inſcripſit, cuius quidem pſalmi ini-
tio,Domine,inquit,ne in furore tuo arguas me, neque in ira tua corripias me. Et *Pſal.6*
paulo poſt: Quoniam non eſt in morte, qui memor ſit tui. In inferno autem quis
D confitebitur tibi? Quibus uerbis indicat, iis qui peccauerunt, & non reſipuerunt,
nullum pœnitentiæ locum datum iri. Cum igitur hæc formidantes non regni deſi-
derio, neque ſponſi amore permotæ diuinas leges obſeruauerint, merito dicuntur
octoginta. Numerus enim octauus illam octauam ſignificat, decimus autem perfe-
ctionem. Sponſam igitur & ſexaginta,& octoginta dicit eſſe præſtantiorem. Vna
enim,inquit, columba mea, perfecta mea, rurſus eam nominans ſpiritalem, atque
unicam. Nam ſupra ſexaginta & octoginta eſt una matri ſuæ. Matrem autem habet
ſacram piſcinam ſuperiorem illam Hieruſalem. Electa autem eſt genitrici ſuæ, quæ,
cum illas quoque genuerit, hanc tamen omnibus prætulit,& filiam electam habet.
Itaque uiderunt eam filiæ, & beatam prædicabunt, hoc eſt adoleſcentulæ,nec ſolum
E adoleſcentulæ, ſed etiam reginæ,& concubinæ eam laudibus concelebrabunt. Om
nibus enim ipſa præſtitit, quippe quæ nec ſpe præmii,nec metu ſupplicii,ſed ſponſi
deſiderio ad ſummum philoſophiæ faſtigium aſpirarit. Atque utinam nobis item con
cedatur,ut diuina gratia adiuti ad ſponſæ perfectionem perueniamus. Quod ſi conſe
qui nõ poterimus,inter reginas ſaltẽ numeremur: at ſi ab ipſis quoq; defecerimus,
haud procul certe a concubinis recedamus: ſin hoc etiam gradu fuerimus indigni,
ſaltem ad numerum adoleſcentularum aſcribamur,puramq; pietatis profeſſionẽ con
ſeruemus,neque omnino ſponſi priuemur ſocietate,ſed per eius gratiam,ipſius pul-
chritudine perfruamur. Quoniam ipſi eſt gloria in ſæcula ſæculorum. Amen.

BEATI THEODORITI EPISCOPI
CYRENSIS IN CANTICA CANTICORVM
INTERPRETATIONIS
LIBER QVARTVS.

Theodoriti.

Matth.7 AVXILIO confiſi illius, qui dixit: petite, & dabitur uobis: quærite, & inue- G
nietis: pulſate, & aperietur uobis: omnis enim, qui petit, accipit: & qui quærit, in-
uenit: & pulſanti aperietur: in præſentia petemus, ut nobis reliqua uerba Cantici
Pſal.118 canticorum pateſiant, & ſupplici uoce clamabimus: Aperi oculos noſtros, & conſi-
derabimus mirabilia de lege tua. Nam ipſe dat uerbum euangelizantibus uirtute
Pſal.67 multa. Idem aperi, inquit, os tuum, & implebo illud. Quinetiam ad multorum
commodum indignis ſæpe gratiam impertitur. Quamobrem ſperamus, eum nobis
quoque huius partis profunditatem planam dilucidamque facturum, non quòd eo
munere nos ſimus digni, ſed propter eorum, qui interpretationem hanc legent, uel
audient, utilitatem. Hac igitur fiducia freti, ad id, quod reliquum eſt, explican-
dum accedamus. H

Quæ eſt iſta, quæ progreditur, quaſi aurora conſurgens, pulchra ut luna, electa ut ſol, terribilis, ut acies ordinatæ.

IN ſuperioribus ſponſæ pulchritudinem ſponſus oratione deſcripſit. Et cum ſingula eius membra commendauit, tum communem rurſus adhibuit laudationem, qua quidẽ ueluti ex arte confecta, uſus eſt etiam cõparatione, ſic eam cũ adoleſcentulis, & concubinis, reginiſque conferens, ut illam multis partibus antecellere demonſtraret, eiuſmodi enim inquit eam eſſe formæ præſtantia, ut contendere omnes recuſarent, ſeque uictas confiterentur, ipſamque beatam, immo uero beatiſſimam prædicarent. Hic autem ſponſi miniſtri, cum ab eo ſponſæ pulchritudinem,
& ornatum, & decus cognouiſſent, ad eam accuratius ſpectandam conuerſi, & præ I
gaudii magnitudine (animæ enim ipſius pulchritudo adhuc ſub corporis uelo delituerat) clamantes.

Quæ eſt, inquiunt, iſta, quæ ſicut aurora conſurgit?

EX parte hactenus, ſponſæ lux mortali hoc corpore contecta cernebatur. Et,
quemadmodum aurora noctis eſt dieique cõfinium, atque huius quidem initium,
illius autem indicat finem, & ſolem ſignificat aduentare: ſic in hac uita animæ pie-
tate ſapientiaque perfectæ, quas eccleſiæ ſponſæque nomine uocat diuina ſcriptura,
1.Cor.15 ex propria uirtute quoſdam emittunt ſplendores: cum autem, ut inquit beatus Pau
lus, corruptibile hoc induerit incorruptionem, & mortale hoc induerit immorta- K
litatem, tota ipſarum lux aperietur. Quod quidẽ miniſtri ſponſi præuidentes, eam
non ſolum comparant auroræ, ſed pulchram, ut lunam eſſe dicunt electam, terribi-
lem ut ſolem fulgore ſuo ſpectantium oculos perſtringentem. Addiderunt, electam,
non ſolum, ut diſcrimen inter illam & ſtellas indicarent, ſed etiã ut ipſius lunæ per-
fectionem oſtenderent. Quaſi dicerent: ut luna plena nitens, non exilia oſtentans
cornua, non ſemiplena, non decreſcens, ſed perfecta ac toto orbe ſplendida, non
quidpiam retinens imperfectionis, ſed totum globum lucidum præ ſe ferens. Sic
igitur, inquiunt, eſt pulchra, ut electa luna. Tradunt autem qui in rebus eiuſmodi
ſunt

A ſunt periti, lunam ex ſolis radiis lucem mutuari, ac lumen quidem exiguum ſuſci-
pere, cum paruula ipſius particula ſolem aſpicit: cum autem ex aduerſo totum ſo-
lem ut ſpeculum contuetur, maculas abſtergens ſuas, illuſtratur tota, nec ullam cor-
poris partem obſcuram retinet. Sic igitur & Chriſti eccleſia animarum uirtute per-
fectarum cœtus reuelata facie gloriam domini ſpeculans, ut inquit beatus Paulus, 2.Cor.3
in eandem imaginem transformatur a claritate in claritatem tanquam a domini ſpi
ritu, & fit tota ſplendida, ut lunæ ſimilis uideatur, lunæ, inquam, electæ, id eſt, ple-
næ. Nec ſolum lunæ uidetur ſimilis, uerum etiam ſoli: ſoli, inquam, ſtuporem ſpe-
ctantibus iniicienti. Neque uero ſimpliciter hũc ordinem poſitum exiſtimo. Haud
enim temere hæc ita dicuntur a diuino ſpiritu. Sed, quoniam uita nox eſt ex beati
B Pauli ſententia, qui, Nox, inquit, præceſſit, dies autem appropinquauit, neceſſario Rom.13
ut in nocte quaſi luna quædam eſt eccleſia, quæ iter facientibus lumen præbet, & re-
ctam oſtendit uiam. Eſt etiam ut aurora. Nam tempus, quod domini aduentum eſt
ſubſecutum, fuit ueluti quædam aurora, quæ tranquillitatem futuram, quaſi diei
præſentiam ſignificabat. Sicut auroram, inquit, paratum inueniemus eum. Cum
autem magna illa dies domini manifeſta uenerit, ut ait propheta, de qua beatus Oſee 6
Paulus, dies, inquit, appropinquauit: tunc non iam ut luna fulgebit, ſed ut ſol ad- Rom.13
mirationem afferens non ſolum hominibus infidelibus, ſed adoleſcentulis, & con-
cubinis, & reginis, atque etiam ipſis uirtutibus incorporeis. Quod quidem domi
nus ipſe teſtatur, tunc, inquiens, fulgebunt iuſti, ſicut ſol. Et beatus Paulus, alia, Matth.13
C inquit, eſt claritas ſolis, & alia eſt claritas lunæ, & alia eſt claritas ſtellarum. Stella 1.Cor.15
enim a ſtella differt in claritate. Progreditur ergo ſponſa Chriſti, ſicut aurora. Ex
parte enim hoc tempore cognoſcitur illius pulchritudo. Et pulchra eſt, ut luna ele-
cta, quæ domini luce plena, radiis ſuis totum orbem illuminat. Quapropter & do-
minus in euangeliis dicebat ad diſcipulos ſuos: uos eſtis lux mundi. Et declarans, Matth.5
qualis nam lux, ſubiicit: ſic luceat lux ueſtra coram hominibus, ut uideant opera
ueſtra bona, & glorificent patrem ueſtrum, qui in cælis eſt. Nec ſolum eſt ſponſa,
ſicut electa luna, uerum etiam ut ſol in futura uita ſplendebit, & fulgore ſuo cun-
ctis ſtuporem iniiciet. Admirabuntur autem ipſius non modo lucem, ſed etiam
ordinem. Nihil enim incompoſitum, nihil incertum, nihil confuſum in ſponſa do
D mini. Ad amuſſim enim actiones dirigit, uitamque ſuam, quaſi regula ac norma
quadam utens, componit.

Trium Patrum.

QVANDO gloria magiſtræ eſt diſcipularum illuminatio, & purgatio, de qua
etiam dicunt:

> Quæ eſt iſta, quæ progreditur quaſi aurora conſurgens? pul-
> chra ut luna? electa ut ſol? terribilis, ut acies ordinatæ?

E VERE admiranda eſt magiſtra noſtra. Nam diſcipulis ſuis, quæ per purgatio-
nem a tenebrarum operibus receſſerunt, ſed per cognitionis illuſtrationem non-
dum ad iuſtitiæ opera peruenerunt, ut docendi ratio requirit, ſe ſe accommodat,
ac præbet quaſi lucem matutinam, ea celans myſteria, quæ nondum ualent com-
prehendere, atque illa tradens, quibus percipiendis ſunt idoneæ, futurarumque
pœnarum minis eas ad fidem atque obedientiam adducens. Illis uero, quæ cum
ueritatis crediderint prædicationi, a malitiæ tamen operibus tenebrarum nondum
ſunt purgatæ, ita ſe exhibet bonam, ut pænitentiæ diſciplina quaſi lunæ quandam
lucem ſuppeditans, ignorantiæ noctem ab eis repellat. At cum animabus illis, quæ

uirtute præditæ tanquam in die decore ambulant, ſe electam gerit, (qualis eſt ſol, F
qui tum amplitudine, tum ſplendore ceteris cæli luminibus antecellit) & uere cognitionis lucem ſubminiſtrat. Atque ita ſtupore ac terrore afficit ſe intuentes, ut inſtructa atque ordinata agmina angelorum. Ac de magiſtra quidem ſua diſcipulæ ita locutæ ſunt.

Theodoriti.

POST ſponſi miniſtrorum laudes ſponſa de ſe ipſa diſſerens,

In hortum nucis, inquit, deſcendi, ut uiderem in germinibus torrentis, ut uiderem, an floruiſſet uinea, an floruiſſent mala punica. Illic dabo ubera tibi. Non nouit anima mea. poſuit me currus Aminadab. G

VERBORUM obſcuritate ualde abſtruſus eſt ſenſus. Sed diuinæ gratiæ auxilium implorantes, ex profunditate theſaurum effodiemus. Oſtēdit, homines pios (quos diuina ſcriptura ſponſam appellat) propria non eſſe ſalute contentos, neque illis ſatis eſſe, quòd ipſi ſoli nuptias optatas ſint aſſecuti: ſed totis uiribus in eam curam incumbere, ut reliquos omnes homines ab infrugifera uita dimoueant, quo fertiles effecti uirtutis fructum ferant. Quod quidem dum præſtant, & ceteris hominibus uacant inſtituendis, ſimiles ſunt curribus Aminadab. uel, ut Symmachus interpretatus eſt, curribus populi præeuntis. uel, ut Aquila uertit, curribus populi ſponte imperantis. H Per hortum nucis præſentem intelligimus uitam, quæ cum amara ſit, & ærumnis, atque laboribus plena, reconditum tamen habet uirtutis fructum. Nam & nucis fructus, cum extrinſecus corticem priorem amarum habeat, alterum autem aſperum ac durum, intus, tanquam in penu quodam nucleum eſculentum continet reconditum, qui ſine labore non poteſt extrahi. Talis eſt etiā præſens uita. cum enim dolorum & moleſtiarum acerbitate referta ſit, labores habet illa quidem & ſudores, non tamen inutiles, aut infrugiferos. Quamobrem beatus
Col. 3 etiam Paulus, Vita, inquit, noſtra abſcondita eſt cum Chriſto in Deo, cum autem Chriſtus apparuerit uita noſtra, tunc & nos apparebimus. In hortum igitur nucis I deſcendi, hoc eſt, in uitam humanam. Cur autem deſcendiſti, o ſponſa, ut uideres in germinibus torrentis? Rurſus caduca hæc torrentem appellauit. Torrens enim non eſt perennis, ſed hieme quidem fluit, æſtate uero fluere deſinit, & areſcit. Huiuſmodi ſunt, quæ iucunda uidentur in hac uita. Torrentis enim inſtar tum gloria, tum opes, tum regnum, tum deliciæ, atque alii huiuſce uitæ flores dilabuntur. Cum autem apparuerit uita futura, corrumpentur, & deſinent, & tanquam torrens, ceſſantes exareſcent. Deſcendi igitur, inquit, in nucis hortum, ut uiderem in torrentis germinibus, & animaduerterem, an floruiſſet uinea, an mala punica floruiſſent. In hac enim uita, ex uariis uirtutum officiis, quidam per tranſlationem uites, quidam autem mala punica nominantur. Nam alii caritatem colunt, & concordiam K diligunt, animi ſenſu ſic inter ſe coniuncti, ut mali punici grana coniunguntur. Alii autem uacantes contemplationi, uinum patriis torcularibus dignum ferunt. Deſcendere autem ſe dicit, quoniam aliorum naturæ & moribus ſe accommo-
1.Cor.3 dat. Quandoquidem & beatus Paulus fiebat infirmis tanquam infirmus, ut infirmos lucrifaceret: & iis qui ſine lege erant, tanquam ſine lege eſſet, cum tamen non eſſet ſine lege Deo, ſed in lege eſſet Chriſto, ut eos, qui ſine erant lucrifaceret. Deſcendi ergo, inquit, in nucis hortū, torrentis germinum, & uineæ, & mali punici fructuum curam gerens. Non recedam a te ne illic quidem, ſed dabo tibi ubera mea,

A mea, hoc eſt, doctrinæ meæ fontes. Quæ enim illis tribuuntur, ea in te conferri putas: Quamdiu, inquiens, feciſtis uni ex paruis iſtis minimis, mihi feciſtis. his ſubiicit. *Matth.25*
Non nouit anima mea. Poſuit me currus Aminadab. Clarius uertit hoc Symmachus, dicens: Anima mea dubitauit a curribus populi ducentis. Hæc, inquit, dum facio, dubito, & obſtupeſco, quoniam ego ſtudioſe operam dedi ut ſalui fierent, ipſi autem impoſuerunt mihi, dum parent imperio diaboli, & tanquam currus illius fiunt, atque ab eo gubernantur. Aminadab enim ſignificat, populi ducentis: aut populi imperantis, quod facile licet intelligere ex interpretatione Aquilæ, & Symmachi: & ex quinta editione. Sponſa igitur, id eſt, eorum, qui uirtute perfecti ſunt, chorus, ego, inquit, omne ſtudium & curam adhibui, ut increduli
B ad fidem accederent, & ſalutem conſequerentur. Sed quidam eorum tanquam currus principis ſæculi iſtius, qui nunc, ut beatus Paulus ait, operatur in filiis *Eph.2* diffidentiæ, mala pro bonis retribuentes, impoſuerunt mihi. Quod quidē perſpicue poſſumus inuenire, tum in Actibus apoſtolorum, tum in beati Pauli epiſtolis. Pietatis enim ſermonem promulgantes, aliis quidem perſuadebant, ut crederent, ab incredulis autem eiiciebantur, uerebantur, torquebantur, innumerabilia mortis genera ſuſtinebant. Ac teſtis quidem beatus eſt Paulus, In laboribus, *2.Cor.11* inquiens, plurimis, in carceribus abundantius, in plagis ſupra modum, in mortibus frequenter, a Iudæis quinquies quadragenas una minus accepi, ter uirgis cæſus ſum, ter lapidatus ſum, ter naufragium feci, nocte, & die in profundo maris fui. In itine-
C ribus ſæpe, periculis fluminum, periculis latronum, periculis ex genere, periculis ex gentibus, periculis in ciuitate, periculis in ſolitudine, periculis in mari, periculis in falſis fratribus, & quæ ſequuntur.

Trium Patrum.

HAEC quidem diſcipulæ de magiſtra dixerunt. Ipſa uero de diſcipulis ad ſponſum ita loquitur: In hortum nucis deſcendi, ut uiderem in germinibus torrentis, ut uiderem, an floruiſſet uinea, an floruiſſent mala punica. De myſticæ contēplationis ſublimitate deſcēdi ad animas uirtutis excultrices, tanquā ad nuces, quarum cortex
D exterior alter quidem amarus, alter autem durus eſt, nucleus autem, qui his corticibus includitur, iucundus: dulcedo nimirum uirtutis, quæ tum amaritudine grauium tentationum, tum aſperitate laborum ſponte ſuſceptorum, a perturbationibus & uitiis in defectu atque exceſſu conſiſtentibus in medio conſeruantur. Vt uiderem *Ioan.15* in patientia ipſarum, quæ ueluti partus quidam ex tribulatione tanquam ex torrente tentationum (tribulatio enim patientiam operatur) uel per gratiarū actionem, uel per lamentationē offertur tibi non acerbe, ſed medici more caſtiganti. Vt uiderē rurſus, an is, qui in euāgeliis dixit: ego ſum uitis, in hac patiētia appareat ſicut flos botri uinum naturam obſtupefaciēs per diuinitatis gratiam producentis. Qui enim ipſam quoque naturam propriam per patientiam deſpicit, diuinitatis gratiam natura præ-
E ſtantiorem adipiſcitur. An floruiſſent mala punica. An (quæ inſtar malorum punicorum, quibus cortex quidem extrinſecus adeſt aſtringendi uim habens, intrinſecus autem ineſt fructus guſtantibus dulcedinem afferens) uirtutes illæ timoris tui auſteritate conſeruatæ, guſtantium autem animos ſpei in te dulcedine delectantes, nempe prudentia & ſimplicitas ad ſimilitudinem fructus florenſentis extarent in patientia. prudentia quidem fidem erga te ab hoſtis ictibus, ueluti caput quoddam integrum ſeruans: ſimplicitas autem dilectionem erga proximum in uariis tentationum inuaſionibus. Quemadmodum in euangeliis ipſe dixiſti: Ecce mitto uos ſicut *Matth.10* oues inter lupos. Eſtote ergo prudentes ſicut ſerpentes, & ſimplices ſicut columbæ.
Illic

Illic dabo tibi ubera mea. In eo nimirum uirtutum horto, quem dixi, quæ ſunt F
diſcipulæ in ipſis plantatæ, naturalem & moralem doctrinam meam, quarum quaſi mutuo ac naturali quodam lactis cibo ipſas nutrio, præbebo tibi ſponſo, ea ratione obtemperans uoluntati tuæ, atque illas tibi a me inſtitutas adducens. Tum ad diſcipulas conuertens ſermonem, deſcendi, inquit, ad uos ab illa magis arcana ſpeculatione, qua ſponſum meum in me ipſa contemplor, ut uiderem ipſum in uobis, quemadmodum dixi. Sed non nouit anima mea. Nondum profecto illum in uobis perſpexi, quæ quidem adhuc perfectæ non eſtis ſecundum Chriſtum. Hic autem iccirco poſuit me currus Aminadab, hoc eſt, currus me ſuos conſtituit, quæ diſciplinis, cum in me ipſa, ad uos, habita cuiusque ueſtrum ratione, perſerrem. Aminadab enim interpretamur princeps populi, qui Chriſtus eſt noſtræ ſalutis auctor. G

Theodoriti.

Cum dixiſſet hæc ſponſa, miniſtri ſponſi ita reſpondent, ac dicunt:

Reuertere, reuertere Sulamitis: Reuertere, reuertere: & intuebimur in te.

Clarius hæc Aquila uertit, hoc modo:

Reuertere, reuertere, pacifica. H

QVEMadmodum in hoc libro dominus noſter Salomon, id eſt, pacificus: ſic etiam eius ſponſa, ut ab illo pacem aſſecuta, & a ueteri liberata bello, pacifica nominatur. Eam igitur miniſtri ſponſi, cum a curribus illis uexatam oppugnatamque perſpicerent, cohortantes, reuertere, inquiunt, pacifica, reuertere reuertere, & intuebimur in te. Ne timeas eos, qui te perſequuntur, ſed doctrinam retine, pietatis prædicationem profer. Currus ne reformides, bellum ne metuas, quæ pacata, & tranquilla nominaris. Si enim in diſciplinæ promulgatione perſtiteris, regnum tuũ
1. Cor. 10 intuebimur. His ea uidentur ſimilia, quæ ad beatum Paulum a domino dicta ſunt. Etenim ille quoque laboribus feſſus, & multis afflictus tentationibus, datus eſt, inquit, mihi ſtimulus carnis, angelus ſatanæ, qui colaphizet, ut non extollar. Propter I
quod ter dominum rogaui, ut diſcederet a me. Reſpondit igitur illi, ſufficit, inquiens, tibi gratia mea. Nam uirtus mea in infirmitate perficitur. Id etiam hoc loco dicunt ſponſi miniſtri: reuertere, reuertere, Sulamitis: reuertere reuertere, & intuebimur in te. Ad hos ſponſus,

Quid, inquit, intuebimini in Sulamitide, quæ uenit ſicut chori caſtrorum?

QVID, inquit, in pacifica ſperatis intueri? Ne putetis, uos exilia atque inchoata quædam bona conſpecturos. Ecce enim uenit, ſicut caſtrorum chori. Quæ quidem uerba uidentur inter ſe quodammodo pugnare. Neque enim caſtris conue- K
niunt chori. Hi namque rebus ciuilibus pacatisque congruunt, illa bellicis & militaribus. Pax autem bello contraria. At ſponſa multis e ſanctis conflata cum propter fortitudinem, atque excelſum animi robur, armaque militaria caſtris eſt ſimilis: tum etiam chorus exiſtit diuinas laudes in ore gerens. Quod quidem beatus
Pſal. 117 oſtendit Dauid, uox, inquiens, exultationis, & ſalutis in tabernaculis iuſtorum. Et rurſus: conſtituite diem ſollemnem in condenſis uſque ad cornua altaris. Caſtra
2. Cor. 10 uero declarat beatus Paulus, arma, inquiens, noſtra non carnalia, ſed ualida per Deum ad deſtructionem munitionum: conſilia deſtruentes, & omnem altitudinem extol-

A extollentem ſe aduerſus ſcientiam Dei, & in captiuitatem redigentes omnem intellectum in obſequium Chriſti. Et alibi, Accipite, inquit, armaturam Dei, ut poſſitis *Philip.6* reſiſtere in die malo, & in omnibus perfecti ſtare. Ac ueluti Imperator quidam arma quoque militibus ſubminiſtrat, ſtate ergo, inquiens, ſuccincti lumbos ueſtros in ueritate, & induti loricam iuſtitiæ, & calceati pedes ueſtros in præparatione euãgelii pacis, & in omnibus ſumentes ſcutũ fidei, in quo poſſitis omnia tela nequiſſimi ignea extinguere, & galeam ſalutis aſſumite, & gladium ſpiritus, quod eſt uerbum Dei. Quòd autem non ſolum caſtris, ſed etiam choris ſancti ſimiles ſint, audiamus dominum id explicantem. Tunc, inquit, ſimile erit regnum cælorum decem uirginibus, quæ accipientes lampadas ſuas exierunt obuiam ſponſo. *Matth.25* Iure igitur
B ſponſus ait: quid uidebitis in Sulamitide, quæ uenit ſicut chori caſtrorum? Neque uero dixit: caſtra chororum, ſed, chori caſtrorum. Ex caſtris enim fiunt chori. Cum enim in caſtris uicerint uirtutis milites, pæana canentes reuertuntur, & choros ducentes uictoriæ præconium laudibus concelebrant.

Trium Patrum.

Diſcipulæ dicunt ad ſponſam.

> Reuertere, reuertere Sulamitis. Reuertere, reuertere, & intuebimur in te.

C
AB arcanæ contemplationis ſublimitate ad moralem quattuor generalium uirtutum doctrinam deſcende, atque ex quadruplici earum ratione, nos, quæ perturbationibus adhuc commouemur, rege, atque inſtitue, o Sulamitis, o quæ ab omnibus perturbationibus libera, tranquillitatis & pacis nomen habes. Et ea ſpectabimus in te, quæ propter noſtram imperfectionem adhuc in nobis non uidimus. Quærit autem a diſcipulis ſponſa, ecquid in Sulamitide, quæ uenit ſicut chori caſtrorum, ſint conſpecturæ. Quid nam conſpicietis in me pacifica? (ut quæ non amplius per actionem, in hoſtili certamine, animi affectionem per corpus oſtendo, ſed ratione & ſcientia propter perfectionem ueris in bonis permaneo) quæ ex per-
D turbationum bello multiplex redeo, ſicut chori quidam ex prœlio reuertentium uictoriæ præconium celebrantes. Cum enim ſtrenue uos in certamine aduerſus uitia, uirtutum inſtitutis & moribus geſſeritis, horum rationes uti uictoriæ laudes ſcite concinitis.

Theodoriti.

Hæc cum ad miniſtros dixiſſet ſponſus, orationem ad ſponſam conuertit,

> Quàm pulchri, inquiens, ſunt greſſus tui in calceamentis, filia Nadab.

E AQVILA uertit, principis: Symmachus, ducis. Quis autem alius hic ſiue dux, ſiue princeps eſſe poſſit, niſi ſanctus ille ſpiritus conſolator? qui in 44 item pſalmo ad ipſam, audi, inquit, filia, & uide, & inclina aurem tuam: & obliuiſcere populum tuum, & domum patris tui: & concupiſcet rex decorem tuum: quia ipſe eſt dominus tuus. Quòd autem dux etiam appelletur Spiritus ſanctus, beatus docet Dauid, Redde, inquiẽs, mihi lætitiam ſalutaris tui, & ſpiritu principali confirma me. *Pſal.50* Sponſus igitur primo ſponſæ commendat inceſſum, qui rectus ſit, & uiam regiam teneat, atque in calceamẽtis eluceat. Quæ porro ſint hæc calceamenta, beatus Paulus oſtendit dicens: calceati pedes in præparatione euangelii pacis. *Eph.6*

Eſa. 52. Pedum iſtorum decorem proſpiciens Eſaias propheta, Quàm pretioſi, inquit, ſunt F
pedes euangelizantium pacem, euangelizantium bona. Huiuſmodi uerbis uſus eſt
etiam ſponſus hoc loco, Quàm pulchri ſunt greſſus tui, filia Nadab. Verum ut non
modo ex nominis interpretatione, ſed etiam ex ipſa perſona contemplationis alicu-
Luc. 10 iusnaſcatur occaſio, quis Nadab ſit, inueſtigemus. Fuit Aaron filius, qui cum ignem
1. Paral. 24 alienũ in Dei tabernaculũ intuliſſet, uitæ finem accepit. Inuenimus igitur & domini
ſponſam eccleſiam diuinum in tabernaculum nõ ignem legalem, ſed quem ab ipſo
Luc. 12 ſponſo ſuſceperat, intuliſſe. Ignem enim, inquit, ueni mittere in mũdum. Et quid
uolo, ſi iam accenſus eſt? Ignem hunc nouum ex nouo teſtamento in Dei taberna-
1. Cor. 5 culum intulit ſponſa clamans, & dicens: Vetera tranſierunt, ecce facta ſunt omnia
noua. Merito igitur uocat eam filiam Nadab, quæ igne nouo ſacrificium hominum G
obtulerit. Licet enim diuerſo conſilio ignem commutarint, idem tamen ab utroque
factum eſt. Hæc autem a nobis in præſentia dicta ſunt, ne ſine diſquiſitione nomen
hoc præteriretur. Rurſum ergo ſponſus omnia ſponſæ membra percurrit, & propiam
ſingulis tribuit commendationem.

Concinnitates femorum tuorum, ſicut monilia, quæ fabricata ſunt manu artificis. Vmbilicus tuus crater tornatilis non indigens poculo. Venter tuus ſicut aceruus tritici uallatus liliis. duo ubera tua ſicut duo hinnuli gemelli capreæ. collum tuum ſicut turris eburnea. Oculi tui ſicut piſcinæ in Eſſebon in portis filiæ multorum. Naſus tuus ſicut turris Libani, quæ reſpicit faciem Damaſci. Caput tuum ut Carmelus ſuper te. Et coma capitis tui ſicut rex purpura indutus in tranſcurſibus. H

ANTEA ſponſus a ſuperiobus ſponſæ partibus incipiens eam laudauit. Nunc ab inceſſu & calceamentis initium ſumens ad capitis cæſariem uſque ſingula percurrit. Ac poſt calceamenta atque inceſſum admiratur non femora, ſed aptas & concinnas femorum, iuncturas, quas monilibus ſimiles dicit eſſe ab artifice I fabrefactis. Quemadmodum enim, inquit, illa ex auro confecta & lapillis apte incluſis diſtincta ſunt, adeo, ut ſpectantes non ſolum pretioſam auri lapillorumque materiam, uerum etiam aurificis artificium admirentur: ita ſingulæ uirtutum moralium particulæ numero & concentu inter ſe implicitæ atque coniunctæ ſunt. Allegorice autem femora appellat uirtutes morales, quoniam illis iter facientes, agimus ea, quæ uolumus. Sponſam ergo commendans ſponſus, ab illis incipiens uirtutibus, quæ in actione conſiſtunt, & ad eas progreditur, quæ pertinent ad contemplationem. In ſuperioribus autem a contemplatione principium ſumens ad actionem progreſſus eſt. Dicebat enim: oculi tui ſicut columbæ, ſpiritalem animæ ſpeculationem ſignificans. Hic autem moralem prius uirtutem admiratur. Ac K merito id quidem. Primo enim illuminati, & clauſos mentis oculos aperientes, diuinamque admittentes lucem, fide confirmamur: deinde ad agendum ex uirtute progredimur. Icciřco ſponſus laudationem contexens ab oculis exorſus eſt, quoniam ipſi primi curationem admittunt. Nunc autem quoniam perfecta eſt ſponſæ pulcritudo, ab inferioribus partibus exorditur, & ſponſæ formam laudibus extollẽs, eas primum uirtutes enumerat, quæ in actione conſiſtunt, tum ad eas accedit, quæ ſitæ ſunt in cõtemplatione. Greſſus enim extollit, & calceamẽta, mox femorum concinnitatem, poſt autem umbilicum. Vmbilicus, inquit, tuus crater tornatilis, non indi-

A indigens poculo. Afferamus ea, ſi uidetur, quæ de umbilico Iudææ ab uniuerſorum Deo per Ezechielem prophetam dicta ſunt. Impudicitiam enim illius redarguens, & magnam impietatem accuſans, ut in primo libro perſecuti ſumus: Fac, inquit ad pro- *Ezec.16*
phetam, notas Hieruſalem impietates ſuas. Et dices: Hæc dicit dominus Hieruſalem: Radix tua, & generatio tua de terra Chanaan. Pater tuus Amorrhæus, & mater tua Chethæa. Et quando nata es, in die ortus tui non eſt præciſus umbilicus tuus. Ad illam igitur ait: Non eſt præciſus umbilicus tuus. Ad hanc autem: Vmbilicus tuus crater tornatilis, non indigens poculo. Illa enim ex Egypto oriunda non præcidit umbilicum ſuum: ſed ueluti per radicem quandam ex Egypto impiæ doctrinæ traxit improbitatem. Hæc autem non ſimpliciter modo præcidit
B umbilicum ſuum ſed ita penitus amputauit, ut omnem idololatriæ radicem euelleret, & crateri tornatili ſimilis uideretur, qui lætitiæ poculum ſemper habet, nec gaudio, quod ex pietate proficiſcitur, unquam indiget.

Venter tuus ſicut aceruus tritici uallatus liliis. Id eſt, animæ tuæ penu arcanis plenum myſteriis, quorum odor ſolus imperfectis adhuc & infantibus notus eſt. Liliis enim, inquit, eſt circumuallatus, ut per uallum ac ſeptum eius, quæ recondita ſunt, per lilia autem undique ex eo fluentem fragrantiam intelligamus. Et duo ubera tua ſicut duo hinnuli gemelli capreæ. Nam doctrinæ tuæ fontes, nouos latices effundentes, mentis aciem, & ſpiritalem contemplationem docent. Caprea enim ex uidendi acumine dorcadis cognomen habet: & hinnulus nouū ſigni-
C ficat. Collum autem tuum ſicut turris eburnea. Remotum enim eſt a nigredine, & iugum meum ſuſcipiens factum eſt candidum. Et cum hoſtibus, uti turris, eſt formidandum, tum amicis amabile propter nitorem. Oculi uero tui ſicut piſcinæ in Eſſebon in portis filiæ multorum. Hoc uertens Aquila pro Eſſebon poſuit cogitationem. Docet igitur ſponſus animarum piarum oculos eſſe piſcinas, quæ diuina fluenta ſuſcipiunt, & exundant perpetuo, quippe quæ multis e portis, id eſt per ora multa (per translationem enim portas ora nominauit) copiam aquarum admittunt. Siquidem a magno Moſe & a Ieſu filio Naue, & a Samuele propheta, & a Dauide, eodem tum propheta, tum rege, & ab Eſaia, & Hieremia, & Daniele, & Ezechiele, a duodecimq; prophetis, & ex diuinis euangeliis, & ſacroſanctis apoſtolis, & a docto-
D ribus, qui poſt illos fuerunt, latices utilitatis excipiunt. Ideo ſponſus ait: Oculi tui ſicut lacunæ in Eſſebon, in portis filiæ multorum. Contemplationes enim animæ tuæ, & piarum cogitationum copia ſimilis uidentur piſcinis aquas undique ſuſcipientibus: quandoquidem per ora multa doctrinæ latices excipiunt. Et naſus tuus eſt ſicut turris Libani, quæ reſpicit faciem Damaſci. Nam Iudææ naſus propter inobedientiam & audaciam effrenatam circulum tanquam frenum accepit, ut taurus cornu petens, legis minas. Nam ut uacca laſciuiens declinauit Iſrael. At ſponſæ naſus *Oſee 4*
eſt, inquit, ſicut turris Libani, quæ reſpicit faciem Damaſci. celſus enim eſt, ac ſublimis, & cæleſtem ſuſcipit odoris ſuauitatem, ſponſique unguentum percipiens, clamat: Poſt te in odorem unguentorum tuorum curremus. Iccirco comparata eſt tur- *Cant. 1*
E ri, quæ in Libano ſita eſt, & reſpicit Damaſci faciem. Nam quia diabolus ut aſſerit beatus Paulus, in angelum lucis transfiguratur, unguentique ſpiritalis ſpeciem ſu- *1. Cor.11*
mit, neceſſario ſponſæ naſus erectus ac uigilans reſpicit faciem Damaſci, ne decepta uerum omittens unguentum, fallax & adulterinum ſequatur. Damaſcum autem pro gentilibus, atque impietate, quæ eo tempore uigebat, frequenter ponit diuina ſcriptura. Vt cum beatus Eſaias, ea, quæ ad domini ortum pertinent, prænunciaret, atque ex Spiritus ſancti perſona dixiſſet: Acceſſi ad prophetiſſam, id eſt ad uirginem, & concepit & peperit filium: ſubiicit dicens: Et dixit dominus ad me: Voca *Eſa. 8*
nomen eius, Celeriter ſpolia detrahe, uelociter prædare. Quia antequam ſciat puer

reuocare patrem,aut matrē,auferet fortitudinem Damaſci,& ſpolia Samariæ coram F
lege Aſſyriorum. Adhuc ſcilicet puer exiſtens regem Aſſyriorum, id eſt , diabo-
um profligabit. Auferet autem Damaſci fortitudinem, hoc eſt, idololatriæ robur
euertet, & ipſe captiuis ſub diaboli poteſtate conſtitutis potietur. Auferet enim,in-
quit, fortitudinem Damaſci,& ſpolia Samariæ. id eſt , Iudæos gentileſque liberans,
& ab erroribus abducens, deuicto tyrãno, in ſuam rediget poteſtatem. Merito igi-
tur ad ſponſam ait : Naſus tuus ſicut turris Libani , quæ reſpicit faciem Damaſci.
Proſpicis enim, ne diabolus ſub ſpecie rerum diuinarum te decipiar, & pro ueritate
mendacium obtrudat . Et caput tuum ut Carmelus ſuper te. hoc eſt , omnibus re-
Hiere. 2 fertum bonis.Nam Deus omnium,arguens ingratos animos Iudæornm , Et induxi
uos,inquit, in terram Carmeli,ut comederetis fructum eius, & bona illius. Simile G
eſt igitur, inquit, caput tuum Carmelo omnia bonorum genera ferenti , & omnem
fructum mihi agricolæ ſuppeditanti . Sequitur autem: Et coma capitis tui ſicut rex
purpura indutus in accurſibus . Capilli enim tui ueteres erant diſſoluti, atq; ideo
capris aſſimilati, quæ apparuerunt in Galaad , Nunc autem compti ſunt, nec ſolum
compti, uerum etiam mirifice tincti,ut regi purpura induto , & undique diffluenti
ſimiles uideantur . Vocat autem crinium nexum & plicaturam purpuræ compara-
tam,doctrinam apte & decore compoſitam ac pronunciatam , quæ Chriſti ſangine
tincta atq; conſperſa ſit.Neq; enim adeo fulget rex amictus purpura,ut doctor pieta-
tis, qui diuinæ cognitionis prædicat diſciplinam , eaque ueritatis alumnos imbuit.

Trium Patrum . H

DISCIPVLAE autem ſponſam ſic incipiunt collaudare. Quàm pulchri facti
ſunt greſſus tui in calceamentis,filia Nadab. Mirabilem oſtendunt pulchitudinem
greſſus tui , quibus te nobis per uirtutum actiones accõmodas , quo in earum mo-
ribus, tanquam in calceamentis incedens,per corpus eas nobis imperfectis demon-
ſtres,ut ad uirtutem informemur exemplo tuo, filia Dei, quippe quæ, ut patris , au-
dis ſermones eius qui omnibus,etiam ſi nolint , tibi autem uolens dominatur. Na-
dab enim eſt princeps , ſiue dux, qui ſponte imperat . Sic autem per uirtutem pul-
chri ſunt greſſus tui, quia concinnitates femorũ tuorum ſunt ſicut monilia, quæ fa-
bricata ſunt manu artificis. Recte uidelicet rationeque cõpoſiti motus potentiarũ in I
generatione & corruptione conſiſtentium(cupiditatẽ atq; iracundiam dico)quaſi ab
artifice ratione,ab iis, quæ generantur, & corrumpuntur,ad ſuperiora inflexi , ſimi-
les ſunt monilibus manu artificum fabrefactis,& figura flexis. Quamobrem & um-
bilicus tuus crater tornatilis,non indigens poculo.Omnino uis ſenſitiua(per quam,
ut per umbilicum infans in utero, rerum ſenſilium ſpeculatione, tu ab omnium ma
tre ſapientia comprehenſa & malitia paruula naturaliter nutriris) receptaculum eſt
naturalis rerum uiſibilium cognitionis , recte gladio ſpiritus exectum , & ab omni
fraude ſeiunctum , ac propterea haud temere , quæ ſub ſenſum cadunt, percipiens,
non ſimplices uirtutum ſpecies affert,ſed omnes ſpiritalibus earum rationibus tem
peratas. Venter autem tuus ſicut aceruus tritici uallatus liliis. Vis nimirum imagi- K
natiua, quæ quidem(ut uenter ſimul cum rebus ſuperfluis ciborum ſuccos ab illis
indiſcretos continet)una cum rerum uiſibilium ſpeciebus earum rationes gerit , eſt
repoſitio & conſeruatio (quod quidem aceruus indicat)rationis rerum omnium ue-
ritatis, quæ inter ſpecies, ut inter ſpicas triticum, circumtecta includitur,donec per
ſcientiam cogitatio ipſam diſtinguens attraxerit,nudamque ab omni integumento
ac dubitatione ad mentem tranſmiſerit. Circumuallata autem & cuſtodita eſt hæc
repoſitio tranquillitate quæ agri liliorum exemplo in euangeliis declaratur,ne iſtius
uitæ ſollicitudinibus mens quaſi bonus agricola ſpiritali ipſius fructu priuetur. Atq;

ita

A ita quidem ſe uenter habet. Duo autem ubera tua, ſicut duo hinnuli gemelli capreæ. Naturalis & moralis doctrina, qua nos imperfectas, tanquam lacte, tum rationibus naturalibus, tum moribus ad eam, quæ in Chriſto eſt, perfectionem nutris: pariter ex te tum acute per cõtemplationem, tum per actionem celeriter fluit, cum neque rationem ſine actione, neque actionem ſine ratione doceas eſſe complectendam. Ad hæc collum tuum ſicut turris eburnea. Rationis uis, quæ ut collum capiti corpus reliquum, ita menti ſenſum connectit, turris quidem inſtar per uirtutem a rebus carnalibus ad ſpiritales ac cæleſtes extollitur; leuis eſt autem & pura quale eſt ebur, quoniam ab inæqualitate, quæ in exceſſu defectuque uirtutis ineſt, & animas inquinat, eſt remotiſſima. Et oculi tui ſicut piſcinæ in Eſſebon in portis

B filiæ multorum. Animæ tuæ potentiæ ſpeculatiuæ, tanquam piſcinæ, aquas, quæ in ſe influunt, colligentes; in diuinæ ubertatis (id enim ſignificat Eſſebon) per uirtutem incremento, ſenſuum opera, per quos quaſi per quaſdam portas in animam intellectiuam cognitio rerum ingreditur, ex uaria rerum natura colligunt cognitionem, quæ ex contemplatione comparatur. Præterea naſus tuus ſicut turris libani, quæ reſpicit faciem Damaſci. Nempe uis diſcernendi (quæ ut ſuauitatẽ a fœditate, ſic ea, quæ ſuggerunt miniſtri ſpiritus in miniſterium miſſi, propter eos, qui ſalutis hereditatem conſequentur, ab iis, quæ a nequitiæ ſpiritibus ſuggeruntur, diiudicat) eſt ueluti celſiſſima turris ſuper montẽ libanum ſita, quæ reſpicit faciem urbis Damaſci, atque inde hoſtium aduentum indicat Iſraeli: ſpirituum immundorum

C impetus & inſidias reſpicit & diſcernit, ipſorumque dolos menti tuæ Deum, quoad licet, intuenti denuncians, te ab eorum fraudibus & iniuriis integram conſeruat. Talis autem eſt uis tua diſcernendi ac iudicandi, quoniam caput tuum ut Carmelus ſuper te, (Chriſtus utique ſponſus tuus, uiuenſ atque efficax uerbum pertingens uſque ad diuiſionem animæ ac ſpiritus) cognitio eſt circumciſionis, quæ in te eſt (ſic enim Carmelum interpretamur) amputans a te quod ab ortu habes uitiorum integumentum gladio ſpiritus. Ex quo fit, ut mentis tuæ oculus intelligibilium hoſtium aſtutias facile perſpicere ualeat, nulla perturbatione tenebras offundente. Quamobrem & Coma capitis tui ſicut purpura. Chriſti doctrina uidelicet rationum & morum nexu contexta, tanquam regis indumentum eſt animi tui ami *Heb. 4*

D ctus, in quo ille perturbationibus dominatur, & eſt rex uinctus in trãſcurſibus, hoc eſt, nulli ſubiectus perturbationi, ſed diuinæ illius, quam diximus, doctrinæ funiculo ligatus in tranſcurſibus præſentis uitæ, ne rerum ſenſilium & caducarum lubrico prolabatur.

Theodoriti.

Quàm decora, & quàm iucunda facta es caritas in deliciis tuis.

DECORA enim facta es, cum antea non eſſes: & cum antea fœditate omni

E eſſes plena, repente iucundá, & ſuauis euaſiſti. Idque es conſecuta, quoniam in caritatis deliciis oblectaris. Diligens enim amantem te ſponſum, & in eius amore tuas omnes delicias locans, reliqua omnia contempſiſti. Quamobrem, decora, & ſuauis effecta es, & magnitudo tua ſimilis facta eſt palmæ, & ubera tua botris. Non ſolum enim præſtas pulchritudine, ſed etiam celſitudine palmæ ſimilis. Vbera uero tua ſimilia ſunt botris. Cum enim excelſa ſis, adeo, ut cæli faſtigium attingas, tamen ſummittis te infirmis diſcipulis tuis, quibus doctrina indigentibus, ubera præbes doctrinæ tuæ. Palma enim fructus deorſum pendentes habet. Hoc etiam per beatũ Dauid indicat Spiritus ſanctus, iuſtus, inquiens, ut palma florebit. *Pſal. 91*

K Cum

Cum audiſſet igitur ſponſa tam multis ſe laudibus & commẽdationibus cumulari, F
amoris ſtimulo incitata atque inflammata loquitur ad hunc modum:

Dixi, aſcendam in palmam, apprehendam altitudines eius: & erunt ubera tua, ſicut botri uineæ: & odor naris tuæ, ſicut poma: & guttur tuum, ſicut uinum bonum, uadens nepoti meo in rectitudinem, ſufficiens labris meis & dentibus meis.

QVANTO ſpõſi deſiderio ſponſa teneatur hinc patet perſpicue, quòd & cupit aſcendere, & cogitat de altitudine, & quemadmodum beatus Paulus ait, nondum G
Philip.3 arbitratur ſe comprehendiſſe, ſed perſequitur, ut comprehendat: & eorum, quæ retro ſunt, obliuiſcitur, & ad anteriora contendit. Quærendum eſt autem, quo modo ſponſus & palma ſit, & uitis: ac palmæ quidem non habeat fructum, uitis autem ferat botros. Ad ſenſum reconditum ducet nos Aquilæ interpretatio. Nam pro: apprehendam altitudines eius: uertit: apprehendam elatas eius. Sunt autem elatæ mariũ palmarum fructus, qui feminis palmis impoſiti, & firmos & maturos earum fructus efficiunt. Auet igitur ſponſa piorum ſeminum occaſiones, & ait. Dixi, aſcẽdam in palmam, & apprehendam altitudines eius, uel, ut Aquila uertit, elatas eius: & erunt ubera tua, ſicut botri uineæ. Tu enim es uera illa uitis, ex qua ſalutiferum
Pſal.22 uinum conficitur ſpiritalibus prælis expreſſum, unde calix impletur ille inebrians H
ſane quàm præclarus. Et odor naris tuæ ſimilis eſt pomi ſuauitati. Etenim etiam illud ipſum odoratus tui receptaculum mihi pomorum fragrantiam effundit. Sed de pomo ſatis multa in ſuperioribus dicta ſunt. Et guttur tuum ſicut uinum bonum, uadens dilecto meo in rectitudinem, ſufficiens labris meis, & dentibus meis. Quæ enim ex ore tuo doctrina fluit, quacunque uini ſuauitate, & qualibet huius uitæ uoluptate iucundior eſt, eamque, tu nepos mi, ad animas, quæ in te crediderunt, dirigendas profers. Sufficit autem mihi doctrina tua, ut partim pronunciem, & diuulgem, partim conſeruem atque cuſtodiam, labiorum utens inſtrumentis, & dentes pro muro circumponens. His congruunt illa, quæ a beato Paulo
2.Cor.12 dicta ſunt. Audiui enim, inquit, arcana uerba, quæ non licet homini loqui. Ic- I
circo ſponſa quoque dicit: ſufficiens labris meis, & dentibus meis, ut alia prædicem, alia ſilentio ſupprimam. Deinde ſubiicit. Ego nepoti meo, & ad me conuerſio eius. Illi enim meipſam addixi & conſecraui, & alienam omnem tum gentilium, tum Iudæorum, tum hæreticorum conſuetudinem contempſi. Nam ipſe quoque me ceteris omnibus antetulit. Et ad me ſe ſe conuertit. Cum enim prius, ubi reclinaret caput, non haberet, iam reperit, ubi illud reclinet. Cumque multas habeat concubinas, & reginas, & adoleſcentulas, me omnibus anteponit. Neque uero patior, ut ego ſola ſacra illius fruar conſuetudine.

Trium Patrum. K

QVAM decora, & quàm iucunda facta es. Admirabili circumdata es pulchritudine, ea nimirum, quæ peruenit ad te ex ſimilitudine & exẽplari: & ſponſo coniuncta, atque illo fruens, referta es incredibili iucunditate ſpiritali. Etenim caritas in deliciis tuis, quæ quidem ex uirtute proficiſcuntur. Cum enim guſtaueris, atque perſpexeris, Chriſtum eſſe dominum, non amplius in timore illo bono uerſaris, ſed tota ex ipſius pendes caritate, quæ timorem expellit. Vnde magnitudo tua palmæ ſimilis facta eſt. Tua uidelicet ex uirtute ſublimitas aſſimilata eſt palmæ; quæ radice

A radice haud ita in profundum tendit, ſed uertice ſublimis admodum extollitur.
Tu item de rebus terrenis leuiter cogitans, quantum corporis neceſſitas urget,
mentis altitudine cælos attingis, cum ad menſuram ætatis plenitudinis Chriſti
perueneris. Et ubera tua ſicut botri. Vbera nimirum doctrinæ tuæ tum mora-
lis tum naturalis, quibus nos adhuc infantes ad pietatem erudiens aluiſti, nunc
ſimilia facta ſunt palmæ botris, dum nos ad perfectionem progredientes diuiniore
doctrina paſcis quaſi mellita botrorum palmæ dulcedine. Itaque magnitudo doctri
næ tuæ palmæ comparata, eſt diſcipularum abs te inſtitutarum multitudo. Dixi,
aſcendam in palmam, apprehendam altitudines eius: & erunt ubera tua ſicut botri
uineæ. Mecum ipſa deliberans dixi, aſcendam per uirtutis imitationem ad perfe-
B ctionem doctrinæ tuæ: & per contemplationem apprehendam eius ſublimitatem.
Et diſciplinæ tuæ ubera, quæ me naturaliter nutriunt, erunt omnino ſicut botri
ueræ uitis, qui Chriſtus eſt, præbentes mihi gratiam diuinitatis, quæ uini more
a natura mentem dimouet, & ſupra naturam transfert. Vnde odor etiam naris tuæ
ſicut poma. Gratia ſcilicet Sancti ſpiritus mentem implens ſuauitate, quam tu a
ſponſo ſuſceptam in nos effundis. ſicut poma ſunt tum aſpectu pulchra, tum odo-
ratu ſuauia, tum guſtatu dulcia: ſic ipſa nobis erit & uirtutum moribus decora,
& odoriſera ſermonum uenuſtate, & dulcis experientiæ iucunditate. Et gurtur tuũ
ſicut uinum bonum, uadens nepoti meo in rectitudines, ſufficiens labris meis &
dentibus. Inſtitutionis tuæ ſermo, qui, ut uinum optimum, corda afficit lætitia,
C erit nobis, dum pronunciatur in dilecto tuo, cuius nobis deſiderium inſtillaſti, in
uias rectas, ut eum tanquam ueritatem amplectamur, nec per defectum aut exceſ-
ſum a uirtutis rectitudine deflectamus. Et ſufficiens noſtris appetendi potentiis,
quibus tanquam labris oſculamur, quod placuit uoluntati. Et intelligendi faculta-
tibus, quibus tanquam dentibus, quæ dura ſunt, & ad cognoſcendum difficilia,
ad eſum & cibum ſpiritalem frãgimus & mollimus. Cum igitur diſcipularum mul-
titudo a magiſtra flagitaſſet, ut ab arcanæ contemplationis altitudine, ſe ſe illis per
moralem philoſophiam demittens & accommodans, ita conuerteret, ut ſpiritales
eius pulchritudines, quæ dictæ ſunt, in illa poſſent intueri, & cum ipſa ſimul per
imitationem conſcendere, ad eas ita reſponder: Ego nepoti meo, & ad me con-
D uerſio eius. Ego me totam dilecto meo dedicaui: & ſine ipſo nihil facere conſtitui.
Quapropter ipſe quoque ad me ſic affectam ſe demittit, a propria gloria ita ſe con-
uertens, ut cum inuiſibilis ſit, ab iis, qui uidere illum cupiunt, uideatur. Verum
non patior, ut ipſa ſola fruar ipſius coniunctione, ſed cupio, ut etiam illi, qui ſunt
adhuc imperfecti, ſalutem ab eo conſequantur. Proinde clamo, & dico:

Veni, nepos mi, egrediamur in agrum, commoremur in uil-
lis, mane ſurgamus ad uineas, uideamus, an uitis floruerit,
an floruerit germen, an floruerint mala punica. Illic dabo
tibi ubera mea. Mandragoræ dederunt odorem, & in por
E tis noſtris omnes nuces nouas ſuper ueteres, quas dedit
mihi mater mea, nepos mi, ſeruaui tibi.

Theodoriti.

Spõſum, ut animarũ uilium adhuc & abiectarũ, quas metaphorice agrum & uillas nominat, curã gerat, ſponſa cohortatur. Neq; enim dicit, egrediamur in ciuitatẽ, ſed egrediamur in agrũ, cõmoremur in uillis, mane ſurgamus ad uineas, uideamus, an uitis floruerit. Aſpiciamus, inquit eos, qui modo prædicationẽ acceperũt. An floruerit

rit germen. Intueamur & meliores iſtos, qui non ſolum folia, ſed etiam flores F
tulerunt, quos hic per germen intelligit. An floruerint mala punica. An carita-
tis initium in aliquibus apparuerit. Oportet enim nos circumire, & omnem diligen-
tiam idoneam adhibere. Id namq; faciens te promerebor. Quamobrem, illic, inquit,
dabo tibi ubera mea. Quæ enim illis præſtantur, ea in te ipſum collata arbitraris,
Matth.25 Quamdiu, inquiens, feciſtis uni de his fratribus meis minimis, mihi feciſtis. Man-
dragoræ dederunt odorem. Mandragoræ uis eſt, ut medici tradũt, ſoporifera. Quare
Col.3 cum præceptum ſit nobis, ut mortificemus membra, quæ ſunt ſuper terram, non ut
ea morte afficiamus, ſed ut mortua malis actionibus reddamus, merito mandrago-
ram hoc loco poſuit, & dixit: Mandragoræ dederunt odorem. Id eſt, cœperunt ho-
mines dormire peccatis. Et quemadmodum, qui mandragoram hauſerunt, corpo- G
ris motiones non ſentiunt: ita qui piæ doctrinæ poculum biberunt, perturbationes
ſtudent conſopire. Nec uero mandragoræ ſolum dederunt odorem, uerum etiam
in portis noſtris omnes nuces. Variis enim abundant fructibus, qui diſciplinam
noſtram ſuſceperunt. Ego autem nouas ſuper ueteres, quas dedit mihi mater
mea, ſeruaui tibi, nepos mi. Veteris enim teſtamenti præcepta, & noui teſtamenti
mandata, quæ a matre mea, Spiritus ſancti gratia accepi, ſeruaui tibi, & depoſitum
integrum cuſtodiui. Huic loco conueniunt ea, quæ ad Timotheum a beato Paulo
ſcripta ſunt: Bonum certamen certaui, curſum conſummaui, fidem ſeruaui. Iam re-
poſita eſt mihi corona iuſtitiæ, quam reddet mihi dominus in illa die iuſtus iudex.
Matth.13 Et illud item, quod in euangelio a domino dictum eſt: Simile eſt regnum cælorum H
homini, qui profert de theſauro ſuo noua & uetera.

Trium Patrum.

SPONSA igitur ad diſcipulas dicit. Iam ſponſo meo preces ueſtras exponam. Veni nepos mi egrediamur in agrum. Age, dilecte mi, exeamus, & ego, quæ te myſtice contemplor, & tu, qui ſic a me ſpectaris, ad chorum diſcipularum mearum, quem ut agrum a tribulis & ſpinis, a uitæ ſollicitudinibus, & prauis cogitationibus, ipſum ſuffocantibus, purgaui. Egrediamur autem oſtendentes illi ſpiritalem coniunctionem noſtram in uirtutum moribus per actionem expreſſis. Egredientes uero, ut I
dictum eſt, commoremur in uillis, in animabus, quæ nomini tuo, ut uillæ incolas ſuos, cunctas intelligendi appetendique potentias, & ſenſus in unum cogentes dedicarunt. Has tu domicilium tibi in ſpiritu ſancto conſtitues. Ego autem illis meipſam, quo tibi placeant, exemplum præſtabo. Mane ſurgamus ad uineas. Tu qui es iuſtitiæ ſol, cognitionis lucem emittens in animas, laborum fructũ ferentes patientiam, quæ quaſi botrus quidam per multas tribulationes uinum lætificans cor hominis ſtillat propter ſpem futuræ remunerationis: Ego autem ſecundum ipſum ſolis ortum patientiæ mores illis oſtendens exemplo meo. Ita porro ſurgentes uideamus, an floruerit uinea, an germen floruerit, an floruerint mala punica. cõſpiciamus tum ipſe qui in abſcondito uides, tum ego, quæ in manifeſto, utrum diſciplinarum a K
me inſtitutarum fides (quæ ut uitis in palmites, ſic ipſa in uarias uirtutes diffunditur) floruerit intus quidem per habitum ex rationibus uirtutum, foris autem per actionem ex moribus atque inſtitutis ipſarum. Nam animæ flos ex uirtutum rationibus germinat per mores ipſarum in carne, cuius fidei flos tum arcanus, tum manifeſtus eſt flos, malorum punicorum, quæ intrinſecus quidem dulcem fructũ continent, extrinſecus autem auſterum corticem præferunt. Etenim fidei quoq; fructus in occulta quidem animæ affectione propter futuri præmii ſpem lætitiam affert. Inexteriore autem carnis ſenſu propter uirtutis labores præbet acerbitatem. Illic dabo

ubera

A ubera mea tibi. In agro uidelicet illo, quem dixi, diſcipularum mearum profe-
ram tibi ſponſo meo, quam inſtituendis illis adhibeo doctrinam moralem & natu-
ralem, ut per hanc ducens eas ad diſciplinam arcanam, oſtendam rerum naturam
te ſuum auctorem indicare per notas quaſdam ut ueritatem: non autem ut iuxta
prudentiam Græcorum ſtultitiam naturali rerum cognitione ſic eas imbuam, ut
procul a te ueritate diſcedant. Etenim mandragoræ dederũt odorem. Rerum quip-
pe ſenſibilium ſpecies, & ipſius ſcripturæ notæ quaſi mandragoræ quædam faciunt,
ut mens per ſenſum illis inhærens, non autem per eas ad ueritatem uigilanter aſcen-
dens, obdormiſcat, & torpore ueluti ſtolida teneatur. Præbuerunt odorem ratio-
num ueritatis in rebus omnibus exiſtentis, ſi ſpiritaliter conſiderentur. Quamob-
B rem & in portis noſtris omnes nuces. Hoc eſt, in ſenſibus meis (qui ueluti portæ
quædam educunt quidem me ad te ut rerum omnium cauſam, per naturalẽ ipſarum
in ſpiritu contemplationem, inquirendum: introducunt autem te ad me per men-
tis cognitionem) promptæ ſunt omnes in rebus procreatis inſitæ ueritatis rationes,
quæ tanquam nuces tum per ſcripturæ notas, tum per rerum ſenſiliũ ſpecies Iudæo-
rum Græcorumq; ſtultitiam nutriebant. Vnde nouas ſuper ueteres, nepos mi, ſer-
uaui tibi. Hoc eſt recentes euangelicas rationes (gratia ſpiritus renouante) cum an-
tiquis Græcorum Iudæorumque ignorantiæ tum naturalibus tũ ſcriptis rationibus
coaceruatas ſeruaui tibi, quoniam & per ſcriptas illas purgata ſum, ac moribus inſti
tuta, & per naturales illuminata, ut per eorum, quæ facta ſunt, contemplationem, te
C conditorem omnium auctoremque cognoſcerem; & per ſpiritales perfecta atq; abſo
luta, ut te cum patre & ſpiritu conſubſtantialem intelligerem, & prædicarem.

Theodoriti.

QVIS det te, nepos mi, ſugentem ubera matris meæ. Ipſe quoque, ut homo,
omnem accepit ſpiritus gratiam. Puer enim, inquit, creſcebat, & confortabatur ſpi *Luc.2*
ritu, & gratia Dei erat in eo. Itaque ſponſa ineffabili ſuſceptæ humanitatis myſterio
ſtupens, etiam tu, inquit, ſuxiſti ubera matris meæ. Ceterum ut dictorum ſeriem
atque ordinem ſeruemus, initium paulo altius repetentes ſententiæ ſummam breui-
ter percurramus. Accepi, inquit, non ſolum uetera, ſed etiam noua matris meæ,
D eaque tibi conſeruabo. Verum ipſe quoque propter ſingularem benignitatem tuam
naturam meam ſuſcipiens, eadem, quæ ego ubera ſugere uoluiſti, ut in hoc etiam te
fratrem meum declarares. Suxiſti autem non quòd indigeres, ſed ut doceres me,
quo modo mihi ſugendum eſſet, & quo ex ubere gratia elicienda. Iccirco & ad ba
ptiſma acceſſiſti, non ut peccatorum ſordes ablueres, cum peccatum non admiſe-
ris, nec inuentus ſit dolus in ore tuo. Neque ut Sancti ſpiritus reciperes gratiam, *1.Pet.2*
cuius eras plenus: ſed, mihi ut indicares, quæ ſint ſpiritus dona, & qua ratione
poſſim ſugere gratiam ſpiritus. Ideo ſub columbæ ſpecie deſcendit Spiritus ſanctus,
non ut præberet tibi, quæ non haberes, plenus enim eras gratiis ipſius, ſed ut mihi
demonſtrares, quod ſit baptiſmatis munus. Itaque ſtupore commota, dico:
E

Quis det te, nepos mi, ſugentem ubera matris meæ. (iſta tua
benignitate concitata) inueniens te foris, oſculabor te: &
non deſpicient me. Apprehendam te, introducam te in
domum matris meæ, & in cubiculum eius, quæ me conce-
pit. Docebis me. Dabo tibi poculum ex uino condito, &
de latice malorum punicorum meorum.

AMORE enim tuo ebria non ſolum in thalamo,& intra lectuli uelũ, ſed etiam in foro & publice ruam in complexum atque oſcula tua, neque me id facientem ſpectatores incuſabunt, cum perſpexerint caritatis flammam. Inde te apprehenſum introducam in domum matris meæ, & in cubiculum genitricis meæ. Quæ autem eſt domus Spiritus ſancti?(hic enim ſponſam genuit) niſi diuinum templum, quod cæleſtem imitatur Hieruſalem, quò qui ingrediuntur ſponſæ dignitatem ſuſcipientes, cum fiducia ſponſum alloquuntur? Et illic, inquit, potabo te uino condito,& latice malorum granatorum meorum. Conditum uinum appellat doctrinam diuina refertam gratia,ac ueluti unguẽtis atq; aromatibus conſperſam,atq; odoriferam. Laticem autem malorum granatorũ uocat utilitatem,quæ ex caritatis fructibus cõficitur. F

Trium Patrum. G

QVIS det te, nepos mi, ſugentem ubera matris meæ? Quoniam prior aduentus tuus me ad te perfruendum præparauit, ecquis tribuet mihi ſecundo aduentu tuo dilectum meum nobiſcum in patris regia (quæ fidelium eſt mater, ſuperna Hieruſalem) nouum bibentem poculum, quod ex ipſa in nos, per gratiam, fine medio,quaſi lac ex matris uberibus in filios ipſius fluat, atque ita ſalutem animarum noſtrarum nutriat, finemque fidei præbeat, nempe bonorum, quæ ſupra naturam ſunt, communionem, & diuinam illam, atque incredibilem uoluptatem, quam ipſe naturaliter obtinens, dignis coniunctus per gratiam impertitur. Sic enim inueniens te foris ſuauiabor. Et nemo ſane me contemnet. Ita cognoſcens te, non H ut nunc per fidem, ſed per aſpectum foris extra diuinam ſubſtantiam tuam, in noſtra ſubſtantia incorruptionem nobis atque immutabilitatem in communi dilargientem reſurrectione, perfruamur te, & nemo quidem deſpiciet me, licet nunc a mundi ſapientibus ſpernar, quòd propter amorem tuum caduca cuncta contemnam. Quis autem erit mihi fruendi modus? Apprehendam te, introducam te in domum matris meæ,& in cubiculum eius, quæ cõcepit me. Dabo tibi poculum de uino condito,de latice malorum granatorum meorum. Capiam te, qui mihi diuinitatem elargiris, cupida ſplendoris tui, in eoque contemplando introducam te in mentem, quæ domus eſt gratiæ Spiritus ſancti, a qua ut a matre per baptiſma genita ſum, & propter ſimilitudinem illius eſt capax. Cubiculum autem rurſum eſt I ipſius, quoniam propter imaginem theſauros eius in ſe reconditos habet. Quæ quidem gratia concepit me per fidem. Ad hæc tibi ſitienti ſalutem meam,quaſi poculum quoddam, offeram perpetuam tui, qui ueritas es, cognitionem,ex compoſitione diuerſarum rationum, quæ in omnibus creaturis, ſcripturaque ſunt inſtructam & concinnatam. Hæc enim, tanquam uinum odoratum lætificans cor, lætitia conſpergit animas, a quibus percipitur, perennemq; mihi tui,ut ſummi boni,amorem infundit, ex præſtantia timoris tui, & deſiderii te perfruendi. quorum quidem tanquam malorum punicorum alter acerbitate ſua me comprimit, alterum dulcedine oblectat.

Theodoriti. K

Sponſa his uerbis ſponſum allocuta, cum adoleſcentulis ita loquitur:

Leua eius ſub capite meo, & dextera illius amplexabitur me.

Superior ſum pœnarum minis, & dexteræ tuæ capio benedictiones. Ideo leuam ſuam ponit ſub capite meo,& dextera ſua me complectitur.

Adiuraui uos,filiæ Hieruſalem, per potentias & fortitudines

A agri, ut ſuſcitetis, & excitetis caritatem, donec uoluerit.

OPORTET enim aſſidue a uobis illam excitari atque inflammari, ut ardenter ipſum concupiſcatis, & quemadmodum ipſe uult, contendatis ad perfectionem. His a ſponſa pronunciatis adoleſcentulæ omnem ipſius excellentiam conſpicatæ, præ ſtupore dicunt:

Quæ eſt iſta, quæ aſcendit dealbata, innixa ſuper nepotem ſuum?

ET non dicunt albam, ſed dealbatam. Sponſa enim nigra de ſponſo, nepos meus inquit, candidus, non autem dixit, dealbatum. Natura enim eſt talis. At Can.5
B ipſa cum eſſet denigrata, propterea quòd eam ſol aſpexiſſet, dealbata eſt, & candoris ſponſi particeps effecta, qui ſicut lux exiſtens ipſam lucidã & reddidit, & appellauit: & ſanctus exiſtens ſanctã & fecit, & nominauit: & cum ſit reſurrectio, reſurrectione dignam eſſe uoluit: ſic etiam albedinem ſuam illi communicauit. Quocirca adoleſcentulæ eam cõtuentes, Quæ eſt, inquiunt, iſta, quæ aſcendit dealbata, innixa ſuper nepotem ſuum? Ab ipſo enim recta, & quaſi manu ducta, aſcendit in cælum, & iter facit ad dilectum ſuum per firmam in ipſum fidem. Poſt hæc ſponſus illam ita compellat: Can.1

Sub pomo excitaui te. Illic peperit te mater tua, illic peperit te genitrix tua.

C HAEC uerba nobis erunt intellectu facilia, ſi quæ huius uoluminis initio dicta ſunt a ſponſa, meminerimus. Sic enim ad ſponſum loquebatur: Sicut pomum inter ligna ſiluæ, ita nepos meus inter filios. In umbra illius deſideraui, & ſedi: & fructus eius dulcis gutturi meo. Quoniam igitur futurorum bonorum umbra ſunt ea, quæ nobis hic data ſunt (nunc enim, inquit, beatus Paulus, uideo ſicut in ſpeculo, ſicut in ænigmate, tunc autem facie ad faciem) concupiuit autem ſponſa in umbra ſponſi ſedere, hoc eſt, in arrha nunc conceſſa (nam pomum appellat ſponſum ob eas, quas diximus, cauſas) neceſſario ſponſus ait: Can.2 1.Cor.13

Sub pomo excitaui te. Illic peperit te mater tua.

D CREDENTES enim ea, quæ de ſaluatore noſtro prædicata ſunt, ad baptiſma diuinum acceſſimus, & accedentes regenerationem conſecuti ſumus. Nam peperit nos gratia Spiritus ſancti, ut Actuum teſtatur hiſtoria. Cum enim diuiniſſimus Petrus ad eos, qui conuenerant, de ſaluatore noſtro concionatus eſſet, & illi, qui audierant eius uerba compuncti dixiſſent ad Petrum: Quid faciemus, ut ſalui ſimus? Petrus ad eos, ut ſcriptor refert, pænitentiam, inquit, agite, & baptizetur unuſquiſque ueſtrum in nomine Ieſu Chriſti, & accipietis donum Spiritus ſancti. Vobis enim facta eſt repromiſſio. Quare merito ſponſus ad ſponſam. Act.2.

Sub pomo, inquit, excitaui te. Illic peperit te mater tua, Illic
E peperit te genitrix tua.

NEC fruſtra geminantur hæc uerba. Vt enim oſtenderet, quæ mater eſſet, dixit genitrix tua. Poſt hæc præcipit ei, dicens:

Pone me ut ſignaculum ſuper cor tuum, ut ſignaculum ſuper brachium tuum. Quia fortis eſt ut mors caritas. Dura ſicut infernus æmulatio. Scintillæ eius, ſcintillæ ignis. Prunæ ignis flammæ eius. Exemplaria quædam habent, non,

Scintillæ eius ſcintillæ ignis, ſed, alæ eius alæ ignis: prunæ ignis flammæ eius. F

SPONSVS igitur ad animas, quas ſponſam diuina uocat ſcriptura, pone me, inquit, pro ſignaculo in corde tuo, & ſuper brachium tuum. Cor quidem appellat

Exod.29 animæ uim contemplatiuam, brachium autem actiuam. Quamobrem & ſacerdoti-

Num.18 bus a populo tum brachium dexterum, tum pectuſculum ſeparabatur. Vult ergo ſaluator noſter, ut eum pro ſignaculo in contemplationibus & in actionibus noſtris habeamus, & notam ipſius in omnibus tum dictis tum factis imprimamus. Sic enim erunt ut numiſmata regia non adulterina, ſed regiã imaginem præferentia. Hoc autem tibi factu, inquit, non erit difficile, ſi erga me retinueris caritatem, quæ fortis G

Gen.2 eſt, uti mors. Quemadmodum enim hæc, poſt latam a Deo ſententiam, omnibus dominatur, ſic etiam ipſa ſuperat omnia, adeo, ut mortem etiam uincat. Si æmulationem poſſederis. Quæ quidem in te ſi uiguerit, nõ patieris ullam aliam eſſe te præſtantiorem, ut tu quidem ignaua timidaque torpeſcas, illa uero conſuetudine mea potiatur. Dura enim & ad expugnandum difficilis eſt æmulatio, perinde, atque infernus. Infernum autem ex opinione, quæ inualuit, uſurpauit, hoc etiam morti nomen imponens. Ita fortis autem eſt caritas, quia primum uolucris eſt. deinde circum alas ſuas habet flammam ignis & ſcintillas eiaculatur. Quid autem, cum tam ignea flammeaque ſit, ea poſſit eſſe uehementius? præſertim cum ignis eius ſit ex eo genere ignium, qui non extinguuntur? H

Aqua enim, inquit, multa, non poterit extinguere caritatem, nec flumina obruent illam.

IDQVE teſtimonio confirmant ſuo cuncti tam in ueteri, quàm in nouo teſtamento ſanctitate præſtantes uiri. Nam Abrahæ caritatem erga Deum nec uitæ traductio in terra aliena, neque in inopia & fame neceſſitas, neque uxoris ereptio, neque filii ablatio, neque de puteis contentio potuit extinguere. Neque Iſaac caritatem moleſtiæ, quibus afflictus fuit. Neque caritatem Iacob aſſidui labores, & dolores uitæ. Quid Ioſeph tentationibus acrius? qui a fratribus uenditus eſt, & parentibus, a quibus diligebatur, & maiorum ſuorum priuatus eſt domo, & libertate, I & fortunis, & indigne ſeruiuit, & pudicitiæ præmium calumniam retulit, & in carcerem coniectus eſt, & incommoda ſuſtinuit innumerabilia, quibus tamen omnibus caritas eius erga Deum ſplenduit illuſtrior. Atque, ut magnum Moſem, & Ioſue imperatorem, & eximios prophetas Samuelem, & Dauidem, & Heliam, & Eliſæum ſilentio prætereamus, quid babyloniis immanius, aut truculentius umquã fuit? Quid camino ignis ab illis incenſo formidabilius? Attamen ne ille quidem trium puerulorum extinxit caritatem. ſed eam magis incendit, atque excitauit. Quid leonibus illis, quibus beatus Daniel obiectus eſt, ſæuius, aut terribilius? At illum quoque caritas erga Deum reddidit fortiorem. Denique, ut ſanctos alios in præſentia prætermittam, ſolus beatus Paulus ſatis erit ad indicandam nobis uim K

Rom.8 caritatis, quippe qui maxime omnium illam expertus eſt. Quis enim nos, inquit, ſeparabit a caritate Chriſti? tribulatio? an anguſtia? an perſecutio? an fames? an

Pſal.43 nuditas? an periculum? an gladius? ſicut ſcriptum eſt, Propter te mortificamur tota die, reputati ſumus ſicut oues occiſionis. Sed in his omnibus, inquit, ſuperamus propter Chriſtum, qui dilexit nos. Hæc quidem idonea ſunt ad caritatis uictoriam demonſtrandam. Verum ea, quæ ſubſequuntur celebrant atque extollunt illam clarius multo. Subiicit enim: Certus ſum enim quòd neque mors, neque uita, neque angeli, neque uirtutes, neque altitudo, neque profundum, neque ulla

alia

A alia creatura poterit nos ſeparare a caritate Dei, quæ eſt in Chriſto domino noſtro. Vt oſtendat eam eſſe rerum omnium potentiſſimam, uerbis effingit creaturam, quæ non eſt, & cum illa comparat caritatem Dei, demonſtratque hanc eſſe fortiorem. Itaque ſponſus merito,

Aqua multa, inquit, non poterit extinguere caritatem: & flumina non obruent illam. Si dederit uir omnem uitam ſuam in caritate, deſpectione deſpicient eum.

QVI uictum, fortunas, ac uitam denique profuderit pro caritate, eum contemnent, & pro nihilo ducent ii, qui ſunt caritate ſpoliati ac nudi. Quamobrem beatus B Paulus dicebat: Maledicimur, & benedicimus. Perſecutionem patimur, & ſuſtinemus. Blaſphemamur, & obſecramus. tanquam purgamenta huius mundi facti ſumus omnium quiſquiliæ uſque adhuc. Id enim profecto cõtingit iis, qui uertigine uexantur, ut, cum ipſi minime conſiſtant, omnia tamen moueri putent. Ita caritatis expertes, eos, qui caritate ſunt prædití, ut ſtultis atque inſipientibus detrahunt. Quod tamen tantum abeſt ut officiat caritati, ut eam reddat ardentiorem. Apoſtoli contumeliis affecti benedicebant. Vexati calumniis obſecrabant. Et cum exiſtimarentur, quaſi excrementa mundi, ſe omnium adhuc eſſe illuuiem & ſordes fatebantur. 1. Cor. 4

C

Trium Patrum.

Deinde ad diſcipulas ſuas ſermonem conuertens, cauſam exponit, quamobrem ea dixerit ad ſponſum ſuum;

Leua eius ſub capite meo.

QVIA ſponſi comminationes ſuppliciorũ, quæ a ſiniſtra eius collocandis impendeni, nunc ſub capite meo, ſub mente uidelicet, quæ animæ meæ pars eſt præcipua, ſenſus ſubiiciunt: iccirco futurum ſpero, ut eius dextera (promiſſa nimirum regni cæleſtis bona, quæ a dextris collocandos manent) me ſit complexura, id eſt, comprehenſura me totam in futuro ſæculo, infinitam animæ, & corpori lætitiam præbẽs.

D Adiuraui uos, filiæ Hieruſalem, per potentias & fortitudines agri, ut ſuſcitetis, & excitetis caritatem, donec uoluerit.

DIVINORVM myſteriorũ expoſitione tanquam iureiurando uos confirmaui, diſcipulæ meæ, quæ in ſancto ſpiritu uideo eum, qui nos patri ſuo reconciliauit: dum cauſam oſtendi, qua per intellectiuas, actiuaſque potentias, perque fortitudines in hoc mundo ualentes, uirtute excitetis, & ſcientia ſuſcitetis eum in uobis (nam dormire uidetur, dum ignoratur, quod rectum bonumq; eſt, nec reipſa perficitur) qui dilexit nos, & ſeipſum ut nos redimeret, obtulit: donec ſecundo aduentu ſuo uoluerit, quæ ſua per naturam ſunt propria, ea in nobis per gratiam accipientibus exe E qui. Diſcipulæ admiratione ac ſtupore plenæ de magiſtra,

Quæ eſt, inquiunt, iſta, quæ aſcendit dealbata, innixa ſuper nepotem ſuum?

QVAENAM eſt hæc, quæ tam perite docens, a rebus arcanis ad magis arcanas reconditaſq; progreditur? ab omni peccatorum macula purgata, atque innixa nepoti ſuo? Sponſus igitur animaduertens ſponſæ in diſcipulis inſtituendis diligentiam, amplectenſque illius ad bonum ſedulitatem, commonet eam prioris uitæ, ut ſummiſſe de ſe ſentiat, nec laudibus elata incidat in arrogantiam,

Sub

Sub pomo, inquiens, excitaui te. F

ID EST, ſub tebus iſtis procreatis, quæ ſuauis pomi inſtar, ſenſus omnes oble ctant, te deſidia ad bonum amplectendum inertem, & rerum caducarum ſtudio conſopitam excitaui, prouidentiæ, iudiciique rationibus & ſermonibus impellens ad deſiderium mei. etenim,

Illic peperit te mater tua. Illic peperit te genitrix tua.

IN affectione ſcilicet rerum fluxarum concepit te prima mater tua Eua generans cum uoluptate, & pariens cum dolore. Quibus affectionibus, rerum fragilium deſiderio, laborabas, uoluptatem ſequens, doloremque fugiens, ad uoluptatis finem ita contendens, ut a dolore uelles ſeparari, quod quidem fieri nullo modo poteſt. Proinde ſi cupis ab iſtis perturbationibus eſſe libera, pone me ut ſignaculum ſuper cor tuum: ut ſignaculum ſuper brachium tuum. In me nimirum exemplari permaneto, principe quidem tui parte mente ſeruans imaginem per ueram contemplationem & deſiderium mei: ui autem, qua ad agendum uales, ſimilitudinem ſeruans per actionem minime ſimulatam, ardentemque declinationem a malo. Sic enim ipſe quoq; in te manebo, tuasque, ut ſignaculum, tum intelligendi, tum agendi potentias a rerum fragilium & caducarum affectionibus integras conſeruabo. G

Quia fortis eſt, ut mors, dilectio: dura ſicut mors æmulatio. Hoc eſt, ſi in caritate mea permanſeris, & ego in te permanebo, & conſeruaberis, ut dictum eſt. Nam integra atque perfecta erga me caritas tam fortis eſt, ut, mortis inſtar, omnes ad malum motiones atque impetus ſedet. æmulatio autem propter me malo non cedit, ſed tanquam infernus rationi repugnantes motus uincit, uinctosque, ne progredi poſſint, coercet. Alæ enim eius alæ ignis, prunæ ignis flammæ eius. Opera quippe ardentis erga me caritatis ſunt huius alæ, quæ illuſtrat in luce ueritatis mentē per contemplationem, atq; ignorantiæ tenebras diſcutit, & per actionem atque opera mandatorum malitiam omnem (ut flammæ materiam accenſu facilem) abſumit, & incrementum ſuggerit. Quamobrem aqua multa non poterit extinguere caritatem, & flumina non obruent ipſam. Fluentes nimirum, ut aquarum copiæ, ex moleſtarum hieme tentationū multæ tribulationes, & alii ſuper alios, tanquā amnium fluctus, ingruentes earū impetus, quibus nequitiæ ſpiritus caritatem erga me conantur aut radicitus per impietatē in Deum euellere, aut per odium in proximū obruere, nec poterūt extinguere ipſam per blaſphemiam, nec obruere atq; abolere per contēptum mandatorū, quæ caritatem tum erga me declarant, tum perficiunt erga proximum. Attamen ſi dederit homo omnem uitam ſuam in caritate, deſpectione deſpicient eum. Si quis rerum iſtarum fragilium blanditiis minime effeminatus aut deceptus, propter ſuam in me caritatem omnia bona ſua pauperibus diſtribuerit, aduerſariæ poteſtates eum aſpernabuntur eo nimirum contemptu, quo Iob, omnibus illi diuitiis ademptis, ita deſpexerunt, ut eum a me per carnis dolores explorandum flagitantes, etiam amicos eius ac ipſum contumeliis uexandum incitarint. Hæc tu perſpiciens, cum omnia mandata mea cuſtodieris, & permiſſu meo te carnis dolor inuaſerit, cogita id tibi contingere, non quòd prouidentia non ſit, quæ cuncta gubernet ac moderetur, ſed ut tua tentationibus minime ſuccumbentis erga me caritas fiat omnibus manifeſta. H I K

Soror noſtra parua, & ubera non habet. Quid faciemus ſorori noſtræ in die, in qua uerbum factum fuerit in ea? Si murus eſt, ædificabimus ſuper eam propugnacula argentea. Si oſtium eſt, deſcribamus ſuper eam tabulam cedrinam.

Theo-

A

Theodoriti.

SANCTI illi prophetæ, qui in ueteri teſtamento præſtiterunt, cum ſponſam ſpiritali ætate paruulam, & papillis imperfectis adhuc atque reconditis cernerent, ut nuptiarum conciliatores atque internuncii, ſecum ipſi, ſic, ut arbitror, loquebantur: Quando rex ſororem noſtrā iam in ſponſam eſt accepturus, quæ parua eſt, atque uberum expers, neque enim uim habet prolificam, nec doctrinæ lac, aut ſolidum cibum poteſt egentibus ſubminiſtrare, quid facto opus ſit, nobis eſt cogitandum. Cum igitur magno regi copulanda ſit, & tanquam murus futura domus ipſius, ut curet & cuſtodiat ea, quæ intus ſint, & tanquam oſtium, ea, quæ recon-
B dita fuerint, conſeruet: tanquam ſuper muro quidem ædificemus argentea propugnacula, hoc eſt, eloquia ratione ſplendentia. Eloquia enim domini eloquia caſta, argentum igne examinatum, probatum terræ: ut in ipſis conſiſtens hoſtes ſagittis petat, & inſidias ſtruentes perſequatur. Ipſi autem, ut oſtio, tabulas, easque cedrinas, quæ peccati corruptionem ſuſcipere nequeant, imponamus. putredinis enim expers eſt cedrus. *Pſal.* 11

Trium Patrum.

SPONSA Chriſti eccleſia, cum iam ſuam ipſius ab eo ſecuritatem eſſet aſſe-
C cuta, cuperetque tum Iudæorum tum gētilium a ſe initiatorum multitudinem per baptiſma ex ſcientia & uirtute ad perfectionem peruenire, hæc de illa ad ſponſum uerba facit. Soror noſtra parua, & ubera non habet. Quæ naturæ ſimilitudine ſoror eſt noſtra, multitudo, parua adhuc eſt propter infidelitatem, & ideo rationes, & mores, qui a te ſponſo tanquam ubera exhibentur, ut ſalutem ſuam ex illis ſugat, non habet. Et quid faciemus ſorori noſtræ in die, in qua uerbum factum fuerit in ea? Quid de hac, quæ noſtra ſoror dicitur, eo tempore agemus, cum per fidem accipiet prædicationem tuam? Si murus eſt, ædificabimus ſuper eam propugnacula argentea. & ſi oſtium eſt, deſcribemus ſuper illam tabulam cedrinam, Si legalium præceptorum obſeruatione tanquam murus extructa eſt, imponemus
D ſuper eam ueluti propugnacula argentea, fulgentes in legali littera myſteriorum rationes. Quòd ſi naturali contemplatione per ſenſum aperta eſt, tanquam porta, cognitionis aditum patefaciens, formemus in ea quaſi tabulam cedrinam, mentem, quæ ſenſus contrahat imperfectos, quæque fidem ex operibus perfectam habeat, & gladio ſpiritus amputet tum falſas omnes opiniones, tum uirtutis defectus, atque exceſſus, quibus ex rebus perfectionem in te huic, quam dixi, multitudini, tu quidem largieris, ego autem miniſtrabo.

Theodoriti.

Ad hæc ſponſa reſpondet ſponſi magnificentia atque opibus confiſa.

E Ego murus, & ubera mea turres. Ego fui in oculis eius, quaſi reperiens pacem.

CVM enim me præſciuerit, & prædeſtinauit: & ſciens, quòd pacem quæram, & perſequar eam, & perſequens comprehēdam, me tum pacificam appellauit, tum ſulamitidem, & murum fecit inexpugnabilem, hoſtibus formidandum, atque ubera mea, id eſt doctrinam moralem & theologicam in ſublime extulit, & quaſi turrem conſtituit, ut ex ea pugnans ſponſi hoſtes propellam. Neque uero ſum murus ſolum, ut dixi, ſed uinea.

Vinea enim, inquit, fuit Salomoni in Beleamon. Tradidit eam cuſtodibus, Vir afferet pro fructu eius mille argenteos. F

SYMMACHVS illud: Beleamon, uertit: in retentione populi. Aquila autem: in habente multitudine. Hanc ergo uineam Deus olim credidit Iſraeli. Sed cum is non modo ſeruos ad fructum exigendum miſſos lapidibus obruiſſet, & occidiſſet, uerum etiam heredem ipſum egiſſet in crucem, illi ex ſententia domini uinea fuit ablata, dataque genti facienti fructum eius. Iccirco ſponſa, Salomoni, hoc eſt, pacifico, inquit, uinea fuit in Beleamon, id eſt, in retentione populi, uel, in habente multitudine, & illam tradidit cuſtodientibus. Vineam autem uocat homines, qui ad pietatem acceſſerunt, ſeruantes uero, & colentes, & cuſtodientes, eos, qui ſacerdotali funguntur munere, quibus mandatum eſt, ut eam ſpiritali doctrina ſimul & irrigent, & tueantur. Porro quòd dicit: uir afferet pro fructu eius mille argenteos: ſignificat hic numerus dexteræ manus unitatem. Quod quidē fructum ferentis ſalutem indicat. Ab hoc enim is, qui uineam plantauit, fructum alium non exigit, quàm ipſius plantatæ, fructumq; ferentis ſalutem. Quamobrē ſponſa, G

Vinea, inquit, mea coram me eſt, Mille Salomoni.

QVOD autem dicit, eiuſmodi eſt (oportet enim, ut quod obſcurum eſt, pro uiribus perſpicuum reddamus.) Et uinea, inquit, mea eſt, & fructus eſt meus. Mille enim argentei, qui pacifico ſponſo, hoc eſt, Salomoni putantur exhiberi, coram me ſunt. Eos enim mihi iterum reddet. Nam quòd in præſentia fructum exigit, id facit, quia ſalutem meam exoptat, meque ſaluam cupit intueri. H

Vinea mea coram me eſt. Mille Salomoni. Et ducenti cuſtodientibus fructum eius.

VINEAE mercedem cuſtodes accipiunt, & mercedem definitam. Qui quoniam quinque ſenſus uineæ cuſtodiunt, uiſum, guſtum, odoratum, auditum, & tactum, iure ducentos accipiunt, quem quidem numerū mille ut quintam ſui partem quinquies continet. Digni enim ſunt, qui Dei uineam cuſtodiunt, ut præmiū recipiant ab eius plantatore. Itaque non ſolum ſponſus, ſed etiam ſponſa ſe iis mer- I
1.Cor.3 cedem daturos pollicentur. Et beatus Paulus, ſi cuius, inquit, opus manſerit, quod ſuperædificauit, mercedem accipiet. Et iis, qui in uinea laborauerant, cum adue-
Matth.20 niſſet ueſpera, iuſſit paterfamilias dari ſingulos denarios. Conſtat igitur apud Deū
Matth.10 nihil eſſe ſine mercede. Quòd ſi qui dederit calicem aquæ frigidæ uni ex paruulis
Mar.9 minimis, non perdet mercedem ſuam, quanto magis a domino uineæ præmium accipiet is, qui uineam cuſtodit? Ipſa quoque uinea quinque ſenſuum obediētiam exhibebit, & implebit ducentos, qui quinquies ſumpti definite ſunt eorum, qui re & factis ſenſus ipſos cuſtodiunt. Nā numerus millenarius in Chriſto ſignificat perfectionem. Cum ſit unitas abſoluta, eiuſque rationem non ſolum ui, ſed etiam re K
in ſe ipſo contineat. Ab unitate enim incipit, & per unitatem oſtenditur, & unitatis effector eſt. Nam unitatis nota mille & myrias indicantur. Numerus uero ducenarius naturæ noſtræ in ſe ipſam redactæ per obſeruationem mandatorum ſignificat conſtitutionem, quippe qui decies repetitum per decem mandata uicenarium cōtinet ex quater quinque compoſitum, & propterea naturam noſtram quæ ex materia formaque conſtat oſtendentem. His dictis ſponſa inſigni cum modeſtia ardentique bonorum futurorum deſiderio hæc item ad ſponſum loquitur. Qui ſedes in hortis, amici attendentes, uocem tuam audire me facito. O ſponſe mi, tu, qui in

A natura tum intelligibili, tũ ſenſibili, quæ, tanquam horti, uoluntatibus tuis plantatæ ſunt, requieſcis: alii præter nos ſunt, qui quoniam corporis uinculis non diſtrahuntur, intentis in te oculis perpetuo contuentur, angelici nimirum ordines a materia remotiſſimi. Ego uero, quæ eiuſmodi aſtricta ſum uinculis, uereor, ne deficiam, ac retrocedam, & muter. Itaque ſecundum aduentum tuum ſedulo flagitans atque expectans ſupplico, ut audire me facias uocem illam tuam optatiſſimam: Venite, benedicti patris mei: poſſidete paratum uobis regnum. Atque ita *Matth. 25.*

Fuge, dilecte mi, & aſſimilare capreæ, hinnuloue ceruorum ſuper montes aromatum.

B ADVOCANS enim iuſtos ad paratum ipſis regnum a mundi cõſtitutione, abſcede a prouidentia, quæ per ſenſus exercetur, dignos trahens ad ſublimitates gratiarum, eos ſpiritali odoris ſuauitate per diuinitatem perfundentium, quibus tu quaſi capreæ aut cerui hinnulus uenenoſas deſtruens feras, nequitiæ ſpiritus in nos ſæuientes interimas, & bello, quo nos oppugnãt, finem imponas. Atque utinam nos quoque ſerpentium morſus euitemus. Quod ſi forte in illos inciderimus, ad eum, qui pro nobis exaltatus eſt, reſpicientes, curationem hauriamus.

Trium Patrum.

C MVLTITVDO ex Iudæis ad fidem uocata, cum de ſe uerba illa (ubera non habet. Et: ſi murus eſt,) a magiſtra ſponſa dici animaduertiſet, ad utrunque reſpondens iactabunda quodammodo, Ego, inquit, murus; & ubera mea ſicut turres. Murus ſum ego plane, ex Iſraelitis conflata multitudo, utpote exædificata legalium mandatorum diſciplina, quale eſt illud: Non mœchaberis, & reliqua. *Exod. 20.* Turribus autem uidentur ſimiles figuræ & notæ illæ legalis litteræ, quæ mihi uberum inſtar cibum infantibus & rudibus nutriendis atque imbuendis idoneum ſubminiſtrant, meq; gentilium moribus inexpugnabilẽ cuſtodiunt. Etenim (Ego fui in oculis eius, quaſi reperiens pacem) Ego profecto uiſitatione diuina digna quondam fui. Ac tametſi ueram pacem nos proprio patri reconciliantem non agnoui,

D eam tamen per figuras in prophetis didiceram. Ad hãc ſponſa, uti magiſtra, quid, inquit, mihi uetera proponis (uinea fuit Salomoni in Beelamon) ſpiritalis ſcilicet plantatio fidelium eccleſia facta eſt pacifico regi in multitudine gentium, id enim ſignificat Beelamon. Tradidit uineam cuſtodibus. Id eſt, commiſit eccleſiã apoſtolis & doctoribus, qui uigilanter cuſtodiunt eam: ne uariæ aduerſus illam hæreſes inſurgentes eam uaſtent, atque unitatem ipſius in diuerſas ſecent opiniones.

Vir afferet pro fructu eius mille argenteos. Is nimirum, qui ex numero perfectorum, deſtructis, quæ erant paruuli in afferendo his ab initiatoribus ſpiritali eccleſiæ fructu, purgatione ſcilicet, & perfectione, fert tanquam mille argenteos purgationis atque illuminationis perfectionem. Mille, inquiens, tibi Salomon,

E & ducenti cuſtodientibus fructum eius. Perfectio quidem munus eſt tuum, qui rerum es & principium, & finis; qui & pax ipſa es, & pacis conciliator. Naturæ autem noſtræ inſtauratio fit per mãdatorum tuorum obſeruationem, qui quidem eſt noſter eccleſiæ fructus. Sponſus audiuerat ſponſam ad diſcipulas ita de ſe loquentem; Tradidit uineam cuſtodibus. Itaque, ne uerbis illis auditis putarent, ſe uineæ curam abieciſſe, ait ad ſponſam: Vinea mea coram me eſt. Quamuis cuſtodes aliquos eccleſiæ meæ conſtituerim, tamen ego dominus eius ſponſuſq; ſum, & cuſtodum ſtudium mea nititur cura & prouidentia. Niſi enim cuſtodiero, fruſtra uigilat, qui cuſtodit. Sponſa autem ſponſo reſpondet. *Pſal. 126.*

Qui ſedes in hortis (amici attendentes) uocem tuam audire me facito. Fuge, dilecte mi, aſſimulare capreæ, hinnuloue ceruorum ſuper montes aromatum. F

AD ſponſum hæc item loquitur, quem in hortis ſedere dicit. Horti autem diuina ſunt templa, martyrum monumenta, eorum, qui ſolitariam amplexi ſunt uitam, conuentus. In his mille argenteos pro fructu uineæ afferentibus, ſponſum aſſerit habitare: atque illum obſecrat, ut non ſolum cum angelicis uirtutibus colloquatur, ſed ſe ipſam quoque uoce ſua dignam efficiat, ne ue contemnat ſe, quæ deſiderio ſitiq; ardet fruendi ſermonibus ipſius. Orat ipſum præterea, ut fugiat. Quos autem fugiat? niſi prauos hæreticorum cœtus? & acutas aduerſus pietatem G
linguas? His declinatis & ſpretis hortatur, ut capreæ, aut hinnulo ceruorum ſimilis, fugiat, atque in montes aromatum aſcendat, & hinnuli more ſpiritales nequitiæ feras abſumat. Proſpiciat autem impietatem eorum, qui in ſublime loquuntur iniquitatem. & ad montes aromatum ueniat. ad eos nimirum, qui tum excelſa mente ſunt præditi, ac ueluti montes inter ualles excellunt: tum fructus ferunt aro-
2.Cor.2. matum fragrantiam redolentes; ut cum beato Paulo poſſint dicere: Chriſti bonus odor ſumus. Faxit autem Deus, ut nos item ſimus montes aromatum, qui ſponſi
Pſal.83. ſaltus ſuſcipiamus, & beatitudinē illam aſſequamur: Beatus uir, cuius eſt auxilium abs te, aſcenſiones tuæ in corde eius. Tibi gloria in ſæcula ſæculorum. Amen.

FINIS.

INDEX

INDEX IN THEODORITI INTERPRETATIONEM

in librum Cantici canticorum.

ABies, cedrus, libanus, & huiuſmodi quid in ſcripturis ſignificent ſol.1.A
abrahæ caritas erga Deum quāta 58.G
Actiua potentia quo modo per manum ſignificata 42.H
Adam ſpe diuinitatis deceptus 36.A
adoleſcentularum nomine quinam intelligendi 49.B *& 50. A*
adoleſcentularum & ſponſarum differentia 8.C
adoleſcentularum nomine Angeli, & quinam alij intelligantur 3.I
adoleſcentibus & ætate imperfectis liber Cantici canticorum prorſus interdictus 4.C
adulteræ mulieris quam graue crimen 3.E
Agricola cur Chriſtus appellatus 18.B
agri nomine cur uocatus mundus 19.I
Alarum nomine quid 3.A
allegoria ſpiritalem prudentiam & doctrinam diuinam ſignificat 2.I
aloe quid in ſcripturis 38.C
Amanti in amore non reſpondere quam abſurdum 25.E
amatorum carnalium & ſpiritalium differentia 19.H
aminadab quid 52.A
amor erga ſalutis auctorem quantus eſſe debeat 20.A
amoris nomine quid in ſcripturis deſignetur 18.F
Angeli cuſtodes eccleſiæ & ciuitatis cæleſtis 42.K. *& 46.F*
anathemate deteſtandi Chriſtum non amantes 20.B
angeli Chriſti redēptoris miniſtri & amici ſponſi 13.E. *& 46.F*
angeli per ſponſam intelliguntur 9.G
angeli cur potentiæ & fortitudines agri dicti 19.I
angeli cur tanquam termini creaturā circumeunt 43.A
angeli quo modo inueniſſe animam dicantur 26.I
angeli per actionem pias animas purgant, & per contemplationem illuſtrant 26.I
angeli adoleſcentularum nomine intelliguntur 3.I
angeli diuinam eſſentiam comprehendere nequeunt 27.I
angelorum auxilio fruuntur homines 13.D
angelorum in natiuitate Chriſti apparentium myſterium 3.K
angelorum cœtus per plateas deſignati 27.H
anima Chriſti ſponſa quam perfecte ſuas actiones dirigit 51.C
anima carnis uoluptatibus effeminata diaboli filia, & ſpinis aſſimilata 17.D
anima Chriſti deſiderio accenſa qualis ſit operum progreſſu 15.C
anima cum Chriſto myrrha fieri nequit niſi prius ieiunijs uigilijs & huiuſmodi uirtutibus fuerit commortua 28.G
anima iuſta cur lilio comparata 17.B.C
anima iuſta nulli cibi premitur ſollicitudine 17.C
anima licet ad Angelorum perfectionem accedat, diuinam tamen eſſentiam inſpicere nequit 27.G
anima myrrhæ & turi comparata 28.I
anima proficiens in uirtutis ſtudio quo modo ex tenebris ad lucem progrediatur 9.H
anima pudica & Chriſto deſponſata quo modo Chriſtum alloquatur 11.B
anima quo modo mente & carne pulchra 34.G
anima ſine mortificatione ſenſuum dona Spiritus ſancti aſſequi nequit 39.B
anima ſpiritalis cur ſponſa & ſoror appellata 36.E
anima Spiritus ſancto ſuccenſa quanta leuitate ad Deum fertur 28.I
anima tota lucida ab initio creata 9.H
anima uirtutibus florens cur ſoror a ſponſo uocata 16.K
anima uirtutibus florens cur roſæ comparata 16.K
anima uirtutibus tanquam odoratis floribus exornatur 23.K
anima uiſibilium aſpectu plerumque decipitur 9.I
anima uitæ probitate florens mundi ſollicitudinibus non ſuffocatur 16.I
animæ pars præcipua mens 59.C
animæ fores dicuntur corporis ſenſus 40.K
animæ propugnaculum quale 24.G
animam quænam cogitationes tueantur 29.H
animam pro ſalute multorum ponere eſt inditium caritatis perfectæ 6.H
animæ cur dicantur filiæ 17.A
animæ quænam reginarum nomine dignæ 49.E
animæ quænam per ſpinas ſignificatæ 47.D
animæ uirili ſenſu præditæ ſpretis omnibus uoluptatibus poſt Chriſtum currunt 7.E
animæ uiles & abiectæ, per agrum & uillas deſignantur 56.E
animarum cum auro purgando comparatio 15.E
animarum piarum oculi quales 54.C
animas fideles nomine ſpōſæ uocat diuina ſcriptura 58.F
animas piorum cur in uarias tentationes incidere permittit Deus 26.E
Apoſtoli arcanis domini fruebantur 8.H
apoſtoli bellum aduerſus idololatriam & reliqua uitia ſuſceperunt 10.B
apoſtoli ceruorum nomine cur uocati 21.G
apoſtoli cur fortitudines agri dicti 19.I
apoſtoli cur per ferculum deſignati 29.K
apoſtoli cur equorum nomine a propheta uocati 30.A
apoſtoli cur per manus tornatiles deſignati 46.F

apoſtoli diuino numine afflati nuncium pietatis ubique promulgarunt 8.H
apoſtoli & prophetæ cur per columnas & baſes ſignificati 30.D
apoſtoli in curribus Pharaonis myſtice deſignati 12.B
apoſtoli uocantur eccleſiæ filij 10.B
apoſtolis & prophetis præter angelos nihil perfectius 3.I
Aquilo cur a diuina ſcriptura damnetur 39.D
aquilonis flatus peſſimus 39.H
Arij, Eunomij, Marcionis, Valentini, Manetis, & Montani ſecta & hæreſes ſub falſo pietatis prætextu 10.H
armatura ſpiritus quid præſtet 33.B
armillarum nomine quid 3.C
aromatum nomine metaphorice quid 36.E
arrogantia fugienda 59.E
Aſſyriorum regis nomine diabolus ſignificatus 54.F
Aurium circuli quid in ſcripturis 3.C
aurora noctis dieiq; confinium 50.I
aurum ceteris rebus materialibus antecellit 45.C
aurum ex Tarſo quam probatum 44.H
auri purgandi cum anima comparatio 15.E
auſter uentus ſaluberrimus quos deſignet 39.H
auxilium ſuum cur modo affert, modo differt Deus 26.F

B

Baptiſma Ioannis in aqua ſola figuram geſſit baptiſmatis in Spiritu ſancto & igne 24.A
baptiſma mortificationem membrorum ſpiritalem requirit 40.B
baptiſma ſpiritalem regenerationem confert 23.G
baptiſmatis Chriſti ratio & myſterium 57.D
baptiſmatis largitio ad ſalutem neceſſaria 44.F
baptiſmatis lauacro & obſeruatione mandatorum purgatur anima 41.F
baptiſmatis munus quale 57.D
baptiſmatis aquis ſanctis demergitur atque opprimitur diabolus 12.H
baptiſmate mundati myſtice per tonſarum greges indicantur 32.A
baſes aureæ quid deſignent 45.A
baſilius prouerbiorum principium exponens librum Cantici canticorum ſpiritalem eſſe cum ceteris patribus cenſuit 1.G
baſilij maximi ſermones melle dulciores 46.F
Beleamon quid 60.F
bellum ſpiritaliter quo modo gerendum 11.K
bethel quid 21.A
Bona huius mundi inania tanquam umbra diſſoluuntur 25.I
bonitatis uoce quid græce ſignificetur 45.I
bonum expetunt uniuerſa 46.C
bonorum abſoluta poſſeſſio in futuro ſæculo reſeruatur 23.E
boſor quid 28.C
botrus cypri cur Chriſtus ſponſus appellatus 14.I

C

Calamus genus aromatis 38.B
canticum canticorum nuptias ſponſi deſcribit 5.A
cantici canticorum liber cur ſic inſcriptus 4.I. & 5.B
cantici canticorum liber ſpiritalis eſt 1.C
cantici canticorum liber cum ſit totus ſpiritu refertus, a quibus tractari debeat 49.D
cantici canticorum liber adoleſcentibus interdictus 4.C
cantici canticorum liber ſponſæ in Chriſtum amorem oſtendit 5.D
cantici canticorum librum cur aduerſarij carnaliter intelligentes in blaſphemiam prolapſi ſint 1.I
cantici canticorum librum amiſſum Eſdras renouauit 1.G
cantici canticorum librum præſtantiores ſancti patres inter diuinas ſcripturas collocarunt 1.D
cantici canticorum intelligentia niſi dono Spiritus ſancti percipi nequit 35.B
cantici canticorum uerba myſtice intelligenda 12.I
cantici canticorum dignitas & excellentia 5.A
cantici canticorum libri argumentum 4.E
cantica, id eſt, epicinia interitum hoſtium oſtendunt 4.K
cantica, pſalmi, hymni, & odæ multæ in ſcripturis 4.I
capilli uita & ſenſibus carent 31.K
capillorum nomine quid in ſponſa intelligendum 31.K
caprea allegorice quid 20.I
caprea cur nomine dorcadis uocata 21.D
capreæ ac ceruo natura inſitum ut uenenoſas beſtias inſectentur 21.B
capreæ hinnuloque ceruorum cur comparatus Chriſtus 21.D
caput Chriſti allegorice ipſius diuinitatem indicat 44.D
caritas B. Pauli quam eximia 58.K
caritas cur per malum punicum ſignificata 37.K
caritas diuina per potentiam agri ſignificata 43.H
caritas nullis tentationum procellis extingui poteſt 59.H
caritas præcipuum ſpiritalis animæ ornamentum 35.G
caritas ſanctorum patriarcharum & prophetarum quanta 58.H
caritatis expertes quid de præditis caritate ſentiant 59.B
caritatis fortitudo quanta 58.G

caritatem

caritatem excitare quid 19.H
caritatem ordinari quo modo intelligendum 18.H
carmelus quid 54.F
carnis uoluptati naturaliter coniunctus eſt dolor 27.E
caſtra cum choris quo modo congruant 52.I
caſtra ſpiritalia quænam 52.K
Cedar in ſcripturis quid 9.C.& G
cedrus inter arbores incorruptione præſtat 15.K & 45.A
cedrus Libanus Abies & huiuſmodi quid in ſcripturis deſignent 1.A
cella uini quid ſignificet in ſcripturis 18.G
ceræ cur litteralis ſenſus ſcripturæ comparatus 36.H
ceruo ac capreæ natura inſitum ut uenenoſas beſtias inſectentur 21.B
ceruorum nomine cur uocati apoſtoli 21.G
Cherubinos & Seraphinos excellit puritate mater Chriſti uirgo MARIA 49.C
chori cum caſtris quo modo congruant 52.I
chriſmatis, ſeu unguenti ſpecies uiſibilis inuiſibilem Sanctiſſimi ſpiritus gratiam confert 7.C
chryſoſtomus totus aureus, maximus Baſilius, eximius Gregorius per labia myrrham diſtillantia deſignati 46.E
chriſtus ante paſſionẽ paucis, poſt reſurrectionem omnibus notus 7.B
chriſtus cur ad baptiſma acceſſit 57.D
chriſtus cur agricola appellatus 18.B
chriſtus cur capreæ hinnuloque ceruorum ſimilis dictus 21.D
chriſtus cur indumentum innocentiæ dictus 41.F
chriſtus cur iucundo odore fragrare dicatur 17.H
chriſtus cur lilium conuallium dictus 16.G
chriſtus cur lilio odorato comparatus 17.B
chriſtus cur flos campi dictus 16.F
chriſtus cur nepos & dominus appellatur 16.D
chriſtus cur ſol dictus 35.D
chriſtus cur ueritas dicatur & ſummum bonum 36.C
chriſtus Deus cur dictus candidus & rubicundus 43.K
chriſtus eſt ipſa ueritas & ſummum bonum 36.C
chriſtus filiorum ſuorum bonis operibus oblectatur 39.I
chriſtus gratiam accepit non quod indigeret, ſed ut doceret 57.D
chriſtus humilitatis normam nobis oſtendit 37.D
chriſtus Ieſus uerus Salomon nominatur 29.C
chriſtus in puriſſima anima quo modo ſe gerat 18.K
chriſtus licet carnis cruciatibus uexaretur lætatus tamen eſt ſpiritu in die mortis ſuæ 31.D
chriſtus ne ab Angelis quidem poteſt comprehendi 42.G
chriſtus non ſolum uitis ſed etiam bonus paſtor & ſol iuſtitiæ 10.K
chriſtus omni naturæ præcellit 44.C
chriſtus omnem hominum & Angelorum captum ſuperat 48.A
chriſtus omnium fidelium caput, eccleſia ipſius corpus, membra ſancti 46.F
chriſtus per ſpinas diadema caritatis ſuſcepit 30.K
chriſtus quo modo floret in animabus 15.D
chriſtus quo modo ſibi ferculum fecerit 30.E
chriſtus quo modo uere diligendus 49.K
chriſtus rebus omnibus anteponendus 47.K
chriſtus ſolus ſine ſemine ex uirgine natus 41.D
chriſtus ſolus ex uirgine ſine dolore natus 46.D
chriſtus ſponſus cur botrus cypri appellatus 14.I
chriſtus ſponſus pacificus patri ſuo nos per ſe ipſum reconciliauit 5.E
chriſtus ſuo conuiuio quam ſuauitatem præſtet 17.F
chriſtus tres præcipuos ſenſus oblectat 18.B
chriſtus uerbum & ſponſus a quibus lætitia afficitur 39.I
chriſtus :t eſt ueritas, ſic etiam eſt rectitudo 8.E
chriſtus ut homo accepit omnem ſpiritus gratiam 57.E
chriſti caput Deus pater 45.E
chriſti capiti ſpinea corona a ſynagoga impoſita 31.C
chriſti crux per montis myrrhæ ſublimitatem deſignata 34.F
chriſti doctrina cur comæ capitis comparata 35.C
chriſti domus eccleſia 16.B
chriſti eloquium & ſermo quantam dulcedinem habeat & efficaciam 45.A
chriſti incarnationis myſterium incomprehenſibile 33.K
chriſti mater myſtice fuit patris caritas 31.B
chriſti paſſionis arcanum ab homine comprehendi nequit 33.K
chriſti ſponſi uox quam iucunda 25.A
chriſti unguentum quid 6.I
chriſtum non amantes anathemate deteſtandi 20.B
Cibus ſponſi ſpiritalis qualis 39.F
cinamomum aromatis genus 38.B
cincinnorum nomine quid deſignetur in ſcripturis 41.F
circuli aurium quid in ſcripturis 3.C
Clypei ſpiritales quid præſtent 53.B
clypeorum mille myſtica expoſitio 33.E
Cœna dominica nuptiarum Chriſti cum eccleſia communio cur dicta 30.K
cogitationes ex contemplatione cur gladios ancipites habere dicantur 29.I
cogitationes ſpiritales ex mente ſicut capilli ex capite proueniunt 48.E
cogitationes uirtutum efficaces, aduerſus improborum ſpirituum fallacias tuentur animam 29.H

colles quid deſignent in ſcripturis 21.A
color albus uiſum diſgregat, niger confirmat 45.F
columbæ cur ſponſæ oculi comparati 31.E
columba nomine cur uocata ſpiritalis ſponſa 33.L & 41.B
columnæ marmoreæ quid deſignent 45.A
comæ ſponſæ ſpiritalis cur nigræ dictæ & elatæ 44.D
comæ ſponſæ uirginis quid ſignificent 32.E
comarum nomine ſpiritales gratiæ deſignatæ 44.D
communio ſacratiſſimi corporis domini per conuiuium mellitum ſignificata 40.A
concubinarum nomine qui in ſcripturis intelligendi 49.C. & K
contemplatio diuinæ naturæ incomprehenſibilis 48.D
contemplatio efficax quid præſtet 42.H
contemplationis & actionis proprietas 59.G
contemplationes piæ animæ cur piſcinis ſimiles 54.D
continentia fructus eſt diuini ſpiritus, incontinentia diabolici 1.F
contumelia qua libri ſancti afficiuntur, tendit in Spiritu ſanctum 1.G
conuiuij melliti nomine ſumptio corporis Dominici ſignificata 40.A
cor & brachium quid in ſcripturis 58.F
cordis ſedes in medio uberum 14.I
corona ſpinea Chriſti capiti a ſynagoga impoſita 31.C
coronæ quo modo ex uirtutibus texendæ 22.I
corruptionem cauſat uoluptas quæ ſenſu percipitur 27.E
Creaturæ omnes ratione creationis cur tanquam fratres exiſtimandæ 10.A
crocus numeratur inter ea quæ refrigerandi uim habent 38.B
crux Chriſti per montis myrrhæ ſublimitatem deſignata 34.E
crucis ſigno aduerſus ſatan reſiſtitur 29.G
Cubiculi nomine mens uocatur in ſcripturis 7.F
cultus idolorum per carnalem miſtionem deſignatur 3.E
cupreſſus odore præſtat 15.K
Cyprus quodnam arboris genus 38.B

D

Dæmones cur montium ac collium nomine nuncupati 20.H
dæmones deſertores animam oppugnant & defectricem reddunt 9.K
dæmones naturæ humanæ hoſtes quo modo a Chriſto ſuperati 44.B
dæmonum natura qualis 22.H
dæmonum poteſtas deſertrix per uulpeculas deſignatur 25.B
damaſci nomine gentilitas & impietas frequenter ſignificatur 54.E
dauid pſalmorum conditor 30.D
dauid quid 33.D
dauidis turris qualis 33.D
Deliciæ ueræ ex uirtute & caritate proficiſcuntur 55.K
dentes ſpiritalis ſponſæ quales 32.A
dentium nomine doctores diuini cur deſignati 32.F
deſerti nomine cur hominum corrupta natura appellata 28.C
deſidia malorum omnium cauſa 11.H
deus ad explicandum idololatriæ immenſum ſtudium, quibus uocabulis utitur 3.E
deus cum Iudæorum gente tanquam cum muliere in ſcripturis colloquitur 1.B
deus eſt trinitas in unitate, & unitas in trinitate 36.C
deus natura immenſus & infinitus 23.H
deus quo modo factus homo 43.K
deus rerum omnium cauſa 27.A
deum cum loquentem audimus, non naturæ ſed mentis cognatio conſideranda 2.F
dexteræ & ſiniſtræ nomine quid ſignificetur 19.F
Diabolus improbus humanæ naturæ hortis per Pharaonem deſignatur 12.H
diabolus per Aſſyriorum regem ſignificatur 54.F
diabolus quo modo unguenti ſpiritalis ſpeciem ſumit 54.E
diadema caritatis per ſpinas ſuſcepit Chriſtus 30.K
diuina uerbi ac ſponſi natura quo modo ſit comprehenſibilis 27.K
diuina ſcriptura quæ ſolatia præſtet 15.K
diuinitas cur auro & lapidi pretioſo comparata 44.D
diuinitas per quos terminos cognoſci poſſit 41.E
diuinitas præſtantior eſt quam ut pati poſſit 44.C
Doctores eccleſiæ cur per fauum & mel ſignificati 36.G
doctorum Græcorum ſermones quinam melle dulciores 46.F
doctrina cæleſtis ſuauitate uini & omni huius uitæ uoluptate iucundior 55.H
doctrina Chriſti cur comæ capitis comparata 55.C
doctrina Chriſti ſanguine tincta per quid ſignificata 54.G
doctrina naturalis & moralis per duo ſponſæ ubera ſignificata 34.E. & 55.A
doctrina referta diuina gratia per uinum conditum ſignificata 57.F
doctrina ſcripturæ cur per genas & labra deſignata 44.G
doctrina Spiritus ſancti cur per uocem turturis ſignificatur 23.F
documentum domini ad mortificationem 44.H
dolor, uoluptati carnis naturaliter coniunctus 27.E

domicilia Spiritus ſancti dicuntur uiri perfecti 40.G
domus Spiritus ſancti quænam 57.F
dona ſpiritalia uaria & multa ab uno eodemq; fonte profluunt 7.A
dona Spiritus ſancti abſque mortificatione ſenſus carnalis obtineri nequeunt 36.B
dona Spiritus ſancti uaria ubi reperienda 23.C
dorcadis nomine cur uocata caprea 21.D
dormire & uigilare quid deſignent in ſcripturis 40.H
dotes ſuæ ab anima Chriſti ſponſa conſiderandæ 11.D
Draco maximus, hoc eſt, ſatan quam in greges Chriſti ſæuus 25.B
drama quid 17.H
Dux cur appellatus ſpiritus ſanctus 53.E

E

Ebrietas ſpiritalis carnali contraria 40.C
Eccleſia Chriſti cur lunæ & ſoli comparata 51.A
eccleſia Chriſti hæreſibus & tentationibus labefactari nequit 16.B
eccleſia Chriſto coniuncta cur turturi ſimilis dicatur 13.A
eccleſia Chriſto per legem ſcriptam & naturalem in carne deſponſata & coniuncta, ipſius amorem indicare uoluit 5.E
eccleſia ciuitas ac domus Dei appellatur 27.C.
eccleſia domus Chriſti 16.B
eccleſia eſt unica 46.I
eccleſia ex multis membris unum corpus abſoluit 36.G
eccleſia fidelium quo modo in ſpiritalem uini cellam ingrediatur 18.K
eccleſia nomine ſponſæ in ſcripturis deſignatur 3.H
eccleſia quo modo ex Iſraelitis & gentilibus congregata 16.G
eccleſia quo modo ex uarijs membris conſtitui dicatur 13.A
eccleſia ſponſa cur pulchritudinem ſponſi, robur, diuitias, regnum, & huiuſmodi uidere concupiſcit 5.G
eccleſiæ diuinæ ornamenta per comas ſponſæ ſignificata 32.E
eccleſiæ doctores cur per fauum & mel ſignificati 36.G
eccleſiæ gemina ubera quid ſignificent 34.C
eccleſiæ præcepta ſine errore ducunt ad ueritatem 8.E
eccleſiæ ſanctæ oculi dicuntur ſcripta prophetarum acutiſſime intuentium 31.G
eccleſiæ ſponſus Chriſtus 3.H
eccleſiam, id eſt, domini ſponſam, ex ueteri nouam, ex turpi formoſam, ex nigra candidiſſimam reddiderunt apoſtoli 10.D
eccleſiæ credentium Chriſto, per uineas deſignatæ 24.A
eccleſiæ Dei per torcularia in ſcripturis deſignantur 18.G
eccleſia hæreticorum cur filiæ inter ſpinas appellata 17.B
eccleſiæ per floreſcentes uineas deſignatæ ab hæreticorum peſte integræ conſeruandæ 25.E
eccleſias nominat apoſtolus non ſpiritus diuiſione, ſed locorum diſtinctione 46.I
eccleſiaſtes liber quid doceat 4.E
Edon quid 28.C
Elias cur non exauditus contra Iezabel 26.G
eloquia diuina lapidibus pretioſis ſimilia 30.C
eloquia diuina uocantur lilia 47.G
eloquia domini qualia 60.B
eloquij decori nomine diuina prædicatio intelligitur 32.F
eloquijs diuinis nihil dulcius 45.A
Embrionis radix quædam umbilicus 2.I
Engaddi uox quid 4.K
ens, uita, ſapientia quid naturaliter præſtent 45.B
Epicinia quid 4.K
Equus plurali numero equeſtres copias ſignificat 12.C
Ermon mons quid in ſcripturis 35.E
Eſdras librum Cantici canticorum amiſſum renouauit 1.G
eſdras Spiritus ſancto plenus ſcripturas ſanctas nobis reſtituit 1.E
eſſebon quid 55.B
Euangelium futuri iudicij reddit teſtimonium 48.E
euangelium lex ſpiritus 24.D
euangelij & legis Moſaicæ inter ſe congruentia 24.I
euangelijs maior habendus honor quam reliquis ueteribus & alijs ſanctis ſcripturis 13.C
euangelica prædicatio cur reclinatorij nomine dicta 30.B
eua prima mater quo modo generans & pariens 59.F
Expoſitio diuinarum ſcripturarum qualem animum requirat 1.A

F

Femora allegorice cur uirtutes morales ſignificent 53.I
feneſtrarum nomine ſenſus corporis in ſcripturis deſignantur 21.K
ferculi nomine cur apoſtoli intelligantur 29.K
feræ ſpiritales quænam 26.D
Ficus in ſcripturis quid 22.K
fides boni effectrix 37.C
fides operibus perficitur 60.D
fides intus florens per habitum, foris per actionem fructificare debet 56.K
fides principium uiæ ad uirtutem ducentis 36.A
fides ſyncera ad baptiſmum ſuſcipiendum neceſſaria 44.F
fidei fructus ob futurum præmium ſpem affert 56.K
fidei perfectio eſt operum incredulitatis mortificatio 42.I
fidei pietas per petram appellatur 24.F

filiæ diaboli anima carnis uoluptatibus effeminata 17.D
filiæ Hieruſalem quænam intelligantur 9.F.& 19.I
filiorum nomine quinam intelligantur in ſcripturis 19.F
filiorum ſaluandorum ordinem quinam obtineant 48.K
Flos campi cur dictus Chriſtus 16.F
florere uites metaphorice quid 23.G
Fons diuinæ ſcripturæ quibus pateat 37.H
fores animæ appellantur ſenſus corporis 40.K
fortitudinis uirtus cur per cinamomum ſignificata 39.B
formoſa cur dicta ſponſa 23.I
Fragrantia ex ueſtimentis ſponſæ ſpiritalis quanta 36.E
fragrantia operum 37.F
fraus huius mundi ab anima Chriſti ſponſa fugiẽda 11.C
fructus Spiritus ſancti a quibus ſentiantur 17.K
Fulciri unguentis quid in ſcripturis 18.H
funiculus coccineus quid 32.C
funiculi coccinei nomine quid ſignificetur 32.F
furtum appellari non debet, ſed paterna hereditas, quod
a patribus in explanatione ſcripturarum accipitur 4.D
futurorum bonorum umbra dicuntur bona tempo-
ralia 58.C

G

Galaad migrationem teſtium ſignificat 32.H
galaad montis myſterium 31.K
Genarum & labrorum nomine quæ doctrina ſignifi-
cata 44.G
gentes cur maris nomine appellatæ 30.A
Gladius in ſcriptura duplex, unus reprehenſionis, alter
intelligentiæ 29.E
Gratia per fidem concipit 57.I
gratia Spiritus ſancti mentem ſuauitate implet 56.A
gratiarum ſpiritalium multa genera 6.K
grege caprarum quinam deſignentur 32.A
greges quinam dicantur in ſcripturis 11.G
Gregorij eximij ſermones melle dulciores 46.F
Gutturis nomine quid in ſcripturis 17.K

H

Hæreſes qua tempeſtate magis pullularint 10.G
hæreſum procella quo modo aliquando deſiit 23.I
hæretici cur per uulpeculas deſignati 25.D
hæretici orationis ſuauitate ac retibus argumentorum,
ſimpliciores animas decipiunt 25.D
hæretici perſequendi 25.D
hæreticorũ eccleſiæ cur filiæ inter ſpinas appellatæ 17.B
hæreticorum peſtis ab eccleſia exterminanda 25.E
hæreticorum praui cœtus fugiendi 61.G
hæreticos perſequendi eſt eorum qui docendi gratiam &
munus ſunt conſecuti 25.D
Hebræorum linguæ dum ſeptuaginta interpretes deſer-
uiunt, ſententiam non explicarunt 28.D
Hieruſalem appellatur libani nomine 30.B
hieruſalem cæleſtis mater piorum 27.C
hieruſalem cur per libanum ſignificata 1.A
hieruſalem quid 20.C
hieruſalem filiæ quænam intelligantur 9.F
hinnulus ceruorum ſerpentes deſtruit 20.I
hinnulo ceruorum cur ſponſus comparatus 20.H
hinnulis capreæ cur ſponſæ ubera ſimilia 33.H
hircus ex capris in ueteri ſacrificio cur mactaba-
tur 11.E
Hædorum nomine peccatores intelliguntur 11.E
hædorum nomine ſignificantur turbidi animorum mo-
tus 11.H
hominum natura ob priorem impietatem deſertum ap-
pellatur 28.C
hortus nucis quid ſignificet in ſcripturis 51.H
hortus ſponſæ quid 39.C
hortus uirtutum duplex 38.G
horti nomine cur appellata ſponſa 37.H
Humiles, abiecti, & manſueti quo modo in cælum pro-
pter Chriſtum conſcendunt 39.I
humilitatis normam nobis oſtendit Chriſtus 37.D
Hymni, pſalmi, & odæ in ſcripturis multæ 4.I

I

Iacob charitas quanta 58.H
iacula ſpiritalia quænam 33.G
Idola nihil umquam niſi perniciem ijs, a quibus dona of-
ferebantur, inferebant 3.F
idolorum cultus per carnalem miſtionem in ſcripturis de-
ſignatur 3.E
idolorum cultus per libanum ſignificatus 35.D
idolorum ſacrificia per quid ſignificata 2.K
idololatriæ immenſum ſtudium quibus uocabulis execre-
tur Deus 3.E
Ieiunijs, uigilijs, orationibus, aſpera humi dormitione,
& huiuſmodi mortificanda piæ animæ membra 28.G
Ignis noui teſtamenti qualis 53.F
Impijs hominibus odor libidinis ſuauiſſimus, Chriſti di-
ſciplina grauis 6.K
Inaures quid in ſcripturis 3.D
incarnationis myſterium ab angelis ante aſcenſionem
fuiſſe exploratum 47.E
increatus in rebus creatis inueniri non poteſt 42.K
innocentiæ indumentum cur uocatus Chriſtus 41.F
inſidiæ tentationum ex uirtutis præſtantia quo modo eui-
tentur 36.B
intemperantia quo modo imitatione turturis ad tempe-
rantiam reuocanda 11.I
Ioannes Baptiſta cur turtur dictus 23.K
ioannes Baptiſta uox Dilecti, & pœnitentiæ promul-
gator 20.K
ioannes Baptiſta legis finem, gratiæ principium oſten-
dit 3.H
iob patientia & caritas quanta 59.I
ioſeph caritas & tentationes quantæ 58.H
Iracundia quo modo exemplo columbæ compeſcẽda 11.I
Iſaac charitas quanta 58.H

Iudæa

Iudæa cur Chriſti mater appellata 30.K
iudææ naſus qualis 54.D
iudæorum multitudo, & gentium eccleſia cur ſorores dictæ 14.B
iudæorum populus dum Ægyptum incoluit, nullam uitæ diſciplinam habuit 2.H
iugum mandatorũ Dei cur per collum deſignatur 35.G
iugum pietatis euangelicæ per monile ſignificatum 13.B
iuſtitia per crocum deſignata, defectus & exceſſus fugit 39.A

L

Lactis nomine quid in ſcripturis 40.F
lætitia figurate per uinum in ſcripturis intelligitur 6.F
laquearium nomine quid myſtice 16.C
latex malorum granatorum quid deſignet 57.F
Lecti nomine quid in ſcripturis 15.I
lectulus ſponſi diuinas ſcripturas ſignificat 29.C
lectulus Salomonis quorum locum ſignificet 29.F
leonum cubilia quoſnam deſignent 35.E
lex angelis miniſtrantibus data 13.D
lex naturalis ex quibus facultatibus conſtet 33.F
lex ſcripta & naturalis Chriſtum eſſe ſponſum intellexerunt 6.H
lex ſcripta quo modo a uitijs præmuniebat 24.C
legis Moſaicæ & euangelij inter ſe congruentia 24.I
Libanus, abies, cedrus & huiuſmodi quid in ſcripturis deſignent 1.A
libani nomine cultus idolorum deſignatus 35.D
libani nomine Hieruſalem appellatur 30.B
liber Cantici canticorum adoleſcentibus interdictus 4.C
liber Cantici canticorum cum ſit totus ſpiritu refertus, non debet niſi ab eodem ſpiritu plenis tractari 49.D
liber Cantici canticorum inter ſcripturas diuinas a ſanctis patribus collocatus 1.D
liber Cantici canticorum ſpiritu refertus 1.E
librum Cantici canticorum amiſſum Eſdras renouauit 1.G
librum Cantici canticorum beati patres commentarijs & interpretationibus illuſtrarunt, & ſententijs ſcripta ſua decorarunt 1.G
lilium conuallium cur Chriſtus dictus 16.G
lilij & pomi differentia 17.E
lilij nomine quo modo ſponſus & ſponſa nuncupentur 25.H
lilio cur ſponſa comparata 17.F
lilio odorato cur comparatus Chriſtus 17.B
lilia de ſpinis colligere myſtice quid 47.D
lilijs cur ſimilia uidentur doctorum labra 44.G
lilijs quinam ſimiles in ſcripturis 17.D
lingua docentium pietatem qualis 38.C
lingua menti ſcripturarum & explicationi deſeruire debet 1.B
Lucis natura quando oculum illuſtret uel lædat 48.A
luna ex ſolis radijs lucem mutuatur 51.A

M

Magi eccleſiarum ex gentibus collectarum flores extiterunt 24.B
magi quid ſuis muneribus in Chriſto profeſſi ſunt 24.B
magi quo modo ad adorationem Chriſti nati protracti 21.F
mandata Dei ſuper fide infixa per actionem 39.G
mandatorum obſeruatione eximie purgatur anima 41.F
mandragora cur piæ doctrinæ comparetur 56.G
mandragoræ uis ſoporifera & odorifera 56.E
manſiones multæ in celis quo modo intelligendæ 7.I
manus nomine quid intelligatur 41.K
manuum nomine quænam uirtutes ſignificatæ 44.A
mare cur gentes infideles appellata 30.A
margaritis & lapidibus pretioſis diuina eloquia ſimilia 30.C
MARIA Dei genitrix ſanctiſſima immaculatiſſima & beatiſſima 49.B
MARIA puella uirgo & Chriſti mater, puritate cherubin & ſeraphin antecellit 49.C
MARIA uirgo Chriſti mater cur per uellus deſignata 29.B
mariæ ſororis Moyſi in leproſam cõuerſæ myſteriũ 9.A
martyrum Chriſti ardens deſiderium 42.C
martyrum monumenta quænam 61.F
mater Chriſti myſtice fuit Patris caritas 31.B
Medicina hominum ros Chriſti 41.B
meditationes ſpiritales quo modo ueros ſenſus extenuãt, & ad eſum ſpiritalem idoneos reddunt 32.I
mellis dulcedo quibus cognita 17.I
mellis nomine cur diuina eloquia ſignificata 40.F
mens pars animæ precipua 14.F. & 59.C
mens diuinæ ſapientiæ capax, cur domicilium & cubile dicatur 27.B
mens humi affixa ſacras litteras accurate nequit contemplari 1.B
mens uere chriſtiana nullis huius uitæ ſollicitudinibus cõtaminanda 24.H
merces aquæ frigidæ propter Chriſtum non perdenda 8.F
merces cuſtodibus uineæ id eſt eccleſiæ repromiſſa 60.H
mercede nihil uacuum apud Deum 60.I
mercenarij quo ſenſu reginæ nomine poſſint appellari 49.K
mercenariorum qui ſaluantur ordo 49.A
meritis cuiuſq; beneficia diuina uel ſupplicia inferuntur 19.F
Mille argentei quid ſignificent 61.F
miſtio carnalis cultum idolorum in ſcripturis ſignificat 3.E
Modeſtiæ decor purpureus 32.F
monile in ſcripturis iugum euangelicæ pietatis deſignat 13.B
monile ornamenti genus ad decorandum collum 13.B
monilis & iuſti hominis comparatio 12.F
montes Bethel quid 21.B
montes conuallium quinam dicantur 26.C

montium

montium & collium nomine etiam luci & delubra dæmonum deſignantur 21.H
montium nomine cur uiri perfecti intelligantur 35.E
mores ante ſuſceptam fidem cur per populum & domum patris deſignati 35.B
mors Chriſti quo modo per rorem & guttas trium dierum ſignificata 41.A
mortificationem in præſenti uita docent diuini ſermones 44.G
moſes diuiniſſimus ſacra ornamenta & ſanctum unctionis oleum conſtituit 3.C
mos & conſuetudo loquendi apud ſacras ſcripturas 1.I
Mulieris adulteræ quam ingens crimen 3.E
mundus cur ager uocatus 19.I
mundi fraus omnis ab anima Chriſti ſponſa declinanda 11.C
Myrrha condiuntur corpora defunctorum 28.E
myrrha & ture diuinitas & humanitas Chriſti deſignatur 28.E
myrrha & ture mors & reſurrectio Chriſti ſignificata 33.K.& 34.C
myrrha mortuorum eſt propria 38.C
myrrha quid in ſcripturis 14.C
myſterium incarnationis Chriſti incõprehenſibile 33.K
myſterium paſſionis & reſurrectionis Chriſti cur monti & colli comparatum 38.K
myſteria diuina quibus pateant 37.I
myſteria diuina uulgo inexplicabilia 39.C
myſteria recondita ſine ſtudioſa oratione intelligi nequeunt 35.A
myſteria legis ſpiritalis, myſterijs legis naturæ longe excellentiora 23.H
myſteriorum diuinorum profunditas 44.I

N

Nabuchodonoſor cur non homo, ſed aquila appellatus 1.K
nadab quis 53.F.& 54.H
nardus cur appellatus ſponſus 14.C
nardus inter unguenta quem locum obtineat 13.I
nardus quodnam aromatum genus 38.B
nardi ad unguentum conficiendum neceſſitas & efficacia 13.K
naſus ſponſæ ſpiritalis qualis 54.D
natura capreæ ac cerui 21.B
natura diuina incomprehenſibilis 43.B
natura diuina pati non potuit, ſed corpus paſſum eſt 44.B
naturæ humanæ inſtauratio fit per mandatorum obſeruationem 61.E
Noctis nomine impetus Iudæorum ſignificatus 41.A
notæ & ſigna Chriſti ſponſi 45.D
notiones mentis Deum uidentis quænam 29.H
Nucis fructus uitæ præſenti comparatus 51.H
nuptialem Chriſti cõmunionem quinã aſſequãtur 31.A
nuptiarum Chriſti cum eccleſia quando facta communio 30.K
numerus centeſimus cur perfectiſſimus 49.I
numerus denarius perfectus 39.D
numerus ducenarius quid ſignificet 60.I
numerus octogenarius immobilitatem oſtendit 49.E
numerus millenarius pro qua multitudine poſitus 33.B
numerus millenarius quid in Chriſto ſignificet 60.I
numerus ſenarius creationis mundi continet numerum 50.B
numerus triceſimus cur laudetur 49.I
numerus ſexaginta cur per reginas ſignificatus 49.B
numerus ſexageſimus duplicem habet commendationem 49.I
numerus ſexagenarius cur in canticis expreſſus 29.D
numeri ſexagenarij myſterium 29.H
numeri millenarij myſterium 60.H

O

Obſtetrices ſolent infantibus ſal adhibere 2.I
Oculi columbæ quid deſignent in ſcripturis 15.G
oculi eccleſiæ ſanctæ ſcripta prophetarum appellata 31.G
oculi mentis ſpiritalis rebus ſenſui iucundis non decipiuntur 15.H.& 16.A
oculi ſponſæ cur columbini appellati 31.E
oculi ſponſæ ſpiritales & admirandi 35.F
Odore iucundo cur fragrare dicatur Chriſtus 17.H
odor ueſtimentorum ſponſæ quantus 36.D
Opera fidem perfectam reddunt 60.D
opera per translationem cur peſſuli uocati 42.I
opiniones propriæ contempto Spiritus ſancto ac ſanctis patribus minime conſectandæ 1.H
Oracula prophetarum per uocem ſponſi accipienda 20.F
oratio & preces neceſſariæ cupienti ad ſcripturæ cognitionem peruenire 1.C.& 35.A
ordines angelici a materia remotiſſimi 61.A
ordines piorum multi ac uarij 49.H
ordines ſaluandorum multi 38.H
ordines ſaluandorum tres, filiorum, mercenariorum, ſeruorum 48.K
ordinari caritatem quo modo intelligendum 18.H
ornamentum ſpiritalis animæ præcipuum caritas 35.G
ornamenta colli ſponſæ quid deſignent 35.F
Oſculum in ſcripturis non oris cum ore, ſed animæ piæ cum diuino uerbo coniunctionem ſignificat 6.D
oſculorum uocabula quo ſenſu in ſcripturis intelligenda 5.H
Oues ratione præditas quo modo regat & nutriat Spiritus ſanctus 47.C

P

Pæana canere & choros ducere 53.B
pallij nomine cur ratio naturalis deſignata 43.A
palmæ cur aſſimilata ſublimitas ſponſi 55.K

panis Chriſti qualis 40.F
paradiſus nō ſolum malorum punicorum, ſed etiam aliorum fructuum non expers 37.K
pardorum nomine quinam intelligantur 35.E
parietis nomine quid in ſcripturis 35.E
pater cæleſtis quo modo per collem intelligatur 34.F
pater filius & ſpiritus ſanctus unus Deus adorandus 36.K
paulus apoſtolus cum rogauit, cur non impetrauit 26.G
paulus apoſtolus cur ſagittæ comparatus 19.D
paulus apoſtolus quam in caritate ſtrenuus 58.K
paulus apoſtolus quo modo ſanctæ eccleſiæ collum intelligendus 33.C
paulus & Petrus cur per comas Chriſti deſignati 46.E
pauli apoſtoli ad tertium cælum ſublati myſtica expoſitio 7.G
paſſionis Chriſti arcanum ab homine comprehendi nequit 33.K
pax bello contraria 52.K
pax quid 30.F
Peccatores nomine hædorum intelliguntur in ſcripturis 11.E
peccatores omni ſtudio & cura quo modo præcepto domini complectendi 11.E
perfecti in lege quinam dicantur 29.E
peſſulorum nomine cur ſignificata opera 42.I
petra ſolida nouum teſtamentum dictum 24.I
petræ nomine appellatur fidei pietas 24.F
petrus apoſtolorum princeps cur per crura ſponſi intelligendus 46.G
petrus & Paulus cur comæ Chriſti appellati 46.E
Pharaonis exercitus quo modo a Deo ſuperatus 11.K
phialæ aromatis cur genæ appellatæ 44.G
philoſophia moralis ad contemplationem utilis 56.C
Pigmentaria deſignant docendi argumenta 44.G
pigritia quantum detrimenti pariat 41.H
pilus quid in ſcripturis 2.K
piorum hominum quale ſtudium & deſiderium 51.G
Pœnitentes per caprarum greges poſſe intelligi 32.A
pœnitentia rurſus pulchram reddit animam 9.G
pœnitentiæ diſciplinæ quid preſtet 51.E
pœnitentiæ prædicatio qualis 24.A
pœnitentia quibus nullus locus datur 50.D
pomo Chriſtus ſponſus comparatus 17.F
pomi & lilij differentia 17.E
potentia agri uim diuinæ caritatis indicat 43.H
potentia actiuæ & ſpeculatiuæ 43.E
potentiæ paſſiuæ cur per digitos ſignificatæ 42.H
Præmium uineæ cæleſtis 60.I
præmij futuri ſpes, lætitiam affert fidei 56.K
præmiorum ſpe incenduntur Chriſti diſcipuli ad iuſtitiæ opera 38.I
præcepta legis per montem Sion ſignificata 35.E
præceptorum obſeruātia per fructus horti myſtice ſignificata 40.E
præceptis diuinis oues ratione præditas regit Chriſtus
paſtor formoſus 25.I
prædicatio euangelica cur reclinatorij nomine dicta 30.B
prophetæ cur fortitudines agri appellati 19.F
prophetæ & apoſtoli per columnas & baſes ſignificati 30.D
prophetæ & apoſtoli cuſtodes ciuitatis, id eſt, eccleſiæ dicuntur 27.C
prophetæ & Pſeudoprophetæ, apoſtoli & Pſeudoapoſtoli, et Pſeudochriſti in diuina ſcriptura expreſſi 10.G
prophetæ prudentia ſimplices, & moribus admirandi, per oculos ſponſi deſignantur 46.E
prophetæ rerum occultarum & arcanarum cognitione fruebantur 8.G
prophetæ ſuis carminibus quid celebrent 5.A
prophetarum oracula per uocem ſponſi accipienda 20.F
prophetis & apoſtolis præter angelos nihil perfectius 3.I
propinqui ſponſi quinam 40.C
propugnaculum animæ ubi 24.G
propugnaculum lex antiqua appellata 24.I
prouerbiorum liber a uitijs deterret, & ad uirtutes cohortatur 4.E
prouidentia Dei, argenti & auri diſtinctionibus & ſimilitudinibus deſignatur 13.D
prouidentia Dei cuncta gubernantur 22.E.& 59.K
prouidentia Dei ſingula rerum naturæ gubernantur 11.H
prouidentia diuina moderantur cuncta 45.H
prudentia uirtutum omnium rationes ſummatim continet 39.A
prudentiæ & ſimplicitatis officia 52.E
Pſalmi 71. locus exponitur 29.B
pſalmi hymni & odæ in ſcripturis multæ 4.I
pſalmorum conditor Dauid 30.D
Puberum nomine quid intelligendum 33.H
pulchritudo Chriſti qualis 16.B
punicorum malorum radices nō facile diuelluntur 38.H
puteus aquæ uiuentis quid in ſcripturis 39.C

R

Raab figuram geſſit eccleſiæ 32.C
ratio cur per torquem colli deſignata 36.C
ratio quinque ſenſibus præeſt 29.H
rationis uis cur per collum deſignata, & turrim eburneam 55.A
Reclinatorium Chriſti dicitur mentis ipſius tranquillitas 30.F
reclinatorij nomine cur dicta euāgelica prædicatio 30.B
regia Dei quid 30.F
reginæ nomine intelliguntur animæ in uirtute perfectæ 8.A
reginarum ſexaginta nomine quinam intelligendi 49.B
remuneratione futura percipitur lætitia 38.K
Ros Chriſti eſt hominum medicina 41.B

S

Sacerdotali munere fungentibus præcipitur ut ſpiritali doctrina uineam eccleſiæ irrigent & tueantur 60.G
ſacrificium in ueteri teſtamento nullum ſine ſale 3.I
ſacrificia quæ idolis imolabátur per quid ſignificata 2.K
ſagittæ electæ nomine quis in ſcripturis intelligatur 18.F
ſalomon a patre edoctus ſcripſit 4.B
ſalomon Chriſti typum geſſit 29.B
ſalomon cur ſponſus appellatus 29.A
ſalomon Dauidis filius quænam uolumina ſcripſerit 4.G
ſalomon de qua ſapientia locutus eſt 19.E
ſalomon mortuus 29.A
ſalomon propheta mirabilis quas uirtutes ſiue ordines & gradus in animabus aſpexit 48.K
ſalomon quid 29.A
ſalomon ſapiens quid ſuis cantionibus deſcripſerit 4.K
ſalomonis doctrina uelut quadam ſcala 4.B
ſalomonis quot uolumina 4.A
ſalomonis ueſtimenta qualia 9.B
ſal quid in ſcripturis 2.I
ſaluandorum ordines multî 38.A
ſanir quid 35.D
ſapphirus cæli ſpeciem & colorem obtinet 46.G
ſapientia diuina cur uentri & pixidi eburneæ comparata 45.K
ſara cur permiſſa rapi a Pharaone & Abimelech 22.A
ſatanæ abnegatio, & Dei confeſſio, in baptiſmate olim exigi ſolita 7.C
Scripta impudica non a ſpiritu diuino, ſed diabolico proficiſcuntur 1.F
ſcriptura diuina cur lecti nomine deſignata 15.I
ſcriptura diuina iudicij tempus appellat octauam 50.C
ſcriptura diuina per translationem multa dicit 1.B
ſcriptura ſancta plurali numero utens cum de Deo loquitur, tres perſonas indicat 36.B
ſcriptura ſancta cum de anima loquitur, uerbis corpori congruentibus plerumque utitur 12.K
ſcripturæ diuinæ mos ut multa figurate dicat, & ſub alijs uocabulis alia ſignificet 1.I
ſcripturæ diuinæ teſtimonio cor hominis exhilaratur 6.F
ſcripturæ ſanctæ cognitio orationem ac preces requirit 1.C
ſcripturæ diuinæ cur faui mellis dictæ 36.G
ſcripturæ diuinæ ita tractandæ, ut non littera, ſed mens ac ſenſus aperiatur 3.G
ſcripturarum diuinarum expoſitio qualem animum requirat 1.A
ſcripturarum explanatio a patribus accepta nõ furtum, ſed hæreditas paterna appellanda 4.D
ſcripturas diuinas conſiderandi & audiendi differentia 22.A
Senſus corporis quinque 60.H
ſeptuaginta interpretes dum Hebræorum linguæ deſeruiunt, ſententiam non explicarunt 28.D
ſeraphinos & cherubinos excellit puritate mater Chriſti uirgo MARIA 49.C
ſermonis inſtrumenta quæ 44.G
ſermones diuini omni ſapientia humana nudi, diuinam ſolum obtinent pulchritudinem 44.G
ſermones uirtutum impleri debent operibus mandatorum 45.G
ſerpens pro capitis defenſione totum corpus offerre non dubitat 11.I
ſerpentes deſtruit ceruorum hinnulus 20.I
ſerpentes hominibus ſtruunt inſidias 21.G
ſeruorum qui per pœnitentiam ſalui fiunt ordo 49.A
ſeueritas ſpiritalis mentem ab omni diſſolutione remouet 32.K
Signaculum chriſtiani 58.F
ſigno crucis aduerſus Satan reſiſtitur 29.G
ſimon Magus qualis ad baptiſma acceſſit 44.F
ſimplicitatis & prudentiæ officia 52.E
ſion cæleſtem hieruſalem ſignificat 30.I
ſion ſpeculam ſignificat 31.C
Solis nomine cur dictus Chriſtus 35.D
Specula quid 31.C
ſpes futuri præmij lætitiam affert 56.K
ſpes futurorum recreat ab onere moleſtiarum 36.A
ſpe præmiorum ad iuſtitiæ opera contendendum 38.I
ſpinis cur aſſimilata anima carnis uoluptatibus effeminata 17.D
ſpiritales feræ quænam 26.D
ſpiritales uiri ab apoſtolo appellantur qui perfecti ſunt 23.A
ſpiritus ſanctus contumelia afficitur, dum libri ſacri contumelia afficiuntur 1.G
ſpiritus ſanctus cum uerbo conſubſtantialis patri 42.H. & 45.H
ſpiritus ſanctus cur dux appellatus 53.E
ſpiritus ſanctus cur ſub columbæ ſpecie deſcendit 15.G
ſpiritus ſanctus unus eſt, licet eius ſint uaria dona 44.E
ſpiritus ſancti affectiones cur uocãtur oculi domini 45.F
ſpiritus ſancti doctrina per quid deſignetur 23.F
ſpiritus ſancti domus quænam 57.F
ſpiritus ſancti dona ab anima ſenſu immortificata percipi nequeunt 39.B
ſpiritus ſancti fructus quinam ſentiant 17.K
ſpiritus ſancti gratia mentem implet ſuauitate 56.A
ſpiritus ſancti uaria dona ubi reperienda 23.C
ſpiritu diuino auctore nihil fruſtra fieri 4.I
Sponſa cur columba, propinqua, & ſoror dicta 41.B
ſponſa cur dicatur non alba, ſed dealbata 58.A
ſponſa cur horti nomine appellata 37.H
ſponſa cur nomine columbæ appellata 23.A. & I. & 41.B
ſponſa cur probatio appellata 47.H
ſpõſa, id eſt, eccleſia quo modo apoſtolis aſſimilata 12.D
ſponſa, id eſt, eccleſia quo modo deſiderat a ſponſo deoſculari 5.H
ſponſa in canticis cur nigra & pulchra, inter mulieres ſpecioſa, ac formoſa appelletur 9.B. & 11.G. & 23.I. & 31.G

ſponſa omnem gentilium & hæreticorum conſuetudinem contemnit 55.I
ſponſæ cæleſtis diſciplina ſpiritalis cur malis punicis comparata 38.H
ſponſæ commendatio qualis 53.E
ſponſæ electæ perfectio 50.E
ſponſæ nomine eccleſia intelligitur 3.H
ſponſæ nomine populus, ſponſi rex intelligitur 1.D
ſponſæ nomine quænam et quales animæ intelligēda 7.K & 49.I
ſponſam domini ex ueteri nouam, ex turpi formoſam, ex nigra candidiſſimam reddiderunt apoſtoli 10.D
ſponſarum & adoleſcentularum differentia 8.C.D
ſponſus cur deſiderium appellatus 47.I
ſponſus cur pomum, ſponſa uero lilium nuncupētur 17.E
ſponſus eccleſiæ Chriſtus 3.H
ſponſus & ſponſa qua differentia lilium uocentur 25.H
ſponſus, id eſt Criſtus, quomodo e retibus ſeu cancellis ſeruos ſuos reſpiciat 22.B
ſponſus quo modo palma & uitis dicatur 55.G
ſponſi, id eſt, Chriſti, maiora dona quam miniſtrorum 13.C
Stactes cur faſciculus uocata 14.C
ſtephanus prothomartyr præco pietatis & prœliator ſtrenuus 10.C
ſtola corpus Chriſti appellatum 28.C
Synagoga Iudæorum per ficum arefactam deſignata 24.A

T

Taciturnitatis gratia quanta 32.F
Temperantia cur per calami fiſtulam deſignata 39.A
templa diuina hortorum nomine myſtice deſignata 61.F
tempus aduentus domini cur auroræ comparatum 51.B
tempus ante Chriſti aduentum cur hiems uocatum 23.D
temporis ante & poſt aduentum Chriſti differētia 23.D
tentationibus uarijs pias animas exerceri cur permittit Deus 26.F
teſtamentum nouum cur gutturi comparatum 46.C
Tharſis quid 45.I
theman quid 39.E
theologia affirmatiua & negatiua 21.A
Tigna cedrina quid in ſcripturis 16.A
Torcularium nomine quid 18.G
torques metaphorice quid 3.D
torrentis condicio 51.I
Traditiones eccleſiæ ſine errore ducunt ad ueritatem 8.E
trinitas in unitate & unitas in trinitate Deus eſt 36.C
Turris Dauid qualis 33.D
turribus cur ſimiles figuræ ueteris legis 61.E
turtur animal ſolitudinis amicum 12.B
turturis condiciones 13.A
turturis prudentia 23.G
turturis uoce quid in ſcripturis 23.F
tus ad gloriam Dei accenditur 37.G
tus Deo tribuendum 28.E
tus diuinam in Chriſto naturam ſignificat 33.K
tus in ſcripturis diuinitatem indicat 36.I
tus omnium aromatum præſtantiſſimum 37.B
Tyranni, principes; & magiſtratus eccleſiam oppugnantes cur per cuſtodes murorum & ciuitatis deſignentur 42.C

V

Vbera cordi propinqua 6.E
ubera correcta quid ſignificent 2.K
ubera eccleſia gemina 34.C
ubera & uincula metaphorice dicta 2.H
uberum nomine quid 6.E
Vellus beatiſſimam Virginem ſignificat 29.B
uenatoribus ſpiritalibus quid capiendum præcipiatur 25.A
uenter ac pixis metaphorice quid in ſcripturis 46.H
uenter ſponſi cur pixis eburnea ſapphiris diſtincta uocetur 44.K
uerbum Dei, id eſt Chriſtus, cur uinum appellatum 18.K
uerbum Dei, id eſt Chriſtus, cur pomum appellatum 18.A
uerbi diuini natura incomprehenſibilis 27.K
ueritas ipſa & ſummum bonum Chriſtus 36.C
ueritatis rationes in rebus creatis inſitæ 57.B
uertigine uexatorum condicio 59.B
ueſtimenta ſponſæ ſpiritalis quænam 37.C
Vigilare & dormire quid in ſcripturis 40.H
uinea in ſcripturis unigenitum Dei filium deſignat 9.I
uinea eccleſiæ quibus tradita cuſtodibus 61.D
uineæ nomine quinam intelligantur 60.G
uineæ propriæ nomine utilitas propriæ animæ intelligitur 10.E
uineam propriam anima non cuſtodiuit, dum multiplices Deos coluit 9.K
uineam ſuam neglexiſſe quinam dicantur 10.E
uinearum nomine eccleſiæ fidelium ſignificatæ 24.A
uinearum nomine etiam diuina mandata intelliguntur 10.D
uinum allegorice quid 8.G
uinum ſpiritale & myſticum quo modo hauritur 36.D
uinum ſpiritalibus prælijs expreſſum quale 55.G
uini nomine appellatur lætitia in ſcripturis, & cæleſtis doctrina, & doctrina uirtutum, & Dei uerbum 6.F. & 18.K. & 36.K
uini conditi nomine quid 40.F. & 57.F
uiperarum genimina in quem ſenſum ſcribæ & phariſæi a B. Ioanne Baptiſta appellati 2.G
uirgo cur columbæ comparata 15.F
uirgo ſtudioſe ad Chriſtum feſtinans quanta cura adiuuetur ab angelis 13.H
uirginum, continentium, & nuptarum ordo 38.A
uirginum elegantium mos & conſuetudo ab ipſa pueritia, & quid curent ut placeant ſponſis 2.H. & 14.H

uiri perfecti cur montium nomine uocati 35.E
uiri perfecti ab apoſtolo appellantur ſpiritales 23.A
uirtus in medio defectus atque exceſſus cõſeruatur 52.D
uirtutes cur laquearibus comparatæ 16.C
uirtutes in actione conſiſtentes cur manuum nomine deſignatæ 44.H
uirtutes florere metaphorice quid 23.G
uirtutes per alueos aquarum plenos deſignatæ 45.G
uirtutes præcipuæ quattuor 39.A
uirtutes ſunt uelut uinum doctrinæ 36.K
uirtutum & caritatis in Deum & proximum uaria genera 38.K
uirtutum connexio 22.E
uirtutum decus in animabus 48.C
uirtutum hortus duplex 38.G
uirtutum ſermones impleri debent operibus mandatorum 45.G
uirtutum ſpiritalium uarietas & menſura 15.D
uita æterna abſque diuino baptiſmate obtineri non poteſt 13.K
Vmbilicus in ſcripturis quid 2.I. & 53.K
umbilicus radix quædam embrionis 2.I
umbra Chriſti quid deſignet 17.G. & I
umbra futurorum bonorum ea dicuntur, quæ hic nobis donantur 58.C
umbrarum nomine cur res humanæ uocatæ 25.I
Vnguentum Chriſti quid 6.I
unguentum Chriſti omnium ſuauiſſimum 6.I
unguentum cur dicatur effuſum, myſtice baptiſma ſignificans 7.B. & C
unguenti ſeu chriſmatis ſpecies uiſibilis inuiſibilem Spiritus ſancti gratiam confert 7.C
unguenta ſpiritalia quid præſtent animæ 18.E
unguentorum nomine quid in ſcripturis 18.E
unguentis fulciri quid 18.H
Voces quid in ſcripturis 27.E
uoluptati carnis naturaliter coniunctus dolor 27.E
uox Chriſti quam iucunda 25.A
Vulpes quoſnam appellet ſcriptura 25.D
uulpeculæ natura fraudulenta 25.C
uulpecularum nomine quid indicatur 25.B
uulturibus ſuauitatem fœda corpora, perniciem uero exhibent unguenta 6.K

F I Ɲ I S.

Series chartarum

a A B C D E F G H I K L

Omnes ſunt terniones, præter a duernionem, & L quaternionem.

BIBL. NAZ. ROMA VITTORIO EMAN.